Бібліотека наукового товариства імени ШЕВЧЕНКА.

Ч. 19. Львів, 1. жовтня 1907. Рік IV.

Передплата
річна 8 кор.
піврічна 4 „
Поодиноке
число 40 сот.

НИВА

Адрес
редакції і
адміністрації
Львів, ул. Петра
Скарги ч. 2.

ЧАСОПИСЬ ПОСЬВЯЧЕНА СПРАВАМ ЦЕРКОВНИМ І СУСПІЛЬНИМ

Виходить 1-го і 15-го кождого місяця.

ЗМІСТ: В справі христіяньско-соціяльної партії. — Історія церковної Унії на Буковині. — Дещо про забобонність і ворожбитство в наших гірских околицях. — Велиградский з'їзд. — Сьвященича подруга. — Всячина. — Церковний устав і календар.

В справі христіяньско-соціяльної партії.

На стор. 535—6 сегорічної „Ниви“ появила ся допись п. з. „В справі нашої орґанізації“, в якій неправдиво і несправедливо осуджує ся христіяньско-соціяльну партію віденьского парляменту.

Поминаючи недорічність автора згаданої статї, який несправедливо закидає о. Вол. Антоновичови „льоґічні недорічности“, хотяй сам о. Ю. Г. такі недорічности фактично поповнює, займу ся лиш узасадненєм висше висказаного осуду на допись о. Ю. Г.

Автор дописї робить христіяньско-соціяльній партії закиди, буцїм то вона є христіяньскою лиш в теорії, а в практиці „торгує правдою“, заключає „цинічну сполуку з реакцією (ремінісценції з „Дїла“!) всякого сорта“, є „практичним катом справедливости“, „виставляє лиш на глум ворогів імя Христа“, „виміряє стрілу в груди своєї матери Церкви“, отже „рускі христ. соціяли мусїлиби станути в многих квестіях на пунктї діяметрально противнім від теперішної партії тогож імени“.

Не думаю застановляти ся над безкритичною фразеольоґією і патетичною деклямацією тих закидів, а приступаю відразу до річевої арґументації.

В христ.-соціяльній партії в Австрії треба розріжнити сторону засадничу і тактичну, а в засадах треба розріжнити заса-

дн християньского сьвітогляду (доґматичні, моральні, правні) від засад полїтично-соціяльної діяльности чисто партійної, значить такої, яка зі становища християнїзму є чимсь індіферентним.

Засадничо стоїть христ.-соціяльна партія на точках християньско-католицкого сьвітогляду і в тім дусї розвиває фактично свою дїяльність, поборюючи в пресї, на вічах і в парляментї змаганя лїберальзму до розривности подружа, безконфесийної школи, апостазії держави від Церкви. Для щирого християнина-католика взагалї, а для катол. сьвященика в особенности та сторона дїяльности партії мусить бути найважнїйшою.

Полїтично-соціяльні засади згаданої партії мають на ціли матеріяльне піднесенє всїх верстов суспільности, головно продуктивних, в першій мірі маломіщаньства або т. з. дрібної буржуазії, відтак робітництва фабричного та селяньского. Партія дбає головно, але не виключно, про піднесенє т. з. середного стану, але без шкоди для пролєтаріяту. Свої полїтично-соціяльні засади старає ся партія здїйснити, між иньшим і проєктом д-ра Люеґера про обезпеченє на старість. Закид „розбійничого рабунку поневолених мас“ роблений партії автором о. Ю. Г. є лиш фразою взятою з соціял демократичного словара. Соц.-демократи уважають поневоленєм мас, єсли хто важить ся виступити против них, патентованих оборонцїв працї. За поневолені маси уважають вони лиш пролєтаріят, за кривдителїв уважають всїх посїдаючих, хотяй ті посїдаючі часто більше терплять нужди, чим самі бездомні і безземельні пролєтарі. Хто не хоче дозволити на знищенє своєї екзістенції на річ пролєтаріяту, на тім витискає ся пятно гнобителя, реакціонера і пр. і пр. Сьвідомо чи несьвідомо переняв ся тим кастовим духом пролєтаризму і наш автор, для якого дбанє про долю непролєтарів є „поневоленєм мас“.

На соціяльно-полїтичні засади христ.-соціяльної партії може годити ся кождий демократ, для якого пролєтаріят, а працюючі маси не є тотожним понятєм. Соціяльно-полїтична проґрама христ. соціяльної партії є щиро демократична, але не соціялїстична. Партія хоче добра для всїх, а для пролєтаріяту домагає ся і скороченя робучого дня і побільшеня платнї і можливо обширного розширеня полїтичних прав, хоть з тактичних взглядів не все такого, якого хочуть соціял-демократи. Але погляди на такі справи між людьми все розходили ся і розходять ся, а проблєм той не так легкий до розвязки, як се думають крикливі аґітатори, демаґоґи та доктринери за зеленим столиком.

З поміж хмари баламутної балаканини о. Ю. Г. можна вилапати лиш оден конкретний закид, а именно становище партії в справі ратифікації виборів насупротив Русинів. Від себе додам ще закид роблений партії за єї становище в справі виборчої реформи до сойму.

Оден з провідників христ.-соціяльної партії, др. Ґесман, а з ним і більшість долїшно австрійского сойму, не годить ся на

чотиріменну реформу соймових виборів. Зі взглядів тактичних, отже із обави, щоби така реформа не викликала зросту соціял-демократії, партія христ.-соціяльна противить ся покищо заведеню повного виборчого права голосованя, за яким заявила ся засадничо в борбі о виборчу реформу до парляменту.

Зі становища христіяньскої моралї форма полїтичного житя є річию індіферентною. Монархізм чи републиканїзм, аристократизм чи демократизм, така чи иньша форма демократизму, то всьо форми собі рівновартні, які самі в собі не мають нїчого вспільного з моралию христіянїзму. Для Церкви та форма буде пожадана, яка причинить ся найскорше до реалїзованя царства Божого на землї. Если христ.-соціяльна партія не є за повним правом виборчим, то з того не вільно піддавати в сумнїв єї христіяньского духа.

Зі становища полїтичного найвластивійшою формою полїтичного житя — бодай після поглядів тепер найбільше принятих — булаби можливо найширша демократизація. І таку демократизацію признають христ.-соціяли в засадї, а в практицї не хочуть чи не можуть єї перевести з льокальних причин, над якими ту годї розводити ся. Щоби осудити їх тактику, треба пізнати ті причини, а не кричати про всїлякі реакційні змаганя. Хотяйби причиною обмеженя такої демократизації було лиш змаганє до ослабленя соц.-демократії, то ужитє морально індеферентного средства (вибір иншої форми полїтичного житя) в цїли вздержаня морально злої річи (зріст соц.-демократії) не буде моральним злом, а лиш полїтичним змислом. Доктринер, що хоче переведеня своєї тези про чотиріменну соймову реформу, без огляду на реальні відносини, може жалувати ся на таку полїтику, але партія зі свого становища має полїтичну рацію. Засадничо христіяньску партію осуджувати за єї чисто полїтичну тактику, є занадто наївне, щоби над тим довше розводити ся. Чи то робить о. Ю. Г не знати, бо ясно того закиду в своїй допису не робить, але того рода осуди в нас часто дають ся чути, а можливо, що і о. Ю. Г. мав то на гадцї, коли деклямував про „поневоленє працюючих мас“.

Конкретно зроблений закид, і то одинокий, який в згаданій допису наводить ся, є становище христ.-соціяльної партії насупротив Русинів в справі ратифікації виборів. Правда, партія заключила договір з колом польским в справі забезпеченя польских мандатів, а той факт заслугує на осудженє зі становища рускої, національної полїтики. Але ту треба взяти під розвагу, що кожда партія має свою полїтику і свої інтереси, і люди, хотяйби тої самої віри і то з пересьвідченя, полїтично ріжнять ся між собою. Інакше в прочім представляє ся справа галицких виборів для Нїмця, інакше для Русина, а відтак в часах розбурханих національних пристрастий тяжко витворити обективний погляд в таких справах, а то тяжко не інтересованому, а не лекше і інтересованому.

Зі становища морального попиранє польских послів зі сторони христ.-соціяльних булоби тоді злом моральним і булоби нехристіяньским, єслиби дотичні польскі мандати фактично були здобуті морально злими средствами і єслиби христ.-соціяльна партія сьвідомо такі мандати апробувала. А обі ті обставини не суть евідентно висшими понад всякий сумнів; в прочім тяжко повірити, щоби польска полїтика виборча була так чорною, а руска так білою, як се виходилоби з щоденної преси. Не тверджу сего в тій цїли, щоби звільнити від вини христ.-соціялів, але щоби їх вину, єсли фактично вона істнує, зменшити. Остаточно, нехай вина христ.-соціяльної партії в згаданій справі буде і моральним злом, то чи за оден промах годить ся так брутально пятнувати партію, як се робить о. Ю. Г. ведений псевдопатриотичним почуванєм? Социяльні демократи поробили безконечно більше морально злих промахів, а однак Вч. автор досить для них вирозумілий, бо вони станули поруч руского клюбу.

Коротко: Христіяньско-соціяльна партія є христіяньскою в засадї і в практиці, є і демократичною в засадї, а в практиці о стілько, о скілько на се реальні відносини дозволяють. На єї точки полїтично соціяльної програми можна і не годити ся — можна бути аристократом або скрайним демократом — се вже річ особистого полїтичного пересьвідченя. Має партія і свої промахи, бо хтож на сьвітї є совершеним, але тих промахів є менше, чим у всякій иньшій партії, і над ними требаби жалїти, а не цинїчно і брутально роздмухувати і з фаризейскою облудою шукати засадничих ворогів христіяньства, а фактичних приятелїв поневолених. Автор о. Ю. Г. грішить незнанєм партії, яку осуджує, взглядно черпає знанє з мутних каналів соціял.-демократичної і рускої преси, які ненавидять христ.-соціялів з ріжних причин, в які ту не думаю входити, а яких подавляюча часть рішучо не може остояти ся в очах правдивого приклонника христіяньства і церкви. За то, що партія в дуже численних точках правдиво христіяньска, в одній справі виступила насупереч національно полїтичним інтересам Рущини, нехай буде і з моральною провиною, посуджувати партію лиш о формальне христіяньство, то наруга і з льоґіки і з любови ближнього і медвежа прислуга христіяньскій справі. Чи Ви, отче добродію, нїколи в житю не поповнили ґріха, а єсли поповнились-те, чи вже перестались-те бути правдивим христіянином?

Протиставленє двох парляментарних ґруп в віденьскім парляментї: теоретичних христіян а заразом фактичних катів справедливости з одної сторони, та принципіяльних противників христіяньства, а фактичних хотьби і по части речників покривджених з другої сторони, се дуже плиткий — уживаю евфемізму — осуд. Чи всї христ.-соціяльні, христіяньскі Словінцї та Поляки, то самі драби, а соціяльні демократи, лїберали і Русини то самі ідеали? Противставленє тих ґруп далоби ся уняти хиба в таку форму: Люди, що в переважаючій части стоять на христіяньскім становищи, то становище хотять реалїзувати і реалї-

зують, хоть при тім нераз — звичайно як люди — і блудять. З другої сторони суть люди, що в переважній части засадничо і практично неґують христіянїзм, хотяй притім мають і деякі полїтично добрі, для христіяньства індеферентні точки. І чи можна ту надумувати ся, до якої ґрупи нам, зн. христіянам католикам прилучити ся? Се ясне як сонце, що в справах церковної полїтики до першої. В справах чисто полїтичних полишитиби можна свободу, але з огляду на те, що тревалої звязи з засадничим ворогом церкви не сьміємо заключати, булоби пожаданим впливати так на перш уґрупу, щоби вона узасаднені наші національно і соціяльно полїтичні домагання увзгляднила і уможливила повну гармонїю між нею а нами. В кождім случаю не сьміємо справи христіяньского сьвітогляду і его приклонників трактувати так з виключно національно-полїтичного становища, а до того так безмежно тенденційно і плитко, як автор обговореної дописї.

О. В.

Історія церковної Унії на Буковині

від початку єї заснованя аж до 1901 року.

Написав Крилошанин *Іван Ших*, руский Віденьский парох.

Часть II.

(Конець.).

Кімполюнґ.

В глубоких горах полудневої части Буковини лежить гарне місточко Кімполюнґ; оно простягає ся майже шість кільометрів на вузкій порічині по над рікою Молдавою і з відси взяла ся его назва. Від східної сторони стерчить довжезний скалистий хребет гори Рареу, найвисшого верха тамошних гір і становить границю між Буковиною і Молдавою; від заходу і півночи підносять ся розлогі лїсисті верхи. Місточко, як сказано, гарне, чистеньке, принадне числить до 7000 душ населеня, яке складаєсь переважно з Волохів, а відтак Жидів, Нїмців і горстки Русинів. Є там староство, суд, уряд податковий, три православні, одна руско-католицка, одна римо-кат. парохії, 5 храмів божих і 3 людові школи. Від р. 1888 получений Кімполюнґ зелїзницею льокальною з головним шляхом зелїзниці черновецкої.

Кімполюнґ була уже в давнині звісна стация переходова із Семигороду до Сучави, а Викенгаузер подає навіть, що в

Вамі і Кімполюнзї мали бути удїльні князї еще перед тим, заки Драгош займив теперішну Буковину. При кінци 17-го віку, коли воєводи Фанаріоти опустивши Сучаву, вибрали Ясси на резиденцію, скупило ся на якийсь час духове житє в Кімполюнзї, чого доказом печатня, яка там знаходила ся.

Тамошна руско-кат. капелянія заснована в р. 1836 на підставі цїсарского розпорядженя.

Першим душпастирем був там Теодор Рожанковский від р. 1836 до р. 1842,
від р. 1842 до р. 1844 був завідателем Софрон Витвицкий,
від р. 1844 до р. 1849 був „ Антоній де Бережницкий,
від р. 1849 до р. 1850 завідував Лев Щуровский,
від р. 1850 до р. 1853 був капеляном другим наворотом Софрон Витвицкий,
від р. 1853 до р. 1859 не було нїякого руско-кат. сьвященика в Кімполюнзї, а за той час завідували латиньскі сьвященики з Кімполюнґа і Якобешт і руский сьвященик з Качики Михаіл Чайковский.
Від 27-го Серпня 1859 р. до 1860 р. завідував Николай Георгію,
від р. 1860 до 1863 завідував Николай Соневицкий,
від 1863 до 18-го Октобра 1864 р. не було в Кімполюнзї рус.-кат. сьвященика, завідували латиньскі місцеві.
Від Октобра 1864 до р. 1865 був завідателем Михаіл Колянковский,
від 21-го Мая 1865 до 24 Октобра 1865 завідував excurrendo Кирил Гаморак, капелян Качики.
Від Новембра р. 1865 до 7 января р. 1868 завідував Лонгин Билинкевич,
від р. 1868 до р. 1869 був завідателем Василь Копитчак,
від р. 1869 до р. 1874 завідував Євгеній Дзерович, люблений і поважаний всїми ;
від 9-го августа р. 1874 до 1875 завідував Юлїян Колюбиньский,
від р. 1876 до 1882 завідував Євгеній Павлусєвич,
від р. 1882 завідував через 3 місяцї Петро Мандзик,
від 1883 до 1885 завідував Михаіл Тиндюк,
від 1885 до початку р. 1886 завідував Іван Устіянович,
від Януарія 1886 до Мая 1886 завідував excurrendo Іван Ших, парох сучавский,
від Мая 1886 до Марта 1888 завідував Яков Сербиньский,
від Марта 1888 до Марта 1889 завідував Іван Заклиньский,
від Марта 1889 став адмінїстратором, а відтак дійсним капеляном Євгеній Проскурницкий.

З разу не було в Кімполюнзї анї церкви, анї дому парох.; богослуженя рускі відправляли ся в лат. костелї.

Перший почин до будови руск.-кат. церкви в Кімполюнзї дав Юлїян Кобиляньский, секретар при тамошнім старостві, чо-

ловік чесний, руский патріот, церкві своїй цілою душею віддан-ний. Він випросив у тодішного старости в Кімполюнзї бл. п. Йосифа Кохановского, котрий зістав відтак совітником правительственним — деревляну стрільницю на материял для церкви і взяв ся горячо до діла, аби призбирати грошеві фонди; именно розсилав квестарів по складки в Галичину і Буковину, аранжував на ту ціль ріжні забави і фантову льотерию і розпочав в часах завідательства о. Павлусєвича будову церкви, котру в р. 1883 за о. Тиндюка викінчив. Що тамошна руск.-кат. громада має свою церкву, в тім єдина заслуга секретаря Кобилянського. Церква ся — деревляна, простора, ясна, з красним копулом зістала р. 1893 гарним новим іконостасом, двома бочними олтарями, новою апаратурою, лїхтарями і новими лавками прикрашена, а головна заслуга належить ся теперішному душпастирю о. Євгенїю Проскурницкому, сьвященникови діяльному, ревному і загально поважаному. Церква тамошна в теперішнім стані зачислюєсь до найгарнїйше прикрашених храмів божих нашого обряду на Буковині.

Дому парох. нема єще і доси; кромі 700 зр. пенсиї і платнї на мешкане, не має тамошна руско-кат. капелянїя нїяких инших доходів.

Душ руско-кат. було в р. 1840 — 949, а тепер буде їх до 450.

В грудни 1893 відійшов Проскурницкий яко парох до Городниці, а завідателем тамошним став Ємилїян Весоловский.

Брошківці.

Село в повіті Сторожинецкім на підгірю буков. замешкале Русинами по більшій части режетами (шляхтою). Є там руско-кат. і православна парохія з двома церквами.

Руско-кат. капелянїя тамошна, а взглядно початок єї заснованя датуєсь з року 1852. Обиватель Брошковець Іван Дунка, посварившись з парохом православним місцевим, мав людям піддати гадку до переходу на Унїю. Перші, що зголосили перехід на руско-кат. обряд, були два найповажнїйші з режешів: Теодор Кирка і Созонтій Няґул. Власть полїтична узнала їх за бунтівників, велїла їх окувати в кайдани і замкнути до криміналу, де они довший час пересидїли і аж згодом випущено їх на волю. Но те насильство, як звичайно, засталило поіменованих єще дужше в повзятім намірі і замість відстрашити людей, притягнуло їх тим сильнїйше до унїяцкої віри; бо як наочні сьвідки того часу оповідають, около 1.500 православних душ заявило ся за вірою руско-кат., т. є. більша половина села. Однак як почин був над сподіване сьвітлий для Унії в Брошківцях, так опісьля з причини неприязних обставин зменшило

ся вже в короткім часї значно, бо майже до четвертини наведеної суми число руских католиків. Причини ті були слїдуючі:

1) Брак руско-кат сьвященика в місци через перших пять лїт; значить ся в найважнїйшім часї, де треба було секованих властию полїтичною і православно-духовною конвертитів скріпляти на духу, утверджувати в вірі і боронити. Перший бо душпастир брошковецкий руско-кат., хоть і много прислуживший ся Унії, при всїх своїх хосенних трудах і заходах в тім дїлї, яко неприсутний в місци і замешкалий в Вашківцях, не міг того здїлати, що би був здїлав, мешкаючи в самих Брошківцях. Душпастирем тим був бл. п. Александер Аппіян, пізнїйший парох і декан коссівский. Він провадив душпастирство в Брошківцях excurrendo від 2 Цьвітня 1852 р. до 1-го Мая 1857 р.

2) Несприяючі для Унії обставини, випливаючі з неприсутности унїяцкого душпастиря в Брошківцях і природні махинациї ворожих елементів, щоби унїю спинити.

Підчас коли греко-кат. Консисторія львівска мала руки звязані і не могла нїчого зробити для піддержаня Унії, православний буков. епископ Гакман приїздив кілька разів до Брошковець і так самий, як неменше через своїх підвладних навертав назад унїятів на православе. Доказом сего є записки в книзї конскрипційній руско-кат. прихода брошковецкого слїдуючого змісту:

„Sozonty Niagul wurde im Jahre 1852 in Ketten geschmiedet, nachdem derselbe der esté war, der zur Annahme des ktl. Glaubens sich meldete. Durch sechs Jahre verblieb derselbe beim ktl. Glauben, war Kirchenbruder bei der gr.-kat. Kirche hierorts, u. der gr.-kat. Kurate erfreute sich eines der eifrigsten Pfarrlinges. Am 27 September 1858 wurde Seitens des moldauischen Ortskuraten der gr. nicht unirte Kirchensänger Jłyka zu demselben Niagul ins Haus beschieden in der Absicht, denselben zur Annahme des Schisma zu bereden. Lange weigerte sich Niagul, bis er endlich durch Versprechungen u. Lockungen dahin gebracht wurde, dass er sich bethören liess, u. den Fehltritt machte. Während dies gegenwärtig pro memoria aufgezeichnet, wird nochmals bemerkt, dass derselbe bei der im Jahre 1852 sich bildenden gr.-kat. Kirchengemeinde der erste war, der auch die Übrigen zur Annahme des ktl. Glaubens überredete".

3) В кінци відома в тім взглядї повільність нашого правительства при креованю якого небудь душпастирства не мало причинила ся до обменшеня числа руско-кат. душ; бо аж в роцї 1857 декретом мінїстеріяльним з дня 28-го Лютого 1857 Ч. 3040 стала в Брошківцях креована руско-кат. капелянїя і тогди доперва зістав там призначений осібний душпастир в особі Теофіля Озаркевича, теперішного пароха Черемхова, котрий був там завідателем від 1-го мая 1857 до 22-го Мая 1860 р.

В р. 1860 обняв завідательство Брошковець Іполит Окуневский, теперішний парох Яворова і зістав там до Липня 1869 р. З часом єго душпастирства вяже ся важна подія, бо побудоване матричної церкви в Брошківцях з дерева р. 1863, до котрого діла в більшій части причинив ся той славної там памяти і незабутий сьвященик. На грамоті поблагословеня церкви написано так: Ecclesiam parochialem ritus gr. cath. in localitate Broskoutz partim e collectionibus, maxima vero e parte sumptibus et opere Rdi D-ni Hippoliti Okuniewski, curati gr. cath. in Broskoutz extructam, ex ordinatione Jllusmi ac Rdsmi Metrop Consistorii d-to 22 Octobris 1863 № 4.800 emanata, die 30 Novembris anno 1863 per infrasertum benedictam esse, hisce perhibetur". Theodorus Maxymowicz decanus for. Bucovin. Canonicus honor. Eques c. r. ordinis Francisci-Josephi.

За тоту заслугу получив о. Окуневский від цїсаря золотий крест заслуги.

Від Юлїя 1869 до Мая 1872 був завідателем в Брошківцях Порфир Павлусєвич, а відтак завідував несповна оден місяць Даниіл Шкурган.

Від Юнїя р. 1872 до Мая 1879 р. був завідателем Зено Сїминович. Той достойний душпастир заняв ся був дуже щиро прилученим Сторожинцем і старав ся побудовати там церкву. Писав, подавав в ріжні сторони; але заходи єго, як слїдно з актів, невпинні тай немалі, не довели до пожаданої цїли. Вдїяв однак тілько, що єго старункови належить завдячити істноване каплиці богослужебної в Сторожинци. За єго побуту дарував поміщик сторожинецкий Георгій Флондор в память 25-лїтного ювілею супружого цїсарскої пари, кавалок ґрунту під рускокат. церкву, котрий то ґрунт за наслїдника о. Сїменовича, о. Теофіля Шухевича, теперішного приходника Садагори, продано і куплено хату, а з тої перероблено каплицю богослужебну, поблагословену деканом Максимовичем 20 Вересня р. 1880. До побудованя каплиці в Сторожинци причинили ся слїдуючі тамошні парохіяне: Іван Димушевский, Іван Якубець, Іван Стосиньский, Николай Яричиньский і Георгій Дячук; они всї получили похвалу від львівскої Консисторії.

Отже за старанєм о. Теофіля Шухевича, ревного і чесного сьвященика, бувшого в Брошківцях завідателем від Мая р. 1879 до Юлїя р. 1888, повстала каплиця в Сторожинци з дзвіницею, відтак дзвініця в Брошківцях, іконостас в матричній церкві вартости 250 зр., на котрий жертвував бл. п. Михайло Мирончук, господар обряду східного 150 зр., 4 хоругви до брошковецкої церкви даровані тамошним двірником Григорієм Долиньским, також східного обряду і куплено кавалок ґрунту притикаючого до цвинтаря, через що той цвинтар збільшив ся і заложено брацтво мужеске в Сторожинци р. 1880.

По Шухевичу обіймив завідательство Брошковець Климентій Кульчицкий в Юнію р. 1888 і зістав там до 15 Новембра

р. 1888. За него заведено брацтво жіноче і на єго просьбу дарували ОО. Мехітаристи з Відня оден фелон вартости 40 зр для брошковецкої церкви.

Від 15 Новембра р. 1888 аж до Новембра р. 1893 був в Брошківцях душпастирем Альойзій Олесницкий, сьвященик високо поважаний, осьвічений, дуже дїяльний і ревний; за єго старанєм обведено каплицю сторожинецку штахетами, докуплено пять пражин ґрунту, що межував з церковним, в Брошківцях побито церкву новим ґонтяним дахом, а копули бляхою і помальовано сей дах фарбою для більшої трівалости. О. Олесницкий достарчив менї подрібно і совісно оброблений еляборат дотично прихода брошковецкого, що з подякою на сїм місци підношу.

Брошковецкі парохіяне, як звичайно конвертити буковиньскі, не так з релїґійного переконаня, як з інтересу принявші унію, мешкаючи в надто великім віддаленю від церкви—(Брошківцї дуже широко розкинене село) учащають до тої дуже рідко, а молодїжи майже зовсїм в домі Божім не видно, та тому дуже слабо укріплені і обзнакомлені з правилами кат., а тим самим і в унії. Натомість сторожинецкі парохіяне, в переважаючій части Галичане, хотяй не мають свого сьвященика в місци, горнуть ся дуже радо до церкви і найпершим їх задушевним бажанєм: мати церкву і душпастиря в місци. Але позаяк се бажанє їх поки що лишить ся яко pium desiderium і они о тім знають, то многі з них латинїзують ся, через що греко-кат. парохія тратить тим паче, що латиньскі сьвященики без женади мимо конкордії загортають, що попаде, до свого обряду. Конечним отже є заснованє руско-кат. душпастирства в Сторожинци і булаб то одна з більших руско кат. парохій на Буковинї, бо в самім Сторожинци містї призбирало би ся до 800 душ. Брошковецкий руско-кат. приход не має кромі конґруи річних 600 зр. анї нїякого поля ерекціонального, анї инших доходів. Дому парохіяльного нема єще доси, а сьвященики побирають плату на мешканє.

В Новембрі р. 1893 відійшов о. Олесницкий до Галичини яко парох Торговицї, а завідательство Брошковець обіймив Григорій Боднарчук.

Бояни.

Місточко лежить над росийскою границею близко Новоселицї в повітї черновецкім, получене зелїзницею льокальною з Чернівцями. Околиця тамошна безлїсна, але дуже урожайна. Нема там доси крім почти нїякого уряду цїсарского, хоть людність Боян, складаюча ся з Волохів в головній части, а відтак з Жидів, Русинів і Поляків, представляє поважне число, бо звиж 5000 душ. Руско-кат. парохія заснована р. 1858 і належить до тих душпастирских стацій, що повстали наслїдком громадного переходу з православя. Причина сего переходу була слїдуюча:

В 50-тих роках був православним парохом в Боянах Симеон Андрухович родом з Галичини; він почав процес з боянецким дїдичем Стефановичем за мешканє пароха і виправовав від сего послїдного значну суму. Дїдич став з мести аґітовати між людьми, щоби перейшли на унїю, знаючи, що боянецкі православні парохіяне не терпіли свого пароха. Зараз знайшло ся дуже поважне число, бо 1.500 душ, що зголосили перехід на унїю. Коли парох Андрухович побачив, що буде лихо, віддав дїдичови виправовані гроші під условєм, щоби тепер між конвертитами аґітовав против унії. Радо підіймив ся тепер дїдич Стефанович тої роботи, однак мимо єго аґітациї і православних сьвящеників, котрі в то дїло вмішали ся, конвертити обстали при своїм намірі і зголосили до уряду перехід на унїю.

Буковиньский православний епіскоп Гакман постарав ся у правительства, що сей перехід спинювано через два роки і що в кінци зіслано до Боян комісию, котра мала розслїдити леґальну сторону сего переходу. Провідником тої комісиї був знов совітник Сержистий, той самий, котрий придбав собі на Буковинї розголос великого давителя унії. Де лиш правительство задля унії переводило комісиї, як пр. в Лїтенах, Брошківцях, Оршівцях і Боянах, там не хибло сего урядника. Знов о оден доказ більше, як систематично поступало правительство, щоби давити унїю, коли наумисно при якій небудь нагоді висилало з комісиєю сего Сержистого, старого випробованого майстра від унії. А яким спеціялїстою був сей урядник в тім фаху, слїдно з урядового документу, який виготовив відпоручник руско-кат. Консисториї до тої боянецкої комісиї о. Алексей Заклиньский, до митр. Ординаріяту у Львові. В тім справозданю жалуєсь о. Заклиньский на велику аґітацию, яку розвинули були такой при комісиї православні сьвященики і правительственний комісар против унії. Ми ані разу не дивуєм ся, що православні сьвященики аґітовали і конвертитів в спосіб неприличний від унії відтягали; звіснож прецї, що їм ходило о хлїб насущний і о збереженє поваги і чести своєї церкви; проте треба їм простити і їх в дечім звинити.

Але уже непростимим був поступок совітника Сержистого, котрий яко урядовий представитель обективної справедливости, на першім вступі ознаймив людям, що присяга, яку котрий з конвертитів зложив в руки унїяцкого сьвященика, є неважна і що він має власть єї скасовати Непростимим промахом було дальше, що комісар лякав людей арештом і карами, єсли будуть стояти при своїм намірі; що жадав, аби конвертити зложили зараз на єго руки відповідну суму на мешканє для унїяцкого сьвященика, що тягнув комісию, котру мож було покінчити в 4, аж через 18 день і тим дїлом силовав людей в часї горячої весняної роботи, вичікувати під канцелярією цїлими днями на переслуханє; що позволив аґітовати в неприличний спосіб дїдичови, жидам і жандармам против унії і що в кінци допустив, що садагорский начальник повітовий Захарясевич

враз з своїм канцилїстою прийшли до льокалю комісийного, ганьбили людей простацкими словами і з кпинами і погордою відзивали ся о унїятах.

Однак мимо того гнету і тої пекольної аґітації, облишило ся 1.187 душ при унії, а 50 родин зголосивших перехід на унію, відпали від неї наслїдком аґітациї і тероризму зараз підчас комісиї.

Як стероризованими були таким поступком правительственних властей не лиш руско-кат. сьвященики, але і декан букв. Максимович, посьвідчає сей факт, що декан дов о зволїкав з остаточним принятєм конвертитів боянецких на лоно греко-кат. церкви і що еиіскоп Литвинович в розпорядженю своїм до букв. деканату з дня 26-го Сїчня р. 1858 приказує деканови зараз, неоглядаючись на нїякі перепони, звідки би такі не виходили, анї на евентуальні неприятности, приймити боянецких конвертитів до греко-кат. церкви і пише дальше так в тім дїлї:

„Die Bewohner von Bojan im Herzogthume Bukowina, welche sich in bedeutender Anzahl seit nahe von zwei Jahren zum Rücktritte in den Schoss der kath. Kirche angemeldet haben, hätten längst die Berücksichtigung ihres heilsamen Entschlusses wohl verdient; ihre allerdenklichen Hindernisse u. Schwierigkeiten nicht zu erschütternde Standhaftigkeit ist der sprechendste u. nicht zu widerlegende Beweis für die Aufrichtigkeit ihres Entschlusses; die Geduld, mit der sie alle Widerwärtigkeiten, ja selbst offenbare Bedrängnisse ertragen haben, ist eine feste Bürgschaft für ihre Überzeugung v. der Kraft der Kirche Gottes, u. eben darum ein sichtbares Merkmal der erleuchtenden Gnade des Herrn; u. es wäre frevelhaft, diesem höheren Gnadenrufe Gleichgiltigkeit entgegen zusetzen.“

До р. 1858 належали Бояни яко філїя до прихода Садагори, а було там споре число душ руско-кат., які з часом задля браку свого сьвященика попереходили то на латиньский, то на православний обряд.

Руско-кат. парохія боянецка є одинока на Буковинї, де сьвященики рускі відправляють богослуженя і проповідають по волоски; книги церкв. мають від волоских унїятів з Семигороду.

З першу не було в Боянах унїяцкої церкви, а богослуженя відправляли ся в латиньскім костелї; дому парох. нема єще і доси.

Першим руско-кат душпастирем в Боянах був Софрон Михальский, сьвященик даровитий, чесний і ревний; в початках заснованя прихода, положив він великі заслуги; бо володїючи добре волоским язиком, проповідав часто і кріпив на духу зі всїх боків секованих конвертитів; богато перетерпів він неприятностей, богато наподавав ся в своїй й-і своїх прихожан справі, заки гроза проминула і настав яки такий лад і супокій в парохії. Жив він в крайнім убожестві і не діждав ся поправи

сумної долї аж до гробової дошки. В Сїчни р. 1868 заслаб був Михальский, а що не мав з відки ратовати ся в Боянах, тож відвезено єго до черновецкого шпиталю, де в Мартї того самого року помер, лишивши пятеро дрібних дїтей круглими сиротами; не було чим єго поховати, для того збирав декан Максимович складки на єго похорон.

Від 1-го Марта р. 1868 завідовав excurrendo Людвик Бонковский, капелян садогорский. З днем 1 Новембра 1868 прийшов до Боян яко парох Лонгин Билинкевич і провадив душпастирство аж до 10-го Марта р. 1878. З причини слабости Билинкевича, завідовав в роцї 1877 через короткий час парохією латиньский сьвященик боянецкий Каньовский і руский завідатель садагорский Теофіль Кисїлєвский. Від Марта до Мая р. 1877 був сотрудником Билинкевича о. Нестор Соневицкий. Від Марта р. 1878 аж до Юнїя р. 1892 завідовав Боянами Йосиф Баласєвич. По відходї Баласєвича до Галичини став в Боянах завідателем в роцї 1892 Ілїя Лабій.

Єще покійний Михальский почав збирати складки на церкву і за призбирані гроші купив ґрунт, на котрім стоїть теперішна церков Билинкевич продовжав збиранє складок і єго неупинним заходам треба завдячити, що в р. 1874 зістала побудована нова церква „Рождества Христова“ в Боянах. На ту цїль жертвовали оба цїсарі Франц-Йосиф і Фердинанд разом 750 зр. Фонд диспозиційний дав 300 зр., а прочі видатки покрито з складок. Церква боянецка враз з дзвонами коштувала 4.600 зр.

О. Билинкевич, чоловік здібний і чесний, люблений і поважаний всїми, зістав в признаню положених заслуг декорований від цїсаря золотим крестом заслуги з короною.

Не малі заслуги положив і наслїдник Билинкевича в боянецкім приходї, о. Баласєвич, ревний, енерґічний і примірний сьвященик. Він прикрасив боянецку церкву гарними образами, справив апаратуру церковну, обгородив і обшальовав церкву і приобрів собі примірним житєм загальне поважанє. В р. 1885 устроїв Баласєвич в селї Раранчу місію духовну; в часах єго душпастирства перейшло звиж 300 душ православних в Раранчу на унїю р. 1888. За ті заслуги зістав іменований духовним совітником епіскопским з відзнакою крилошаньскою.

Церква ся боянецка згоріла до тла в саму неділю великодну р. 1892. Кромі конґруи річних 700 зр. і платнї на мешканє не має греко-кат. парох боянецкий нїяких инших доходів.

Душ руско-кат. в Боянах разом з прилученими селами є около 1.300.

Раранче.

На підставі цїсарского розпорядженя з дня 21-го Марта р. 1888 зістало в селї Раранче, котре доси яко філїя до Боян при-

належало, засноване самостійне сотрудництво з причини громадного переходу поверх 300 душ православних тамошного села на унію. Перехід сей конфесійний відбув ся в марті 1888, а почин до сего ділa дав тамошний господар Стефан Дутка враз з другими громадянами. І хоть букв. правительство зарядило в Раранчу комісію, однак тота правительственна чинність переведена була леґально і совісно. Протокол з першими конвертитами списував в Чернівцях тамошний староста повітовий барон Гормузакі цілком обективно, хоть є він волохом православної віри, а відтак комісіонував в сій справі пок. староста Стокера.

Самостійні тамошні руско-кат. сотрудники слїдовали по собі в такім порядку:

Володимир Каратницкий від 1. Апріля 1888 до 1. Августа р. 1888,
Антоній Войтіховский від 1. Августа 1888 до 1 Октобра 1891,
Нестор Рудницкий від Октобра 1889 до 1 Юнія 1890,
Іосиф Смеречиньский від Юнїя 1890 до 1 Декембра 1890,
Емиліян Боярский від 1. Декембра 1890 до 1. Марта 1892,
Адріян Добряньский від Марта 1892 до 1 Октобра 1893,
Орест Кисілевский від 1 Октобра 1893.

Платня тамошного сотрудника виносить 400 зр. конґруи і 60 зр. на мешкане; більше нема там нїяких инших доходів ерекціональних.

Церква руско-кат. будуе ся — уже на укінченю — з дерева, а дому парохіяльного нема еще.

Душ руско-кат. в Раранчу і прилучених є 911.

Дещо про забобонність і ворожбицтво в наших гірских околицях.

Реферат о. Луки Захарясевича, виголошений д. 21. лютого р. 1907 на декан. соборчику в Ілемю.

Основою моральної уровени кождої одиниці з осібна, отже і цілого народу, есть безперечно сьвята віра.

Предмет сеї основної чесноти есть двоякий: перший відділ становлять правди відносячі ся впрост до особи самого Бога і Его прикмет, другий віддїл містить в собі правди відносячі

ся до житя чоловіка і нормуючі тоёж житє після установ Богом наданих ; — єсть се закон Божий.

Виходячи з сеї засади можемо цілком ясно зрозуміти, що правди першого роду становлять основу до правд другого роду; бо хто просьвічений вірою узнає істноване Бога, Єго власти і прикмет, сей безперечно прийме і ті правила т. є. закон божий, нормуючий єго внїшне житє, проявлюване дїлами.

Підметом віри єсть душа чоловіка, а властиво розум, яко сила пізнаня правд відносячих ся до божого єства, Єго прикмет і волї об'явленої законом божим. Віра отже єсть тою силою дійствуючою в розумі чоловіка, котрий сам собі полишений тих правд анї правдиво пізнати, анї вповнї зрозуміти не може, хотяй з другої сторони мусимо ствердити, що і сам розум у пізнаню і зрозуміню правд віри грає велику ролю так, що цілком ясним і зрозумілим стаєсь твердженє основного богословія, що віра і розум мають се обопільне відношенє, що собі взаімно помагають і себе взаімно доповняють. Особливож розум по утратї першої благодати — притемнений і ослаблений мусить шукати помочи і підпори у вірі, одинокім жерелї істиної правди, котра єсть остаточною єго цілию. Та вже раз схиблений сходить на блудні дороги супранатуралїзму т. є. абсолютної надприродности і псевдомістицизму, — другий раз уважає самого себе яко жерело всякого пізнаня і сходить на системи стародавних і новочасних фільозофів атеїзму, материялїзму, пантеїзму, дуалїзму і пр.

Всї ті і їм подібні системи се заблудженя, котрі впрост і безпосередно перечать правдам об'явленим у св. письмі і переданю. Се — кажу — заблудженя т. є. моральні манівці, на котрі сходять многі люди, але з них відтак найбільша часть вертає на ту попередну дорогу згоди розуму і віри. Єсть се, що так скажу — пробою кусителя діявола, щоби відвести чоловіка від тої прямої дороги, на котрій одиноко і правдиво може заспокоїти свої інтелєктуальні сили. В тім разї стають ся добичею єго люди обдарені більшою, по більшій части оказійно набутою змогою тої сили інтелєктуального пізнаня мнимої правди.

Але на тім ворог спасеня душі чоловіка не поперестає ; він шукає убочних доріг, а на них находить він масу непросьвіченого простонародя, — непросьвіченого особливо на поли тих правд св. віри, а лиш она одна може, як вже знаємо, в тій непевности чоловікови подати помічну руку. В тім взглядї на тім поли находимо вже не часові, хвилеві заблудженя збаламучених софізмами одиниць, але пороки, що тревають цілі віки, що стають неначе велити колоди на перешкоді до морального осьвідомленя християньского народу. Тут іде ворог спасеня убочно т. з. не перечить впрост божого єства і єго прикмет, а особливо найважнїйших: Єго всемогучости і всевідучости, але користаю-

чи з темноти народу узнає немов-то ті божі прикмети, старається однак заразом використати інтерес туземного життя-бутя чоловіка і підсуває до осягненя якогось житєвого наслїдку средства, що самі собою ані то відповідають понятю розуму, ані Богом не є установлені. Отсе і есть словом висказане поняте забобонности, найбільшого пороку нашого підгірского народу — суєвірство, котрому в парі іде і ворожбицтво, а під ним знов розуміємо: слїдженє тайних річий за помочию злого духа.

З понятя тих двох блудів против віри можемо і знайти ріжницю, що як видимо, полягає в тім, що в забобонї старається чоловік знайти якусь користь сьвітову впрост, підчас коли у ворожбицтві надіється чоловік тої користи посередно т. є. доперва з відомости осягненої ворожбицтвом; разом однак сходять ся і забобонність і ворожбицтво в тім, що і одно і друге опирається на виразнім або вмістимім призваню злого духа. Виразно призивається або жадається помочи злого духа з угодою або без угоди, вмістимо, коли уживається средств до викликаня наслїдку або осягненя відомости, котрих ті средства ані самі собою, ані з заряджења божого не можуть викликати.

Забобонність єсть тяжким гріхом, бо віддає сотворіню почитанє боже, так як вижидає від сотворіня чогось такого, чого ожидати можна лише від самого Бога. Може однако бути часто легким гріхом, коли учинок єсть несовершенний або походить з простоти або невіжества або боязливости, як то дїється нераз межи простими людьми. Так само і виразне ворожбицтво єсть завсїгди тяжким гріхом. Угода з злим духом єсть завсїгди чимсь мерзким. В многих місцях св. Письма стоїть, що Бог мерзить ся ворожбицтвом. І так: „Да не обрятся въ тебѣ очищая сына своего и дщерь свою огнемъ, волхвуя волхвованіемъ и чаруяй и птицеволшебствуяй, чародѣй обавая обаваніемъ, утробоволхствуяй и вопрошаяй мертвыхъ ; єств бо мерзость Господеви Богу твоєму всякъ творяй сія“ (Втор. XVIII, 10—12.). А на іншім місци: „Душа, яже аще послѣдуєтъ утробнымъ баснемъ или волхвомъ, яко соблудити въ слѣдъ ихъ, утвержу лице моє на душу и погублю ю отъ людей єя“ (Лев. XX. 6.).

Також і розум учить то само. Против злих духів, головних ворогів Бога і людий єсть нам всказана борба ; а хто входить в зносини з злим духом або єму віддаєсь до науки, той тим самим поповняє злочин образи божого Величества і через то наносить найтяжшу кривду Богови против приналежної Єму чести і вірности. Кромі того в нарадї з дияволом находить ся небезпеченьство, єресь і т. п. Ворожбицтво через вмістиме призванє дїявола або тайне може бути часом свобідне від смертного гріха для простоти або невіжества не грубого, або що не дає ся єму віри, бо тогди єсть учинок несовершений. Однак не звільняє від смертного гріха того, котрий знає, що средства є невідповідні, а однак уживає їх до осягненя наміреної цїли, хотяй

застерігаєсь против всякого вмішаня діявола, понеже єго чинність єсть противна тому застереженю і творить то застереженє пустим.

Ріжні суть роди забобонности і ворожбицтва; важним єсть особливо розріжненє забобонности на: 1 штуку пізнаня або штуку осягненя відомостий без труду, 2. штуку лїченя або штуку вилїченя ріжними знаками або сьвященими річами; 3. слїдженє випадків, з яких вносить ся, що станесь щось щасливого або нащасливого. Родів ворожбицтва єсть аж 12, а іменно: 1. ворожбицтв о з зьвізд (astrologia), 2. з крику птиць (augurium), 3. з лету птиць (auspicium), 4. з внутренностий звірят (haruspicium)- 5. з лїній руки (chiromantia), 6. з знаків в земли (geomantia), 7, з случайного випадку (omen), 8. з призваня помершого (necro. mantia), 9. з снів (oniromantia), 10. з жеребів (льосів) (sortilegium), 11. з ідолів (oraculum), 12. від ворожбитів або з карт (vaticinium ex vatibus aut chartis).

Єсли порівнаємо ті понятя, засади і подїли богословя морального з понятями сеї матерії у нашого народа, то побачимо велике замішанє у тій справі і так:

По перше забобонностию уважає наш підгірский нарід головно лиш перший віддїл забобонности т. є. слїдженє випадків, підчас коли два перші роди т. є. штуку пізнаня і штуку лїченя уважає ворожбицтвом, так як лиш людям званим ворожбитами приписує якусь надзвичайну силу в тім взглядї, коли противно деякі роди ворожбицтва н. пр. з случайного випадку або з крику птиць називає просто забобоном.

По друге наш нарід виключає в тих обох пороках яке будь призванє злого духачи то виразне чи то вмістиме, а коли удаєсь до ворожбитів або узнає забобони неомильними, то робить се звичайно з грубого невіжества так, що рідко коли можна се назвати тяжким гріхом. Єсли хто грішить в тім взглядї, то власне орудя тої моральної нечести т. є. самі ворожбити, котрі однак — правду кажучи — в більшій части суть лиш ментіями, що визискують легковірність своїх братів селян.

По трете можемо зауважити, що більша часть родів ворожбицтва єсть нашому народови незвісна, а за тоє находимо нераз такі спеціяльности в обох пороках, що навіть трудно часом означити, що буде у них забобоном, а що ворожбицтвом. І так приміром наші підгірскі зїльники дають зїлє на лїчене; булоб се цїлком невинним вчинком, колиб при віддачі сего зїля не приходили нашептуваня та ріжні вказівки, як того зїля ужівати — н. пр. що треба до вареня того зїля брати воду з потока до сходу сонця, черпати новою ложкою і т. п.

З того всего ясно нам стане, що правила практичні богословія морального не моглиб нам подати точного руководства у тій справі. Основні однак остануть незмінні, бо дають нам

підставу до спеціяльного пізнаня одного з тих пороків і приноровленя наук, подаваних народови в тім взгляді. А єсть три всказівки, з котрих пізнає ся забобонність, а іменно: 1. з недостаточности причин до природного викликаня наслїдку, 2. з долученя пустої або ложної обставини, котру уважаєсь яко необходимість, 3) з неомильности, яка приписуєсь средствам, що нїяким способом не суть неомильними.

Єслибисьмо почали спеціялїзовати на підставі тих всказівок ріжні роди забобонів у наших підгірян, то на се треба би хиба осібної дісертациї, опертої на досьвіді многих і старших душпастирів, котрі мали час і спосібність пізнати ті нераз безглузді і до сьміху приводячі пересуди нашого темного народу. Наш чоловік підгірский єще в лоні своєї матери окружений опікою забобонів. Коротко перед розвязанєм стараєсь вагітна жена дотулитись черевом риз сьвященичих; має се бути запорукою щасливого породу без небезпеченьства а навіть без болів. Уродить ся дитина, то завязують пупок — річ звичайна — ниткою, але в ту нитку мусить бути всилена голка, а через неї на нитку пересиляєсь чіснок, що має на цїле житє хоронити від слабости; під пелени кладесь сїно на добре поводженє у ґаздівстві, під голову кладесь камінчик, щоб головане болїла і т. д. в нескінченість. Перед виводом церковним мати не сьміє вийти з хати доки не заткне пожа за пояс. Почне дитина вставати на ноги та падає-розбиваєсь — щож сталось? — ага! крижму куми згубили. При вінчаню стелить дружба молодим платок на місци, де мають ставати перед тетраподом, а кожде з них стараєсь як найбільше того платка заступити, а тим хоче на будуче запевнити собі перевагу над другим супругом. Навіть по смерти не опускає забобон помершого; єсли він лишив яке зерно, то шкода єго і сїяти, бо не зійде; доньці по смерти своєї матери не вільно через тиждень прясти, бо веретено кололоб болюче небішку в очи.

А всїх тих забобонів з нагоди сьвят і торжественних та всяких сьвятих, котрих навіть імена в устах народу поперекручувані — повно у нашого простонародя. В Навечерє Рождества Христового, т. є. на св. вечер при споживаню колива і тих ріжнородних страв ставить наш ґазда на столї дійницю (скопець) і з кождої страви відкидає крихітку до неї, а відтак аж на другий св. вечір, себто в Навечеріє Богоявленя дає споживати се добро своїй худібцї та при тім „торжественнім обходї“ заїдає ґаздиня осібно печені триугольні колачики, звані „закусованики“, обгризаючи роги з трех сторін, а недоїдки кидає також товаринї до спожитя. В великім пості в тижни перед суботою св. великомуч. Теодора Тірона (Федоровець) не вільно прясти, а там в день св. Варвари не вільно брати льну, бо щось не поведесь, а на Усїкновенє чесної глави св. Йоана Крестителя (Главосїки) не вільно тяти головок капусти і т. п.

Вкінци і в ріжних обставинах житєвих у всякім часї при щоденних занятях господарства придержують ся наші підгіряни ріжних практик, котрі не є нїчим иншим, як забобонами. У нашого ґазди, де єсть мала дитина, не дістане по заходї сонця молока за нїякі гроші, хоть би умирав. У котрого ґазди є пчоли, то єго гість не сьміє переступити порога порога других входових дверий, а мусить входити і виходиди дверми лише фронтовими, бо інакше рої поутїкають. Нїхто не поважить ся чи то продати, чи то заміняти, чи то дарувати насїня, поки сам не посїє, так само боять ся наші підгірскі хлїбороби кому иншому виорати вперід, як собі, ниву під засїв, бо єму самому хибне: дають навіть на се наглядні, незбиті докази тої ріжниці на однім і тім самім поли.

Що до спеціялїзациї ворожбитства, то після понять нашого народу головну тут ролю грає поміч, якої наш темний простолюдин шукає у ворожбита. Захорує дитина чи там хто в хатї, іде до села — звичайно як найдальше віддаленого, чим дальше тим лїпше — і приносить узолок якоїсь засушеної хопти, але се після єго переконаня помічне, бо нашептане (обаванїє); має ставити хату, іде до ворожбита о пораду, але в тім взглядї то і добрі „будівничі“ потрафять заложити хату „на кота“ або „на гуску“, чи там що (значить ся, що замість иншого нещастя згине се звіря), а коли оден сьвященник (такой на моїй експозитурі) при будові еще тепер стоячого приходства важив ся з обуренєм сказати: „заложіть на мене“—так і після сего стало ся,— по укінченю будови в недовзї сей сьвященик в новім помешканю помер (автентичне). Ворожбитів запитують наші підгіряни о добру або лиху долю, о маюче заключити ся супружество, о злодіїв і т. п., хотяй вандруючі цигани по наших селах сей фах майже виключно на себе переняли. В то дїло одурюваня вмішались вже і дочки Ізраіля, викладаючи карти та зливаючи віск, при чім дають темному нашому братови „найпевнїйші“ для него всказівки і поради.

Як з того всего до тепер сказаного видимо, можуть бути ті пороки у нашого народу лиш в рідких випадках тяжким грїхом, однак такой з засади мусимо ствердити, що і забобонність і ворожбитство остають завсїгди суєвірством, що відтягає наш нарід від конечного і правдивого пізнаня божої сили, власти і всемогучества.

Початку тих пороків шукати треба безперечно в поганьских часах, коли то силам природи приписували наші предки погани божі прикмети. Ворожбитство в поганьских часах було на нашій Руси так сильно розповсюднене, що єму підлягали навіть князї, як се маємо примір в леґендї „Віщий Олег“, котрому ворожбит предсказав смерть від власного коня, та хотяй князь і розлучивсь з своїм любимцем, а такой по лїтах як довідав ся, що сей згинув та сьміяв ся з предсказаня ворожбита і трунув

ногою череп коня, то з него виповзла змія та укусила его смертоносно; — князь помер, а слова ворожбита сповнились. Се леґенда — а всеж она дає съвідоцтво, яку віру мали наші предки до ворожбицтва. Тай відома се річ, кілько труду душпастирского мусїли вложити съвященики у перших віках заведеня вірп Христовової на Руси, щоби забобони і ворожбицтво у простонародя викоренити. Та на жаль ті змаганя ослабились або і зовсїм знївечились уємною дїяльностию съвященьства в пізнїйших віках у часах занепаду та низкої моральної уровени тогож съвященьства, особливо в часах схизми та загального пониженя в моральнім взглядї. Та і потім, по заведеню унії се съвященьство, що і до тепер іменуєсь може і згірдним трохи атрібутом „antiquae educationis“ — не могло у тім взглядї успішно дїлати. Лишаєсь хиба яких пару десяток лїт, в котрих справа взяла инший оборот; съвященьство умне і съвідоме ваги небезпеки звертає на ту справу свою бачну увагу і стараєсь ті пороки у простого народу викоренити. А если суєвірство помимо трудів і заходів руского духовеньства і до сего часу задержалось, причини сего треба шукати у заґально-моральній темнотї нашого народу, т. є., під взглядом незнаня сил природи з одної сторони, а тих правд Богом об‘явлених, що всяке суєвірство відкидають — з другої.

А на темноту якуж раду дати? Темноту лиш с ь в і т л о м можна розігнати. Тож і съвітло моральне, т. є. осьвідомленє народа в тім взглядї може нам одиноко подати помічну руку. Об‘ученє правд віри, котрі ведуть до правдивого пізнаня Бога і Єго сили та всемогучости се найголовнїйше средство, котрим ті пороки можемо успішно поборювати — отже: к а т е х и з а ц и я і то не лиш дїтвори чи то в школї чи в церкві, але цїлого народу. Понеже однак катехизация відбуваєсь звичайно на вечернях, де нема в нашій гірский околици так численної фреквенциї, а по більшій части зібранє складаєсь з молодіжи, то можемо сей успіх осягнути, если будемо в неділї, а ще більше у торжественні празники, о кілько се можливо, на той предмет сходити або такой впрост катехитичні проповіди о тих пороках голосити. Проповіди такі повинні бути вичерпуючі та порадним би було закрашувати їх комічними примірами, котрі би справу у простонародя нераз съвяту викпили і на съміх виставили.

Се то головне средство, се спосіб, котрим усуваємо релїґійну іґноранцію с. є. незнанє правд Богом об‘явлених, а ведемо народ до пізнаня божого єства і Єго прикмет. Головним місцем сего осьвідомленя є безперечно дім божий — церков. Але і по за церквою в розговорах з селянами треба би їм ту справу часто поясняти, та не лиш на ґрунтї релїґійнім; бож і съвітова просьвіта, але правдива, що не стоїть в суперечности з правдами св. віри, стає ся помічним чинником до розігнаня моральної темноти.

Так отже ті способи подвійного осьвідомленя народу т. є. в напрямі пізнаня правд Богом об'явлених тай правил фізичних сьвітових та природних стають одинокими, котрих успішно можемо ужити до поборюваня і викорінення тих пороків, котрі наш народ не лиш держать на низкій моральній уровени, але і чинять єго сьмішним, а може і погорди гідним у инших народів просьвічених.

Велиградский з'їзд.

II.

Перша частина звіту з велиградского зїзду поміщена в ч. 16. „Ниви". Причина, задля якої ей продовженє подаємо аж нині є ся, що автор сеї дописи, хотячи подати як найточнїйший звіт, замовив собі стенографічні записки, які появили ся в „Lidovych novinach", але на жаль до нині їх не отримав, мимо кількоразових урґенсів. Тому, щоби справу довести до кінця, подаємо короткий звіт о стілько о скілько, автор, присутний на зїздї, міг собі спамятати.

У всїх нарадах зїзду слїдно було вельми поважний настрій. Так і видно було, що учасникам не ходить о якусь академічну диспуту, а що всїх одушевляла одна гадка, винайти спосіб, який міг би привести до сполуки церкви православної з католицкою. Тому то дуже точно обговорювано деякі ріжниці, які заходять між доґмами одної і другої, а застановляючи ся над наукою православної церкви, не понижувано ей, лиш шукано за способами переконати православних богословів, що правдивою наукою Христовою є тілько наука католицкої Церкви Таке точне обговорюванє було річію конечною, щоби католицкий сьвіт пізнав і ріжниці і духа, який панує серед загалу православних богословів.

Причиною, що православні богослови, часом на слїпо, тримають ся блудної науки є се, що они замало є обзнакомлені з католицкою літературою богословскою, що замало є виміни гадок між одними а другими. Длятого зїзд звернув дуже бачну увагу на навязанє тїснїйших літературних зносин. Рішено висилати католицкі книжки і часописи визначним православним богословам і сим способом викликати полеміку, яка з часом при Божій помочи, мусить довести до порозуміня, бож правда все таки мусить побідити. З католицкої сторони вже чимало здїлано в сїм напрямі. В тій, а не иншій цїли основано місячник: „Slavorum litterae theologicae", як також апостольство сьв. Кирила і

Методія, яке поставило собі головною задачею привести цїлий славяньский сьвіт до католицкої Церкви. І на сей сїзд, який відбув ся сего року, розіслано запрошеня до найвизначнїйших католицких і православних богословів. На жаль з православних не явив ся нїхто.

Се що сказано о православних богословах, еще в більшій мірі відносить ся до цїлого народа, який перебуває в блудї в найлїпшій вірі. І про се не позабув зїзд, та розбирав деякі способи, якби можна осьвідомлювати народ, та викликати серед него бажане сполуки.

А ось короткий звіт з нарад самого зїзду. Учасників приняв в навечеріе дня 25. липня в авлї оо. Єзуітів Д-р Стоян і предложив програму нарад.

На другий день рано, по відправленю торжественного Богослуженя оломунецким Архіепископом Бавером, зібрали ся учасники і приступили до вибору предсїдателя. Одноголосно, серед довго треваючих оплесків, вибрано почетним предсїдателем Ексцелєнцию Високопреосьвященного Митрополита Андрея, а провідниками нарад Д-ра Стояна, Шпальдака і Черного.

Впреосьвященний Андрей вказав на вагу і значінє зїзду, та зазначив, що Єго цїлею є також пояснити декотрі річи, бо тілько тодї можемо мати надїю на успіх, коли питане поставить ся зовсїм ясно.

Перший реферат мав о. Урбан о тім, що належить дїлати католицким богословам супроти православної (в особенности росийскої) Церкви. Се був може чи не найосновнїйший і найінтересніїший реферат, а то тим більше, що референт, видно знаменито обізнаний з відносинами православної Церкви, подав множество фактів, які для пересічного католицкого богослова є не звісні. Найцїкавійшим була частина про знамена правдивої Церкви Христової.

До реферату о. Урбана подав незвичайно влучні поясненя Високопреосьвящений Андрей. Між иншими сказав він, що при обговорюваню доґматів православної Церкви, належить дуже добре розріжнити між наукою православної Церкви, а наукою православних богословів. Між наукою православної Церкви а наукою католицкою є дуже мала ріжниця. В тім часї, коли наступив роздор, доґми церкви грецкої і римскої були одні і ті самі, бо обі они були одною Церквою католицкою. В пізнїйших часах оголосила католицка Церков декотрі доґми, котрих однак церков православна анї не оголосила анї не перечить, бо она поки що узнає доґми з перед роздору, так що православний богослов, який признає первенство папи римского, проти науки православної Церкви не прогрішує ся, бож папу узнавала головою церкви цїла церков еще перед роздором. Наука православної церкви, є наукою католицкої Церкви перших сїмох соборів, і тому, після гадки православних богословів, ріжниця між нею,

а наукою католицкої Церкви є така сама, як ріжниця між наукою католицкої Церкви з перших 10. столїтій, а пізнїйших. В дїйности ріжниці між наукою католицкої Церкви перших десятьох віків, а пізнїйшою нема жадної, бо доґми, які оголосила церков по десятім столїтю, узнавала Церков і в перших десятьох, хотяй їх єще не оголошувала — они, щоб так сказати, були в завязку (in nucleo).

— Другий реферат був о. Пальмієрого. Є се, хто знає чи не найлїпший знаток науки росийских богословів. В своїм рефератї зазначив він, що росийскі богослови, хоть дуже неприязно відносять ся до католицкої Церкви, то опираючи ся на спільних підвалинах св. віри, дуже часто думають як католики. Навіть найбільший противник католицкої Церкви, яким є волиньский архиепископ Антоній, узнає потребу голови Церкви в змислї католицкої Церкви, яка не підлягалаби сьвітскій власти.

Відтак слїдував реферат Д-ра Ґрівеца про змаганя сполуки Церкви східної з католицкою. В рефератї своїм, історичного змісту, стояв він на становищи, що Русини приймаючи християньство з Царгорода, після всякої імовірности, приймили его тодї, коли серед Греків, вже дуже розповсюднила ся була схизма, так що Русини від першої хвилї були імовірно православними. Видко, що Д-р Ґрівец в своїм рефератї опирав ся виключно на росийских жерелах забуваючи на се, що кромі росийских є ще инші. Щоби справу вивести на чисту воду, забрав голос о. Лежогубский, і опираючи ся на подїях історичних доказав, що Русини приймаючи християньство, приймили его, без сумнїву, в сполуцї з римскою Церквою, аж доперва пізнїйше попали в схизму.

Слїдуючим референтом був о.Галущиньский Ч. С. В. В., який в строго науковий спосіб пояснив значіне епіклези. В своїм рефератї користував ся найстаршими лїтурґічними книгами грецкими і славяньскими, а з цїлого викладу слїдно було, що молодий прелеґент вложив в свою розвідку чимало муравельної працї.

Того самого дня промовляв єще о. Лежогубский, який в теплих словах звернув ся до братів Славян, щоби они, коми їм дїло Унії лежить дїйсно на серци, передовсїм полюбили еї, щоби між Славянами не було таких, які уважали би унію містком до переходу на обряд латиньский. Бажанем католицкої церкви є, щоби всї стали католиками, а не латинниками. Доки передовсїм Славяни не будуть поважати на рівні обох обрядів, доти ледви чи удасть ся дїло сполуки. Кождий народ, отже украïньский і росийский має свої батьківскі переданя, якими дорожить і які тїсно звязали ся з его народним житєм, тож, коли бачить, що самі Славяне маловажать славяньский обряд, ледви чи прихильно буде він відносити ся до Унії. А так на жаль воно буває. Унія терпіла від православних і від своїх найблиз-

ших братів Славян, котрі за всяку ціну хотіли ві вихіснувати в цілях чисто політичних. Так було з унією Русинів в давній Польщі.

Слідуючого дня промовляв Високопреосьвящений Архієпископ Софійскій Менїнї. Промова сивого епископа-місионара зробила на присутних велике вражінє. Се, що розказував, було пережите ним самим, тому то спомини сї витискали слези з очий старця, а у присутних будили глубоку пошану для сего піонїра католицизму серед Болгар. Між иншими розповів, що коли 27. лїт тому, пана Пій IX. висилав єго до Болгарії, сказав: „Болгарский народ мусить вернути до католицкої Церкви. Може бути, що я і ти вже помремо, але час повороту мусить в недовзї надійти. Тілько працюй, а Бог буде твоїм помічником.“ Розказував дальше богато цїкавих подробиць про Болгар, а Русини слухаючи Єго, майже забували, що слухають розказу про болгарский народ, так подобали они на подробиці з житя рускаго народа. Народ болгарский щирий, сердечний, незвичайно строго держить ся своїх батьківских практик, як приміром постів, строгих покут, цїлком подібний до рускаго народа. Плакав старець, коли згадав, що син князя Фердинанда, котрого він сам хрестив, з причин політичних покинув католицку віру і став православним, але є повна надія, що Болгари з часом стануть католиками, а тоді і їх князь буде мав право полишити ся католиком.

По промові Впреосьвященнаго Менїнїго кінчив свій реферат о. Грівец, а відтак реферував о. Шпальдак про відносини Росиян до католицкої Церкви.

По полудни реферував Д-р Снопек архивар Архиепископский про правовірність Апостолів Славян сьв. Кирила і Методія, Своїм рефератом, опертим на жерелах і виложеним з великим одушевленєм, дав поважаний прелєґент заслужену відправу „ученому“ професорови Брікнерови, котрий у своїм вузкогляднім шовінїзмі важив ся закинути сьв. Методію єресь, пятнуючи єго іменем підступнаго Грека, що під покришкою славяньскаго обряду розповсюднював ложну науку серед Моравян. Не знаємо, який вигляд був би мав проф. Брікнер, наколи би був бачив, серед яких довготреваючих оплесків загальнаго одушевленя та щирих признань зі сторони Єпископів, сходив зі свого місця учений Архивар.

Се були би найголовнїйші реферати на сїм зїздї. Серед рефератів дискутовано дуже горячо про ріжні річи. Годї вичислювати поодинокі теми.., згадаємо тілько про одну цїкаву дискусию. Піднято питанє, чи розрішене православних сьвящеників є важне. Більшість присутних, а між иншими і знаменитий богослов о. Урбан, були за важностію. З сею гадкою годив ся також Впреосьвящений Андрей, доказуючи, що як раз ся обставина, що католицкі богослови о тім спорять є доказом, що розрішенє православних сьвящеників є важне, бо коли спорять, то

видко, що судовласть православних сьвящеників є, що найменше, сумнівна, а в разі, коли судовласть є сумнівна, доповнює ї католицка Церков. Дуже влучно говорив о. Галущиньский. Він сказав, що католицка Церков від православних повертаючих до католицизму не жадає ісповіданя гріхів, що було би конечним, наколи би Тайна покаяня була у православних не важна.

Другого дня зїзду промовляв о. Д-р Дорожиньский. Зміст єго промови був слїдуючий: Зі всїх народів славяньских, які приняли Христову віру після грецкого обряду, полишив ся при нїм майже тілько один руский нарід. А преці ві один з них не мав до побореня тілько трудностий як він. Тому то і Русини є найгорячійшими приклонниками ідеї, яку піднїс велиградский зїзд і по своїм силам будуть пособляти ї. Жаль, великий жаль, що в тім місци, де сьв. Апостоли Славян оснували славяньский обряд, не осталось з него анї слїду. Руский народ має велику задачу перед собою, яка заключує ся в словах папи Урбана VIII, котрий сказав, що через Русинів сподїє ся навернути цїлий Схід.

Наконець промовляв еще радник Барвіньский в рускім язицї. Він пожелав цїлому зїздови як найкрасших успіхів, і висказав надїю, що дїло унії скорше чи пізнїйше мусить здїйснити ся.

Дня 27. липня відправив Високопреосьвящений Митрополит Андрей сьв. Літурґію і від престола промовив до зібраних учасників зїзду. В своїй горячій промові висказав радість з почину, який здїлав зїзд, а який колись, при Божій помочи доведе до сего, що усї Славяни стануть великою католицкою сїмєю. По відсьпіваню пісні „Тебе Бога хвалим" закінчено зїзд сердечними молитвами, щоби Бог пособив змаганям і допоміг, щоби усї Славяни стали одним стадом з одним пастирем на чолї.

Мусимо додати, що зїзд вибрав комітет, який має дальше вести дїло. В склад сего комітету вибрано представителїв усїх славяньских народів, а предсїдателем Високопреосьвященого Митрополита Андрея.

Зїзд ухвалив, між иншими, слїдуючі резолюції:

1. Про всї спірні питаня належить помістити в „Slavorum litteris theologicis" як найосновнїйші розвідки.

2. Належить просити православних богословів, щоби свою науку про спірні питаня оголосили в своїх наукових видавництвах.

3. Належить розповсюднювати брошури та письма про хосенність унії.

4. Належить постарати ся о славяньскі і латиньскі переклади православних богословских книжок, про історию православної церкви та ї теперішний стан.

5. Належить переводити католицкі книжки на росийский язик, щоби сим способом підготовити уми в Росиї.

6. Належить навязати зносини з поодинокими богословами росийскими і з ними переписувати ся.

7. Католицкі богослови повинні звідувати найлїпші православні богословскі факультети.

8. Належить просити, щоби православні оснували у себе стоваришене, яке спільними молитвами упрошувало би Божої помочи до дїла приверненя єдности церковної.

9. Такі самі стоваришеня належить основувати серед поодиноких католицких народів славяньских.

10 Належить просити, щоби поодинокі люде і институції назначували нагороди за працї, які причинили би ся до сполученя церков.

11. Належить старати ся, щоби на католицких університетах основано катедри історії і критики православного віроісповіданя.

12. Належить просити, щоби так католицкі, як і православні богослови пересилали свої працї до бібліотеки сьв. Кирила і Методія в Велиградї, звідки можна би їх випозичати за дармо.

13. В слїдуючім роцї повинні відбути ся зїзди богословів католицких поодиноких народів славяньских.

14. За два роки має відбути ся зїзд усїх тих, котрим дїло унії лежить на серци.

Зїзд ухвалив також вислати короткий звіт в латиньскім язицї до Сьвятїйшого Отця, а в росийскім до православних богословів в Росиї. Сей послїдний вже уложено, а подає він імена присутних на зїздї Епископів, заголовки шістьох головних рефератів, згадує про знамениті промови Впреосьвященого Андрея і Архиепископа Менінґ, про вибір Митрополита Андрея предсїдателем, і зазначує, що дискусия вела ся головно на тему навязаня як найтїснїйших відносин з православними академіями в Петербурзї, Москві, Київі і Казани. Вкінци висказує бажане, щоби на слїдуючім зїздї, який відбуде ся в липни 1909. явили ся також і православні богослови.

Ми зі своєї сторони хиба додамо, що булоби вельми пожаданим, щоби на слїдуючім зїздї явило ся як найбільше Русинів. Ми мусим памятати о тім, що в Росиї жие богато мілїонів наших братів, котрі колись були католиками, а стали православними не зі своєї волї, а в більшій части під напором брутальної сили, о макхіявельної полїтики, яка зі сьвятого дїла унії хотїла ук аб и оруде полїтичне. Там перед форум славяньского сьвіта м уват сказати, що не хто инший а таки самі Славяне буваютьожемо льшими ворогами і сьв. унії і сьв. слявяньского обряду. найбі

о. Т. Л.

Сьвященича подруга.

І. Конференційна наука виголошена о. Данилом Танячкевичом в церкві Василіянок в часі реколєкцій для членів товариства св. Ольги (р. 1906).

Мої милі, побожні пані!

Позвольте менї на кілька слів на вступі для осьвітленя нашого нинїшного духовного труду.

В тім сьвятім часї Великого посту, в тих днях, коли ви, йдучи за голосом вашого побожного, боязливого серця, відбуваєте реколєкциї ваші, під проводом умілого Божого провідника, се є: застановляєте ся над станом вашої душі, щоби потому гідно сповнити свій так великий а такої безконечної сьвятої донесности християньский обовязок обнови тої вашої душі в св. великодній сповіди, і єї скріпленє найсьвятійшим кормом Євхаристиї, в часї так близкім до річного обходу Тайної Вечері в св. Церкві, було, думаю, вказаним, чи може вірнїйше — було приказаним тим св. часом, було конечним, зробити душевний розгляд і по тих особливших обовязках, котрі на вас, мої богобоязливі пані, яко сьвященичих невістах, з'єднаних в Товаристві св. Ольги, тяжать.

А то обовязки великої, превеликої цїни. Їх належите сповненє становити може о висшій обнові, о більшім скріпленю тої вашої душі.

Може хочете узнати також за виправданим і те, що я чувся в якійсь особлившій повинности взяти провід в тім застановленю, в тім розглядї по тих особливших ваших обовязках, бо я обовязаний як нїхто другий зглядом того товариства; єго задачі є дитиною мого духа, їх зродили великі болї мого серця з причини не одних душевних хороб в наших сьвященичих родинах.

Я не хотївби прибільшувати моєї вини, бо вона й так велика, та жаль менї, що я хоч яких 20 лїт назад не привів був те Товариство до житя. Тепер лїта мого житя почислені, вони убігають, я хочу, я мушу поквапити ся, щоби за ласкою милосерного Бога і помочию св. патронів нашого товариства надоложити занедбане.

Мої науки не будуть то проповіди в властивім змислї; се будуть конференциї, значить наради, постанови душ в предметах так нам близьких, такої великої, сьвятої ваги для нас. А тими предметами їх будуть: сьвященича подруга і сьвященича мати.

Се широкі, се високі виднокруги, хоч як нам близькі, а так ще утаєні. Ви мусите в них ввійти, мої сьвященичі пані, ви мусите їх здобути за ласкою Божою для вашої глубокої побожної мисли, для вашого духа, для вашої любви, для вашої молитви, для спасеня душ Вам рідних в родинї і в народї,

отже для слави Божої, для слави св. Матери Церкви. О се, треба молити ся. Длятого прошу злучити ся зі мною до молитви до Матери Божої о цїлу силу побожної мисли, благаючи: Подъ Твою милость....

*

* *

Предметом передполудневої науки буде: сьвященича подруга.

Но нїм до него приступимо, мусимо собі уявити бодай в головних зарисах той свято величний образ христіяньскої невісти загально. Певно ті панї, котрі були учасницями всїх дотеперішних наук реколекційних, чули не одно в тім зглядї. Буде се хиба коротким зібранем вже почутого, а для пань неучасниць предметом конечної застанови. А образ сей сьвято величний через свій початок, через свого духа, через свою красу, через свою силу. Не так?

Може бути якийсь величнїйший початок якогось твору, як початок з мисли, з пляну, з концепції Всемогучого Творця, бо самого Бога? „Сотворимъ человѣка“... І якого? „По образу нашему и по подобію“. І тхнув Господь Бог свого безсмертного духа в той свій найдоскональший твір, с. є. в чоловіка .. „По образу Божію сотвори его.“

А сей так вивисшений по над всї твори земні початок чоловіка відносить ся лишень до мужа? Нї! „Мужа и жену сотвори ихъ.“

Правда! сотворенє невісти відбуло ся в певній відмінї того Божественного пляну. Істория сего Всемогучого акту відома Вам всїм, мої любі Панї, добре.

Учителї церковні, великі церковні письменники, вглубляючи ся в той акт всемогучости, премудрости і милости Божої, скілько таїнственний, стілько маєстатичний, не знаходять слів подиву і величаня, особливо для акту сотвореня невісти. Після них той сон, котрий Господь Бог навів на Адама, підчас котрого вийняв ему ребро, се був стан якоїсь екстази Адама. Після одного з них, духа справдї ґенїяльного (Borne) церковного учителя, се сотворенє жени було вже будовою, переведеною з особливою дбалостию, „щоби нам в невістї“— се его слова — „дати побачити щось великого, маєстатичного, якусь пречудову структуру, як нїжну, так поважну, предивної симетрії, в однолитім плянї, при тілько оздобах“.

Не приневолюють такі сьвяті, величні вискази до дуже поважного настрою, до роздумуваня, до поглубленя мисли і то дуже побожного над істотою християньскої невісти, отже і над нами самими? Не має добутись з нашої душі такий питаючиї голос: чи не є я відблеском Твого Духа, мій Творче, мій Боже, Твоєї всемогучої сили, а передовсїм Твоєї безконечної милости? Але се може такий голос рід релїґійної екстази, якоїсь

поодинокої душі? Нї! се голос самого Духа Божого, котрий находить ся безнастанно в Церкві, котрий каже їй від всїх нас визнавати: „Знаменася на насъ свѣтъ лица Твоєго“.

Але послїдуймо дальше в подивлюваню того образу християньскої невісти, єго краси.

„Як те сонце, що сходить на Божім небі, так краса доброї невісти в оздобу дому свого.“ Не чаруючі се слова? Но може то слова якогось поета, романтика? Нї, мої милі пані! То найреальнїйший дух, дух бо „вездѣ сый и вся исполняяй“ Дух сьвятий, котрий вложив ті слова в уста св. мудрця Божого Ісуса Сина Сіраха в сьвятім письмі. Се найвдалїйші риси християньскої невісти, чи то доброї після характеристики Духа святого. А доброта де має свій осїдок — не в душі? Так, в душу невісти вложив всї чари небесної краси, не в зверхній принадї все незмірime богацтво своїх дарів. Там єї краса, там єї слава, там єї богацтво, там єї сила, там єї всемогучість. „Вся слава дщери царева внутрь: рясни златими одѣяна и прикрашена“ значить: вся слава християньскої невісти, все богацтво, вся принада в єї душі: там знаходять ся єї оздоби, єї дорогі жемчуги єї вишукані тоалєти, єї коштовні шати. Та доброта серця, та лагідність, та чутливість, та милосерність, та жертвуюча ся несамолюбна любов, та чуйність, та терпеливість, та витреваліть в терпінях, в яких ущедрив Милосерний Творець душу християньскої невісти — є які на сьвітї скарби, котрі би їм рівняти ся могли?

І треба узнати за цїлком виправданим такий висказ такого визначного церковного письменника Єпископа, котрий озарений таким ідеалом християньскої невісти, кличе: на сьвітї нема нїчого кращого як християньска невіста.

А та гідність бути подругою християньскою, бути матерю християньскою? Прикличте собі в память мої любі пані, кілько вже тому лїт і не буде, ті слова сьвятої Церкви, котрих вона проголосила, вкладаючи на Ваші голови вінцї подружі: „Славою и честею вѣнчалъ єси ихъ“.

Но не в тім усїм, яке воно сьвяте, величне, скупив ся весь блеск Вашої слави.

Бог вибрав собі невісту на Матїр свого єдинородного Сина, отже з помежи Вас, мої дорогі, мої предорогі пані! Се вже такий блеск маєстату гідности невісти, що вам перед ним, як тому Савлови, пораженим треба би припасти до землї і тревожно питати ся: Господи, що хочеш, що я маю робити?

О! так! Не перебрані, всяку цїну переходячі се скарби, скарби ласки, богацтв вам дарованих. Алеж вони потягають за собою страшно, страшно великі обовязки. Се була лишень кість, звичайна кість, каже оден писатель церковний яку вийняв Господь Бог з Адама і лишень Єго Найсвятїйша Воля, незглублена премудрість, недостижима ласка, зробили з неї той величний твір служачий до переведеня Єго вічного наміру, с. є. до

Бібліотека наукового товариства

достиженя тої досконалости душі, щоби вона могла бути ща сливою в сполученю з Ним на всю вічність.

Здійснити сей Божественний намір може лишень християньска невіста, озарена небесним сьвітлом свого високого сьвятого призначеня. Вона мусить бути сьвятою. „Сьвяти будете, яко азъ святъ єсмъ“. Сьвятою в подружю, святою яко матїр Та до того потреба випосаженя. А воно в нїчім иншім, як в помочи Божій. „До Тебе я Пане кличу, до Тебе очи ак тї і-, щоби я не повстидалась на віки.“ (Конець буде.)

ВСЯЧИНА.

В справі нашої орґанїзациї. Прочитавши в послїднім ч. „Ниви“ (17). статю під заголовком „В справі нашої орґанїзациї“ позволю собі переслати Вп. Редакції кілька слів, не для полеміки, лише аби — як пише сам пов. автор статї — не давати противникови оруже в руки — против нас.

Одна увага по причині статї: „В справі нашої орґанїзациї Справа орґанїзациї клира не нинїшна. Писав о нїй вже „Прапор“ гляди р. 1897, 1898. Справа такої ваги, повинна бути всесторонно обговорена. Таку ціль має правдоподібно і найновійша статя в ч. 17 „Ниви“ під заголовком: „В справі нашої орґанїзациї“. В сам зміст статї не входжу, застановила мене лише характеристика понятя „клєрикалїзм“, яку подав пов. автор статї на стор. 537. Читаємо там, що „клєрикалїзм сам в собі є гидкий, в історії показав ся для церкви дуже шкідливим, проте навіть серед щирих християн не находить симпатії.“ Коли після гадки пов. автора значіне слова „клєрикалїзм“ таке гидке, обскурне, то требаби і слово „клир“ скасувати, бож і оно „тхне“ клєрикалїзмом. На днях появила ся брошура вільної школи під заголовком: „Religion und Klerikalismus“, в котрій автор Д-р. Ludwig Wahrmund висказує свої поступові погляди про церков, католицизм і клєрикалїзм. Рецензія тої брошури поміщена в часописи „Katolisches Vereinsblatt“ з р. 1907. На сторонї 4. в ч. 10. з р. 1907. в рецензії статї, „Religion und Klerikalismus“ находять ся слїдуючі слова: „Klerikale sind ja alle, die die Auktorität der katholischen Kirche und des Papstes anerkennen und gegen die Übergrüffe des Staates für die Interessen der Religion und der Glaubens eintretten“. А може редакція часописи „Katholisches Vereinsblatt“ не належить до щирих християн католиків? Я також скажу словами пов. автора статї: „Не вільно самим же представителям ідеї не розуміти єї назви і давати

противникам оруже в руки.“ Розуміє ся — назви „клєрикалїзм“ в дусї правдиво христіяньскім.

Один з клира.

Із Станиславова. В четвер д. 12. вересня с. р. відбулись в Станиславові збори двох ново основуючих ся товариств, а се філїї Товариства св. ап. Павла і Інститута Непорочного Зачатія Пр. Дїви. Збори першого товариства відбули ся рано (в духовній семинарії) в присутности Преосьвященого Григорія. Явило ся до 60 сьвящеників, між тими двох відпоручників головного виділу зі Львова. Ціль товариства пояснив і до ширення єго ідей заохотив сам Преосьвященний. В дискусії забирало голос кількох сьвящеників. При зарядженю вибору виділу вийшов головою філїї сего Товариства крилошанин о. Ф. Щепкович. — Того самого дня з полудня відбули ся перші загальні збори членів Інститута Непорочного Зачатія Пр. Д. під покровом Пресьвященого при численній участи духовної і сьвітскої інтелїґенциї. Збори відкрив радник І. Каранович. Він піднїс, що станиславівскі Русини відчували потребу розбудженя народного житя на христіяньских основах, а побіч того збудованя величавої церкви і народного Інститута в Станиславові. В сїй ціли основано згадане товариство. Заходом Преосьвященого закупило товариство за 100.000 корон просторою і гарно положену площу, на якій має стати величава ювилейна церква, а побіч неї народний дім, в якім буде містити ся педаґоґічний інститут, христіяньска бібліотека, читальня і т. п. Відтак Преосьвященний в довшій промові вказав на значінє і вплив релїґії на розвиток і долю народів, а з окрема на нарід руский. Церква удержала мимо всяких невзгодин істнованє рускаго народа. Однак в послїдних часах почала ся і серед рускаго народа проявляти байдужність до віри і Церкви. Нинї дійшло до справдїшної межиусобиці межи Русинами, а се доказом, що упали релїґійні чувства і засади в рускій суспільности. Се спонукало Преосьвященого подумати про основанє товариства, якеби зєднало Русинів під прапором Церкви і причинило ся до розбудженя релїґійного і справдї народного житя. — Предсїдателем зборів вибрано п. А. Барвіньского. Сей подякував Преосьвященному за єго ревні і щирі заходи коло сего дїла і за покровительство, а відтак уділив голосу п. Карановичеви, котрий здав звіт з дотеперішної дїяльности тимчасового комітету і поставив внесенє, щоби збори уповажнили новий виділ до затягненя позички 40.000 К. на будову дому на закупленій площі. Се внесенє ухвалено. Приступлено відтак до вибору виділу. Головою Товариства вибрано радника І. Карановича.

Церковний устав і календар.

21 (4). Св. ап. Кодрата. — Отданїє праз. Ч. Креста.

22 (5). Св. Фоки.

23 (6). Зачатє св. Йоана Пред. — Неділя 15. по Сош. св. Д. — Гл. 6. — *Утреня* ев. 4. — *Літурґія* ев. Мат. зач. 92 і Луки зач. 2.

24 (7). Св. Теклї.

25 (8). Преп. Евфрозини.

26 (9). Преставленє св. ап. Йоана Богослова. Де є храм: *Утреня* ев. Йоана зач. 67. — *Літурґія* ев. Йоана зач. 61. — Де нема храму, то св. Йоана переносить ся на неділю.

27 (10). Св. Калїсрата.

28 (11). Преп. Харитона ісповідника.

29 (12). Преп. Киріяка.

30 (13). Св. Григорія — Неділя 16 по С. св. Д. — Гл. 7. — *утреня* ев. 5. — *Літурґія* ев. Мат. зач. 105.

ЖОВТЕНЬ.

1 (14). Покров Пр. Бог. — Св. ап. Ананії і Романа. *Утреня* ев. Луки зач. 4. *Літурґія* ев. Луки зач. 54.

2 (15). Св. Кипріяна.

3 (16). Св. Діонизія Ареопаґіта.

4 (17). Св. Єротея.

5 18). Св. Харитини.

6 (19. Св. ап. Томы.

Видає і за редакцію відповідає сьвящ. **Ярослав Левицький**
З друкарні Ставропигійскої, під упр. М. Рефця.

Ч. 20. Львів, 15. жовтня 1907. Рік IV.

Передплата
річна 8 кор.
піврічна 4 „
Поодиноке
число 40 сот.

НИВА

Адрес
редакції і
адміністрації
Львів, улиця
Коперника ч. 36.

ЧАСОПИСЬ ПОСЬВЯЧЕНА СПРАВАМ ЦЕРКОВНИМ І СУСПІЛЬНИМ

Виходить 1-го і 15-го кождого місяця.

ЗМІСТ: До хвилї — Єще в справі станової, економічнї орґанїзациї духовеньства. Лист з Америки. - Сьвященича подруга. — Із спорів про акафист. — Всячина. Бібліоґрафія. — Церковний устав і календар.

Бібліотека наукового товариства Імени ШЕВЧЕНКА

До хвилї.

Виборча реформа як до парляменту, так і до сойму дала аритоку до сильної і завзятої аґітациї поміж масами народу, и голос вічевого дзвона будив з просоня весь загал так, що найтемнїйші села і одиниці зривались на сей голос і півсонні вслухувались у ріжнородні мельодиї співу та музики аґітаційної. На жаль цїла та аґітаціа мала переважно на метї не осьвідомленє народу, а радше розбурханє пристрастий, а головно, після з гори уложеного пляну (вічє академиків) підкопанє віри і пониженє духовеньства. Що так було — і єще по нинї так практикуєсь, довідуэмо ся лише здебільша з нашої преси, а вже ті, що бували на таких вічах та слухали тих аґітаційних промов, наглядно о тім пересьвідчились. Духовеньство, не хотячи наразити ся на закид байдужности, та щоб заявити публично перед народом, що оно відчуває важність хвилї, являлось численно — нераз навіть цїлі повіти in corpore. А якаж тодї була акція духовеньства? Одним словом пассивна і то в дословнім значінню сего слова. Ми були тодї нїмими сьвідками брутальних на нас напастий, на наші голови всякі недоростки та неуки лляли цїлими цебрами помиї, нашу віру, нашу єрархію і стан духовний до крайности понижали, наші овечки своїх пастирів викидали за двері, нас поштуркували, а навіть били в лице; а ми? на все те дивились, слухали та покірно все зносили. Ми,

хотяй поставлені з уряду сторожами і учителями віри Христової, та хотяй, яко загал, ніяк не почувалисьмо ся до вини, — не малисьмо звичайно відваги чи там охоти запротестувати проти такого негідного поступованя бесїдників, ми немали відваги виступити проти кандидатури явного недовірка і ноторичного ворога духовеньства, а нестявало сьмілости поставити і промовити за кандидатом правдиво образованим і христіянином Вкінци все притихло — а ми відітхнули по тілько пораженях! Здавалось що тепер, коли на хвилю проминув той аґітаційний шал, та нарід вернув до своїх занять і до церкви, ми духовеньство по рефлексіях і зрілих застановленях подбаємо всїми силами, щоби зло направити, нанесене смітя тим аґітацийним гураґаном з церкви та з наших хат вимести — нарід опамятати, та привернути єму зрабоване або заколебане через аґітацію чувство віри і пошанованя власти церковної. Можна було на певно сподївати ся, що на той темат будемо всюда і при кождій нагоді дискутувати і обдумувати способи успішного дїланя. Чи так оно було — можна сумніватись — принайменче о сїм загал духовеньства нїчого не чув. Остаточно якіби там не були обдумані способи, то все таки кождий приняти мусить, що нашою засадою під теперішну хвилю мусить бути *ревна, позитивна праця в народі — але конечно підперта приміром нашого бездоганного поступованя.* Та дивно! ся засада видаєсь декому з Духовних не до виконаня — а навіт з з а с а д и цїлком противно поступаэсь. В теперішну хвилю побіч нової реформи виборчої до сойму прийшли єще на першу точку порядку дневного спори партійні. — І так маємо знов віча але уже в поправнім виданю. Тут духовні беруть уже активну, звичайно навіть першорядну участь. Теперь на вічах не лиш спорять і лають — тепер попри слово заговорив бучок, камінь і пястук. Хотяй до такого способу арґументованя в справах партійних знов дали почин недолїтки, то він помимо своєї гидкости знайшов одобренє не тілько в темних і збаламучених масах народу, але що найдивнїйше, навіть між спорим числом Духовеньства! Ся участь, а подекуди провід духовних в борбі о партійні переконаня, в високім степени понижаючим єго особу і стан — є понизше зера деструктивного — попросту шкандальним. Читаючи по часописях, та слухаючи оповідань наочних сьвідків про такі фатальні виступи деяких Отцїв Духовних як в Бовшові, Золучу, Галичи, Тенополи і пр. — нехоче ся вірити щоби чогось подібного не то священник — але інтелеґентний чоловів міг допустити ся.

Здає ся, що они в ошоломленю навіть не бачать гидкости та шкідливости свого поступованя, не могуть анї зміркувати анї розібрати ваги і наслїдків своїх вчинків.

Они своїм поступованєм наносять церкві, духовеньству і вірним стократ більшу ганьбу і шкоду, чим усї разом взяті радикали, соціалїсти і всяких відтїней массони. Бож являтись на зборах і вічах на чолї свого стада, уодруженого в коли, ка-

міня і пісок, інспірувати єго до лайки і бійки, а колиб навіть своєю мочанкою давати апробату таким хулїґаньским подвигам се щось так гидкого, так низького і понижаючого, що годї сему дати вираз. А вже хиба божевільностію прийдесь назвати, коли прилюдно перед тисячами зібраного народу кидаєсь духовний, той пастир і учитель стада, як хижак на свого собрата, товариша по званю — з тої однїсїнької причини, що він не поділяє єго партійних поглядів. Щось подібного нїколи і нїяк не дасть ся виправдати; бо такі твердженя, що всї єсьмо людьми з всїми проявами їх душевних пристрастий, або errare humanum est, в тім случаю не на місци, та нїяк не в силї виправдати таку безличність! Чейже образованє і культура винні мати туть своє примінене — а коли взагалї від інтелїґентного чоловіка вимагаєсь такту та орієнтациї в поодиноких случаях, то тим більше від священника — котрий всюда являєсь з маркою свого уряду і стану. Вжеж нїколи не вільно нам забувати що загал все звертає особлившу увагу на стан духовний, та осуджує безпощадно всї, навість поневільні похибки кождого єго члена — коштом цїлого стану а на те чимало дає доказів наша журналїстика. Лячно подумати до чого така робота може довести? Чиж мало уже днесь таких парохій звідки парох, розполїтикований партійник, за всяку цїну шукає парохиї „спокійної“ — Алеж спитаймо чому то ся або та парохія неспокійна? В теперішних часах хотяйбисьмо були ідеальними священниками — то по словах Христа — будемо зненавиджені і гонені за для того самого, що єсьмо ними: щож доперва буде, чого сподївати ся, коли самі будемо прикладати руки до підкопаня і знищеня поваги стану духовного?

Треба бояти ся, що по всїх наших старих селах стане ся се, що стало ся, як пише „Земля і воля“ в Новім Селї, де якась баба мала похоронну бесїду над помершим радикалом і сказала: „дай Боже щоби прийшов як найборше той час, щобисьмо так всї без попів ховали ся“.

Кождий стан чи то військовий чи сьвіцкий строго береже своє достоїньство, а промахи одиниць не переходять непомічені і безкарно; зараз дісциплїнарка, а вслїд за нею для превинившого ся часами дуже діймаюча кара. Чиж тілько в станї духовнім має бути позволено поодиноким членам броїти безкарно такі горрендальні промахи? Провина духовного взгядом свого стану єсть о много більша чим мірского члена — бо в першім случаю ходить о інституцію Божу — в другім о людску. Остаточно крім нарушеня поваги стану духовного причиняє ся еще scandalum, яке подає учитель своїм ученикам, пастир свому стадови.

Таке поступованє деяких отцїв духовних повинно стрінутись з загальним і безпощадним осудом всего Духовеньства без ріжниці партий, щоби в зародї еще лихо здавити та відобрати охоту загорільцям кидати в болото повагу цїлого клєра, та являтись їм на зборах і вічах в роли Геростратів або Єфіяльтів.

Для розважних і холодно мислячих окаже ся ясною і простою тая задача, яку маємо під нинїшну хвилю сповнити. Відтягнутись від акциї полїтичної ми не можемо, не можемо бойкотувати віча і збори, противно-громадно являтись, але в роли поважних мужів, незляканих а відважних оборонцїв правди і вири, в характері провідників, речників потреб народу, его кривд і бажань. Наколиб прийшлось і потерпіти з тої причини личну обиду, наругу, а навіть рани, то се небуде тодї для нас соромом, але радше принесе нам честь і узнане загальне як страдальцям за правду, віру і Христа.

В спорах партійних не повинно бути позволеним під жадним услівєм брати в диспутах чинну участь раз, що то справи менче важні а непевні навіть для холоднокровних — подруге що то нас понижає так в очах наших як і загалу. Наша партія для всїх одна і та сама має бути Христова — на тій точцї всї зійдемось і всї промовимо однодушно. Партійних поглядів вирічись ми не в силї, бо єсьмо живими членами нашої суспільности однак такі спори не виволїкаймо на арену публичну; на се єсть иньше місце. В домах наших поміж собою, приватно, можемо і вільно нам спорити; вільно нехай нам буде в дусї партійнім працювати в парохіях — але розважно, гідно і толєрантно; не приспорюймо парохій „неспокійних.“ — Тодї будемо мати значінє в народї в справах о много важнїйших, чим справа фонетики і етімольоґії, які мимоходом кажучи і без нас уложать ся і підуть своїм природним ходом. Чи ми русини українцї чи москалї, про се уже днесь нарід осьвідомлений знає, а прийде час, і то невдовзї, що таке питанє не посьміємо покласти перед осьвідомлений нарід.

Вжеж крайна пора занехати ту брато-убійчу партийну борбу а принайменче зльокалїзувати єї до найвузших границь. Час опамятатись тим загорільцям, які з поміж нас чим раз частїйше виринають, та наколиб провітрили безкарність, з ножем в руцї кидались би на своїх братів! Наколи они на малиби на стільки совісти і чести, щоби перестали знущатись над своєю і всего духовеньства повагою — наколиб не мали настілько розсудку, щоби кинути з рук головню якою підпалюють власну стріху — тодї справу ту повиннї взяти Ординаряти в свої руки. Коли ми читали пастирский лист перед виборами до державної ради — лист всїх трох Ординарятів яко лист цїлого епископату галицкого — то тепер тим більше повиннїсьмо того сподївати ся. В такім листї повиннї би бути докладно означені границї в партійній борбі — і рівночасно поставлені кари за провини непослуху, а навіть мігби бути установлений дієцезальний суд дісциплїнарний для провіренія вини і приміненя загрожених кар.

Хвиля важна — чуваймо всї i caveant consules.

О. Іларій С.

Єще в справі станової, економічної орґанїзациї духовеньства.

В ч. 7. „Ниви“ була порушена справа станової орґанїзациї Належало сподївати ся, що ся статя викличе живу дискусію. Однак до нині нїхто в сїй справі не відозвав ся. Відай ті отцї, що їм не зле живе ся, без орґанїзациї обійдуть ся, а бідаки, що єї потребують, ледви чи „Ниву“ предплачують — і статї не читали.

В иньших дневниках підносити сю справу нам не випадає — раз уже для того, що „Нива“ наш орґан, а по друге, що майже цїла руска преса стала тепер чогось антіклєрикальною; може перед виборами знова нас собі пригадає, щоби ми декому помогли здобути мандат. Се intra parentesim

Щоби вернути до річи, подає ся до загальної відомости, що згадана справа сама якось наперед поступає; Всч. оо. Ґлодзїньский і Раковский знайшли мецената, який готов — не знаю під яким титулом — пожертвовати поважну квоту на основний фонд. Отже „nervus rerum“ так якби був; розходить ся лиш о статут і членів фінансового товариства та — що найважнїйше — о людий, якіби відповідно товариство вели.

Тов-о „Сїльский господар“ уряджує і сего року з кінцем грудня курс економічний для съвящеників; можливо отже, що при сїй нагоді і та справа прийде на дневний порядок. Вибрана на торічних викладах анкета займала ся поки що статутом; дуже пожагане, щоби духовеньство і з своєї сторони на соборчиках сю справу обговорило і свої гадки, постуляти, або навіть і шкіц статуту надіслало до ред. „Ниви“.

Найважнїйшою річию є приступлене з удїлом, який буде виносити 100–500 К. — отже досить великий. Тому просимо, щоби П. Т. Духовеньство уже тепер надіслало ред. „Ниви“ свої заяви. В цїли улекшеня можеби Впр. оо. Декани на соборчиках або при иньшій нагоді зібрали спис охочих до вступленя в члени товариства і прислали редакциї; з помежи них утворивби ся комітет основателїв, а зглядно і ширша анкета для наради.

Примічає ся, що Їх Ексц. Митрополит сею справою дуже інтересують ся, зволили дати свою апробату і обіцяли поміч. Анкета зверне ся і до других Впр. Ординаріятів, щоби товариство розтягало ся на всї три епархиї.

Само собою розуміє ся, що в товаристві полїтичні переконаня мусять бути знївельовані і спроваджені до спільного іменовника.

Т. Д.

Лист з Америки.

Бервік Па 11/IX, 1907.

Отсе я сповняю дану Вам обіцянку і пишу кілька слів з Америки. Як ми з Вами розпращали ся 14/VIII — се було в середу — то ще того самого дня були ми в Катовицях з о. Ганїцким, що виїхав був проти нас до Мисловиць. Слїдуючого дня 15/VIII оглядали ми копальні угля в Катовицях і Мисловицях. Суть там дуже гарні уряджења для робітників. Робітники мають там більшу вигоду, ніж пересїчний урядник у Львові, бо мають купелї, умивальнї, їдальнї і т. п., а при тім всїм може добрий робітник заробити до 600 К. (пенсия галицького сотрудника) і є ся вигода, що може на пільні роботи в кождій хвилї вернути домів, зробити своє і знова піти на роботу. Крім сего єсли є з одного села 10 робітників, то можуть дістати ваґон угля і не потребують просити ласки у пана, щоби за великі гроші дав троха хабазя на опал. На жаль наше духовеньство не розуміє ще ваги еміґрациї до Прус, а треба нею займити ся щиро, бо Нїмцї дають нам першеньство перед прочими робітниками і готові позакладати школи і церкви для нашого народа, коли они будуть видїли, що є що для кого робити. Ті копальнї угля, що звиджував я з Преосвященним, належать до акціонарів, що видають мілїони на всякі улїпшеня і вигоди для робітників, лиш що наших робітників в тих копальнях є мало, то з тих вигід користають передовсїм Поляки.

В четвер 16/VIII дали акціонери катовицких і мисловицких копалень дінер в честь Преосьвященого, на котрім крім Їх Преосьвященьства був Їх Брат, василіяньский братчик Герман, кількох акціонерів, директорів копалень, один журналїст, посол до нїмецкого парляменту з сього округа — ну і я. В часї дінера мав Преосьвященний бесїду до акціонерів, де поручив їм особливо наш бідний нарід і сказав, що наші люди може і мають хиби, які разять Нїмцїв, та они самі сему невинні лише невідрадні условини і відносини їх житя в Галичинї.

Другу бесїду мали Їх Преосьвященьство до о. Ганїцкого по руськи, в котрій піднесли його заслуги коло душевного і дочасного добра нашого робучого люду і за неутомиму працю над нашими еміґрантами іменували о. Ганїцкого першим американьским крилошанином.

В пятницю 16/VIII виїхав Брат Преосьвященого, братчик Герман і я до Бремл — а Преосьвященний з о. Ганїцким виїхали до Дрездна, щоби відвідати Ексцеленцию Митрополита, що був тодї у Лямана. Ми — себто я з моїми товаришами

були в Бремі вже в пятницю вечером, а Преосьвященний з о. Ганіцким приїхали в суботу 17/VIII в вечер. Майже цілу неділю і понеділок на Преображеніе сповідалисьмо наших людий, яких в Бремі буде до 7.000. Їх Преосьвященьство мали в оба сї дни Службу Божу і проповіди, на котрих каплиця, о яку постарав ся Льойд, була битком нашими людьми набита. Говорено нам, що Льойд виставить для нас і церков, коли в Бремі буде вже наш сьвященик. Для сьвященика дає Льойд дуже гарне помешканє, котре я бачив — 3 гарні покоїки на першім поверсї при дуже красній улици, кухня і додаткові убікациї. Наш сьвященик міг би стояти в Бремі на яких кілька тисяч марок. Часть платнї давав би Льойд, часть дало би нїмецьке товариство опіки над еміґрантами, а також причинили би ся до сеї платнї і фабриканти, у яких є сотки наших людий занятих.

Рано дня 20/VIII сїли ми на корабель „Kaiser Wilhelm II“. Корабель дуже гарний, уряджений з нечуваним люксусом. Каюту мали ми дуже красну: 3 ліжка, 2 умивальнї, окремий покоїк до купаня, так що можна було безнастанно купати ся — взагалї вигода як найбільша. На першім покладї мали ми дуже гарні і вигідні місця до сидженя — море було спокійне тож і їзда була чудова. Дня 25/VIII і 26/VIII мали Їх Преосьвященьство Сл. Божу в „Cafe für Nichtraucher“. На обох Службах Божих були наші люди, що їхали III кл., ґенерал Франціїшканів з своїм секретарем (їхав в справах свого Чина), один Домінїканин, кількanайцять иньших латиньских сьвященників, кілька монахинь і знатне число католиків з I кл. На Службі Б. в неділю крім кількох нас приймали причастіє в нашім обрядї ґенерал Франціїшканів і єго секретар. Сего дня була лиш одна Служба Б. католицка на кораблї, бо лиш Преосьвященному позволив капітан корабля мати Сл. Б., иньшим сьвященникам не позволив.

Вівторок 27/VIII о год. 1. пополудни були ми вже в Нюйорскій пристани. Напроти нас виїхало парове судно, на котрім були о. Чапліньский, один сьвщ. угорский, кількох делеґатів, журналїстів і один адвокат анґлїєц, що є щирим приятелем нашого народу і обряду, та пише про нас і наш обряд дуже прихильні статї до анґлїйских часописий. Сей адвокат як витав ся з Преосьвященим, то приклякав на колїно і так цїлував руку Преосьвященному. Так само, коли прийшла комісія лїкарска на корабель, то начальник єї приклякнув перед Преосьвященним і уцїлував руку. Так всюди католицкий американьский нарід і єго сьвященики витали і пращали нашого Владику.

Взагалї приймають Преосьвященого всюди дуже торжественно і овацийно. Про сї витаня не буду Вам писати раз, що се зайняло би дуже богато місця, а по друге я не мігби все так точно описати тому, що від 30/VIII пробуваю окремо

від Преосьвященого. Стало ся се тому, що на великі просьби нашої парохії Monnt Carmel Pa вислали мене там Преосьвященний тим більше, що там був передтим о. Ольшевский, що вже перейшов був на православє і наших людий вже перетягав а навіть основав в Monnt Carmel братство прихильників православя. Лиш коротенько опишу Вам вступленє Преосьвященого на землю Вешінґтона.

Як я вже Вам згадав, проти нас вийшло мале парове судно. Та ми не всїли на него відразу, бо хотїли забрати всї наші річи з корабля, що їх було 18 штук, а в тих 2 великі куфри і 2 скринї. Заки ті наші річи винесено з корабля до цловоï галї і полагоджено цлові формальности, минув добрий кусень часу. Коли все було полагоджене в цловім урядї, поїхали ми паровим судном на другий бік пристани, де чекали на нас повози. Ними заїхали ми до церкви св. Юра, де чекало вже богато духовеньства і народу. Вхід Преосвященого до церкви відбув ся як звичайно після нашого величавого обряду. На самім вступі о. Чапліньский, настоятель церкви св. Юра, подав Преосвященому на підносї ключі від церкви, на знак, що підчиняє себе і вірних Їх Преосьвященьству. По ектенії і по благословеню Найсв. Тайнами мали Преосьвящ. слово до народа і до сьвящеників.

Говорили як звичайно прегарно і зворушаючо. Заявили, що чим хто буде біднїйший, той тим скорше буде мати до Них приступ; висказали свої наміри зглядом народа, що хотять ним заопікувати ся так, що до їх потреб душевних і вічних, як також що до всего дочасного; згадали про школи, про опіку над еміґрантами, загріли нарід до єдности і т. д.

До сьвящеників звертаючись, говорили, що Они прийшли не тілько, щоби бути їх Владикою, але також першим їх співробітником.

З церкви поїхали ми до одного з перворядних нюйорских готелїв, де було приготоване помешканє для Преосьвященого і де був замовлений бенкет — було богато промов і т. д.

Тепер Преосьвященний почавши від 29/VIII безнастанно в дорозї; посьвятили 2/IX церков в South Fork Pa, де є о. Підгорецкий і їздять на загрожені схізмою місця — правдивий апостол. Дня 29/VIII виїхали ми з Нюйорку до Філядельфії, з відтам 30/VIII т. є. в пятницю виправили мене до Monnt Carmel Pa, а самі поїхали до Вешінґтону представити ся делеґатови апост. Єще в четвер 29/VIII були Преосьвященний у еп. Філяд. Reyan-a, котрий приймав Преосьвящ. дуже сердечно і хотїв, щоб Они замешкали у нього. Та Преосьвященний не могли сего зробити і не потребували, бо річи оставили в домі парох., а самі раз ураз їздять. Я з Monnt Carmel робив також поїздки і сей лист зачав писати до Вас з Бервіку, місця фабричного, де наші люди працюють в фабриках ваґонів. Там купили люди за

5.000 і ще щось долярів площу з протестантскою церквою і стараютъ ся о основане парохії. Хотїли також переходити на схізму. А знаєте хто пропаґує схізму? таки наші богобоязливі москвофіли. Се показуєсь на американьскім ґрунтї. Всї тутешні схізматицкі парохії утворені з галицких лемків, у яких сьвященики самі ряні каґаńи. Наші люди удержуютъ цїлу тутешну схізматицку єрархію і семинар; крім сего приходятъ пособія з Росиї. Є в Америцї 3-ох схізматицких епіскопів. Єсли є яка рада на спиненє схізми в Америцї, то хиба ся: наші сьвященики мусятъ бути обовязані кілька разів до року сказати катехетичні проповіди, в яких пояснили би людям ріжниці між нашою а православною церквою і від тих, що їдуть до Америки, мусятъ взяти ісповіданє католицкої віри і відібрати присягу, що не поповнять апостазиї. Преосьвящений Сотер страшенно працюютъ. Ту брак сьвящеників; треба в тій хвили около 20 сьвящеників. Я є тепер адмінїстратором на двох наших парохіях в Філядельфії; тут є єще і схізматицка парохія таки з наших Галичан.

Маю власть b i n a n d i. Філядельфія великаньске місто. Рух на деяких улицях попросту переходить людске поняте. Я на разї мало де ходжу, раз з браку часу, а і єще не обзнакомив ся з містом. Ту дуже тепло. В лїтї маютъ бути такі спеки, що люди і конї гинуть на улицях. Особливо даєсь відчувати спека філядельфійским паням, що люблять дуже шнурувати ся; они млїютъ цїлими сотками і тому вже заздалегідь стоятъ приготовані трамваї, щоби їх забирати до шпиталя.

Лист сей кінчу доперва в Філядельфії — от таке то!

о. В. Петрівський.

(Адреса о. В. П.:

Rev. Vladimir Petrivskyj

gr. cath. Priest

465 n 9 th Str.

Philadelphia Pa.)

Сьвященича подруга.

І. Конференційна наука виголошена о. Данилом Танячкевичом в церкві Василіянок в часі реколекцій для членів товариства св. Ольги (р. 1906).

(Конець.)

Установа подружя припадає разом з сотворенєм чоловіка „Мужа и жену сотвори ихъ“. Бо „не добро быти человѣку єдиному“. І „созда Богъ жену“ і привів Бог єї перед лице Адама і благословив їх. Так заключене зістало подруже. Ніякий отже посередник, не Ангел, но сам Всемогучий Творець повінчав прародичів в раю і сам їх благословив. То вже певно Божий початок подружя. А перша ціль: „Адаму не обрѣтеся помощникъ подобный єму“, треба було єму дати, бо „не добро быти человѣку одному“ а на такого помічника зістала сотворена, призначена „жена“. Другою цілею було утримане роду людского. „Растителся и множителся“. Се вже певно високе, піднесле, сьвяте призначенє подружя і велика найдонесліїша роля невісти в нїм.

Скривлений, знехтований, обезславлений зістав той Божественний намір Творця подружя людьми так мужами, як жінками. Прийшла перша кара Божа: потоп. Але і на позісталій ніби поновланій людскости не розяснювалась ціль сотвореня чоловіка, а з окрема призначенє жінки: воно затемнювало ся і загублювало ся чим дальше і дальше; і чоловік мов такий став, як перед сотворенєм жени в раю, коли то не найшов ся „помощникъ“ чоловікови. Не стало тою такою авреолею слави і призначеня наділеного сотворіня на сьвітї с. є. жінки. То що нею називати ся мотло, то було слуга, невільниця ніби людина, ніби якась людина, але з затертим образом і подобою Божою в собі — то властиво твар якась дихаюча до часового грубого, найгрубшого ужитку.

Треба було, щоби аж Бог на землю зійшов, щоби прийняв людску постать, треба було Ісуса Христа, треба було Пречистої Дїви, треба було Кровію Спасителя облитого креста на земли, щоби людий — жінку з того упадку, защади піднести— виратувати. Се й стало ся. В Христї Ісусї зістала піднята, звеличена, осьвячена гідність чоловіка. В Христї і Єго Пречистій Матери зістало доконане мовби друге сотворенє невісти. В Христї зістало установлене заключене на ново подруже після первістного пляну Сотворителя в раю — але в якій новій непереминаючій силї, в якім блеску, в якій ласцї, в якій сьвятости?!

Пригадайте но собі мої любі панї ті слова св. Апостола народів, котрі Ви чули в ту торжественну хвилю, коли на Вас вкладано подружий вінець в св. церкві: „Тайна сія велія єсть

азъ же глаголю въ Христѣ и въ церквѣ; якоже Христосъ возлюби церковъ и себе передаде за ню, да освятитъ ю, такъ должни суть мужіе любити своя жены, яко своя тѣлеса; любляй бо свою жену, самого себе любитъ; никто же бо когда свою плоть возненавидѣ, но питаетъ и грѣетъ ю, якоже и Господь церковъ, зане уда есми тѣлесе его, и отъ костей его".

Яка відміна благословена, яке підвизшене, яка велика нова родина, які звязки дорогі, яка сьвятість, які нові ласки в такім сполученю з Христом і з Єго св. церквою?! Но який же величезний круг нових сьвятих задач і обовязків!

Як я вже напередї зазначив цїлию Всемогучого Творця при сотвореню невісти було після слів св. письма дати чоловікови помічника в єї особі. В чім то та поміч лежати і прявляти ся мала? В троякім згляді чи то напрямі.

Жінка стала товаришкою чоловіка на цїле єго житє на земли. Се перше. Друге: вона стала єго підпорою; а трете: вона призначена єму до поради.

Бути товаришкою житя? — що се означає, чого се вимагає?

Се вимагає богато, бо гармонії душ нїжности, сердечности, глубокого привязаня, щирої любви, правдивого поважаня і добровільної уляглости жертвуючого. Наш церковний язик називає сю дружбу супружеством; иго має вказувати на те поставлене під одно строге право під одні важкі обовязки. Наша народна мова утворила чудний вираз для того товариства: жінка називаєсь подругою — дружиною. Що за нїжний, що за глубокий вираз! А підпора? Сеж вимагає сили. Сьвіт бачить в жінцї слабе немічне сотворіне. Та не так дух Божий Сьвяте письмо знає тілько хоробрих, мужних, сильних невіст — не инакше певно як тілько жінок, невіст після Божого пляну, отже християньских невіст. Тими висказами св. письма мігби я вас, мої панї, довший час заняти; та я мушу обмежити ся на кілька:

„Жену доблю кто обрящетъ дражайши єсть каменія многоцѣнного таковая" — „Жена мужественная вѣнецъ мужу своєму" — „дерзаетъ на ню сердце мужа" — „крѣпостею и лѣпотою облечеся" і т. д. Лише в однім місци св. апостол Петро насиває єї немічнїйшим сотворівем, але се така неміч котра вимагає для себе чести.

А до поради треба розуму, мудрости, розваги.

Так християньска невіста — подруга має сіяти трома сявами: добротою, характером і розумом. А се має внести в подруже єдність, певність, тривкість і має єго зробити звязком нерозлучним, котрого силою є віра, котрого духом є любов, що від Бога походять і в Бозї мають знайти своє остаточне довершене і заспокоєне. А дорога до того взаїмне осьвячене подругів. То є найвизша цїль подружа. І лишень єї здїйснене запевняє щасте подруже.

Коли се мають бути знамена християньских подруг чи то оздоби християньских невіст — подруг, кілько більше визначати ся ними мають сьвященичі подружа чи то сьвященичі подруги.

Но гляньмо в виконанє тих Божих завітів. Чи завсїгди заключають ся наші сьвященичі подружа під тим знаком, що тим дружачим ся, а зглядно тій невістї відомі ті всї високі, сьвяті ціли, для яких установила Нтайвизша Премудрість Найбільша Сьвятість і Безконечна Милість Божа подруже? Буває до того якесь поважне підготованє, якась приготовляюча наука тих великих обовязків з ним злучених, а з окрема тої тяжкої одвічальности зі згляду на той так дуже піднеслий і той так страшно донеслий поклик сьвященика а за тим і єго подруги? Я їх не знаходжу ні по одній ні по другій сторонї. Богато буде тих припадків де подружа операють ся на гармонії душ, на тім правдивім привязаню, котре має своє жерело в глубокій любві і поважаню, а зі згляду на невісти на тій жертволюбній приляглости? Не становлять велику часть ті з них, де якась хвиля поверхного очарованя або слїпий случай, а часом навіть мотиви дуже низької катеґорії, бо вираховане спрягають новоженїв? Деж туть може бути і мова о якихсь подругах, о якійсь спільній, високій, сьвятій цїли, коли то все затемнене — закрите? Де в таких разах шукати тої єдности, тої гармонії, того розуміня себе, тої жертволюбної уляглости, відданя собі? Житє людске се не гладоньке зеркало тихого плеса. Се море, котре напастує буря всяких пригод — нещасть. Приходить хороба тяжка небезпечна, котра вимагає чуйности, жервуючої ся опіки, обслуги, пильнованя день і ніч. Но то не все. Приходить стан облуду, де потреба стереженя і то такого, що абсорбує всю увагу. Найде каліцтво, невилїчимі рани, де єдиним лїком, одинокою пільгою є та дбала обслуга, та чула опіка, а хочби той милостивий погляд вірної любячої подруги. А можна такої самарятаньскої услуги надїяти ся від тих мов то подругів, котрі чужі собі душею тягнуть те нещасливе ярмо житя, не здаючи собі справи навіть з того: на що? Лиш ласцї Божїй треба завдячувати, коли в таких подружах обійдесь без явних ексцесів, без великих згіршень. Но і такі случаї бувають. Не одні такі менї відоті. Знаю як розлучені сьвященичі муж і жінка не зійшли ся, щоби поблагословити своїх дїтий, а навіть в годинї смерти не зійшли ся, щоби собі одно другому простити.

Знаю і за припадки віроломства, один не далекий часом, де молодий сьвященник-муж мусїв кидати з причини таких поступків свою негідну жінку, матїр до того, іти далеко, щоби міг працювати для нещасливих дїтий.

Се страшні, гидкі плями, се закали на нашім подружу. Їх не може, їх не сьміє бути. Наше подруже мусить бути сьвяте, сьвяте в цїлім повнім змислї єго Небесного основателя Бога, єго осьвятителя Христа і Єго сьвятої облюбленицї Церкви. Застановімся над тим мої Панї! Ви мусите ту постанову вложити

в вашу душу, ви мусите для неї апостолувати межи собою в тім тїснім і лагіднім, любячім тонї, який вам єсть так властивий; нехай то апостоловане розходить ся на дальші і дальші круги, нахай за помочию Божою, молитвами патронів небесних Товариства сьв. Ольги сьвятість нашого подружа стане незрушимим правом, нашим емблемом для сьвіта.

А з тою нашою кріпостию як воно стоїть? В чім вона лежати повинна? Певно, що не в донеслости самого голосу, в его відмінах, в важкости тону, скаль; і не в тих дуже немилих, разячих диссонансах і акомпаніаментах — приймаємо вирази найтонші против родини, челяди, людий, зглядно парохіян. І та нераз так може дуже зазначувана резолютність, енергічність якоїсь сьвященичої невісти — подруги се не сходить ся рівно з тим розумінем кріпости христіяньскої невісти, в якім єї представляє сьвяте письмо. А вже та самовладна роля у всїх справах сьвященичої родини, ба і поза нею не знаменує цїлковито кріпости сьвященичої невісти; Є се радше єї обезсиленем, бо вона мов то паралїжувати хоче силу того завіту Божого, під який поставлене призначене жінки. Певно подруга се пані в домі. Титул того пановапя дуже високий. Бо се розпорядженє волї Сотворителя; може не є конвенціональна форма. Той воздух в дому, та теплота, та ясність всїм а передовсїм ті житя, ті душі, ті серця, їх щастє, се та область, в якій вона неподїльно панувати має. Но за се ще буду говорити. Але екзекутива родинна родинна подружа до неї не належить. Апостол сьвятий каже: „Глава мужу Христос, глава женѣ мужъ.“ Се самовільне підчинене під ту екзекутиву, підчинене в любві, в ктру вже ввійшов передтим дух добровільної згоди, скажім тихої апробати. Чи ви знаєте, мої любі пані, в якім товаристві неразлучнім являє ся кріпость христіяньскої невісти, зглядно подруги, а для сьвященничої подруги, се вже таке властиве, таке добірне товариство? Се лагідність, се спокій, се мовчаливість, се терпеливість, се пожертвоване се ревність.

Чи лагідність се не сила? Чи улегліть се не сила? Чи мовчаливість се не сила? Чи терпеливість се не сила?

Приведу вам, мої любі пані, на всшу побожну застанову деякі вискази церковних писателїв.

Порада і пожертвоване се дві великі чинности сили, два великі обовязки христіяньскої невісти, але то все має повертати ся в лагідности і нїжности Я не кажу в вялости, бо вялість з силою духа, серця, характеру не дасть ся погодити. Але лагідність з силою гармонїює в пречудесний спосіб. А послїдні слова его висказу, чи то апелю підношу я і до Вас, мої любі Пані; і в Вашій лагідности лежить найкріпша сила.

В однім церковнім дїлї читаємо: „межи розумною і мовчаливою жінкою і просьвіченою, ученою душею нема ріжниці“.

А мовчаливість і терпеливість, які то рідкі сили і в наших сьвященничих родинах! А преціньь, як хто ними повинен бути

укріплений, то наші сьвященичі невісти. А то виходить, що се мов героїчні чесности, для якихись вибраних душ. Певно, що і тих вибраних буде не много. В моїм житю лучало ся менї подибати в наших сьвященничих родинах чудові оздоби таких героїчних невість. Мужі їх се були окази порывчих, дражливих, непогамованих характерів, котрих поведенє до їх подруг граничило часами з брутальностию.

А ті жінки узброєні були в таку сьвяту терпеливість, потрафили заховати якусь просто незглубиму мовчаливість, скривати весь біль героїчно в серцю і не дали ся визвати такою досадою хвилї. Я Господу Богу дякував в душі, що Господь Бог наділив ті жінки таким героїзмом і що тим мужам дав таких подруг. Щоби то було, як би ті мужі мали иньших жінох — які тяжкі конфлїкти, може навіть які грізні сцени могли би були відгривати ся?!

Дальшою силою невісти — се молитва, що може ту силу заступити. Приходять великі проби, нещасте, болї душі. Де лїк на них? В молитві. Несесь нераз той біль на гроби дорогих жінок і там в молитві над тими попелами знаходить ся полекшу, силу нести дальше хрест. Легиї цїлі християньских невіст, котрих громи допустів, страшних катастроф могли повалити, силою молитви їх перенесли і незігнули ся.

З старого завіту сьвітить нам образ молитви такої придавленої горем невісти в особі Анни, жени Єлкана. Припала в сьвятими до землї, нї слово не може добутись з єї уст, тілько уста дрожать. Жрець дивлячись на се думає, що пяна... Що ти пяна маєшь туть робити? Нї пане, твоя с л у г а не пяна. В мене страшний день. Я мою душу виливаю перед Господом.

З такої молитви робіть, мої Панї, цїлий потрібний ужиток. А матерею молитви есть віра. Серед боротьби житя тяжкого, серед обовязків, котрі як гори тиснуть, валять ся на душу, одна віра, що добуваєсь з глубокого нутра, через піднесене до гори ока, удержує чоловіка.

Ношу великий образ віри невісти сьвященничої в душі. Нещасливий батько сьвященник, відданий налогово піяньсуву. Бідна нещаслива родина і то велика. В такім положеню могли були піти на поневірку, змарнувати ся. Ба! коли Господь поставив над ними ангела віри в особі невісти — матери, котра з цїлою вірою в Бога в душі борола ся страшно з всїми противностями і їх поборола, виховавши свої дїти і довівши їх до становиска. І єї син ставши сьвященником, по правдї „по чину Мелхисидекову“, поставив над єї гробом коло церкви камінь з надписом: „жено, велїя вѣра твоя“.

Маємо також не одні великі приміри строгого виконаня Божих і церковних заповідий в нашім сьвященичім жіноцтві до зазначеня. Згадаю лишень за заховане постів. Відомі менї такі приміри, де сьвященик і жена від вечери в великій Четвер (для Тайної вечери) постили аж до Недїлї до сьвяченого яйця. Вони побожні хотїли з Спасителем своїм голодувати і стражда-

ти. Вдивім ся, мої любі пані, в ті краски на образї постати христианьскої невісти-подруги, а побачимо, що християньска невіста то невіста віри, молитви і всяких чеснот.

Дальшою оздобою христіяньскої жінки, зглядно подруги се єї розум, єї інтелїґенция, котрі чинять єї спосібною бути помічником своєму мужеви, а то служити єму порадою.

Дух ради — се дар Святого Духа. Треба собі его вимолити. Та рада не має певно відноситись до яких дрібних, маловажних річий. Вона має дотикати великих обовязків, котрі вкладає на нашого сьвященика его визначний стан, его вплывове становиско, его високе призначенє, отже обовязків під зглядом родинним, суспільним, народним, но завсїгди в такім їх осьвітленю, чи то зазначеню, якого жадає его поклик Божий, его сьвята Служба. Під кождим тим зглядом має сьвященича подруга не лишень право, але і обовязок служити свому мужеви радою; певно повинна она бути до того приспособлена. На жаль того приспособленя, так потрібного, ще так мало, так дуже мало. Мало розуміня свого призначеня, або вірнїйше зле зрозуміне. З'уживають той дар ради, чи можеби вірнїйше, сказати, радять ся самі в таких річах, котрі без їх помочи можеби лїпше, гіднїйше укладали ся. Тичить ся головно приходів, приносів і звичаїв церковних. Оставити би можна ті річи цїлком спокійно самим собі. Вони набралиби цїлком инакшого релїґійного значіня і правдивого церковного кольориту.

Та ще невластивійша, ба і фатальнїйша роля такої поради котра змагає до осуджуваня, до скорого картаня, до кар і т. д. парохіян. Задача сьвященничих жінок лежить якраз на противнім боцї. Їх неустаючою задачию має бути старане ухиляти згіршеня злих проступків своєю лягідностию, привиджувати можливости конфлїктів, їх зовсїм усувати, а те поле духовне під успішне душпастированє підготовляти.

І я знаю, як не одні наші сьвященичі пані з цїлим пляном, з цїлою консеквенциєю, з цїлим добором відповідних способів, з цїлим віддапєм і пожертвованєм коло такої поради заходять ся.

Та не тілько то. Я знаю такі припадки, де сьвященичі жени своєю релїґійностию, своїм прикладом побуджують до більшої сьвященичої ревности, піддержують і підносять духа праці пожертвованя. Менї відомі дальше і такі случаї, де сьвященичі невісти, котрих мужів певні сумнїви, дотикаючі їх служби, дійммали ся, потрафили то все усунути. Се вже добра, сьвята рада... Треба, щоби вона була невідлучною прикметою всїх нас. Треба до того конечно старати ся свій розум, свою інтелїґенцию піддавати.

Час наносить великі небезпеки для Церкви, для віри і для нашого народу. Треба їх упереджаючо віддаляти. До того має служити наша сьвященича родина, наше подруже. Ви мої любі Пані маєте бути тим духом озарені.

Вашою силою, як я вже так наглядно піднїс, є доброта серця, сила характеру і здоровий розум, чи то добірна інтелїґенция. Се все має скупитись в наших сьвященичих подружах.

Великим є подруже, каже один церковний письменник, великим через свою провидїнну институцию, великим через своє Боже благословенє, великим через свої ласки небесні, великим через свої обовязки, великим через свої приклади. А дальше каже: „нема нїчого більшого, як Бог, а по Нїм нїчого більшого, як христіяньскі подруги.“

Піднесїм і ми наше сьвященичe подруже до тої великости, піднесїи єго єще висше, в двоє, в десятеро висше, звеличім єго не для нашої порожної слави, но щоби воно сповнило цїле своє призначенє, до якого воно Богом покликане, в Церкві і в народї, на славу сьвятої животворящої Тройцї: Отца і Сина і Сьвятого Духа. — Амінь.

Слава Ісусу Христу, Слава Пречистій Матери.

О. БОЦЯН.

Із спорів про акафист.

1. Історія питаня. Несїдальна пісня в честь Пресьвятої Дїви нагадує безсмертного Гомира: і так красна і так популярна, і так спірна в розясненю єї початків. Про хвилю і поета, які єї склали, вже від давних часів дослїдники ріжно гадали. Найбільшу популярність здобула собі іпотеза, явно потверджена вже в XIII. віцї, що автором акафиста є патриярх Сергій, (610—638), який мав єго зложити в р. 626 з нагоди обологи Константинополя через Перзів і Аварів за цїсаря Іраклия[1]). Тійсамій хвилї, але вже другому авторови, ямбоґрафови Георґієви Пізидї, діяконови Сьв. Софії, приписав зложенє акафиста Josephus

[1]) К. Саоа, Месеонікі вівліоөікі т. 7, ст. 109; сего погляду держить ся Іннокентий (Истор. обозрѣніе богослуж. книгъ изд. 3. Кіевъ 1857 ст. 102), Пітра (Analecta sacra l., Parisiis 1876, ст. XXXI і 250), Christ (Anthologia graeca carminum christianorum, Lipsiae 1871 ст. XXXV), Bouvy (Poètes et mélodes, Nimes 1886, ст. 206), Dieterich (Gesch. der byzantinischen u. neugriech. Literatur, Leipzig 1902 ст. 36), також Krumbacher (Gesch. der byzant. Literatur 2 Aufl. 1897 ст. 671) і Пардїка (Константинопол. „Сіллоґос“ т. 25 [1895] 136 сл.), Семітелос (Еллінікі мітрікі, Аѳіни 1894 ст. 131) і ин. — цит. з Пап-Керамевса.

Maria Quercius в XVIII. віці[2]) і за ним пішли многі з росийских вчених[3]). Иньші добачують тут діло Романа солодкопівця[4]), иньші знова ставлять его аж у 4-й вік і приписують Аполлинарієви Лядикийскому[5]). Ставрос Вутіра відносить акафист до часів обологи Царгорода через Арабів за Константина Поґоната (677)[6]). Замітка Вутіри, що слова пісні: „Високий Бог явив ся на земли смирним чоловіком“ осуджувалиби монотелицку науку Сергія і тому не можуть бути его ділом, дала причину маґістрови візантольоґів, Крумбахерови, уважати питане про час повстаня акафисту покищо за неріше не[7]). У послїднім нашім пятилїтю розвязка сего спірного питаня станула на новій дорозї, радше на нових дорогах. Бо саме виринули нові, від цїлого переданя зовсїм відмінні розвязки, поставлені через мужів своєї річи сьвідомих: Грека византольоґа А. Пападопула-Керамевса, (читачам „Ниви“ вже знаного) орієнталїста Антона Баумштарка і нашого світлого богослова о. Д-ра Крипякевича.

2. Акафист а Фотій. Студия Пападопуло-Керамевся явила ся рівночасно і в грецкім язицї, у формі книжки і росийскім, яко артикул в „Византийскім Временнику“[8]). Теза, яку він ставить і боронить є така: автор празника і акафиста Божої Матери є — патріярх Фотій, а нагоду до сего дало освобожденє Царгорода від обологи Русинів 860 р.!

Свої докази він опирає передовїм на аналїзї сінаксара акяфистового, „Повѣсти о несѣдалномъ“, X—XI. в.[9]), який він називає „оріґінальним або первістним оповіданем про акафист“, і який після него „представляє офіціяльний документ константинопольскої церкви, зладжений — по поводу великого нещастя,

---

[2]) Pisidae expeditio persica, Bonnae 1836 ст. 47—68, Migne t. 92 ст. 1334).

[3]) Филаретъ еписк., Истор. обзоръ пѣснопѣвцевъ, 2 изд., Черниговъ 1864 ст. 343; — Ловягинъ, Богослужебные каноны, изд. 3, Петерб. 1875 ст. 192; — А. Петровскій, Акаѳистъ (Правосл. богосл. Энциклопедія I., Петерб. 1900 к. 379), Сергій Послушникъ, Акаѳисты, Библіографическія замѣтки, Петерб. ст. 8—9; — А. Поповъ, Правосл. Акаѳисты (Правосл. Собесѣдн. Казань 1902, т. I. ст. 61—62.

[4]) Архимандр. Амфилохій, Кондакарій въ греческомъ подлинникѣ XII—XIII в., 1879 р. ст. 16; — Ал. Лавріотіс, О акаѳістос імнос, „Константінуполїс“ з дня 7. IV. 1893 № 75; — П. Напаґеорґіу, Byzant. Zeitschrift VIII (1899) ст. 408.

[5]) К. Іконomос, Пері тіс гнісіас профорас, Петерб. 1830 ст. 667; — І. Саккелїон, Пері тон КД' ікон тіс Ѳеотоку, „Сотір“ Афіни, 1891 ст. 89—99; М. І. Ґедеон (Патріархікі пінакес, Константиноп. 1890 ст. 240—41) припускає, що піспя зложена незабаром по смерти Юлїяна Відступника.

[6]) „Неолоґу евдомадіеа епіфоерісіс“ 1893, т. II. ст. 41—513 passim.

[7]) Gesch. der byzant. Liter. 1897 ст. 672 ув. 1 А.; — подібно і Е. Кофінїоті, Акаѳістос імнос, Аѳіні, 1901 ст. 13 і 16.

[8]) О акаѳістос імнос, і Рос ке о патріархіс Фотіос, Аѳіне 1903, 88 ст. 8⁰; Акаѳистъ Божіей Матери, Русь и патріархъ Фотій „Византійскій Временникъ“ т. X (1903) ст. 357—401.

[9]) Виданого у: Combefis, Historia Monothelitarum, Parisiit 1648 ст. 805—26 і Migne, Patr. gr. t. 92 col. 1353—72.

що несподівано постигло місто“ — рівночасно з піснию. Так пісня як і празник мали за ціль не лишень подякувати Марії за освободженє від трех великих оболог в минувшинї (626 за Іраклія, 677 за Константина Поґоната і 717 за Льва III. Ізаврийского), але і умолити єї помочи і вибавленя від грозячого єще небезпеченьства. Коли же воно було пізнїйше, від тамтих, то ним міг бути лишень наїзд Русинів на Царгород 860 р., про який хроноґрафи певно і точно пишуть[10]), тимбільше, що зміст і слова двох знаних бесїд патриярха Фотія з нагоди наїзду Руси, „Іс тін ефодон тон Рос“[11]) виказують „разячу схожість“ із згаданим сінаксарем, а так само і иньші твори патриярха. Впрочім, на се, що акафист не може походити з часів перед 860 р., після Пан-Кер. вказує і брак наслїдованя акафиста до IX. в. через піснопівців, коли тимчасом сам акафист і звороти і думки взяв від імноґрафів раньших 860 р.

Як небудь, для нас Русинів несподївана і про себе науковим апаратом з'ілюстрована, теза Пападопуло-Керамевса, вона однак не промовила до переконаня недовірчивих критиків. Найбільша повага в візантольоґії, монахівський професор нов грецкого язика і лїтератури, Карло Крумбахер, рецензуючи в Byzantinische Zeitschrift[12]) згадану працю П-Кер., називає єї всправдї „першою, основаною на повнім знаню материялу і методично переведеною розвідкою про час і автора акафиста“, але в результатах недостаточною. Передовсїм Пап-Кер. за лехко справив ся з незбитим фактом, що проімії Романа (са 536—556) суть збудовані після ірмоса „Ангелос протостатіс“, (кажучи на відворіт, що проіміон акафиста взятий з Романа, а напись акафистового ірмоса у сего нослїдного є пізнїйшим дїлом переписувача). Дальше розвідцї не достає рояснення метричних і формальних взаємин межи акафистом а прочою церковною поезиєю, як неменьш і переконуючих доказів, що якраз наїзд і облога Руси з р. 860 стала поводом до зложеня акафиста, та що Фотий єго автором. „Схожости, помічені через Пап-Кер. суть доволї неопредїлені, щоби могли стаи певними доказами, а подібність деяких висказів з першої бесїди Фотія і акафиста дасть ся пояснити з тотожности загальної теми (просьба до сьв. Дїви)“. За те „зовсїм певний стає для него неґативний вислїд, що всї передше приняті опредїленя часу і автора основують ся на непорозуминях або на недостаточнім знаню переданя“.

---

[10]) „Сінопсіс хронікі“, виданє F. Cument, Anecdota Bruxellensia I Gand 1894 ст. 33; — Theophanes continuatus ст. 196 Пор. Cedren. т. 2 ст. 173 Bonn. Zonarae, Epit. historiarum t. 4 ст. 15 ed Dindorf; — Theoph. cont. ст. 674—75) 826—27; — Георґіу хронікон ed. Muralt ст. 736—37.

[11]) Видані через: Порфирія Усненьского, Четыре бесѣды Фотія, Петерб. 1864; — C. Müller, Fragmenta histor. graecorum, Parisiis 1883, т. 5 ed. 2 ст. 162—73; Nauck, Lexicon Vindobonense, Petropoli 1867 ст. 201—32.

[12]) Bd. 13 (1904) ст. 252—54.

Мимо сего строгого суду, моглоби здавати ся, що відповідна ревізия і доповнене арґументациї Пап-Кер. зможе піддержати его тезу. Тимчасом незабаром послї Крумбахера появив ся новий основний розгляд згаданої розвязки, який підорвав єї у самому коріню. Є се студия: „Фотій а акафист“, яку M. Théarvic опублїкував в журналї „Echos d'orient“ [13]). Питаючи стійности тези Пап-Керамевса, сей другий критик виказує передовсїм безосновність тверджения, на якім головно полягає цїла арґументация, начеби сінаксар, мнимий прототип акафиста, був твором офіціялним, зложеним рівночасно з акафистом. Нето, що на се нема нїяких вказівок, але сам зміст сінаксара свідчить, що се є радше бесїда, зложена під кінець 8-го, а з початком 9-го віку, яка пригадує історичні причини установленя акафистового празника і заохочує слухачів до набоженства зглядом небесної покровительки Царгорода. Впрочім і текст зовсїм не згадує про якусь грозячу ще обологу, а про внутрені непокої межи горожанами і борби межи християнами — отже про Русь, ще тодї поганьску, не може бути і бесїди. Але — найважнїйша річ — є пряме історичне сьвідоцтво проти Фотія.

В публичній бібліотеці в Цїріху є рукопись походяча з Saint Gall з IX-го стол., отже столїтя в якого другій половині жив Фотій († 897 або 898), яка знає акафист і відносить его як раз до попереднього віку [14]). На жаль, сего сьвідоцтва Пап-Кер. не знав — а воно его тезу касує в цїлій основі....

В доповненю своїх замїток M. Théarvic застановляє ся зі своєї сторони над питанем, чи справдї пісня акафистова зложена в тій цїли, щоби Сильній Покровительцї подякувати за освобожденє столицї від обологи?

„Наколиби имн завдячував своє повстанє подібній причинї, колиби він був таким натхненним голосом подяки, здає ся, що сьпівак бувби чимось проникнув свій твір і серед двайцять чотирох строф, що вийшли з під его пера, що найменьш одна або дві без сумнїву містилиби в собі кілька стихів відповідних до обставин, кілька стихів відносячих ся до перебутого небезпеченьства і довершеного чуда. А беріть строфи всї двайцать чотири, і не найдете в них анї одного слова, що дубовалоби із себе ті замітні почуваня, які повинниби потрясати кождим Царгородцем, безпосередно по знесеню обологи і розбитю ворогів. Отже хто знає, чи сей чудовий твір штуки не має цїлком иньшого початка, як сей, що єму приписують?

---

[13]) Photius et l'acathiste, „Echos d'orient“ Paris VII (1904) № 48 Septembre p. 293—300.

[14]) Публ. через M. von Winterfeld, Ein abendl. Zeugnis über den імнос акафістос der griech. Kirche, „Zeitschrift für deutsches Altertum und deutsche Literatur XLII (1903) p. 81—88. Дла нас важне місце зачинає ся так: Ymnus sanctae Dei Genitricis Mariae victoferus atque salutatorius a sancto Germano patriarcha Constantinopolitanorum (умер 740, rithmice compositus per singulas A B litteras singulos inhoans versus etc.

„Зложений через поета, що бажав лишень сьпівати Марії, а не думав зовсїм про чудовне освобожденє византийскої столицї, акафист завчасу стане ся піснию подяки Константинополя, хоть не зложений для сеї цїли і се лишень опісля дасть ему таке непредвиджене призначенє, що перед першою строфкою поставлять яко присьпів кілька характеристичнїйших стихів.

„Кромі внутреного характера пісні, ся іпотеза має за собою то, що віроятно празник акафиста нїколи не мав за цїль стати памяткою спеціяльно сего або того освобожденя Царгорода. Визволенє з лїт 626 і 717 кожде мало своє окреме сьвято в серпни; таксамо з р. 677 і 860 в червни. Тимчасом акафист, від коли єго знає ся, находить ся на початку весни. Що більше, бесїда, яка єму служить за сінаксар, та, що єї Пап-Кер. зове сінаксарем-прототипом, говорить спільно о виратуваню з трох оболог з р. 626, 677 і 717. Отже акафист є сьвято подяки о характері загальнім. А наколи воно має характер загальний, наколи воно не припадає на річницю визволиня із нї одної з великих оболіг, то очивидно, воно не є установлене для празнованя вибавленя із сеї або тої обологи.

„Ось вам іпотеза, — правда, нич иньшого, — але врештї іпотеза, яка без сумнїву заслугує на то, щоби була постановлена; а наколиби вона була основана, вонаби денещо змодифікувала питанє акафиста в тім змислї, що поява акафиста яко сьвата вже би не вказувала на початок акафиста, яко пісні; більше або меньше довгий протяг часу, бути може кількох поколїнь, або лишень кількох лїт, мігби переділяти обі дати“ (ст. 298 - 99).

Крісь ті слова пробиває ся якесь блиське передчутє. Воно відай віщує недалеке сьвітло[15]).

(Дальше буде.)

ВСЯЧИНА.

Рішуче і влучне заряджене.

Є. Ексц. Митрополит Шептицкий дописею до Ректорату дух. Семинара зарядив розвязане „Читальнї богословів“ в єї дотеперішній формі, а окрім того заказав читане часописий „Дїло“ і „Галичанинъ“. Хто ясно здає собі справу з грози теперішної хвилї, та видить, на які дороги ведуть згадані часо-

[15]) Дальша борба Пап-Керамевса за єго тезою (О патріархіс Фотіос ке о акаѳістос імнос, Терст. 1905) є безсильна. Пор. M. Théarvie, Autour de l'Acathiste (E'chos d'orient, Paris t. 8 [1905] p. 163—66).

писи вже від довшого часу, той мусить признати влучність заряджења церковної власти, котрій ніколи не може бути рівнодушним, в якім дусї розвивають ся в молодих серцях будучих сьвящеників погляди на католицку церков, на справи соціяльні а навіть і політичні.

Не перечимо, що „Читальня“ протягом довгих літ причиняла ся в значній мірі до национального осьвідомленя і розбудженя патриотизму; всеж таки через свою автономічну форму управи, моглаб нераз станути в супереч вимогам вихованя в дусї церковній сосїдарности і карности. Дивлячись зі становиска сьвященичого, не можемо ніяк апробувати, щоби побіч проводу настоятельства, поставленого церковною властію для виховуваня питомців в дусї Христової науки і Єго церкви, проявлялись тенденциї молодих членів „Читальнї“ виборoти собі незалежність і безконтрольність в поглядах і поступованю в справах национальних і суспільних. Булоби для католицкого семинара погубним, наколиб раз в засадї признано побіч церковного проводу, еще другий провід независимий і — непокликаний. Ми певні, що сї мотиви спонукали Митрополичий Ординаріят до сего заряджења, а змінена форма „Читальнї“ принесе лиш правдиві користи церкві, народови і самим питомцям.

Заборона читаня „Дїла“ і „Галичанина“ есть лише виразом бажаня і опінії, чим раз більше переважаючої в нашім духовеньстві, на що вказують рішеня ріжних деканальних соборчиків, і ми певні, що самі питомці тілько з відразою і з конечности читали мудрощі тих найбільших орґанів Руси. „Дїло“ вже від кількох літ перестало шанувати релїґійні переконаня нашої суспільности, а за теперішної редакциї (в склад котрої входять знані соціялїсти, а навіть оден анархіст!) пре вже без церемонії до перетвореня национально-демократичної партиї на отверто і чисто соціялїстичну, намагаючись виелїмінувати всїх „клерикалів“, т. зн. людей, що не хотять враз з соціялїстами і анархістами виганяти із сердець нашого народу віру в Христа і привязане до католицкої церкви. Так само пильно працює редакция „Галичанина“ над підкопанем поваги нашої єрархії і духовеньства сіючи при тім крайно неморальну, диявольски пристрастну вражду в рядах своїх одномишленників. От тимто кождий здорово — і добре мислячий, радо повитає се заряджене, а змінена форма „Читальнї“, помимо полоханя редакциї „Дїла“, не відтягне на певно богословскої молодїжи від народного житя, а буде лишень дбати про добір лектури та вказувати на ті небезпечні манівці, на які патентовані „приятелї“ хочуть наш нарід звести. — Заборону читаня „Дїла“ і „Галичанина“ обі редакциї дуже політично промовчали...

Конференция учителїв в Печеніженї. Недавно відбулась в Печеніжині окружна конференция учителїв. Знаменна вона тим, що по єї офіціяльнім отвореню через ц. к. інспектора припущенно до глосу місцевого сьвящ. о. Чорнодолю, котрий в майже годинній промові вияснив зібраним відносини межи Церквою

і школою і се, як високо цінить церков учительский стан; вказав на кокетуючі забіги вільнодумців, хотячих потягнути учителство за собою; виказав, що сьвітла будучність чекає наше релїґійне учительство; остеріг перед фальшивими обітницями вільнодумних поступовців і загрів, щоби кріпко стояли при церкві щоби були практичними христіянами — на конець радив і загрівав, щоби для охорони себе і своїх товаришів перед згубними впливали схлібляючою їм вільнодумства вписувались до Марийских конореґаций.

Зібрані слухали з великим занятєм промови, а по офіціяльнім закінченю конференциї заявили устами свого делеґата п. Коріневича а опісля самого ц. к. інспектора, що висказані в промові гадки заховають в своїм серци і будуть старати ся їх в своїм житю реалїзувати. *Учасник.*

Духовні вправи в Перемишли. Сего року відбули ся в Перемишли духовні вправи для сьвящеників в днях від 22—26 вересня. Преосьвящений наш Епископ зготовив нам справдї пир духовний віддаючи провід реколєкциям о. Несторови Веселому Ч. С. В. В. Не знаю, що у сего мистця духовного більше подивлти, чи невичерпане богацтво цитатів сьвятого письма, порівнань, свого досьвіду, чи простоту і легкий народний стиль, та уваги для сяващеників, потрібні так дуже в се люте время. Гадки, котрі подав Вч. О. Веселий під розвагу, ніколи не затруть ся в памяти слухачів.

Щоб сьвященик добре справував свій високий уряд, зачав о. проповідник мусить глядїти на ціль свого сотвореня і призначеня. До сего послужать єму розмишленя, як і що дня робити добрі постановленя.

Розважившн, яке велике нещастє (для чоловіка) тяжкий гріх, що за один гріх ангели на все покарані, многі люди через один гріх на віки нещасливі, тож головним а навіть першим обовязком сьвященика працювати над душами находячими ся в тяжкім грісї. А щоби не попасти в тяжкий гріх, треба пильно вистерігати ся малого гріха. Тут Весч. О. провідник як не може лучше відкрив всї хиби щоденного житя, на які звертає ся малу увагу, або зовсїм нї, а котрі души наносять вечикої шкоди.

Рівнож дуже зворушуючо змалював о. проповідник пекло, то вічне місце гризоти совісти, утрату оглядання лиця Божого, кару тїлесну огню.

Звернув також о. місионир нашу увагу на питанє часослова, бо звідти набираємо духа молитви, звідти походить наша лучність з Богом, та набираємо сил до борби. Тут з'образив нам красний образ Божества І. Христа, і представив нам перед очи Спасителя, яко нашого учителя.

Не забув наш золотоустий подати також вказівги, як сьвященик має поводити ся в церкві, дома і поза домом. Можуть декому видавати ся такі уваги злишні, однак коли зважимо, що неодин сьвященик живучи на селї і кормлячи свою душу лишень „науками“ „Дїла“, то якже ся дивувати, що опісля в

тій же часописи появляють ся статї що зовсїм не лицюють сьвященикови. Сьвященик передовсїм повинен бути сьвящеником, а по сїм патріотом. Сї обовязки здало би ся пригадати деяким одиницям, а тодї противники наші з польскої і рускої сторони пізнали би, яка сила в рускім духовеньстві. Відтак з'образив прекрасно о. проповідник Божество нашого Спасителя і Пресьв. Тайну Евхаристиї, звернувши увагу слухачів, що наш нарід мало ще про неї знає, помимо того, що в нашій церкві були такі сьвітила і писателї про сю Тайну, як сьв. Іоан Золотоустий.

Наш нарід бє поклони перед образами сьвятих, а перед Пресьв. Евхаристиєю в валикім престолї зеледво голову схилить або і то нї. Отже ту піднїс слїдуючі точки:

1) Хто ту присутний?...
2) Яку честь відбирає?...
3) Чого мене учить?...
4) Що здїлаю, щоб набоженьство до Пресьв. Евхаритиї між нашим народом розширити?...

Вправдї в нашім обрядї окремий Празник Пресв. Евхаристиї, але він переносить ся на неділю; добре і то. Але лучше було — би, щоб в теперішних часах безвірства, сей Празник обходити з великим блеском в тім дни, коли припадає, я радше иньші сьвята перенести на неділю прим. сьв. Димитрія і др.

Бо тут сейчас виступили би вольнодумцї, от збільшає ся сьвята, зарібків не буде, не буде з чого жити, тому кажу, лїпше було би перенести менше сьвято на неділю, а Пресьв. Евхаристию торжественно празнувати.

Розібравши вкінци добре сьв. Тайну покаянія і пригадавши на великість і могучість Пр. Дїви Марії, розпрощав ся дорогий провідник реколєций, побажавши, щоб сї вправи вийшли на спасенє душ слухаючих і щоб віднесли стократні плоди у винници Христовій.

Я нароком піднїс деякі важнїйші моменти сих вправ, щоб показати тим ОО. собрятам, що не могли брати участи в них, яку велику страту понесли! Сьвященик жиючи серед виру, сьвіта, мусить від часу до часу, ввійти в глубину своєї душі, аби не потонув в тій повени духа ревности сьвященичої в дома набрати не може, хоть би і сам собі такі реколєкциї давав, бо суть преріжні перепони. Хоч і ту були деякі трудности, приміром за велике число сьвящеників в однім числї, однако при добрій волї сю трудність можна побороти і задержати мовчанє; зрештою в новій семинариї сказав в пращальнїй бесїдї Впр. О. ректор: „жду на отцїв з більшою вигодою, особливо, що до цоміщеня.“

Вкінци, що до числа участників сеї радости духовної, то можу сказати, що і значне було число і незначне. Досить ОО. взяло участь із згляду, що реколєкциї єще не ввійшли в суть і кров нашого сьвященьства, отже доперва можна сказати зроблено початок, а невелике було число із згляду на велику просторість нашої дисцезиї. Насуває ся гадка, чи не добре би бу-

ло уряджувати реколекції в трех або четирох мїсцях нашої дієцезії, а тодї дооколичні сьвященики може скорше могли би брати участь в таких вправах духовних? Не можу закінчити сеї нотатки, щоб не подякувати публично Єксц. Преосьвященному за таке добро для підчиненого Клира, але думаю, що така вдяка буде правдива, коли участники сих вправ через цїле житє будуть поступати після сих ідей, якими переняли ся в часї реколекций.

Рівнож велика вдяка належить ся Всеч. О. Проповідникови за ті труди, які поніс для нашого добра і Впр. О. Мих. Мрицови, ректорови семинарії, за батьківску гостинність і опіку через цїлий час нашого побуту. Нехай Всевишний сторицею нагородить.

Д. Б.

В оборонї правди і чести. На лож, якою нераз воює супротив моєї особи московский „Галїчанїн“, не мав я нїколи охоти відповідати, бо не старчилоб менї на се часу. Наколиж в числї 217 „Галїчанїна“ якийсь очевидець під заголовком „Отвратительное событіе“ нарушає не тілько мою особу, але нарушає і честь сьвященичу, мушу відповісти брехливому дописователеви кілька слів. Щоби читателї зрозуміли, о що йде річ, то коротко подам зміст написаної на мене напасти:

Дня 16-ого вересня відправив новопоставлений презвітер о. Топольницкий першу Службу Божу в Старім-Самборі в гр.-кат. церкві парохіяльній. Дописователя заболїла ся обставина, що парох не приготовив паради для нового молодого єрея, т. є. виставленє Найсв. Тайн, специяльної промови і пр. і пр. При кінци, як каже „очевидець“, коли о. Топольницкий стискав голови, хтось кидав по церкві часописи „Дїло“ і „Свободу“. А рівнож не подобалось се дописователеви, що підчас тої Служби Божої не сьпівав хор читальні „Просьвіти“. Всю ту мниму демонстрацию приписує дописователь „сьвященнику-радикалу“ о. Гадзевичу і єго „настоятелю“.

На се мушу відповісти, що я був в Криници в купелях для поратованя здоровля і вернув з купелїв в четвер перед Воздвиженієм Ч. Кр., щоби відправити богослуженє, бо Всч. о. пароха Лепкого запросили оо. Василіяни на відпуст до Лаврова з духовною помочию. Про о. Топольницкого я навіть не чув, щоб він мав відправляти першу Сл. Божу в Старім-Самборі, тим самим і не надумцї була менї якась демонстрация. Впрочім най дописователь не буде такий злобний і не приписує менї річий, котрі ображають мою гідність сьвященичу. Такими способами, як демонстрациями в церкві, в місци сьвятім, я не воюю, а йду правдою і то здаєсь найбільше коле моїх противників. Нїхто менї сего не скаже, щоб я в церкві бавив ся полїтикою, та щоб я де небудь працював на шкоду церкви. Противно, моя перша цїль є добро нашої сьв. Церкви, а друге народа. І та спільна ідея є для мене провідником ві всїх моїх дїлах, без взгляду на се, чи дописователеви „Галїчанїна“ се по добаєсь, або нї. Се справдї сьмішне: одним я не подобаюсь, бо

я за великий клєрикал — а другим, що я радикал. Се два понятя в нашім розуміню собі противні. Видно з того, що люди так натягають понятя, як їм вигідно.

Найгірше неподобаєсь подібним людям як „очевидець“, що я народовець і то не лише з імени, але по силам в тім напрямі працюю. Що хор читальні „Просьвіти“ поїхав до Лаврова і там сьпівав підчас Служби Божої, котру відправляв о. парох Д. Лепкий; се лише є ознакою пошани і любови зі сторони парохіян для свого пароха, що хотїли своїм сьпівом звеличити торжество відпустове. А що хористам не росходилось о хапатню та піятику, сьвідчить найлучше ся обставина, що коли оо. Василияни запрошували їх по Службі Божій на перекуску, то нїхто з них не хотїв піти, навіть дириґенс п. Білобрам, щоб не думав собі хто, що они приїхали на жир. Тому п. Білобрам взяв сьпіваків до гостинниці в Лаврові, де християнин торгує, а не жид, казав дати кілька селедців, хлїба, соли і по шкляночці пива (бо як раз був се піст), а покріпившись, відїхали собі сьпіваки до дому. По дорозї сьпівали собі пісні, а за ними надїхав о. Куцїй, про котрого кождий доокрестний чоловік добре знає і не має до него великого набоженьства, бож добре їм звісні справки о. Куцїя.

Та най не думає собі „очевидець“, що хористи робили якусь демонстрацию супротив о. Куцїя; а годї знов, щоб побачивши о. Куцїя, они затихли; хотїли пустити о. Куцїя наперід, тож міг свобідно їх виминути. Впрочім сьпівакам річ добре знана, що о. Куцїй є тим, що сїє ненависть межи парохіянами в чужій парохії, та приносить ганьбу цїлому духовеньству своїми вчинками, про котрі писали свого часу часописи. Дивна се обставина, що на соборчику деканальнім не порушив о. декан сеї справи, бож кондеканальні повинні про такі справи знати і вислухати провинителя, що має сказати на свою оборону і тим дати сатисфакцию кондиканальним. Та де там! у нас соборчики не могуть сповнити своєї цїли, бо і тут, здаєсь, грає ролю партийна полїтика. Та за се о. декан перед отворенєм соборчика накинув ся на мене, що я писав на свого кондеканального. Се рівнож неправдиве — однак що робити; — я відповів на се, як належало.

Дивні то претенсиї людий, щоб їм устроювати паради. Хто собі на них заслужив, тому они належать ся. Але о. Топольницкий не дав нїякої причини, щоб о. парох робив в его честь специяльні паради. О. Топольницкий є ширителем москвофільства, а хотячи мати які взгляди у о. пароха, повинен був бодай на стілько шанувати місцевого сьвященика, що не повинен був яко питомець, своєю особою і присутностию на зборах читальні Кач. робити роздор в парохії свого пароха. Нїхто не відбирав єму его дорогоцїнних переконань, але повинен свою роботу полишити на час пізнїйший, як стане сьвященником і то в своїй парохії. Вся незгода, яка є лише межи парохіянами, то є посївом лише посторонних впливів.

Бібліотека наукового товариства

Що до о. пароха, котрого „людцї“ винують за всї злі наслїдки (яких властиво не видно), то скажу отверто, без підхлїбства, що се примірний сьвященик, так солїдний в своїх функциях духовних, як рівнож в своїм поведеню в церкві і поза церквою, що таких сьвящеників треба нам як найбільше. Анї словом, анї дїлом не дав причини до соблазни і то як раз болить наших сердечних затвердїлих, що не могучи нїчо ему закинути, підсувають ему все можливе, коби лише допечи Українчикови. В церкві, в церковній касї взірцевий порядок, богослуженя відправляють ся точно в своїм часї, а церковні науки так вплинули на парохіян, що перестають потроха пити.

Найлучшим доказом, як то тая твердь навіяна московским духом поводить ся, є се, що самі братя брацтва кушнїрского викинули з свого дому читальню Кач., бо справляючи забаву, читальняники так забавлялись, що побили навіть членів брацтва. Хтось би думав, що ся твердь в Старім Самборі так знаменито розвиваєсь. Де там, то всьо без ідеї! є кілька крикунів підбунтованих місцевими і позамісцевими ренеґатами і на тім конець, а від часу до часу музика та хапатня, на котрій не обійдесь без бійки, притягає на один вечер всїлякого рода учасників. Противно, читальня Просьвіти розвиваєсь знаменито під оком обоїх сьвящеників, а наколи є яка забава, то один з сьвящеників сидить аж до кінця, щоб що не сталось злого. Сего року має се товариство під зарядом філії свій дім вартости 4400 кор. Хор, який сьпіває звичайно на богослуженях церковних, є ознакою житя товариства, та любови до свого обряду. Хором проводить п. Білобрам і єго добровільна в тім воля сьпівати, або не сьпівати. Дивна річ, що дописователеви залежало на тім, щоб як раз той хор сьпівав в ту неділю підчас Сл. Божої о. Топольницкого. А чи дописователь не знає о тім, що твердий о. Крушиньский перед приходом о. Лепкого розбив сей хор і навіть не хотїв впустити п. Білобрама на хор? А коли прийшов о. Лепкий і занепалий хор побудив знов до житя, просячи п. Білобрама о провід, то чи не перешкаджали московскі рябенки так, що п. Білобрам не міг голосів роздати. А опісля жадати, щоб п. Білобрам сьпівав для о. Топольницкого, бо се булоб подобалось дуже патріотам, се за дика претенсия.

Що до киданя чатописий підчас стисканя голов в церкві, то най не буде дописователь так наївним, щоб аж підсувати менї таку демонстрацию, бо вона в моїх очах виглядає дуже дурною і не на місци, а по друге о. Топольницкий не такий дуже страшний, щоб против него аж того способу уживати. Если найшлась часопись в церкві, то дуже можливе, що може кому випала з кишенї, бож в неділю кождий дістає часопись, а сховавши до кишенї, йде до церкви, бо за далеко булоб вертати домів, а опісля йти до церкви; або може хто завивав що часописею, та вилетїла ему з кошика, як то в першім лучшім містї буває. Так то виглядає тоє „отвратительное событіе“. Те-

пер з того виходить, що наколи сьвященик працює щиро для церкви і для народа в чесний соосіб, стоїть на сторожи церкви і народа, вглядає і до читальні, щоб там де що ворожого церкві не вкралось, то він радикал; а сьвященик, котрого вибють по лици, та котрий аж рано в неділю з такої забави вертає на богослуженє, а опісля так поправляєсь, що знов засідає в реставрації до того самого дїла, уважатись повинно за мученика „русской" ідеї. Впрочім, на що суть власти. Най о. декан з'їде на слїдство, та викаже то радикальство, бо і так оо. декани суть обовязані їздити по візитациях парохій, та сего не всюда і не все перестерігають цїлими лїтами.

Старий-Самбір. о. Он. Гадзевич,
гр.-кат. сотрудник.

Наша солїдарність в практиці. Богато писано ся в „Ниві" про солїдарність і орґанїзацию нашого духовеньства. Ріжні проекти виринали, як би се перевести в практиці. Та се лишень була теория. Практика показує інакше. Ті голоси, які підносили деякі одиниці з поміж духовеньства в тій справі, остають голосом вопіющого в пустині. А те, що читаємо по часописях мимоходом про нетактовні виступи деяких одиниць з поміж духовеньства на полїтичнім поли, не сьвідчить зовсїм про се, щоб у нас заносилось на якусь орґанїзацию або солїдарність. Маю тут на гадцї взаїмні відносини національно-партійні сьвящеників, та погубний вплив тих відносин на нарід.

Єсть фактом, що наш нарід провадить завзяту борбу о своє єствованє. Та борба єсть подвійна: з внїшними ворогами, котрі би хотїли наш народ знести з лиця землї і борба, котра веде ся, так би сказати, в орґанїзмі самого народа, т. є. борба партійна. Ся друга борба єсть для нас більше шкідливою, чим перша, бо она наші сили роздрабляє і ослабляє а при тім спеціяльно нас сьвященників ставить в дуже труднім положеню, бо примушує нас боротися в полїтичнім змислї з нашими собратями з іньшої партиї. І як вже в борбі з чужими ворогами мусимо поступати з тактом і повагою, гідною нашого стану, так ще більшого такту і поваги вимагає ся від нас в борбі партійній, єсли не хочемо допустити до того, щоби ми стали сївачами кукілю незгоди і ненависти. А однак в тім зглядї ми часто блудимо і своєю загорілою нетолерантностию до инших переконань полїтичних, виступаючи часто против сьвященників з іншої партиї, підкопуємо свою повагу а нераз своїм поступованєм огірчаємо і роздратовуємо нарід, повірений нашому проводови духовному. Єсли би ми були більше обережні в тім зглядї, то не читалибисьмо по часописях таких немилих для нас справоздань, що там а там сьвященик ганьбив ся на вічу з другим сьвященником, що в иншім місци сьвященник удав ся з церковними хоругвами на віче, де зараз розбивано собі голови колами, що інший сьвященник узброєний в грубу палицю на вічу робив демонстрацию з гуртком своїх приклонників. А преціньь

ми таке читаємо. Се есть сумний об'яв і ми мусимо старати ся о поправу тих невідрадних обставин. Та пристрасна, безглядна борба партійна має погубний вплив на нарід. Той нарід не може преціньь шанувати такого пастиря, котрий з амвона кидає громи на приклонників іншої партиї, котрий публично на вічах ганьбить ся з другими сьвященниками, котрий відмовляє функций духовних чоловікови, котрий належить до іншої партії.

Тож не добре діє ся у нас, бо місто взяти ся спільними силами до орґанїзациї, ми пристрастною борбою роздробляємо свої і так слабі сили і понижаємо себе так в очах своїх, як і чужих Кождому вільно мати свої переконаня полїтичні, але не вільно забувати ся, що єсьмо „соль земли", — не вільно нам ставити переконань полїтичних понад науку Христа.

о. Павло Штокалко.

Санатория для сьвящеників. Нова добродїйна інституця для нашого сьвященьства має в недалекім часї бути покликана до житя. Завдяки ініціятиві п. Д-ра Окуневского, емер. фізика пов. · (сьвященика) веде ся справа основаня товариства сьвящеників, якеби в однім з купелевих місць заложило і удержувало власне лїчниче заведенє. Як зачуваємо, всї три ВПреосьв. Ординарії дуже прихильно приняли сю гадку і обіцяли своє попертє. На разї йде о виготовленє статута сего товариства по взору подібної орґанїзациї з Лориции, чим заняло ся кількох з наших визначних дїячів. Брак відповідного власного кутка і старанної, прихильної опіки вже надмірно давав ся відчувати тим з наших Всч. Собратий, яким приходило ся ратувати своє підорване здоровлє. Сему може зарадити лишень взаїмна поміч і сполука сил нащого духовеньства, з'орґанїзована в проєктованім товаристві. Тому не сумнїваємо ся, що долею его займуть ся як найширші круги нашого клєру.

Інструкция Св. Рим. и Загальн. Інквізициї для Преосьв. Ординаріїв і Настоятелїв монастирів: В найновійшім Декретї Lamentabili sane exitu" з дня 3. липня с. р. виданім сею Св. конґреґацією Св. Римскої і Загальної Інквізициї з припорученя Св. Отця Пія X. зістали подані і осуджені деякі особенні блуди, котрі в нашім віцї розсївають письменники пірвані безмежною свободою мисли і суду і ширять їх під позором і покривкою визшого знаня. Но тому, що блуди ширять ся звичайно тайно і захоплюють понайбільше уми неоглядних молодцїв, де раз найшовши приступ, дають ся лиш з великим трудом цїлком усунути, а навіть усунені вертають по найбільшій части дуже легко назад, то Їх Єминенції Кардинали, що суть разом зі мною Інквізиторами в справах віри і обичаїв, уважали за відповідне додати до визше згаданого Декрету деякі уваги, посредством котрих можнаби було осягнути повнїйше і совер-

шеннїйше ту цїль, яку хотїв осягнути св. Престол через осуджене тих блудів.

Тож нехай памятають ті перед всїм, до котрих се належить, щоби усували конечно чи то з семинарий, призначених для сьвітского клєру, чи то з заведень наукових по монастирах, чи то з унїверситетів, лїцеїв, гімназий і иньших виховуючих колеґій і інститутів — від вихованя молодїжи настоятелїв і учителїв, котрі суть звісні яко осуджені і заражені блудами а навіть таких, котрі уважають ся не безпідставно підозрілими. Конечним буде рівнож заборонити питомцям по семинаріях а і загально клирови, щобы не належали до редакцій писым, котрі будьто явно ширять, будьто скрито підсувають новітні блуди, анї не поміщували в них нїяких своїх письменних праць. Від того правила нехай не відступають навіть тоді, колиби мали часом важну причину здїлати инакше, хиба за позволенєм свого Єпископа.

Порадно буде в кіньци відложити сьв. рукополаганє або навіть цїлком відмовити тим, котрі булиби, борони Боже, переняті новітними блудами, а которихби з душі неосуджували і не відкидали. Тимже що ревно душпастирують повірене собі стадо, нехай не заиедбають Ординарії подати ради і средства якіби уважали за відповідні до цїлковитого викорінєня куколю з Господньої рілї.

Дано в Римі в палатї Сьв. О. д. 28. серпня 1907 р. Кард. Ванутеллї.

О заснованю Товариства сьв. Рафаїла. Дня 28. марця с. року засновано у Львові руске тов. сьв. Рафаїла для охорони руских еміґрантів. Цїль сего Товариства є: обезпечене руских еміґрантів гр-кат. обряду так під зглядом релїґійно-моральним як також їх охорона перед численними иньшими небезпеченьствами. Товариство се не наміряє пособлювати еміґрациї нашого народу лише хоронити перед грозячими небезпеченьствами тих, що змушені невідрадним положенєм опускають на якийсь час рідний край. Близших інформаций удїляє в тім зглядї видїл товариства у Львові ул. Коперника 36. Епископский Оруинарят стан. епар., до котрого видїл товариства удав ся з прошенєм о благословенє і опіку, витаючи радістно се новозаснованє товариство, удїляє ему Архіерейске благословенє в тій надії, що оно буде провідною зьвіздою на темнім небосклонї еміґрациї руского народу. Заразом поручає Еп. Ординаріят як найгорячійше се товариство сьвященьству стан. епархії, щоби не лиш само вступало в члени товариства але також вірних до того заохочувалоі удержувало в справах еміґрациї тїсні звязи з видїлом тов. сьв. Рафаїла. (Вѣстник стан. епархіи ч. 9.)

Бібліографія.

1. **Петро Бѣлинскій**, парохъ въ Зарваницѣ, **Проповѣди на свята и недѣлѣ** цѣлого року. Часть трета, Жовква 1907, ст. 240. 9 до Кор. 3.

Сей том обнимає проповіди на неділї: від першої сьв. посту, до шестої по пасції, а з празничних: на Благовіщенє, Вел. пятницю, і три дни Сьвітлого Воскресеня. Укдад сих проповідий такий самий, як у двох попередних випусках: подібна диспозиця (дві, рідше три части) і великість (переважно 6 до 9 сторін). О проповідях О. Білиньского поговорим, дасть Бог, докладнїйше, коли появить ся їх цїлість.

2. Акаѳістъ стомѹ Іѡсифѹ Обрѹчникѹ творенїє Ісидора Дольницкагѡ Дѹховника єѳменища Рѹско-Лѣсковскагѡ. Жовква, 1907. ст. 13 + 34, 12о. 20 сот.

Наш нарід любить акафисти і набоженьство до сьв. Йосифа. Се признають навіть нез'єдинені Росияни (А. Поповъ, Правосл. Русскіе Акаоисты). Видно, що наші католицкі сьвященики дбали про належне почитанє сего сьвятого. В нашім богослуженю его память обходить ся на другий день Різдва Хр. і в неділю по нїм. Коли Папа Пій IX посьвятив почитаню св. Йосифа місяць марець та его опіцї цїлу католицку церкву (1870), а Лев XIII в окремій енцикліцї (1889) загрів до почитаня сего сьв. Заступника і поручив на місяць жовтень відмовлюванє окремої молитви за церкву, наш митрополит Силвестетер віддав опіці сего сьв. Покровителя свою митрополїю і призначив місяць жовтень для піднесеня і розширеня его почести в нашім народї. Тому в добру хвилю появив ся сей новий у нас акафист, уложений нашим любим, побижним „Дїдусем".

Перед акафистом є подані коротенькі „відомости о сьв. Йосифі, его походженю, ремеслї, смерти, достоїистві, сьвятости і почитаню," а при кінци долучена молитва; Къ тебѣ блаженный Іѡсифе. Не треба і згадувати про то, що вдячні дїти („внуки"!) духовні розширять межи своїм народом сї надхнені пісні свого „Дїдуся".

Наколи же у місяци жовтни наші духовні мають більше подбати о честь сьв. Йосифа, добре булоби у катихизациї пояснити сей акафист, або сказати принайменьш одну проповідь в честь сьвятого. Жерелом для неї знаменито послужить книжка:

3. **M. Meschler S. I., Der hl. Joseph** in dem Leben Christi und der Kirche. Mit 7 Bildern. 2—te Aufl. Freiburg, Herder. 1907. ст. XI+155 мал. 8о. опр. Мк 2.50.

Перша часть (ст. 1—74) оповідає після евангелиї, в своїй укритности велике житє сьв. Опікуна в тїснім відношеню до житя Сина Чоловічого. „Се житє, хоть вже доволї відоме, є заєдно красне.. миле і цїле так настроєне, щоби на нас заохочуючо і будуючо дїлало. Друга часть обнимає дальше

житє сьв. Йосмфа в церкві і для єї дїтий. Воно полягає на почитаню сьв. Йосифа вірними і благотворнім дїланю, яке викликують ріжні моменти его житя і его чесноти“ (з передмови).

Книжка написана способом, який знаменито надає ся до духа сего сьвятого: легонько, з дитячою побожностию, а так проникаючо і так піднесено переймаючо (особливо у другій части), що годї від неї відорвати ся. І не дивота, бо написана через мужа великого і побожного духа і мистця пера.

4. Вифлеємский вертеп, Релїґійний образ в 4 відслонах. Після нїмецкою написав о. Павло Штокалко. Львів 1907. ст. 20. 8о 60 сот. (На картї титуловій видніє позволенє ц. к. Намісництва на відгриванє по амат. сценах. З додатком нот до пісень).

Річ призначена для відограня яко різдвяна сцена і своїй цїли вповнї відповідає. Сценерия і якция проста, осіб 13.

Штука кінчить ся словами Руского Колядника, який з поклоном приносить Дитяти в дарі „слези нашого народа проливані у тяжкій неволі, серце повне любови... та руску пісню... А нашому народови дай, о Боже, красщу долю, та здїйми з него тяжкі кайдани невоґї!“ Наші читальнї, які звичайно з осенію більше оживляють ся, новинні завчасу подбати о сю добру книжочку і приготовити на різдво своїм членам миле і поважне розвеселенє.

О. Б.

Церковний устав і календар.

7. (20). Сергія і Вакха. — Недїля 17. по С. св. Д. — гл. 8. — (Як перенесено Пр. Д. М. — то Вечерня вел. з Літією). *Утреня* ев. 6. — *Лїтурґія* ев. Мат. зач 62.

8. (21). Пелагіі

9. (22). Якова апост.

10. (23). Евламтія і Евлапіï.

11. (24). Филипа.

12. (25). Прова, Тароха і Андронїка.

13. (26). Карпа і Папіли.

14. (27). Назарія, Гервазія, Протазія, Кельзія і преп. Параскеви — Недїля 18. по С. св. Д. — Св. Отцїв — гл. 1. — *Утреня* ев. 8. — *Лїтурґія* ев. Луки зач. 17. Йоан. зач. 58. і Мат. зач. 104.

15. (28). Лукіяна.

16. (29). Льонґина сот.

17. (30). Озії і Андрея Крит.

18. (31). Луки еван.

19. (1). Йоіла.

20. (2). Артемія.

21. (3). Іляріона вел. — Недїля 19 по С. св. Д. — Гл. 2. — *Утреня* ев. 8. — *Лїтурґія* ев. Луки зач. 26.

22. (4). Аверкія.

23. (5). Якова апост.

Видає „Комітет редакційний.“ — За редакцію відповідає
сьвящ. **Д-р. Д. Яремко.**
З друкарнї Ставропигійскої, під упр. М. Рефця.

Ч. 21. Львів, 1. листопада 1907. Рік IV.

Передплата
річна 8 кор.
піврічна 4 „
Поодиноке
число 40 сот.

НИВА

Адрес
редакції і
адмінїстрації
Львів, улиця
Коперника ч. 36.

ЧАСОПИСЬ ПОСЬВЯЧЕНА СПРАВАМ ЦЕРКОВНИМ І СУСПІЛЬНИМ

Виходить 1-го і 15-го кождого місяця.

Бібліо
наукового
імени ШЕ

ЗМІСТ: Хто заходить ся коло розбитя украіньскої суспільности? — Була про руске епископство в Америці. — З католицкого сьвіта. — Сьвященича мати — Християньска демокрация між французькою молодїжию. — Всячина.

Звертаємо увагу наших П. Т. предплатників, що редакция і адмінїстрация „Ниви“ находить ся при ул. Коперника ч. 36.

Хто заходить ся коло розбитя украіньскої суспільности?

(*На адресу редакциї „Дїла“*).

Заходами гуртка львівских сьвящеників стала виходити перед трома роками „Нива“ на місце „Богословского Вістника,“ поставивши собі за ціль стати орґаном для духовеньства не лишень в питанях чисто богословско—душпартирских, але також знайомити нашу духовну суспільність з головнійшими проявами суспільного житя і осуджувати їх з точки христіяньского сьвітогляду.

Редакція була сьвідома того, що розпочинає ту не легку, але пекучу задачу не під сьвітлими авспіціями. Перед „Нивою“ не прубовано ніколи критичної і обективної обсервациї всїх суспільних проявів і напрямів з точки христіяньского погляду. Наша суспільність, а враз з нею і духовеньство навикло через цілі десятки лїт йти безоглядно з опінією, суґґерованою головними орґанами партійними, не запримічаючи навіть, як мало-помалу зміняє ся ідейний підклад в нашім національнім розвитку — і то зміняє ся в напрямі, що веде до захитаня самих основ христіянїзму. Треба отже було надіятись і числитись з опозициєю певного рода консерватизму...

Наша задача була ще й тим тяжша, що тебе було стануги до рішучої борби з радикалїзмом, котрий головно від часу фузиї народовців з радикалами в р. 1899 чим раз більше розпаношує ся на всіх областях нашого суспільного житя, а зробив ся ти небезпечнійшим, що опанувавши через учеників Драгоманова, Павлика, Франка найвизначнійші позиции в партійній пресї, став консеквентно, пляново, хоч не „грубо і ординарно“ — як старої дати радикали — підкопувати католицку віру і привязанє до католицкої Церкви.

Ми звернулись головно проти того нового курсу в „Дїлї“ і „Свободї,“ а опираючи наші закиди на фактах і цитатах, булисьмо лишень виразом невдоволеня і протесту з боку перева жаючої части національно-демократичної партиї, котра не пише ся на ідеольоґію соціялїстичних редакторів, та не має охоти йти слїпо під командою радикалів.

Не перечимо, що наші атаки звернені були головно проти „Дїла“; але не наша в тім вина, єсли редакция тої часописи сама так часто давала до того привід. Коли тілько небудь забрала голос в справах, що обходять католицку віру і Церков, ставала все по сторонї крайно ворожій. Коли гноблено Церков у Франциї, коли масони проганяли сьвящеників забирали їм найконечнійші средства до шитя,— „Дїло“ було все по сторонї гнобителїв; як папа Пій X. яко неомильний учитель в справах віри і етики христіяньскої виступив з буллою, що осужувала нову єресь модерністів, та в силлабусї навів цитати з дїл, котрі противні католицкій науцї, „Дїло“ назвало се чином непримиримої полїтики (sic) Риму супроти змагань найкращих борців за правду, та вмовлювало в загальну опінію брехню, не мовби західна церков вже стала розпадатись (Провал в західній Церкві). Всьо що є щиро католицке, пятнує „Дїло“ клерикалїзмом, єзуітизмом і ультрамонтаньством — термінами, до котрих нас лїберальна наша преса вже давно призвичаїла, а котрих сама не гаразд розуміє.

Для „Дїла“ стала наша „Нива,“ як се признає само в ч. 223. з 17. жовня с. р., дуже непожаданим противником. Не перечимо що до приятелїв теперешної редакциї не належимо і ми все на підставі фактів, подаваних самим „Дїлом“ виказували ясно як на долони, звідки у нас та „систематична кампанія“ проти него. Булибисьмо дуже раді, колиб „Дїло “бодай раз виступило було в оборонї своєї ново впровадженої ідеольоґії, яку лиш виключно ми поборювали; отжеж проти полїтики і тактики єго ми нїколи не виступали. Однак меґальмани з „Дїла“ не мали на тілько цивільної відваги, щоб відхилити маску, та станути до отвертої борби. Вони волїли приміняти до нас тактику промовчуваня та іґнорованя. Доперва ось тепер, коли за перестрогами на адресу редакциї з ріжних сторін пішли вже дїла як: заяви обуреня на новий напрям в „Дїлї“ по ріжних соборчиках, заборона читалня єго в духовнім семенари; коли вже може навіть само „Дїло“ побачило, що своєю антицерковною і антиристі-

яньскою киринею може спровадити велике лихо на цїле сторонництво, — доперва тодї розпочало всїми силами ратувати свою позицию.

Числячи на наївність і безкритичність своїх читачів вигадало недотепну байку про грозу „нової клєрикальної партиї," а щоби ще чорнїйше представити всїх, хто відважив ся незгоджуватись, або навіть критикувати редакторів „Дїла," зогиджує не милих для себе противників, підсуваючи їм найпоганїйші наміри, та пятнуючи як найнизших інтриґанитів.

В новинцї п. з. „Як приготовляє ся ґрунт для інтернаціонального орґану?" з д. 17. жовтня, а відтак в довшій статї п. з. „Заходи коли розбитя української суспільности" виступило „Дїло" проти „Ниви" і скриваючих ся поза нею — по гадцї „Дїла"— всяких найгіршого сорта інтриґантів: „Вирушили проти нас— запевняє ред. „Дїла"— у брань усякі москвофільскі отцове, всїлякі „porządni księżule," крайно шкідливі з народнього огляду нероби й полїтичні корупціонїсти, що становлять закалу серед нашого духовенства." Так низько мусять впасти ті, що посьміють виступити з критикою антірелїґійної роботи панів редакторів „Дїла." Послухаймо тепер, в якій цїли звязала ся та добірна компанія:

„Духовеньство має бути вирване з національних партийних орґанїзацій та вперте в полїтичну орґанїзацію клира становлячу департамент міжнародньої (!) клєрикальної орґанїзациї. На службу такої орґанїзациї мав би бути покликаний до житя специяльний щоденний орґан, котрий відвернувби наше духовеньство від національної боротьби (?) та повів би його на службу інтересам т. зв. „чорної інтернаціоналки" (термінольоґія позичена в соціялїстів — **Ред. Н.**). Від коли ґраф Шептицький*) засїв на престолї руського митрополита у Львові, чутки про таку насильну траисформацию руського духовеньства що-раз кріпшають. Щоби за всяку цїну переконати духовеньство про конечність осібної клєрикальної партиї (?) й часописи, „Нива" розпочаза систематичну кампанїю против істнуючих партий (ординарна брехня — **Ред. Н.**) і ґазет, а з осібна з найбільшою ненавистию накинулась на наше сторонництво (де і коли? — **Ред Н.**) й наш орґан."

Ми вправдї не приписуємо „Дїлу" надто великого, ориєнтацийного змислу в полїтичних справах — але й не можемо уявити собі, щоб з его сторони було се так крайна наївність вірити в „кацапско-польско-клєрикальну партию і ми певні, що „Дїло" робить се в намірі, щоб легким способом позбути сь невигідної контролї і проте хоче киненою кливетною з'огидити нас в очах суспільности.

Перед нашими читачами ми не потребуємо боронити ся проти клевет і підозрінь „Дїла." За цїлий час істнованя „Ниви"

---

*) „Дїло" консеквентно пише „ґраф" Шептицкий а не митрополит Ш. В якій се робить цїли, не тяжко догадатись...

ми анї оден раз не кинули гадки окремої полїтичної орґанїзациї клира — як се нам „Дїло“ закидає; страшак чорної „інтернєціоналки,“ заснованє осібного щоденного орґану, що мавби „відвернути наше духовеньство від національної боротьби,“ є лишень низькою і дрібничково-хитрою видумкою панів редакторів, та обчисленою на те, щоб в імя патріотизму і солїдарної боротьби за народну справу звернути проти немилої, демаскуючої роботи „Ниви“ весь загал а передовсїм духовеньство, кидаючи клевету, що „Нива“ є орґаном темної кліки найбільших ворогів народної справи.

Що наше становиско і демаскованє тим панам невигідне, бо спиняє скорше темно їх роботи,— се для нас зовсїм зрозуміле; ми лиш бажалиб, щоби ті панове з „Дїла“ виводили проти нас арґументи, а не низьку лайку, клевети і підозріня.

В подібнім тонї як наведена новинка писана також статя „Заходи коли розбитя української суспільности“ (гл. „Дїло“ ч. 225, 19. жовтня); ті самі з воздуха схоплені „ревеляциї“ про клєрикальну інтриґу, ті самі клевети і ті самі „арґументи.“ Лиш на оден висказ мусимо звернути увагу. „Дїло“ пише дословно так:

„Се мусимо признати (підчеркуємо се виразно – **Ред. Н.**) і сконстатувати, що хоч сред української суспільности в Галичинї, як серед кождої живої суспільности істнують партийні, прінціпіяльні ріжниці, та хоч поміж ідейними напрямами в нутрі нашого національного орґанїзму йде невгасаюча конкуренция, невгасаюче змаганє і часті стираня, то одначе всї ті ідейні, полїтичні, економічні, культурні напрями є частями одної боєвої лїнії, зверненої против польского гнету.“ Тут маємо цїнне признанє редакциї „Дїла,“ що навіть серед тої самої партиї, без шкоди для спільної цїли є можлива і — скажемо від себе — навіть конечна борба поміж ідейними напрямами. Ми нич іншого не хотїли за весь час істнованя „Ниви“ як лишень такої ідейної борби, коли виступали проти ширених „Дїлом“ ідей. Чомуж не виступилисьте ПП. редактори, до такої ідейної борби, а вибралисьте дорогу поганих клевет і киданя підозрінь? Чому покидаєте у Вашій статї льоґіку і замість виказати нам, де то іменно накликували ми до покиненя одноцїльної боєвої лїнії, Ви кидаєте на „Ниву“ низькі інсинуациї, що лучимо ся з ворогами народа?

Длятого скажемо так:

Єсли хто ширить ненависть між духовною інтелїґенциєю і сьвіцкою, єсли хто справдї працює над розбитєм народної солїдарности,— то лишень теперішна редакция „Дїла.“ Духовеньство не позволить нїколи і не сьміє позволити доптати молодикам з редакциї „Дїла“ по наших релїґійнних переконанях в орґанї, котрий мусить шанувати переконаня членів своєї партії. Відзваємось проте до видавничої Спілки „Дїла“ і до Нар. Комітету, котрий дає напрям сїй часописи, щоби в інтереті партійної солїдарности не толєрували соціялїстичних пописів, але пос-

тарались о таку редакцию котраб потрафила зорентуватись в ситуації і не перла сьвідомо чи несьвідомо до розбитя украïньскої суспільности.

Булля про ново основане епископство для американьских Русинів.

З датою 14. червня с. р. виготовлена але доперва недавно публично оголошена булля в справі ново заснованого епископства для Русинів в Сполучених Державах звісна вже — як супонуємо — і нашим читачам із щоденних часописий, котрі не лишень подали повний текст, але відповідно своїм напрямам і тенденциям вже вспіли заосмотрити єї у відповідні коментарі. Тому то обмежо ся на тім, що подамо лишень єї зміст і провідні гадки.

Зі вступу довідуємось, як се з признанєм підносить Ап. Столиця, що креованє епископства для наших американьских переселенців не лишень лежало в інтенциях американьского лат. епископату, але навіть за єго почином і старанєм прийшло до здійсненя.

Булля не згадує вправдї нич о тім, що вже через 20 лїт самі Русини домагали ся власного епископа, не згадує про стараня кард. Сембратовича та й ті довгі і енергічні заходи Єкц. Митрополита Шептицкого; знаємо однак добре, що лиш завдяки неутомимій енергії нашого теперішного Митрополита удало ся ті висше згадані інтенциї і стараня амер. епископату замінити в дїло. Тим власне стараням треба приписати, що американьским епископом зістав назначений такий чоловік, як о. Ортиньский, а не всїми силами форсований угорским правительством мадярон.

Якжеж низькі і погані виглядають супроти того напасти „Галичанина“ і „Дїла“ на Впреосьв. Митрополита, котрого обі ті часописи сьміють робити одвічальним за всї некористні для нас постанови буллї, а в своїм цинїзмі посувають ся так далеко, що не рахують ся навіть кинути на нашого Владику підозріня — валенродизму!

Руский епископ в Америці стоїть безпосередно під юрисдикциєю Апостольского престола і долеґата Ап. Столиці у Вашинґтонї. Єму поручає ся виконуванє всїх функций епископ-

ских, як: візитоване парохій, рукополагане клириків, засновуване семинарів духовних і виховуване кандидатів до стану духовного, завідуване церковним майном; однак, що тут найбільше болюче, то се, що у всїх тих зарядженях руский епископ є цїлком зависимий від тих лат. ординариїв, в котрих дієцизиях находять ся рускі парохії.

Американьскі латиньскі епископи станули на тім становиску, що они суть властивими ординаріями, а руский епископ є — бодай що до своєї власти — їх вікарием ґенеральним.

Не меньше болючими є постанови що до сьвящеників і вірних.

Доки не будуть засновані рускі семинарі, питомцї мають виховувати ся в семинарах латиньских; рукоположені можуть бути лиш безженні, а також лиш безженних або що найбільше вдівців можна буде допускати до руских парохій. Тайну миропомазаня не лишень забороняєсь удїляти, але оголушаєсь що тай на та удїлена звичайним сьвящеником а не епископом буде н е в а ж н о ю. Таксамо виходить з буллї, що обсаджуване парохій рускими сьвященіками буде належати до о р д и н а р і ї в, а не до нашого епископа. Годить ся лиш піднести то, що на случай, колиб не знайшов ся руский сьвященик на яку парохію, то не буде можна обсадити сю парохію сьвящеником латиньским — як сего доси хотїли американьскі епископи, — але будуть мусїли віднести ся до конґреґациї de propaganda fide.

Вірним руского обряду дає ся повна свобода переходу на обряд латиньский, хотяй лат. місіонарям забороняєсь під загрозою кар через апост. Престол н а м а в л я т и нашіх людий до зміни обряду; вільно однак Русинам сповідатись у лат. сьвященика навіть там де є руский і обходти латиньскі сьвята.

Що до супружеств мішаних Рим не руководимь ся в буллї тими нормами, які обовязують у нас на підставі Concordi'ї: в Америцї вільно Русинови, що женить ся з латинничкою вінчатись в латиньскім костелї, а Русинка, що хоче вийти за латинника мусить приступати до тої Тайни перед лат. сьвящеником. Дїти з батька латинника і матери Русинки м у с я т ь належати до обряду латиньского, а дїти з батька Русина і латиннички м о ж у т ь придержуватись руского обряду.

То суть отже результати довголїтних змаганьв справі уладненя церковних відносин в Америцї: розчарували они не лишень тих, що вже снували гарні мрії про самостійне епископство, але в многім перевисшили обави навіть найбільших песимістів...

Всеж таки не хочу шукати дешевих ефектів псевдопатриотичного обуреня — як се роблять „Дїло“ і „Галичанин“, котрі прямо завзивають до явної схизми, бо они і так служать ідеям, котрі з католицизмом стоять в непримиримій борбі. Хочу лишень застановити ся над питанєм, чи воно практично і полїтично сїяти огірченє в суспільности і підшептувати нерозважні чини?

Відповім категорично: ні...

„Дїло“ і „Галичанин“, котрим справи нашої церкви суть цїлком рівнодушні, почувають ся нараз до обовязку упімнутись о права нашого обряду; булоби однак крайно шкідливою для самої справи річею, наколиб ті письма повні ігноранциї і злоби, трафили до переконаня нашої суспільности. „Дїло“ дуже обурене за те, що Рим назвав рускі кольонії „місиями“, а тим самим зрівнав нас з Індіянами. Отже для поясненя скажу знатокам канонїчного права з „Дїла“, що не лишень рускі парохії, але й всї лат. парохії і дієцезиї Сполучених держав належать до т. з. Terrae missionis і мають цїлком окрему управу, відмінну від тої, яка є пр. у нас. І тому то не можна тамошних церковних відносин судити після наших норм юридичних і не треба гнївати сь, що наші рускі парохії найшли ся саме на терені „місий“.

Не думаю зовсїм пропаґувати гадки, що нема іншого виходу з тої для нас так прикрої справи, як лишень погодити ся з фактом, без найменших старань злагодити тяжкі постанови буллї. Противно єсьм переконаний, що як взагалї в справах церковної дисциплїни, так і тут дадуть ся винайти способи до дуже далеко-йдучих злагоджень... Однак средством і дорогою до того не сьмїє бути за нїяку цїну схизма, як то зовсїм недвозначно пропонуєсь в деьких наших дневниках. Хто приймає за правду о б я в л е н у, що поза католицкою Церквою нема спасенія, — той не сьмїє вибирати такої дороги, анї не буде мати совісти другому єї дорадяувати.

Як бачимо з постанов буллї, – юрисдикция американьского епископа єсть так обмежена, що в своїм урядованю мусить старати ся о позволене к і л ь к а д е с я т и епископів: думаю, що вже самі т е х н і ч н і трудности будуть що найменше сприяли многим злагодженям, чи то дорогою леґальних дероґацій — чи навіть звичаю. Вірні руского обряду в Америцї знають лиш с в о г о епископа і до него будуть звертатись, від н е г о будуть отримувати сьвящеників і з н и м уладнають економічні справи американьскої Церкви.

Преосьв. епископ Ортиньский, їдучи до Америки, без сумнїву мусїв знати бодай найголовнїйші основи, на яких здвигнено нове епископство і рівнож без сумнїву виробив собі ясний погляд на свою дїяльність на новій земли: буде про те найлучше, єсли цїлу справу лишимо — будай в початках — звісній ннерґії і тактови о. Ортиньского. Не забуваймо о тім, що креоване епископства в Америцї єсть рішучо великим кроком на перед і початком дальших здобутків, чого хиба лиш запоморочене або злоба не хочуть признати.

с. с. с.

З католицкого сьвіта.

Індекс-Шель-Силябус.

Звісні „против клерикальні“ заворушеня в Італії, адреса німецких католиків против індексу заказаних книжок, афера Комер Шель, виданє нового силябуса против модернізму, всї ті факти викликали чимале заінтересованє ся в чужій і нашій пресї.

Голоси преси можнаби поділити на три громади.

Журнали, що гонять за сензациями, а ворожо відносять ся до католицкої церкви, використовують згадані події против церкви, при тім дрібні нераз факти роздмухують до небувалих розмірів, богато фактів перекручують, богато видумують, богато подають в тендецийнім забарвленю. До тої громади належить досить богато часописий лїберальних, а ще більше социяльїстичних.

Друга громада осуджує події досить обєктивно, з ворожими церкві струями симпатизує, але і признає церкві рацию, если церков зі свого становища осуджує ті події. Ту належать нечисленні, але що найповажнїйші лїберальні журнали.

Трета ґрупа, то католицкі часописи, серед яких пробиває ся два напрями. Оден з них, званий строго католицким, правовірний, консервативним (деякі називають єго реакційним, клерикальним) виступає против Шеля, а з одушевленєм принимає силябус. Другий напрям, званий поступовим, реформованим, культурним чи модерним католицизмом, заявив ся за Шелем, против папи, а в розгарі партийної борби посунув ся поза можливі в католицизмі межі.

Наша преса — маю на думцї „Дїло“, бо иньших наших часописий не маю нагоди читати, — получила в собі всї ті громади, винявши чисто католицку, та лиш дуже слабо зазначивши в собі характер поважнїйшої лїберальної преси. Тендецийність і крутїйство „Дїла“ мав я — і иньші — нагоду в попередних числах „Ниви“ виказати. Тепер задумую подати лиш загально обєктивний погляд про події, що зворушують тепер сьвіт.

На початок дещо про „против клєрикальні“ заворушеня в Італії.

Афера фуґмателї в Медиолянї, в якій відограли сумну ролю на половім тлї псевдомонахиня і суспендований, здає ся, сьвященик Ріва, дали почин до противцерковних заворушень, які однак зістали викликані не так дрібним фактом афери Фуґмателї, як радше полїтичною аґітациєю масоньско-социяльїстичної кліки, що нагоду використала в своїм інтересї. Велика часть вини спадає на місцеве правительство яке мимо пересторог Ор-

динарияту, допустило до цїлої афери. Церков в афері не винна, то факт! Аґітация і фанатизоване товпи, головно академіками, то знова факт!

Забракло однак і позорів до викликуваня „противклєрикальних“ зн. противцерковних бурд, і тодї зачала італїйска „поступова“ преса „факти“ видумувати, а проча европейска їх дальше подавати. З маси видуманих „фактів“ подаю два.

Одна італїйска часопись звістила, що парох в С. Мартін, коло Ровіґо, знасилував двоє дївчат. Судове слїдство виказало, що „факт“ знасилуваня то лож, а зізнаня дївчат витуманено по довгім часї, і то аж тодї, коли їм заявлено, що парох до вини признав ся.

Дня 29. липня перевів підпрефект Савони ревізию і судове доходженє в колеґії ОО Салєзиян в Вараце, коло Ґенуї, на донос якоїсь Бесон і опираючи ся на записках полово збоченого вихованка колеґії, що буцїм то в школї спалено портрет короля і Ґарібальда та що в монастири читано т. з. чорну литурґію с. з. якісь огидні містично-змислові церемонії. Поличниками видобуто з кількох учеників зізнанє, що перший факт мав місце. Що до другого всї заявили, що читано чорну литургію, розуміючи під тим литургію за усопших. Доперва по тім зізнаню сказано дїтям, що се є чорна литургія. Салєзияни виточили процес против такої безличної клевети та брутальства, а вся майже преса признає, що „факт“ був видуманий, (гл. лїберальну Köln. Zeitung).

А однак богато людий ще до тепер покликує ся на ті „факти“ монастирских скандалів! (Гл. Apologet. Rundschau, 1907, St. 467—470). Причина, чому в Італії так радо видумує ся „клєрикальні“ скандали і заворушеня, лежить в тім, що в послїдних часах італїйске правительство зближає ся до церкви та що росте католицке почуванє. В цїли ослабленя тих симпатий правительства та в цїли зрівноваженя катол. почуваня, мусить масоньско-социялїстичний союз викликувати уличні бурди.

А після „Дїла“ є то правило між церквою а суспільностію! (Гл. Apolog. Runsch. 07.382—4).

Адреса нїмецких католиків в справі знесеня Римом заказу злих книжок, має таку історію. Вже в часї пруского культуркампфу подано в 1869 р. кобленцку адресу (Cobleuzer adresse) до Риму о знесенє індексу. Авторами адреси були люди сьвіцкі, в церковних справах не обучені, не розуміючі катол. духа та улягаючі маґічному впливови „поступу“ і „новочасної культури“. Найвидніїйші мужі (міністри, правники, вчені) запротестовали однак против адреси і вона пішла до коша. В сїчни 1907, завязав гурток ляіків тайне товариство на міжнародній підставі для виготовленя нової адреси против індексу (т. з. Münster adresse), на яку в маю пристав і проф. Шель з Вірцбурґа. Мимо дуже льояльної фразеальоґії про вірність взглядом Апостольского

Престола адреса є актом не на місци, є вмішуванєм ся ляіків в несвої дїла. Адреса та є впрочім висловом лиш одної частини „реформованокатоликів“ і великого значіня єї не можна приписувати. Що вона буде без успіхів, се річ надто очивидна для того, хто знає, яка безлїч ложи і бруду заливає людску письменну творчість. Гл. Apolog. Rundschau, 07, 401—14, 446—52).

Справа Германа Шеля вже давно має свій розголос, який дійшов до свого вершка з хвилиною, коли вийшла книжка Ернеста Комера, професора доґматики у Відні, п. з. Herrn-Schell u der fortschrittliche Katholizismus, Wien, 1907 (8-o, 3, M.) mos E. Commers Briefe an Herrn Schell von 1885—1899, Würzburg 1907. (8-o. 0·50 M.).

Шель (помер в маю 1907 р.), се професор апольоґетики і доґматики в Вірцбурзї. Чоловік незвичайно спосібний і працьовитий, богато причинив ся до ролвою катол. теольоґії, а особистими прикметами (добротою, запалом, вимовою) зискав собі богато приятелїв і приклонників. В відношеню до церкви уходив за вірного єї сина, якому лиш добро церкви лежало на серци, який намагав ся погодити церков з сучасною культурою.

Притім однак пішов за далеко. Ведений зле порозумілою толеранцією взглядом блудів сучасної культури, ведений духом за великої уступчивости для нїмецко-протестанцкого державного і культурального духа, ведений вкінци і професорскою амбіцією, індивідуалїзмом вченого та жаждою ориґінальности і „поступовости“, задумав змягчити і приноровити до сучасних струй сьвітової культури та до спеціяльного нїмецко-народного характеру деякі католицкі доґми і попав в єресь. Твори єго, незгідні з наукою катол. церкви, (кат. доґматика, католицизм принципом поступу, божа правдивість християнїзму, нові часи та стара віра), поміщено на індексї заказаних книжок з заміткою „donec corrigantus“.

В творах своїх поставив Шель такі єреси: кари пекла не суть вічні та прокляті могуть навернути ся і по смерти (т. з. апокатастазіс), Бог змушує і призначує чоловіка до морально злих дїл, тяжким гріхом є лиш гріх против св. Духа зн. тяжко грішить чоловік лиш тодї, коли поповнює гріх для гріха, з формальної злоби і ненависти Бога і богато иньших. (Гл. Chr. Pesch. Theolog. Zeitfragen, Freibung Br., 1900 I. Heft, St. 133—167, Ist Gótt Ursache seiner selbst?; II. H. St. 47—80 „Das Wesen der Todsünde“, 83—138 „Die Seele des Todsünders im Jenseits“. Joh. Stufler, Heiligkeit Gottes u. der ewige Tod, Innsbruck, 1903; idem Verteidigung Schelis durch Kiefl, Innsbruck, 1904). Ті єреси церков мусїла осудити, бо вони противлять ся єї доґматам, вони підривають основи церковно-католицкого доґматичного сьвітогляду. Шель підчинив ся засудови церкви: „laudabiliter se subiecit“ і здавало ся, що справа скінчена. Шель яко теольоґ перепав.

По смерти Шеля задумали поставити єму эго особисті приятелї і ученики памятник, до чого приступило і двох епископів, не видячи в тім замірі нїчого, крім акту пієтизму зглядом приятеля і учителя. В коротцї однак вмішали ся в справу памятника і т. д. „реформовані католики“ (про них низше) і справу памятника роздмухали до розмірів протесту і демонстрациї против осудженя Римом теольоґічних єресий Шеля. Впрочім Шель стояв за житя в зносинах з напрямом реформованого католицизму, був одним з єго провідників і надавав єму тон і в питанях полїтично-церковної природи (виступав против партиї центра, против супремату Апостольскої Столицї над державою в тих справах, як конфесийна школа, відношень церкви до держави, против віроісповідного характеру полїтично-социяльної дїяльности і пр.). Афера памятника злучила ся ще і з висше згаданою монастирскою адресою против індексу. Шель виріс в очах сьвіта на героя дня, що упав в борбі з папским абсолютизмом, з єзуїтами, з клерикалїзмом і ультрамонтанїзмом, в загалї зі всякою реакциєю. Імя Шеля стало знаменом реформованого католицизму, єго доґматичних і церковно- полїтичних тенденций. Докола голови Шеля витворила ся авреоля сьвятости і мученичества за „поступ“, з натиском підношено єго взнеслий, благородний характер, єго любов до церкви і людства.

Серед того, штучно витвореного для Шеля, запалу, витвореного реформованими католиками, а ширеного лїберальми всїлякого сорта, на часї була книжка Комера з єї ревеляциями. Книжка Комера була ударом в саму голову цїлого руху і виявила такі факти з руху реформованих католиків, головно з житя Шеля, які дуже охолодили запал людий, що приступили до руху, не знаючи єго правдивого змісту, факти що здерли маску „благородности“ з особи Шеля. Цїлий рух оказав ся в фактичнім осьвітленю лиш нужденною формою, нужденною комедиєю. Не дивниця, що на голову Комера полив ся потік найгірших закидів, названо єго гиєною, що вигребуэ трупи, названо єго денунциянтом, що доносить про рух до Риму, названо єго Геростратом, здрадником „нїмецкого“ духа.

Правда, Комер представив — після слів Впрсв. Теодоровича — Шеля наче прокуратор, що підносить лиш темні сторони, але треба признати, що Комерови не ходило о наукове представленє цїлої дїяльности Шеля, а лиш о виказанє теольоґічних єго єресий та о всказанє небезпеки руху, який на ті єреси пише ся, ходило вкінци Комерови о здертє тої маски, яку на Шеля наложили всї „реформатори“, маски, з під якої виглядала иньша зовсїм фізиоґномія, чим голосили „поступовцї“. Книжку Комера схарактеризовали „реформовані католики“ в найбільше лїберальних і ворожих церкві журналах яко памфлет, а в дїйсности є вона лиш представленєм фактів.

Серед того настрою появив ся лист Пія X. до Комера з дня 14. червня 1907, в якім папа дякуе авторови за виявленє правди

і уважає закиди єму роблені в лїберальній і лїберально — „католицкій“ прасї за честь і славу. Лист папи опамятав деяких з тої реформованокатолицкої дурійки, а тих, що від самого початку знали докладно правдивого духа реформерів, вправив в нечувану лють. Здерто з них маску! Як за часів осудженя папою єреси ґінтериянїзму, гермезиялїзму, янсенїзму, так і реформованого католицизму, приписували „поступові“ католицкі теольоґи вплывам і заходам єзуїтів з теольоґічного виділу в Інсбруцї, Домінїканів з академії Сапенца в Римі і Бенедиктинів з Анзельміанум. Нїмецкі „поступовокатолицкі“ теольоґи взивали в лїберальних противцерковних орґанах правительство, щоби воно не позволило „єзуїтам і єзуїцким вихованкам (з germanicum в Римі) нищити национальної нїмецкої теольоґії“, взивали навіть правительство до зірваня дипльоматичних зносин з Римом. Маска спадала щораз низше, а щораз докладнїйше показувала ся фізіоґномія апостазиї під формою „поступового католицизму“. Памятник ставлений Шелеви, мав бути ще і відповідию на папский лист до Комера.

Такі самі гадки про книжку Комера, як лїберально-католицка і нею інспірована противкатолицка лїберальна преса, подало „Дїло“. Не дивно нам тепер, чому „Дїло“ так ревно стало по сторонї „поступових“ катол. нїмецких теольоґів і так накинуло ся на „наших домашних клерикалів“ покликуючи ся — однак незручно і нещасливо на статю вірменьского Архиепископа.

В якім сьвітлї представив ся Шель в книжцї Комера? З оголошених листів Шеля слїдує, що Шель підчинив ся осудови своїх єресий зі сторони церкви лиш внїшно, відкликане єресий уважав не за їх закинене, але за „die loyale juristische Anerkennung der Polizei oder Regierungsmassregeln einer inappelablen Instanz (sc. die Kirche), die er doch nicht ändern könnte“. Фатальний є лист, писаний Шелем до протест. теольоґа Ніпольда, і то писаний не в хвили подразненя, але рік по осуді єресий церквою. Лист, датований 19. лютого 1900, говорить, що Шель підчинив ся церкві лиш тому, щоби уникнути виключеня з церкви, що лиш було би на руку „реакциї“, жалує, що правительсто через культуркампф 70. років причинило ся лиш до скріпленя „ультрамохтанїзму“ (розуміє під тим католицко-папского духа), католицкої теольоґії радив правительству уживати яко средств до ґерманїзациї Альзациї (що розуміє ся вело за собою і протестантизацию катол. населеня). О, Шель був і „патриотом“ та горячим нїмецким „националїстом“ хотяйби і коштом католицизму. Чи дивниця, що він так симпатичний „Дїлу“? Оказало ся дальше, що Шель удержував листовні зносини з апостатом ґрафом Гоенсброехом, якого підлотою і безличною клеветою і фальшованєм істориї церкви, бридять ся і чесні протестанти.

Після слів Впрсв. Теодоровича той лист Шеля був наче бомбою, киненою на памятник. Той лист (і богато иньших) ви-

казав, що Шель був не лиш материяльним, але і формальним критиком, що був він зарозумілим професором, ультранаціоналїстом, зараженим фразами сучасної, противцерковної культури, на якої користь хотїв підкопати основи церкви, щоби уможливити злуку церкви з сучасною культурою. З Шелем здемаскував Комер і цїлий реформовано-католицкий рух.

А може Комер мав чекати з оголошенєм листів Шеля яких пятьдесять лїт? (Гл. Apol. Rundsch. 07, 451—460. Theologisch praktisch. Quartalischrift Linz, 1907, St. 913—25.)

Епохальною появою в розвою католицкої думки є силябус Пія X. осуджуючий т. з. модернїзм.

Одним крилом міжконфесийного і міжнародного модернїзму, засадничо противного католицкій доґматичній системі і правному та полїтично-церковному устроєви, є в Нїмеччинї т. з. реформ ваний католицизм (Reformkatholizismus), в Італії і Франції т. зв. інтелектуальний католицизм. Той рух має в собі щось з поглядів звісних наших сьвящеників з „Дїла“, лиш трохи мудрійший від них. Богато, правда, приклонників модернїзму в катол. церкві, не здає собі справи з того руху, богато розуміє під ним лиш погодженє церкви з культурою без підкопаня основ церкви, богато вкінци не бере всїх засад модернїзму, але суть і такі, котрі ясно і сьвідомо беруть ті некатолицкі засади, суть і такі, що беруть ті засади, хотяйби взяті і з обмеженем, мусять консеквентно довести до переченя надприродного елєменту в катол. церкві мусять дійти до звиженя обявленя Божого. Той реформаторский напрям, „pestis perniciosissima“ як єго назвав вже Пій IX, радби прикрити ті сторони катол. сьвітогляду, які разять сучасний субєктивізм, материялїзм, атеїзм і шовінїзм, радби, щоби церков прикрила своє надприродне призначенє, а більше клала ваги на своє культуральне післанництво. Найбільше боїть ся згаданий реформізм, щоби церков не виступала против „новочасної“ науки і „новочасної“ держави.

(Гл. про нїмецкий реформований католицизм: Schraml Sturzwellen Grundwelle u. Oberwellen das Reformkatholizismus, Regensberg, 1905; про теперішне нарушенє в катол. сьвітї в Нїмеччинї гл. Stimmen aus Maria Laach, 1907, Bd. 73. St. 137—152 „Was die Stunde heischt“; критику папства в реформовано католицкім „Hochland“ ibiden 72. Bd., 583—8, 73 Bd., 238—244).

В своїй алькуциї до новоіменованих кардиналів, дня 17. цьвітня 1907 заявив Пій X, що той реформаторский дух є небезпечнїйший для церкви, чим переслїдуваня римских цїсарів, чим теперішний розділ церкви від держави в Франциї, та що того духа непослуху треба рішучо поборювати. В Італії на чолї того руху стоїть писатель Ант. Фоґацаро і социяльний полїтик, сьвященик Ром. Мурі, орґаном їх є від сїчня 1907 виходячий в Медіолянї „Il Rinnovamento“, їх евангелієм повість „Il Sancto“. Оба провідники відограли в своїм підчиненю ся повазї

церкви таку нужденну комедию, як Шель. В Франциї орґаном того руху є „Le Demain“ в Люґдунї від листопада 1905 р. В Нїмеччинї виходить від 1901 р. „das XX. Jahrhundert“ в Монахові і „Renaissance“ в Авґсбурзї, а головним актором є Йосиф Мілєр, приятель Шеля. (Гл. про той рух і его осуджене папою Stimmen M. L. 1907, 72. B. 477—488. „Papst Pius X über den modernen Kulturkatholizismus“). (Гл. Kath. Kirchenzeitung, Salzburg, 1906 № 78 ff. „O. kath. Moderne in Sudetenlëndern“).

„Дїло“ дуже радо говорить про той поступовий рух, ставить нашому духовеньству яко взір до наслїдуваня. Лиш „Дїло“ думає, що центра „кат. житя“ переносять ся з романьских країв в ґерманьскі а ту як бачимо, не бракує і в романьских і в словяньских краях того „катол. житя“ і „культури“. В романьских краях тої „поступової“ культури ще більше чим в Нїмеччинї, хоть і ту єї небракує.

Дня 3. липня вийшов „Sacrae Romanae et universae inquisitionis decretum Lamentabili“, в якім осуджує ся 65. тез модернїзму, тез звернених против авторитету церкви, против божої поваги св. письма, против надприродного обявленія, против доґм церкви, против св. тайн, против устроєви катол. церкви. Осуджує ся в тім новім силябусї теольоґічні єреси, які в великій части продираютсь ся і в католицкі круги в формі реформованого католицизму. До силябуса додано енцикліку, в якій подрібно розвиває ся осуджені тези.

Хто лиш гляне на осуджені папою тези, той мусить признати з журналом наскрізь лїберальним „Revue de deux Mondes“, що церков, не осуджуючи тез модернїзму, поповнилаби самовбійство. Таж той модернїзм перечить надприродність обявленя, церкви, божескість Христа і св. письма. Де хто може уважати новий силябус за документ „реакциї“ і „ворожнечі“ церкви до „науки“, але хто вірить в Христа яко Бога, а церков яко Его установу, той мусить безвзглядно приняти і новий силябус.

„Дїлови“ знова не подобає ся силябус і воно нарікає, що наші „молоді адепти теольоґії“ не побирають теольоґічного образованя в тих „чільних“ представителїв теольоґії, які своє знане зложили в тезах силябусом осуджених, але в якихсь „єзуїцких“ закамарках. Sapienti sat! (Гл. про декрет „Lamentabili“ в Stimmen M. L. 1907, 73. B. 125—136; — аналїза і узасаднене декрету ibidem S 245—262 „Der neue Syllabus“. Текст декрету і енцикліки можна знайтив брошурі: Acta Pii X. modernissmi errores reprobantis collecta et disposita. Oeniponte, 1907, ціна 70 сотиків).

О. В.

Сьвященича мати.

Друга конференційна наука виголошена о. Данилом Танячкевичом в церкві Василіянок в часї реколєкций для членів товариства сьв. Ольги (р. 1906.)

Мої дорогі і побожні Панї!

Предметом теперішної нашої установи і розваги буде сьвященика мати, т. є сьвященича жена в ей обовязках яко мати.

„Се мати Твоя"

Се слова Спасителя, того на крестї роспятого, того послїдну каплю найдорогоцїннїйшої своєї крови проливаючого, душу свою віддаючого за спасенїє сьвіта, сказані до свого улюбленого ученика в тій хвили, коли то найбільша траґедия (найтаїнственнїйшої) саможертви, мала бути закінчена смертию; сказав Христос сї слова до свого ученика віддаючи єму той сьвятий скарб свого земного житя, свою пречисту Матїр в матїр. Чи знаєте мої любі побожні панї, що той акт відданя означає? Може се був тільки вияв памяти послїдного стараня, походячий з чулого і добротливого синівского серця нашого Спасителя, щоби улекшити біль скровавленого серця своєї пресьвятої Матери, щоби те єї страшне опущенє учинити трохи зноснїйшим, щоби забезпечити їй якусь поміч? Нї! Мої любі панї! Се акт безконечної милости, акт найбільшого послїдного благословеньства Спасителя з креста для цїлого сьвіта. В чім же залежить то благословеньство? В тім що сьвітови, людскости, тим так горячо умилованим дїтям людским, тим сиріткам, зістала віддана матїр загублена нї! видерта матїр. Якже то?

До Христа дїти не мали мами, а мами дїтей. Се, що так називалося, се були мами привиду, — не хочу иньших виразів уживати, — винявши ті рідкі мов пророчі постати озарені Духом сьвятим- істоти в вибранім Богом народї і у народів сьвіта.

Міг би я перед Вами, мої любі панї, розкрити страшний перераґаючий образ пониженя, зганьбленя, заглади тої високої гідности, того великого значіня матери, до яких Всемогучий Премудрий, Всемилостивий Творець єї в сьвітї для єго щастя і долї призначив як єї обдерто з єї найсвятїйших, найдорожших оздоб, як поневіряли збитковались над нею, довгі і довгі віки, чи тисячлїтя, як законодавства позбавляли прав всяких до вихованя, веденя дїтий, до розпорядженя ними, до наслїдства майна; всї ті темні і відражаючі краски не затерли ся і в християньскій цивілїзациї, але я се заміту, бо нї час нї місце на те, а потому не хочу мурати того сьвітлого образу матери розбиранєм тих понижаючих людскість карток єї историї.

Нехай дякує сьвіт, а передовсїм нехай дякують всї глубші душі християньских матерей, що за найвисші найцїннїйші добра сьвіта конаючий Спаситель знїс той злиденний зловіщий стан закріпощеня знеславленя матери, що та послїдна крапля вилитої на крестї нашим найдорожшим Спасителем єго найсьвятїйшої крови вам належала ся, чи то матерній любві. Він єї обновив, очистив, скріпив, осьвятив, прославив в тій підвисшеній понад Херувими и Серафими постати Своєї Пресьвятої Матери.

З відси походить та єї непропаща животворна сила. І чи є в сьвітї яка друга сила, котра би з нею рівнати ся могла в моральній цїнї, котра би так підтримувала, скріпляла, підносила, ушляхотняла чоловіка і не давала затирати той образ Божий, вложений в єго груди? Нї, нема! Та сила дає матерям христіяньским якусь всемогучість. Не надумуюсь нї трохи зазначити, заакцентувати ту признаку достережену великим церковним мужем. Я єї піднїс при характеристицї христіяньских невіст в пополудневій науцї. При христіяньских матерях набирає она ще глубшого кольориту. В дальшім виводї буду розслїджувати докладнїйше сю високу прикмету матирей христіяньских. З висказів сьв. письма мовби виходило, що то все могуча милість Божа, котра в сьвіт впровадила матїр, при нїякім своїм утворї з таким глубоким незвичайним — скажім — інтересом, з такою нїжною чулою увагою не позістає як при матерній любві. „Яко аще кого мати утѣшаетъ, такъ и азъ утѣшу вы“. „Єгда забудетъ жена отроча своє, еже не помилувати исчадія чрева своєго“.

Великі церковні письменники в своїх роздумуваних над тим високим оцїнюванєм любви матерної Господом Богом, приходять до чудних рефлексий. Ім видаєся з тих висловів Духа сьвятого і сьвятого письма, що Господь Бог мовби обявлявся, що та любов материя не зрівноважить і не переважить любви Божої до людей — от хочби в тих місцях: Так як мати носить дитину під серцем так і я тебе носити буду в моїм серцю; коли забуде мати свою дитину то я тебе не забуду — коли відрекалаби ся моя мати, то мене Господь прийме. — Такої превисокої цїни в очах божих єсть материя любов, Така велика, превелика слава Матери християньскої в сьвітї Божім. Але ся вага високого посланництва матерей обтяжує їх тяжкими претяжкими задачами найдонесїйшими обовязками.

Бо що є материньска любов? Се жертва, одна велика жертва, цїложертва після взору старо-завітної жертви, котра називає ся по церковному „все сожженія“, жертви, на котру складає ся весь вік, цїле житє, всї сили фізичні, всї спосібности душевні, сили духа і серця. Для якої цїли? Щоби утвердити щастє своєї родини, своїх дїтий. Бо вона має бути з найвисшого заряджења провидїня Божого — тим благословенним проводом свого домового огниска. То є те звершенє, той збірний вираз всїх єї великих, сьвятих обовязків. А до того потреба доброти, нїжности терпеливости, віддане ся постійности, крїпости, про-

сьвічености, вправи досьвіду, отже розуму, чуйности а передовсїм і надівсе сильної і незломної віри. Тим всїм послугує ся материньска любов, до тої одної великої цїли: запевненя долї своїм дїтям, своїй родинї. Колиж починає ся то жертвованє?

Мушу відкрити з глубини найскритшу таємницю ваших таємниць, мої любі християньскі матери, мусимо дійти до зачатків вашого материньства. А се вимагає дуже поважної, глубокої роздуми.

Нераз одного батька одної матери дїти — а так відмінної натури, відмінні темпераментом, успособленями, склонностями, характером. Застановляли ся ви коли мої любі матери християньскі над причиною тої прояви? Звичайна, без всякої мисли кидана арґументиция є така: Е, та то вже таке, недобре, непоцтиве зїлечко вдало ся. Вдало ся? може така причина мати який небудь розумний (розумний на Божу міру) змисл? Чи не значило би се допускати, що кара Божа за перший гріх наших прародичів іде так далеко, що з розпорядженя найвисшої волї Найсправедливійшого і Найсьвятїйшого Бога на певні зачатки, житя сходить окремий великій подїл злих склонностей до гріху чи до великих гріхів? Певно в сьвятїм письмі стоїть „яко весь міръ въ грѣхахъ лежитъ“. Без сумнїву се незбита правда. Але чому тілько того зла на сьвітї. Звідки бере ся, де витворює ся? Не з того, що дуже мало є тих, котрі би против того зла воювали, котрі би в зародї его викорінювали. До того нїхто не може бути так природно укваліфікованим як християньскі матери. Чи знають благословенні матери, що вони ті парістки житя годують словами великого мислителя і церковного сьвященничого писателя — молоком своєї души? А як те молоко походить з нездорового поживлїня? Як єю витворили якісь неприродні пориви екзальтациї тіла, порожности чи там сьвітованя, пустованя, примхи, зависти, всї вибухи гнїву і злости? Може воно до скріпленя, чи радше скажім до осьвященя тих зародів душі причинятись? Чи тут не придалаб ся безглядна чуйність, щоб так нездорові поживи від себе віддаляти, недопускати, щоби той дорогий плїд мав початок свого осьвященя „въ утробѣ матери“ після образів, котрих доставляє нам сьвяте письмо. Може схочете тепер зрозуміти ту глубоку і широку виправданність, того вже много ужитого висказу про всемогучість християньских невіст зглядно матерей. Так! так мої матери, ви всемогучі до доброго і злого. Та у християньских матерей тої другої могучости бути не повинно — а у наших сьвященничих матерей бути не сьміє.

Та поступаймо дальше в наших розумуваних над тими першими материми обовязками. Які то високі, піднеслі, скажім небесні титули чи мотиви до їх довершаня! Я находжу ся в тім щасливім положеню, що можу опертись і в тім згляді на вислови великого епископа і церковного письменника, з котрого висказами в тім предметї мої мисли так дуже гармонїзу-

ють. Він каже, що мати стоїть в звязи з самим Господом Богом, з Єго Всемогучистию, з Єго плодотворностию. Господь Бог якимсь незглубленим, таємничим укладом свого провиду звязав ся з материю, щоби дати житє тим добірним сотворіням, котрі можуть стати ся сьвятими на землї а наслїдити вічну радість і сьвятість благословенних духів в царстві небеснім. Чи можуть бути висші мотиви до такої матерної жертви, якою є її любов до дитини? Но слїдїм за дальшими обовязками матери. Дитина в перших двох, трох роках. Чи знає вона яке иньше небо як очи матери, до котрих вона що раз з такою чистою вірою і надїєю звертає ся. Тому й потреба, щоби око матери поправдї для тої дитинячої душі було небом, було провидом, котре неустанно поглядає, контролює той зріст душі дитини, чує над всїми що й но зарисовуючими ся прикметами, нахилами, забаганками.

І в тім взглядї богато занедбує ся, чи то за мало чуйности докладає ся. Бідні дїти, коли віддані на опіку няньок, слуг до такої обслуги зовсїм не кваліфікованих. Наші пекарні до тепер не конечно добрі школи вихованя.

З зростом дитини зростають і обовязки матери. Вони роблять ся тяжші, вимагають більшого висиленя, чуйности і дбалости. Час підготованя дитини до виправи в сьвіт. На жаль цїлковито психольоґічно і педаґоґічно узасаднений такий висказ: То що ми називаємо чоловіком етичним, то вже в 10. роках зістало виобразоване. І коли воно не довершилось на колїнах матери і під єї впливом, то се було великим лихом. Там де рука матери витиснула на чолї дитини характер божий, то можна бути певним, що рука злочинна ніколи того характеру не затре.

А сего обовязку мають допильнувати з вірою дві сили: серце з глубокою ніжностию, а розум з бистрим, розбірчивим поглядом і постійностию наміру. Три великі принципи мають мати туть своє примінене: доброта, правда і повага. А кілько против того збочень і похиблень на сьвітї і в наших родинах? Або вкорочує ся занадто свободу дитини в її рухах — або дає ся їй цїлковиту волю. В першім разї вироблюється скритість і облесність, — в другім стає ся дитина своїм власним подавачом, чи то виховує ся так, як той сьвіт оточеня зразу вузкий а потому широкий на неї впливає. Кілько то дїтей через занедбане виховання дбалого і на божий лад розумного змарновалось.

Дальші лїта дїтий се вже лїта всяких грозячих небезпек. Дїти йдуть до шкіл, до міст. Для наших сьвященичих дїтей лежать ті школи далекими милями за домом. Безпосередно чуване зі сторони родичів а особливо матерного ока устає. А вони, як в нинїшних часах може бути наражені на всякі згубні впливи, не конечно черєз школи, але через стичність зо всякими нерелїґійними і неморальними елементами. Щож має їм давати обезпеку? Родина має бути тою твердинею, дух родинний, котрий має бути їх сторожем — він їх має повести в сьвіт, охороняти перед зіпсутем, перед згубою. Дім родинний, єго лад, скажім

єго ґенїй має дитинї бути дорогим, вічнопамятним. Тато і мама стають їм такими авторітетами, яких иньші поваги затемнити не повинні. А мати має бути для дитини вже особливою сьвятостию на віки. Як же виглядає в тих твердинях, в наших родинах — розуміймо наші сьвященичі родини — з тим потрібним ладом, з тим духом в них, котріби давали той конечний захист против зіпсутя наших дїтий, і утримали в ненарушенности те знамя сьвященичої родини. Мої любі панї! я говорю до вас в тім нешироким кружку, но через вас я говорю до всїх наших сьвященичих пань, і я хтївби в Бозї надїятись, що може мої слова будуть від всїх вас приняті і вислухані, — і тим говоривби я і для сьвіта. Але те, що я вам відкрию не можу для сьвіта відкривати. Але вам сказати мушу.

Нема в немалій части, в наших сьвященичих домах, родинах того сьвятого ладу, котрий би їх чинив твердинями для охорони того післанництва, яке мають наші сьвященичі родини в нашім народї і сьвітї с. є хоронене скарбів сьв. віри і незрушеня християньских чеснот і переданя їх нашим дїтям. З наших дїтей не рідко рекрутують ся недовірки, ба противники віри, Цєркви й здекляровані атеїсти, котрі в нїщо не вірять. Ще не то. Є признаки, що і до нашого сьвященичого жіноцтва, чи то з нашого сьвященичого дївицтва втискають ся, певно ще не так дуже ярко і значно, такі бруди. Наші дїти стають під такими стягами, котрі ми з сьвятого обовязку поборювати мусимо. Не наводжу я імен, бо в тій моїй церковній службі я імен знати не маю. Але се факти сумні правдиві факти, котрих заперечити не можна.

Але розберім ті дуже невеселі прояви докладнїйше. Наш сьвященичий студент скінчивши ґімназию, вступаючи на унїверситет, забуває за сповідь, забуває за молитву, за Церков і пости. Для всїх справ віри, Церкви задївся всякий інтерес, навіть сам змисл зістав до того затрачений. Сьвященичий стан до якого належить батько є для него відражаючий, сьвященичий дім, о скілько в сїм не ма забав, завада, як сама церков. Авторитет тата і мами зійшов до пулї, винявши лишень той момент, де треба від них добути, чи витягнути гроші.

Се знов факти, занадто добре стверджені факти. Певно, що знайдуть ся і відмінні трохи — але чи їх єсть богато? В чім же лежить причина до таких діймаючих проявів, та так невідрадних? В тім, що дім родинний перестав бути твердинею, захистом против зарази невірства і розпущеня — що тато і мати перестали бути авторитетом, тим дорогим авторитетом дитини, що вона єго узнає. хочби вона була і під вусом. Але скажім ще певнїйше — що не стало матери в родинї, не стало тої сьвятої і просьвіченої душі, тої нїжної а непоконаної сили, котра би була оборонила ту твердиню перед таким ненадїйним нападом. Противно, сама слабої волї може й величала ся і тїшила ся та-

кою своєю еманципованою дитиною і завчасу перед нею скапітулювала.

Вона бідна, пані в своїм домовім огниску, провід родинного щастя, вона не вміла, не потрафила завести той незрушений лад в своїм домі, котрого зломане каралобися утратою права родинної приналежности. Вона, та з волї божої пані дому не зуміла завести той кодекс домовий не лиш до того зміряючий, щоби були заспокоювані в час і належито потреби житя буденного. Як се представляє сьв. письмо — не журить ся тим муж християньскої жінки, коли де его обовязки затримують поза домом, бо у неї все в час зроблене все, що потреба заспокоєне — або дальше, що вона памятає о воїх потребах наперед, що вона є як той корабель, що далеко поїхав на купно за всякими товарами, — але вона памятає о потребах душ - вона їх завчасу обезпечує — вона сторожить і над скарбами і потребами душевними, — вона жінка віри, молитви і християньских чеснот, з цїлою чуйностию береже тих скарбів, щоби вони не уменшувалися в нїодній душі, но щоби вони примножували ся.

(Дальше буде.)

Піст в храмовий празник.

Відчитано на соборчику Новосельського деканату в Шельпаках 17 х 1907

Хоть наш нарід в дуже великім пошанівку тримає церковну заповідь посту, мимо того, о скілко нас душпастирська практика поучує, дуже часто чує ся прислуханю сьв. Сповіди таке зізнане селянина; „я в пятницю їв з мясомъ“... та з тим звичайно додатком: „бо в пятницю був у нас празник (храмовий)“ — або „бо я був на празнику в сусїднїм селї у свояків.“ І говорить се зовсїм спокійно, бодай що до того гріху не слїдно у нього нїякого жалю. Наш селянин просто зломане посту в сїм случаю не вважає собі за гріх. А преціньь він має гріх. Бо з моральної [1]) знаємо, що заповідь не то вже строгого посту але повздержности від мясних страв обовязує під тяжким гріхом. Сю заповідь пояснюють ся часто людем на проповідях і катехизаціях, викладаєть ся їм та вичислюють ся, які то лиш сьвята і днї в роцї вільні від посту, отже не можна виправдати такого пенїтента. що він се робив з

[1]) Богосл. Морал. Ал. Бач. Львовъ 1899. стр. 391.

непреодолимої несьвідомости. А той пенітент таки в храмовий празник чи в середу чи в пятницю з легким серцем їсть і далї їсти—ме з мясом. Щож се за анормальний об'яв у нашого побожнсго селянина? Щоби відповісти на се питане, треба трошки глибше заглянути в душу того християнина, треба дещо збагнути його психольогію. Правда, прийде Великий Піст, чи Пилипівка чи таки Петрівка або Спасівка, він сарака сушить — постить, лиш чесничком мастить чорний хліб, а бараболю таки нїчим; та лиш смеркне ся то й на двір боїть ся вийти, бо курячі слїпоти чіпили ся, голову можна розбити.... але за те три рази до року в нього найбільше сьвято: Різдво, Великдень і.... „Празник" (храмовий). І він в ті три сьвята (а дуже часто лиш в ті три днї в роцї) вважає своїм обовязком постарати ся о мясні страви. Ну, Великдень і Різдво йому в тім згляді перепони не робить, але „Празник" правда випадає часом в середу або в пятницю, та він вважає його рівно великим сьвятом як тамті два і не годен з тим згодити ся, щоби він в той важний роковий день мав постити. Впрочім се майже одинокий в роцї день, в якім наші селяни їдуть на другі села в гостину до свояків і знайомих.

Коли отже приглянути ся сьому цїкавому поглядови нашого народу, бачимо, що він давно між народом удержуєть ся і можна сказати набрав у них прикмет звичаєвого закона. Сього одначе за мало, щоби гадати, що люди, які в храмовий празник, наколи випаде в пісний день їдять з мясом, були вільні від гріха. Бо закон законом і щоби якийсь закон міг перестати обовязувати, на се треба розрішеня від того, хто на се має право. І коли би в сїй справі удало ся узискати розрішене, се булоби великим добрдїйством для вірных, бо перешкодило би ся множеню гріхів, унормувало би ся порядок в сїй матерії і богато людям відібрало би ся спосібність до згрішеня. Правда, нераз до тепер старали ся душпастирі приходити сїй потребі в поміч в той спосіб, що перед храмовим празником подавали до Ординаріятів прошеня в своїм імени і в імени парохіян о позволене їсти з мясом, наколи храм випадав в середу або пятницю, але на сї прошеня лиш рідко коли приходила прихильна відповідь. Бо навіть дуже часто приходила резолюція, якою позволяло ся їсти з набілом а з мясом таки нї. Розуміють ся такої резолюції годї було навіть людям в церкві голосити, бо вони знають се здавна, що провінціональний Львівській Синод раз на завсїгди позволив в пісні днї їсти з набілом і їм се справді дивним видалоби ся, що ось то тепер на сьогорічний храм аж осібним письмом позволяєть ся їм на се, що давно для всїх позволено. В иншнх случаях знов вношене сього рода прошень ще гірші мало паслїдки. Подало приміром таке прошене двох парохів сусїдів, у яких такий пісний храм припадав на той самый день. Один дістав розрішене і оголосив людям в церкві, а другій не дістав, та не дiставши вважав своїм обовязком знов оголосити: що сього року храмовий празник в пятницю, отже

нїкому не вільно їсти з мясом. А наш християнин любить над всїм застановляти ся, все собі кмітує та відтак, коли одні з другими здибали ся, то рішили, що сьвященик тих що дістали розрішенє, видко лїпший а там той другий щось мабуть прошкробав, коли йому розрішеня відмовлено.

Словом, хаос, замішанина в цїлїй сїй справі а що найважнїйше — гріх множить ся тай множить ся. Як би то сьому лихови зарадити — думав я собі нераз, аж ось чистий припадок навів мене на можливість розвязки.

Торік запросив мене один сусїд з духовною помічию до себе на храм. А храм випадав в пятницю. По скінченім Богослуженю запросили до обіду. Дивимо ся дають їсти з мясом. Господар бачить, що ми якось несьміло засїдаємо за стіл отже сейчас пояснює, що дістав на сьогоднїшний празник розрішенє для себе, гостий і парохіян і показує письмо. Ситуація виклярувала ся тай цїлком зрозуміло пішла балачка на сю тему. Сей оповідав, що й він вже кілька разів дістав таке розрішенє, другий знов жалував ся, що нїколи ще на свої прошеня розрішеня не удостоїв ся і т. и. На те вмішався до розмови присутний польский сьвященник і виявив своє здивованє, що у нас з одержанєм такого розрішеня тільки клопотів ба й нераз даремних.— У нас — каже ся справа вже від яких десяти лїт уреґульована. Наші (латиньскі) Ординаріяти дістали раз на зввсїгди декрет Сьв. Конґреґації Інквізіції, яким поручено Ординаріятам, щоби на кожде прошенє, внесене парохом о розрішенє їсти з мясом в храмовий празник, наколи випаде в пятницю або в суботу, таке розрішенє удїлено з тим, що натомість має ся їсти без мяса в передодень дотичного празника.

Цїкавий я був на той декрет і ось недавно попав менї в руки річник Куренд Львівської Митрополичої Консисторії латинського обряду з 1895 р. і з сього річника згаданий декрет дословно тутки відписую. Він звучить *)

№ 599

Praesentibus publicamus sequens.

Decretum.

S. Romanae et Universalis Inquisitionis

Feria IV, die 5 Decembris 1894.

Cum recenter ad hanc Supremam Congregationem S. R. et U. Inquisitionis a compluribus Episcopis pervenerint petitiones, qua-

*) Rocznik II. 1895. Kurenda pag. 7 i 8 z 27. III. 1895.

rum omnium una mens erat abstinentiae legem, de qua valde solliciti sunt, magnis in populorum concursibus aegre admodum ac difficulter variis de causis posse servari et damno potius animarum, quam saluti praebere occasionem, Eminentissimi ac Reverendissimi Domini S. E. R. Cardinales contra haereticam pravitatem in universa christiana republica Generales Inquisitores, in plenario comitio dictae feriae IV die 5 Decembris 1894, re integre proposita ac mature perpensa, decreverunt ut infra scilicet.

Suplicandum Sanctissimo ut Episcopis aliisque locorum Ordinariis concedere dignetur facultatum anticipandi, die sibi benevisa atque ob gravissimas causas etiam dispensandi super lege ieiunii et abstinentiae, quando festum sub utroque praecepto servandum Patroni Principalis aut Titularis, vel solemne aliquod festum item magno populorum concursu celebrandum, inciderit in ferias sextas aut sabbata per annum, excepto tempore quodragesimae, diebus quatuor temporum et vigilliis per annum ieiunio consecratis; atque ut eadem anticipandi seu etiam gravissimis de causis dispensundi protestate uti possint pro diebus, quibus nundinae extraordinariae magno item pppulorum coucursu habeantur.

Habita autem per R. G. D. Adsessorem S. O, relatione Sanctissimo Domino Nostro Leoni Papae XIII, idem Sanctissimus Dominus praesens decretum ratum habuit et coufirmavit ac omnibus et singulis locorum Ordinariis facultatem, de qua agitur, perpetuis futuris temporibus concessit ac attribuit, facta tamen in singulis casibus mentione apostoliacae dispensationis.

Ios. Mancini S. Rom. et Univ. Inquis. Notarius.

Понизше тексту сього декрету Високопреосьвящений Львівський Ординиріят латинського обряду дописує, що в сім році 1895) припадають до діспензованя три такі сьвята; для цілої діецезії празник сьв. Михайла (29 вересня н. ст.) як празник патрона краю, а для відповідних парохій, де храм празник СС. Ап. Петра і Павла і еще якесь друге (вже не тямлю яке, бо під сю хвилю не маю під рукою дотичного річника куревд) на які з гори уділяєть ся діспенза всім інтересованим з обовязком повздержности від мяса в передодні сих сьвят.

Яка у наших латиників практика не знаю, чи вони за кождим разом подають прошеня, чи дістають розрішеня з гори загалом всї на цілий рік, також не знаю, але се вже річ менчої ваги. Факт лиш, що у них норма, порядок а у нас... дасть Біг. Коли приглянемо ся самому текстови згаданого декрету, зараз в очи впадає, що він зредаґований лиш для латиньских діецезій і їм тільки розісланий, бо згадуєть ся лиш про пятницю (feria sexta) і про суботу, а середа поминаєть ся, а далї говорить ся про чотири часи сухоїдіня і про навечерія, як се приписано в латиньскім обрядї, а не узгляднюєть ся Петрівки і Спасівки. Чому нас поминено хоч при кінцї декрету виразно зазначуєть ся, що omnibus ac singulis locorum Ordinariis facultatem de qua

agitur (Sanctissimus Dominus) concessit, незвісно. Колиб той документ видано тут в Галичині в якій галицко польскій маґістратурі, а не в Римі, то річ булаби пїлком зрозуміла, бо тут нас вважають за якусь „менче вартиу націю," тут у наших сусїдів нас не вважають навіть справжними католиками,— ми у них „tylko Unici," але годї припускати, щоби С. Апостольській Престол був такої гадки про нас і наш обряд. Се не можливе. Припускаємо лиш і то з перших слів декрету, що мабуть богато латинських Ординаріятів мусїло висилати до С. Апостольської Курії меморіяли і просьби в сїй справі, наші нї і длятого їх вислухано а про нас призабуто. Як небудь річ має ся нашим старанєм повинно бути вносити в сїй справі особливо на соборчиках громадні прошеня до своїх Преосьвящених Ординаріятів, щоби зволили ласкаво предложити справу Св. Апостольському Престолови і просити о удїленє подібного привілея для вірних нашого обряду, яким сусїди — латинники хіснують ся вже від 12 лїт.

Терпилівка, 15. х. 1907. р.

Сьвящ. Володимир Герасимович.

Християньска демократия між французькою молодїжию.

Лише щиро демократична і наскрізь католицька акция зможе з'орґанїзувати людовий рух на суспільно-християнських основах. Сей ідеал є ціллю аспіраций і жертв і надїй великих сердець, а специяльно молодїжи, яка плекає ідеали будучности.

З проґрами: „dell' Opera dei congressi".

Потягаючо живий є цьвіт українського народа, українська молодь. Від перших хвиль нашого народного пробудженя які ж то живі краски, хороші ідеї ѣї оживлювали! Приглядаючись першим проблискам нашого народнього руху, не можна здержатись від оклику подиву і радости на вид таких щирих, запальних та горячих сердець, які, почавши від Шашкевичів аж до Танячкевичів, таки і горять, жевріють самими найкрасшими

ідеями народнїми. Або відтак, коли до нашої ідеї народньої долучилась, з нею тїсно звязалась ідея социяльна, кілько-ж тут молодих українських горячих сердець згоріло на жертвеннику тих великих ідей!

Тай нинька не інакше. І нині йде наша молодь неустрашимо до борби за народні та суспільні права, йде сьміло, без огляду на те, чи прійдеть ся їй колись за те сьвяте ділo тяжко покутувати, позбутись вигідної карієри, чи може навіть голодовій смерти у очи заглянуть.

Колись і нинька великий жар піднимає здоровенну грудь української молодїжи. Великий жар! Та чи він тойсам, чи він такий самий сьвятий, невинний, щирий та горячий нині як і колись? Чи не добачуємо ріжниці? На жаль, є ріжниця велика. Чомусь то часом проганяє проч зі своїх осель тих запальних борців наш „менший брат". Чомусь то румянець стиду а часом и обуреня покриває лице „старшого брата" на вид деяких поривів нашої теперішньої молодїжи. Щось, видко, хибує у нинїшних поривах і змаганях молодїжи.

Так, хибує! А хибує безсмертної Прометеєвої іскри, та не видно там огню Божого Сонця-Ісуса, огню, який давав привабу, який оживлював перших наших борців за нашу долю, за нашу волю. Десь поділо ся сьвяте, боже, животворне тепло ранньої нашої весни.

О небачні серця! Чому позбулисьте ся того сьвятого, божого жару, який одинокий може загріти довгою неволею схолоднїле серце нашого народа, який єдиний одинокий зможе зайняти весь народ до завзятої борби за свою красшу будучність. Чому позбулисьте ся того небесного Сонця, яке-б усїй Руси-Україні осьвітлювало тернистий шлях до щастя-волї, до тої високої цїли, яку Всевишнїй призначити зволив для нашого 30 мілїонового народа!

Українська молодїже! Вірю у непорочність твого серця, непорочність твоїх змагань, твоїх поривів. Вірю, що не вистарчать для тебе слабі огники, від котрих на хвильку запалюеть ся твое серце, та від котрих не теплїйше нї яснїйше „меншому брату". Надіюсь, що ще займеш ся жаром того огня, який вкинув у весь мір Син Божий, а яким запалиш серце всього українського народа, спалиш вікові пута, — а тодї на вольній волї мов те орля відмолоднїе, обновить ся вся Русь-Україна.

Подаю короткий огляд таких сьвятих змагань у французькій молодїжи в перших роках нашого десятилїтя. Примір сей нехай потягне і нашу живу учащу ся і робучу молодїж до інтензивної працї над правдивим щастєм свого народа.

I.

Знамениті суть енцикліки Папи Льва XIII., доторкаючі суспільних квестий. Сейчас по їх оголошеню збудили они вели-

ке заінтересоване в цілім сьвіті. Прихильники и противники Христа и Його св. Церкви віднеслись до них з респектом. Перші з респектом синівським, узнаючи їх за одиноку спасенну директиву в тих замотаних проблематах; другі-ж приневолені силою їх великої стійности. Не диво проте, що скоро викликали визначний рух на поли суспільнім і релігійнім у всіх майже християнських народів. Вплив їх слідно, хоч слабенький, і у нас. Переведено именно на нашу мову і видано в окремій брошурці одну з тих славних енцикліїк, а то заходом української богословської молодіжи, серед якої часто обговорювано порушені там квестиї на відчитах суспільно-екон. кружка. Відтак появилось в тім дусі написане посланіе ВПреосв. Митрополита Андрея. Та, хоч на те посланіе звернув увагу в Літ-Наук. Вістнику Др. Франко, розуміесь з своєї точки погляду, однак ся квестия лишилась у нас майже без ширшого заінтересованя, тим більше без значнійшого впливу на ширший загал нашої молодіжи. Як семинарскі відчити враз з своїми горячими в тій справі дебатами не вийшли по-за семинарскі мури, так і гарне посланіе Митрополита не лишило по собі визначного слїду.

Дальше буде.

ВСЯЧИНА.

З руской церкви в Америці. Дня 15 і 16 жовтня відбув ся в Ню-Йорку соборчик духованьства Злучених Держав, а 17 і 18 т. м. з'їзд делеґатів парохіяльних. Ухвалено поділити Злучені Держави на 9 деканатів. Рішеня сего з'їзду будуть оповіщені в „Свободі", яка, дасть Бог, стане тепер на лїпшій дорозї.

Єпископска палата в Філядельфії (Greck. cetholic Bishop's Residence, 1105 Nr. 63 Street, Philadelphia, Pa. U. S.) маленький, одноповерховий двірок з обширною верандою, будований цілий з каменя, представляе ся дуже мило, Та чи Преосвященний маe час хоть на хвилю в ньому спочити?

Заходи коло розбитя українськоі суспільности. *(До статї „Дїла" ч. 225.*)* Пишуть що „Дїло" перестають демонстрацийно деякі круги духовеньства предплачувати. Я вже кілька раз думав так зро-

*) Містимо одну з дописей, яких більше число прийшло до ред. „Ниви", на доказ, що наше становиско зглядом редакциї „Дїла" і погляди, висказані в передовій статї, є виразом опінії широких кругів нашого духовеньства. — *Ред.*

бити, але таки не зробив сего, а то з тої простої причини, що я уважаю „Дїло“ за орґан нашої партиї — котрий хвилево опинив ся під редакцією людей не відповідних — а як остатними часами показує ся не розважних, не думаючих льоґічно — котрі хорують через те, що стали редакторами поважного орґану, на манію великости. і хотять тепер свою личну і не міродайну гадку зробити гадкою загалу партиї і через те шкодять „Дїлу“, шкодять партиї, шкодять народови — але годї, мусять ся вибурити, або — як надто будуть собі позваляли, підуть в одставку і в Бозї надія, що прийдуть на їх місце люде розумнїйші. От примір. розписала ся редакция в ч. 224 — на адресу парляментарного клюбу, що той ю іґнорує і через ню і публику, розписала ся широко — за широко по жакївски — а я витягнув з сеї статиї консеквенцию, що та редакция далеко не варта того, щоби ю поважати, а того доказами і другі статї. Виходить на то, що не „Дїло“ тому винно, але ті редактори — і я „Дїло“ дальше тримаю, але з тою надїею, що через рух між духовеньством, що орґанїзацня міжь ним переведена викличе зміни в редакциї, а такожь і в управі партиї — і всьо буде добре.

Слабеньку надїю робить вже хотяйби тон в статї „Дїла“ ч. 225 „Заходи коло розбитя українськоі супільности“. Перший раз, як уважаю, „Дїло“(письмак від „Дїла“) боронить українську інтелїґенцию перед закидом радикалїзму і масонїзму, котра би лише придумувала над знищенем церкви і віри. „Нива“ інтелїґенциї того впрочім загально не закидує — але і ту редактори „Дїла“ закиди зроблені їм і кружкови їх ґенералїзують, щоби тим чином і себе самих могли боронити.

Але з другої сторони в тій статї маркантно видно, як низько упало „Дїло“, під теперішними редакторами, коли з цїлою безличностею закидає кругови духовеньства, котрий грунує ся на разї ще більше гадками — духово, як реально коло нашої „Ниви“ : фанатичну нетерпимість до сьвітскої суспільности, перфіднїсть у борбі против „Дїла“ і национально-демократичної партії (!?). Закидує дальше тому кругови що він в спілцї з москофілями стає на службу Польщї проти Руси (?!) — безлично закидає здраду народу свого і своєї партиї.

І знова ся статїя доказом, що за зарозумілість у тих панків з „Дїла“ — они сьміють так судити людей, міжь котримі є много таких, що фундували їм теплу хату і они в ній сидять — а тепер бризґають їм в очи інсинуациями. І сьміло можна би викинути „Дїленько“, але що менї з того прийде, радше бим викинув того письмака, коли би менї ся трафив перед очи.

Папове редакори „Дїла“ зі своїми, хочу вірити, не многими ще товаришами самі розбивають українську суспільність, коли осуджують і з'огиджують членів тої суспільности духовних, за те, що ті орґанїзують ся і хотять утримати тую суспільність в звязи з вірою і церквою, хотять ю охоронити від релїґійного індіферентизму.

Члени ті накликують інтеліґенцию і народ до того, щоби не кождому патріотови хотяби і редакторови „Дїла“ у всьому вірили, але щоби троха вірили і редакторам хотяйби із „Нивы“ — а ті вже з того роблять історию: ось то хто сьміє проти нашої премудрости виступати, хто сьміє нас критикувати, нас редакторів орґану цїлої України..... і орґанїзують цїлу кампанию.

Та нехайби собі і воювали з нами — але чесно — але нам здраду закидати се за далеко йде. Тепер вже не до редакторів „Дїла“, але до тих, що мають яку таку над ними власть, звертаю ся і прошу: накажїть їм нехай не грають з огнем. Сьвятий огонь любови до народу і до єго сьвятощів, віри і церкви, котрі єго зберегли від загибели, огріває нас; з тим огнем і ми хочемо працювати і то серед тої самої партії (націон.-демократ.) — кличемо духовеньство до орґанїзациї, щоби оно зорґанїзоване заняло у нїй місце, яке ще до не давна мало і яке їй належить ся і сьміло хочемо іти проти спільних ворогів нашого народу — але хочемо іти як і доси з вірою і з Христом!

Вам се не до вподоби — і тому сьміете нам кидати здрадою в очи? За далеко загнали ся, се вже певно пімстить ся на Вас самих, а ти чесний клире рускій збуди ся з оспалости і відпри той замах пóвними грудьми, бо се кара за оспалість і нерадивість з твоєї сторони.

Хочемо повагу віри і церкви підтримати в народї; нам панове редактори з „Дїла“ хотять се позволити але тихонько без розголосу — без якої небудь преси — за їх позволенєм, бо инакше то вже нетермимість клерикальна!

Оборона церкви і віри се полїтична интриґа в интересї польских полїтиків... бо так хоче злодій на котрого голові шапка горить — орґанїзация клиру против него се зрада народу...!

Маєте панове редактори „Дїла“ ще між клиром людей, кокрих полохаєте марою ретроградного, проти-національного клерикалїзму; — але таких статїй кілька то і они прозріють, а прочі знов скріплять ся і тодї будете доперва числити ся з нами — сего я цїлком певний.

Наконечний.

Звідки черпає „Дїло“ свою мудрість? В ч. 175 з. 17. серпня с. р. в статї „Новии силябус“ помістило „Дїло“ пересторогу Касандри перед висиланєм наших молодих студентів на богословскі студиї до Інсбруку, де вони під проводом Єзуїтів набирають лиш клерикального духа а не зискують нїчого на науцї. Прочу часть згаданої статї переписало „Дїло“, з лїберальних журналів. Та випадалоби сподївати ся, що бодай епільоґ статї, затитулований „pro domo sua“ а звернений против інсбруцких студий наших богословів буде ориґінальний. Але де там! Нарїканя против інсбруцко-есуїцкого духа взяті живцем з лїберальної „Kölnische Zeitung“.

В числї 686-ім голосить нїмецкий журнал філїпіку против студий нїмецких теольоґів у Єзуїтів, а звертає ся головно против студий у Єзуїтів в Римі, а відтак і в Інсбруцї, додаючи,

що ті, що таке образоване побирають, то що спосібнїйші. Наше „Дїло“ має ті самі болї, лиш що не говорить про Рим, а лиш про сам Інсбрук.

Подібно як „K. Zeitung“ так і „Дїло“ нарікає, що єзуїтизм взяв гору над спільними представителями нїмецко-католицкої науки“ („über hervorragende neuzeutliche Vertreter des deutsch-katolischen Kirchentums)“.

Нїмецкий журнал признає бодай єзуїтам, що вони в Римі обсаджують катедри найлїпшими силами, підчас коли після „Дїла“ інсбруцкі професори то самі неуки, хотяй фактично інсбруцкі професори рішучо не суть слабшими від римских. Нїмецкий грубо лїберальний журнал потрафить таки бути справедливійшим в осуджуваню катол. інституций н. пр. єзуїцкого ордена, чим „Дїло“, бодай так безлично як „Дїло“ не клевече.

До справи теольоґічного видїлу.

Ректор університету в Гайдельберґу, професор протест. теольоґії лїберального напряму, виголосив бесїду про теольоґічний видїл, яка насупротив виступаючого в Австрії пароксизму деяких сьвіцких академіків против теольоґічного видїлу, має і в нас своє значінє. Заголовок бесїди такий: Dr. Ernest Troeltsch, Die Trennung von Staat u. Kirche, der Staatliche Religionsunterricht u. die theologischen Fakultäten, Tübingeu, 1907.

Чи теольоґія є наукою і чи має вона місце на університетї? Ті питаня треба — після автора — віддїлити. Право існованя і сьвіцких видїлів не зачежить виключно від їх научного характеру бо і права і медицини і фільольоґії вчить ся на унї, верзитетї не так з научних, як радше з практичних взглядів; та ті науки не менше улягають впливам житя, як і теольоґія. І про поняте „науки“ ріжні панують погляди, а пересуди не стоять виключно по сторонї теольоґів.

Чи теольоґія має право існованя на університетї? Се не залежить від єї научного або ненаучного характеру, але від відношеня церкви до держави. Як довго суспільність потребує і має релїґію і то позитивну, так довго потребує науки релїґії в школах в загалї, а теольоґічного видїлу в особенности. Видїленє теольоґії з університету, є віддїленєм держави від церкви.

В Австрії населенє є католицке, науки релїґії і теольоґії потребує і се єму правно належить ся, отже як назвати стремленя недоварених наших фанатиків апостазиї, що в інтересї „науки“ (іронїя!) домагають ся усуненя теольоґічного видїлу?

(Гл. Theol. Devise, Münster, 1907, 347—350).

О. В.

Мораль без Бога. Наші радикальні часописї і місячники від початку свого істнованя раді би нашому народови вирвати зі серця релїґію сьвяту, а заступити єї тим, що вони мильно називають „етикою“ а що в ґрунтї є лише тресурою. До якого страшного занепаду зайшов би за їх проводом наш народ, на

се маємо відстрашуючу пересторогу на Франції. В тих днях статистичне бюро департаменту Seine (півн. схід. Фр.) видало справоздане („Tenèbres et Lumière" ou Solution des principales difficultès soulevèes contre la religion catolique. Grammont), в якім читаєм: Зі 100 дїтий, які станули перед суд, належало 11. обвинених до католицких шкіл, але вісїмдесять девять проступників походило зі шкіл безконфесийних". Славний практик фванцуский Cruppi пише: „найбільших проступків допускають ся молоді Французи (читай: молоді Русини"). Се річ зовсїм природна. Дитина, що не боїть ся ьсевидучого Бога, йде лиш за голосом своїх разбурханих пристастий, отже така дитина є до всего спосібна.

А наші молоді „патріоти" як зітхають за таким „раєм свободи і поступу", вони нїчого так не навидять як духа Христового, евангелія і Церкви. Тому то ми старші повинні вже раз піднести протест проти сего безвірства, яке до нашого молодого покоління через гурток зґанґринованих одиниць втискає ся. Памятаймо, що се нїякий „клерикал" ані нїякий „ультрамонтан", але найзавзятїйший ворог св. Церкви Віктор Гіґо вже говорив: „Всїх родичів треба винувати і перед суд ставити, що свої дїти посилають до шкіл, над котрих брамою стоїть напись: Тут науки релїґії не удїляє ся". Ще лучше про потребу релїґії пише Martin Aime: »Кожде вихованє, яке не опирає ся на релїґії, понижає чоловіка і в найлучшім случаю робить з него розумну худобу". (*Руслан Ч. 230*).

„Дїло" — а кардинал Штайнгубер. Померший недавно кард. Штайнгубер не брав вправдї жадної визначної участи у внутрішній полїтиці Русинів і навіть мало де хто з нашого громадяньства знав, що є такий кардинал на сьвітї; дивно тому, чому як раз „Дїло" уважає потрібним до посмертної згадки про сего вченого і тихого труженника докинути і зі свого боку кілька мудрих уваг — вправдї зачерпнених в цїлости з жидівсколїберальної і ворожої християньству а головно католицкій церкві Neue Freie Presse, але підмащених кількома брехнями, котрі суть вже виключною власностію редакциї „Дїла". Небіщик дуже провинив ся в очах редакциї: він був противником модернїзму, себто тої нової єреси, що наміряє знищити не лиш католицку церков, але й християньство; він не любив Баварії, своєї вітчини — бо був Єзуїтом (!); „Дїло" має також незбиті докази, що кард. Штайнгубер був інспіратором полїтики „непримиримости" (з ворогами сьв. віри — Ред. 4.). а іменно доказує то силябус і булля проти модернїстів (!.) „Дїло" здогадуєсь також цїлком **певно**, що кард. Штайнгубер був співредактором звісної буллї в справі руского обряду в Америцї. В виду того (себто смерти кард. Ш.) — кіньчить „Дїло" — в таборі непримирних ультрамонтанів (так все називають нас католиків протестанти — прим. Рд. Н.) настало замітне занепокоєне. Де саме „замітило" Дїло" то занепокоєне, то вже тайна його редакциї, але наші читачі мають тут пробку, як пускаєсь серед нас найімо-

вірнїйші і найзлобнїйші брехнї і як тілько панове редактори глядять за кождою нагодою, щоби посуджувати церков і єї представителїв.

Відозва Руського Товариства Педаґоґічного. Дорогі Земляки! З нинїшним числом розсилаємо чеки і новий наклад наших заяв на облїґації для будови нашої великої бурси. Потреби підмоги не потребуємо Дорогим Землякам широко доказувати; про те писало ся вже тілько разів по всїх наших часописях. Але тепер підмога стала ся пекучою а для нас небезпека невиплатности грізною! Бурса що має 1219 м² забудованя, 126 убікаций, і вже витягнена майже на 2 поверки, отже дім великанський, що буде з внутрішним урядженєм коштувати 322.000 корон, мусить станути до зими під дахом, бо инакше цїла гарна будова була би зруйнована. Наші видатки великанські, а ми обмежені виключно на жертволюбивість Дорогих Земляків. У кого є правдиве розуминє осьвіти і потреби народного вихованя, у кого бє щиро руське серце горячою любовю до нашої молодежи, жадної науки, сей не відмовить нам щедрої жертви на се велике, всенародне, монументальне дїло в давній столицї нашої руської землї. Се буде наша нова твердиня, якими ми, автохтони, здобуваємо на нашій землї свої давні права власними силами! До зими треба нам ще доконче найменше 50.000 корон, але ми маємо певну надїю в живучости і патриотизмі наших людий, що в прикрій хвилї не схотять відмовити нам своєї помочи. — За Вндїл і Комітет будови: *о. І. Чапельський*, голова тов., *Едвард Харкевич*, голова Комітету будови, *д-р. О. Макарушка*, секретар Комітету.

Католицкв віче у Віднї. На днях 16—19. листопада сего року відбуде ся у Віднї католицке віче зі слїдуючою проґрамою:

В суботу 16. листоп. о год. 5. вечером конституючі збори в міскім Kurssal-ї I. Bezirk, Stadtpark: 1) президент катол. центрального комітету і презес відень. диєцез. комітету привитає збори; 2) звіт ґенерального секретаря кат. цеотраль. комітету про католицкий рух від послїдного віча; 3) вибір і уконституованє президиї; 4) промова Є. Емін. Князя Архиеп. відень. др. Антонія Кард. Ґруши і офіцияльне привитанє; 5) бесїда вибраного президента про задачі католицкого віча. Відтак приватний „Begrüssungsabend“.

Неділя 17. листопада 1907, год. 9. рано: торжнственна Служба Божа в катедрі св. Стефана, відправить суфраґан відень. др. Ґодфр. Маршаль. Відтак секцийні наради, год. 10½ рано. Kathol. Gesellenvereinhaus, 6. Bz. Gumpendorferstrasse 39. I. Орґанїзация: 1) Парлям. посол Фр. Schoosleitner, Salburg: „Оргнїзация хлопского стану“. 2) Пар. посол др. К. Дрексель, Voralberg: „Орґанїзация робітнича“. По полудні год, 2½ локаль той сам, П. Соцыяльні нзбезпеченьства: 1) О. Н. Бернград Ч. св. Венед., Відень: „Протихристіяньскі впливи на суспільний розвій“. Орґанїзация: 2) парлям. посол Фр. Льозер, Voralberg, і msgr. парох В. Міхеле, Відень: „Орґанїзация стану ремісничого“.

Понеділок 18. листоп. 1907: год. 9. рано;: Sophiensaal, 3 Br. Marxergasse nr. 12.: **III. Преса і кольпотажа**; 1. Редактор Швехлєр, Ґрац: „Преса“. 2. В. Кольб, Єзуїт, Відень: „Piusverein“. По полудні $2^1/_2$ льокаль той сам; IV Орґанізация: 1. парлям. посол Авг. Кеметтер, Віндень: „Орґанізация женщин“. Соціяльні небезпеченьства: 2. Редактор U. Böhr: про рух „Los von Rom“.

Год. 7. вечером: перше торжественне плєнарне засїданє, Sophiensaal, 3. Bz. Marxergasse 13: парлям. посол др. Іван Шустершіц, Любляна: „Релїґія і публичне житє“. Проф. унів. др. К. Гільґенрейнер, Прага: „Вільні досліди“.

Второк 19. листоп. 1907: год. 9. рано Sophiensaal: V. школа: 1. парлям. посол И. Лянґ: „Школа народна“. 2. парлям. посол, проф. унів. др. М. Мауг, Insbruk: „Школа висша і середна“. По полудні год. $2^1/_2$ Sophiensaal: IV. Соціяльні небезпеченьства: 1. парлям. посол др. К. Стоян: „Брак духовеньства“. „Преса і кольпортажа“: 2. парлям. посол А. Анґерлє: „Кольпортажа“.

Год. 7. вечером. Друге торжественне засїданє, Sophiensaal: Ректор К. Анґляв, Карльсбурґ: „Історичне значінє католицкої віри для країн під габсбурским скиптром“. Краєвий маршалок і член палати панів А. Rhomberg, Voralberg - „Католицка фалянґа народів Австриї“.

Всї вічевики по одержаню в комітетї: Komitee des Katholikentages, Wien, I. Fleischmarkt 15, 2 Stiege, 1 Stock, Tür 10, карти легітимацийної дістануть на зелїзницях знижку їзди.

Хто волить мешкати в домі приватнім як в готелю, нехай зголосить ся до: Kunsthändler Johann Heindl, Wien, I. Stefansplatz 7.

Бібліотека наукового товариства імени Шевченка

Слава Ісусу Христу!

Осьміляємось звернутись до Всечесного Духовеньства з отсею просьбою: Як відомо Вс. Отцям українські богослови вже четвертий рік видають свій орґан Кат. Схід. Задля неточного плаченя передплати, знаходить ся тепер Редакция згаданого орґану в дуже не відрадаих материяльних відносинах. А булаби велика шкода, єслиби з браку попертя зі сторони Всч. Отців прийшлось застановити видаванє журнала, котрий має служити до вироблєня і випробованя сил молодих людий, котріби відтак мали стати в ряди співробітників на нашій церковно-суспільній ниві і допомочи старшим около з'ораня і засїяня здоровим зерном нашої поки-що убогої ниви. Сила і охота до праці в нас єсть, тілька подайте нам свою помічну руку. Тож спішіть Вс. Отці нам з помочию, чи то вступленєм в предплатники, чи вирівнанєм своїх залеглостий!

Редакция „Католицкого Сходу“.

8767

Бібліотека наукового товариства імени Шевченка.

Ч. 22. Львів, 15. падолиста 1907. Рік IV.

Передплата
річна 8 кор.
піврічна 4 „
Поодиноке
число 40 сот.

НИВА

Адрес
редакції і
адміністрації
Львів, улиця
Коперника ч. 36.

ЧАСОПИСЬ ПОСЬВЯЧЕНА СПРАВАМ ЦЕРКОВНИМ І СУСПІЛЬНИМ

Виходить 1-го і 15-го кождого місяця.

ЗМІСТ: Ще про булю в справі русского епископства для американьских Русинів. — Quo úsque tandem! — Сьвященнива мати. — Християньска демократия між французькою молодїжию. — Статут Товариства русских сьвящеників в Галичинѣ. — Всячина. — Бібліоґрафія.

Ще про булю в справі руского епископства для американьских Русинів.*)

Буля в справі руского епископства дкя американьских Русинів (зве ся она: Ea semper) викликала не лише живе заінтересованє в часописях, в кругах духовеньства і в широких верствах народу, не лише біль і смуток по причинї нерівного трактованя руского обряду з латиньским, але і тревогу, що рішенями булї наш обряд за морем наслїдком упокоряючого свого становища мало помало буде щезати і остаточно цїлковито щезне, та що вкінци може прийти час, коли подібними рішенями Римска Курия зачне стїсняти і наш обряд ту в землях наших.

Заповідию такого подавленя, неначе би memento mori, були

*) Містимо з деякими пропусками статю, надруковану в „Руслані“ ч. 244 і 245., яка не тілько виказує безпідставність докорів роблених Ексц. Митрополитї з нагоди булї, але також дає підставу до поважної дискусиї над способом евентуального співдїланя нашого духовеньства з Епископатом під проводом Ексц. Митрополита, котрий без сумнїву як до тепер так і дальше буде старатись всїми можливими средствами о запевненє кращої долї для нашого обряду і Церкви в Америцї. — Ред.

рішеня Риму для Русинів в Бразилії. Рішено 6 липня 1899: 1) що супружество Русинки з латинником або Русина з латинничкою благословити має всегда латиньский сьвященик, 2) що миропомазуваня не можуть рускі сьвященики уділяти дітям, а знов 1 вересня 1899, 3) що в мішаних супружествах старати ся потреба, щоби супруги ще перед шлюбом згодили ся на виховане дітий в латиньскім обряді, і лишень тоді, коли би супруги не хотіли наклонити ся до того, полишити їм свободу виховувати діти після пола родичів; иншим знов декретом заборонено місіонарям руским уділяти духовні помочи Русинам розсіяним в обводі парохії латиньскої без виразного позволеня лат. пароха і т. п. Се було ще за префектури кард. Ледуховского.

Тяжший заповіт тогож memento mori видіти можна в мовчаню Конґреґаций римских в справі громадного повороту давних уніятів в Росиї до католицтва в латиньскім обряді мимо усильних і раз враз повторюваних проб і заходів Епископів наших, головно же Ексц. Митрополита Шептицкого, щоби Апостольска столиця вескресаюче в Росиї католицтво уніятів звернула до рідного їх колишнього обряду.

Але найбільше болючим ударом позістає все таки буля „Ea semper".

Творить ся епископа для обряду рускаго, але не епископа для вірних обряду рускаго, иншими словами: творить ся епископа, котрому поручає ся і дає ся власть берегти чистоту нашого обряду, пастирство однак над Русинами полишає ся в повній зависимости епископам латиньским. Правда, епископи латиньскі не мають ніякої юрисдикциї над руским епископом: она є застережена впрост Апостольскій Столиці, однак над вірними Русинами і над їх церквами оставляє ся їм власть так, що епископ руский, крім уділюваня миропомазаня, ніякої порядочної до них власти не посідає, хиба делеґовану від них.

Чи можливо при таких обставинах думати о якім нормальнім розвитку нашої Церкви за морем? Ні.

Колиж з таких отсе даних преміс схочемо виснувати гороскоп і на будучину нашої Церкви ту в Австриї, мимоволі чуємо тривогу, що quod illis hodie, cras nobis. Угорскі і полудневі Русини і так вже не жиють а ледви дихають: сьвященьство, ба і самі епископи мадяризують не лише нарід але й літурґію.

Справдї сумно і страшно.

Та мимо того нам не годить ся вдавати в розпуку. Якою злиденною була, ба і ще є судьба нашого розвитку національного, а однак ми віримо в побіду нашу над єї ворогами, віримо в лїпшу будучину.

Так не можемо ми і не повинні тратити надії, хоч би і як сумні хмари зависли над долею нашого обряду, щоби не повело ся їх розбити.

Часи зміняють ся і люди так само. Чомуж би і в римских

кругах не можна було змінити хоч би і як закостенїлих поглядів на Схід і на Русь?!

Ми є певні, що не лише Преосьв. Сотер в Америцї не дасть ся зломити рішенями булї, знайде дорогу і спосіб сконцентрувати всю церковну власть над Рускою Церквою в Америцї в своїх руках, але ми є певні, що і всї Преосьв. Епископи наші галицкі (а може й угорскі і инші східні) підоймуть з нагоди виданої булї могучу акцию, щоби погляди Риму на східні Церкви взагалї змінити.

Що до Преосьв. Сотера ми вже маємо відомости, що заповіджені ним пляни зачинають скорою ходою входити в житє. Мимо аґітациї чотирох угорских сьвящеників-противників і мимо галасу по їх часописях, скликана епископом конвенция сьвящеників і сьвітских делеґатів ухвалила з одушевленєм всї резолюциї на нїй епископом поставлені. Віримо, що житє і практичні вимоги будуть сильнїйші від букви рішень булї і що (чи то дорогою на разї делеґованя власти, чи дорогою компромісів з латиньскими ординаріятами, чи дорогою додаткових, булю модифікуючих рескриптів римских, чи вкінци силою неможности введеня булї в практику) — positiva lex non obligat cum gravi iucommodo) — Преосьв. Сотер перейме всю Руску Церкву в Америцї не лише фактично, але остаточно і юридично в свої руки.

Не меншу надїю покладаємо на успішну акцию нашого Епископату в засадничій змінї поглядів римскої Курії на справи нашого обряду. Часописи — з нагоди булї — не полишили заінтерпелювати, — кожда в своїм тонї і способі — наших Владик, головно же Ексц. Митрополита, яке они становище займили чи займуть в цїлім тім дїлї.

У відповідь на ті питаня ми можемо от що подати до відомости нашої суспільности.

Передовсїм не годить ся забувати, що Рим з конґреґациями своїми — то не є галицкій сойм з комісиями, анї навіть віденьска державна рада з своїми палатами вельмож та послів.

Папа є намісником Христа і пастирем та отцем всїх католиків сьвіта, і всїх епископів і всїх обрядів, і таким зістане до кінця сьвіта. Сварити ся з Ним не можна, „проч з Римом чи Los von Rom“ кричати рівнож не можна, а наколи говорю о борбі з римскою Курией, то і борби сеї не можемо рівнати з борбою, яку з иншими властями сего міра можна провадити. Наколи проте католики наші, головно духовеньство хоче дати висказ свій про болючі нас точки булї, наколи хоче підперти своєю акциєю Епископат, то передовсїм треба нам справдї порозуміти глубоко і наше становище до Епископату і становище епископів до конґреґациї і Папи.

Друге, на що нам не годить ся забувати, є се, що нїяка власть на сьвітї не дорожить так високо свободою своєї независимости, як Столиця апостольска. Цїла істория Церкви говорить

о тім так голосно, що хотїти на прим. грозьбами, криком, страхом нарушити ту скалу Петрову, значило би, як раз помилити ся в адресї. Тому нї нам не поможе калатанє в той дзвін, нї не можемо домагати ся від епископів, щоби они на ту дорогу вдали ся в переговорах з Римом

Колиж говоримо о високім дороженю свободою независимости апостольскої Столицї, то не лише розуміємо се, коли ходить о рішенє вірн і моралї але також коли ходить о рішеня в адмінїстрациї поодинокими провінциями церковними сьвіта. Доказом сего прим. рішеня послїдні в борбі Франциї з Церквою. Безперечно, що ті рішеня були для одиниць вельми болючі, а однак весь сьвіт католицкій узнав їх в даній хвилї не минучими і едиными.

Чи Рим жадав у виданю тих рішень опінії епископату французского? Очевидно. Але чи жадав опінії епископату нїмецкого, австрийского, або хочби і французского заморского? Певно, що нї. Хочби можна думати, що ширше число радників і інформаторів подалиб ширші а часом і основнїйші ради, однак втяганє посторонних чинників в адмінїстрацію провінцій не належачих до тихже, є в засадї самій річею неморальною, і більше шкідливою як хосенною. Шкідливою головно в справі независимости і свободи ряду. З того згляду Церква прим. запоручує повну свободу в радї кождого епископа своєю диецезиєю і независимість від епископа сусїдної диецезиї.

Коли би отже апостольска Столиця і зовсїм не радила ся в уложеню булї нїякого епископа руского (не виймаючи і Преосьв. Сотера, котрий найбільше булею є інтересований), то можна вправдї мати з тої причини якийсь жаль до Риму, можна в будучинї дбати о розширенє впливу нашого Епископату на справи нашого обряду і за морем, але при тім не можна робити Римови закиду, що в поминеню Епископату нашого в дїлах адмінїстрациї американьскою областию церковною здїлано кривду томуж Епископатови, а вже найменше не можна з сего дїлати закиду самим епископам нашим, наколи би їх при тім поминено.

Таке пониманє засадничих питань (так ми думаємо) дасть нам можність зріло оцінити і доривочні суди наших часописий і акцию епископів наших і дасть нам директиву чи напрям до нашої акциї, наколи про яку прийдеся рішати.

Так що до теориї. Фактом же є, що і Преосьв. Сотер а головно Ексц. Митрополит справу булї не лише не випустили з своїх рук, але розвинули як можна найсильнїйші забіги, щоби єї болючі сторони нашому обрядови і Церкві і тут і в Америцї не пошкодили і ту акцию поведуть і дальше, о скілько їм сил і можности стане.

Тому прикро мусить вражати обох достойників Церкви, коли в часописях кидає ся на Них зпоза плота інсинуациями, будьто би они справи не пильнували, чи не знали, або не хотїли, чи не уміли нею як слїд заняти ся.

Завдяки своїм впливам Ексц. Митрополит довідав ся о маючій появити ся булї ще в половиї марця. Тогож самого дня, коли лише наспіла вістка, що до булї мають війти деякі болючі для нашого обряда рішеня, відбув Есц. Митрополит з Еп. Сотером та з иншими ще людьми довшу нараду, що робити Сталo на тім, щоби сам Митрополит удав ся зараз до Риму і справдї вже 19 марця станув Ексц. в Конґреґациї пропаґанди. Буля не була ще вправдї остаточно виготовлена, однак зараз на вступі узнав Митрополит, що між кардиналами порішено засадничу точку виходу в ухвалах булї, і то точку як раз найфатальнїйшу. Конґреґация станула на засадї, що Русини в Америцї є в тім положеню що до латинників, в якім були Італьо-Греки до своїх латиньских сусїдів в Італії, а се значило то само, що Рим уважає Зединені Держави областию латиньского обряду, а тим самим, що обряди всї там захожі повинні нормувати ся на основі булї Венедикта XIV Etsi pastoralis.

Змінити такий погляд з котрого всї поодинокі точки булї пливуть вже простою льоґічною послїдовностию, се робота не одного дня, ані не одного чоловіка, хочби він мав такі впливи в Рбмі, як їх справдї має Ексц. Митрополит; се значило змінити традицию Курії римскої або переконати всїх кардиналів і самого Папу, що їх становище є в случаю до Русинів в Америцї хибне. Ба, колиж оно de facto і в видї історичних прецеденсів не є хибне, область Зединених Держав de facto є областию заозурпованою вже давно латиньским обрядом, а обряд наш є de facto там лише захожим.

Та мимо сего, хоч Митрополит передвиджував, що одним замахом не зверне бігу ріки, не занехав нїчого, що на разї міг вдїяти. Як знаємо пробував в Римі майже цїлий місяць. Весь той час посьвятив щоденним переговорам з кардиналами, буваючи у кождого з осібна, у деяких і богато разів. Тричі був на авдиенциї у Папи. Всюди справу пояснював, представляв, на шкоди для Церкви самої вказував, наколиб буля вийшла в проектованій формі, остаточно виробив довге пропамятне письмо, випечатав его, та доручив кождому кардиналови з осібна. О скілько сї забіги Ексцеленциї причинили ся до вичеркненя з проектованого тексту ще прикрійших місць, як ті, що однак позісталй, се лишить ся історикам архівів римских до студиованя. Та не о се ходить. Полишили ся мимо всїх заходів Ексцеленциї засаднично болючі точки в булї. Се сьвідчить як глубоко в умах римских юристів і богословів закоріненим є середновічнай погляд на відносини взаємин обох обрядів східного і латиньского. Се сьвідчить що тут і такі забіги, які поклав Митрополит, не є в станї відразу тих поглядів змінити. Се вимагає праці довшої і основнїйшої, праці з великим холодом і тактом веденої.

Ми повинні бути a priori твердо увірені, що всї наші епископи тої праці розпочатої вже Ексц. Митрополитом, підіймуть ся зі всякими жертвами і зусилями.

Духовеньству остає обовязок підперти Епископат наш в тій роботї. Не годить ся однак втягати нам в акцию так делїкатної натури безкритичні верстви народу.

Quo usque tandem!

В статї п. з. „Заходи коло розбитя українськоï суспільности“ (Дїло ч. 225 з 19 жовтня 1907) підносить редактор, чи правдоподібнїйше якийсь „сьвященник з Дїла“ (стиль статї і дбалість о „добро церкви і духовеньства нагадують звісного Л. Н. в ч. 260 „Дїла“ з 1906 р.) закиди, з яких одні відносять ся до напряму „Ниви“, а другі до поодиноких осіб: епископів, сьвящеників, а між тими послїдними і до мене.

„Нива“ продсвжує — після автора — противнародну, польонофільску полїтику „Катол. Союза“ і б. п. кардинала Сильвестра, стремить до розбитя інтелїґенциї на духовну і сьвіцку, стремить до розбитя руско-народно-демократичної опозициї против польско-консервативного режиму, а тимсамим викликує протест „найбільше полїтично далекосяглих одиниць серед нашого духовеньства“, а має за собою лишь новоеристів — звичайно називає їх „Дїло“ „хрунями“ — та круги „маючі дуже мало що спільного з руським народом“.

Я „Ниви“ не видаю, за неї відповідаю, тому і не маю права автентично збивати закидів против єї напряму. На мій особистий погляд, — я думаю, буде віл обєктивним, — „Нива “не є орґаном нїякої партиї, не є орґаном чисто полїтичним чи национально полїтичним, „Нива“ не веде анї полїтики народовецкої анї москальофільскої, анї угодової, анї стисло клєрикальної на взір приміром деяких польских та нїмецких орґанів в Австриї.

„Нива“ є орґаном католицкого, руского духовеньства і зай має ся всїми питанями, які мають якунебудь звязь з церквою. Питаня науки, полїтики, суспільного руху, станових інтересів суть предметом „Ниви“, вона ними займає ся однак лише в тій цїли, щоби викрити їх пожиточність або шкідливість для Церкви. Питаня, церкві анї не шкідливі анї не пожиточні, та питаня, які не входять в склад церковно-сьвященичої дїяльности, не належать до „Ниви“, вона їх полишає часописям фаховим, полїтичним чи яким другим. З того не виходить, що такі питаня не

мають сьвященника, яко Русина, яко горожанина, яко інтеліґентну людину, обходити, а слїдує лиш то, що „Нива“ не може мішати ся в такі річи, бо то не єї дїло. Ані від лїкарскої ані від технїчної часописї, нїхто не вимагає заниманя ся полїтичними справами, тож і від церковного журнала, нїхто не буде сподївати ся якогось становища до чисто полїтичних питань.

В справах полїтики таких, як приміром: чи сьвященник має належати до консервативної чи до демократичної, до опозицийної чи угодової партиї, „Нива“ не повинна — після свого призначеня — забирати голосу і фактично не забирає, бо то справи, які до неї не належать. Тому закид, що „Нива“ має на цїли спиняти опозицийну полїтику Русинів, є неоправданий, противить ся фактичному станови річи, В своїх статях не займає „Нива“ ворожого становища против якої небудь партиї, як партиї, значить против тих точок партийної полїтики, які суть обоятними зі становища церковно католицкого сьвітогляду.

Однак часто партийна полїтика входить в колїзию з християньскою моралию, з сьвященничим достоинством, нераз котрась партия є більше, иньша менше церкві і духовеньству ворожою. В тих случаях „Нива“ мусить партийно-полїтичними питанями занятися, але осуджує їх з церковно-католицкого становища, полишаючи осуд з иньшої точки иньшим орґанам. Мусить „Нива“ осуджувати, чи і оскільки тактика якоїсь з партий, відповідає християньскому духови і мусить против всяким, церкві ворожим струям виступати, хотьби і найбільше рішучо.

Возмім конкретно. Єслиби тактика, хотяйби і найбільше патриотичної партиї, була морально злою, нехристияньскою, і хотяйби та тактика здавала ся приносити народови великі користи, то „Нива“ мусїлаби виступати против такої тактики, навіть в случаях, в яких не ужите неморальної тактики, принеслоби свому народови материяльну шкоду, а єго ворогови материяльну користь. Та-ж то християньска засада, що цїль не осьвячає средств, та що лучше кривду терпіти, як кривду робити. Ані закиди национальної здради, ані квіетизму, не сьміють спиняти „Ниви“ від висказаня такого суду. В таких случаях мусить „Нива“ заявити: „non licet“ „не вільно“. Божий закон висше понад всьо, понад всякі людскі взгляди. Єсли для кого той закон не істнує, є лиш фразою, се тільки особисте пересьвідчене деяких одиниць чи ґруп, на яке „Нива“ не може, не сьміє годити ся, без здради своїх принципів, без зоради церковно-християньскої справи.

„Нива“ не розсїває в нашій суспільности поглядів, що треба залишити крайноопозицийну полїтису т. з. „поступових“ руских партий. „Нива“, в тій чисто полїтичній справі, не заявила ся ані за ані против, з тої причини, що до таких річий не може мішати ся, се не єї дїло. Закид, що „Нива“ ширить ідею ослабленя национально-демократичної опозициї, є безпідставний і недоказаний закид. Єсли-ж погляди в „Ниві“ викладані,

що мають на ціли лиш остерігати суспільність, головно духовеньство, перед такою тактикою і програмою політичною, яка грішить против засад хрисаияньскої моралї, яка не лицює з достоїньством сьвященичого покликаня, если ті погляди „Ниви“ звертають ся деколи против национально-демократичної партиї і єї орґанів, та декому видають ся шкідливими для народної єдности, то на се треба заявити, що таке виступуване, се сьвятий обовязок „Ниви“. Мотивом таких виступів не є ніяка „угодова“ політика, мотивом їх є лиш і виключно: засада християнськоі моралї.

У всіх своїх виступах против национально-демократичної партиї, а властиво против єї орґанів, підносить „Нива“ лиш моменти церковної та політично церковної природи, а ніколи чисто політичної. „Нива“ виступає против „Дїла“ за его тенденційну оцїнку інсбруцкого теольоґічного видїлу, нового силябуса, афери Комер-Шель, за тендецийну характеристику социяльно християнськоі партиї навіть і в часах перед утворенем ся „реакцийного“ парляментарного блоку, за тендецийну оцїнку тої партиї і єї преси в справах, не маючих нїчого спільного з опозициєю руского клюбу против „чорного“ блоку (пор. вискази „Дїла“: рептильна преса, партия девоток і орґанїстів та мїщаньских колтунів). „Нива“ виступає против „Дїла“, за его становище до французского культуркампфу, до реформи подружного закона, до стррмлїнь „вільної школи“, виступає „Нива“ против „Дїла“ за его симпатиї до сьвітогляду социяльної демократиї, на який „Дїло“ пише ся вповнї, винявши питане про националїзм, виступає „Нива“ против „Дїла“ за его фейлетони, в яких з погордою говорить ся про сьвященників, виступає „Нива“ против „Дїла“ за его брутальне виступуване против церковної єархиї та єї церковно-політичної (не чистополїтичної) дїяльности, виступає „Нива“ против нехристиянського радикалїзму „Дїла“, з яким „Дїло“ виступає против своїх політичних і партийних противників, голосячи против них борбу ведену всякими средствами, виступає „Нива“ против того, що „Дїло“ ідентифікує такий політичний радикалїзм з патриотизмом і хоче в такий напрям ввести наше духовеньство, виступає „Нива“ против того, щоби сьвященники занимали ся політикою з занедбуванем і понижуванем свого властивого уряду.

Против таких точок виступає „Нива“ і мусить виступати, на ті точки звертає „Нива“ увагу духовеньства, щоби воно, надто заняте национальною політикою, не спустило з ока справ церкви, та не замикало очий на релїґійний індіферентизм та радикалїзм наших партий, руководячи ся взглядами на їх патриотизм. Если така дїяльність „Ниви“ ослаблює опозицию против польского режіну, то се не вина „Ниви“, але тих політичних партий, які против польску свою політику ідентифікують зпротивцерковним лїбералїзмом. Нехай ті партиї закинуть тай лїбералїзм, а занимають ся в своїй пресі і політичній дїяльности лиш борбою против політичного противника, але борбою, не

веденою морально злими средствами, нехай ті партиї не думають, що головним, або і виключним призначенєм духовенства вести за всяку ціну противпольску борбу, тоді і „Нива“ лишить їх в спокою. Єслиж вони думають, що мають право голосити самі противцерковні погляди, то нехай, ведені почутєм справедливости, признають і „Ниві“ право на поборюване противцерковних течий та ширенє церковних.

Висше згадана статя „Дїла“ — як усї впрочім єго статї звернені против „Ниви“, — є лиш неправдивим представленєм фактичного стану річи. Ціла та статя має на ціли виказати з одної сторони що радикально — нехристияньска політична тактока „Дїла“ є ідентична з добром народа (в тім питаню отднак погляди далеко можуть ся розходити), та з другої сторони, що збиванє „Нивою“ противцерковних лїберальних поглядів „Дїла“ є ідентичне з польонофільскою, угодовою політикою.

А однак „Нива“ не є орґаном нїякої партиї, а пятнує лїберальні елєменти всїх партий, симпатизує з церкві прихильними елєментами всїх партий, полишаючи на боцї їх чисто політичні переконаня, які не входять в область дїяльности „Ниви“. Єсли „Нива“ виступає головно против „Дїла“, не национ. демократичної партиї яко партиї „Дїла“ — закид тай можна звернути головно на мою адресу — то се тому, що „Дїло“ часто маскує ся та стає грізнїйшим ворогом, чим отвертий „Гром. Голос“, „Промінь“ та „Воля“ чи „Червоний Прапор“, дальше тому, що „Дїло“ найбільше в нас читає ся, отже єго противцерковні погляди розходять ся найширше.

Стілько що до засад „Ниви“ і єї борби против нашої лїберальної преси, головно „Дїла“. В переведеню тих засад може „Нива“ милити ся, може робити похибки. Errare humanum est! Але, чи ті похибки фактично істнують, то треба виказати, а дотепер „Дїло“ крім мрачної бляґи, не подало нїяких конкретних фактів на доказ, що „Нива“ виступає против национальної політики яко такої. Дальше, єслиби „Нива“ фактично робила похибки і вдираючи ся в несвою сферу чистополїтичної дїяльности, ширила опортунїстичну, угодову політику, то ще требаби доказати, що „Нива“ робить то сьвідомо в інтересї „польско консервативного“ режіму требаби ще і доказати, що робить то з брудних, самолюбних мотивів. Робренє таких закидів, які робить „Ниві“ автор статї „Дїла“, стагає на него пятно клевети, єсли не докаже вірними цитатами з „Ниви“ своїх закидів, взглядно, єсли не відповість на поставлені що іно питаня.

Що до протесту против напряму „Ниви“ зі сторони „далекосяглих“ одиниць з посеред нашого духовеньства, то той мене анї трохи не дивує. Богато є в нашім духовеньстві невіжества, богато вузкоглядности на церковні справи, не мало і злої волї, а лиш з таких одиниць може рекрутувати ся протест против засадничого напряму „Ниви“. Впрочім то обяв не властивий виключно рускому духовеньству.

„Інспірацию“ „Ниви“ кругами, що мають мало що спільного з рускостию, пятную яко підлу клевету на „Ниву“, єсли автор не скаже, кого ту розуміє, і єсли не докаже свого твердженя фактами.

Про послане Епископату, уладжуване епархияльного виборчого комітету, розвязане „Читальні“ в семинарії, найменше є „Дїло“ компетентне забирати голос і тому над тими закидами переходжу до порядку дневного. Духовні власти не суть обовязані перед „Дїлом“, ані навіть перед суспільностию подавати, чому вони видають свої заряджења в церковних справах. Наша преса до того не доросла, а суспільність є католицка, а не протестанцка, в якій єрархия булаби лиш продуктом „волї народу“. Наша єрархия не мішає ся в чисто політичні справи якої небудь партиї, а fortiore отже, не сьміє ніяка політична часопись мішати ся в церковні справи.

Отже коротко: „Нива“ є орґаном міжпартийним, політично безпартийним і є орґаном духовним, богословско-науковим і церковно політичним католицкого, руского духовеньства, а яко така не повинна ширити і фактично не ширить ніякої партийно політичної проґрами. Обовязком „Ниви“ є заступництво католицко-церковного сьвітогляду на всїх полях науки і житя, отже обовязком „Ниви“ є осьвітлювати всї житєві струї, нуртуючі в нас і поза нами, висказувати, о скілько ті струї суть для церкви пожиточні, шкідливі або обоятні. Струї церкві пожиточні, повинна „Нива“ попирати, не зважаючи, звідки вони походять, струї Церкві шкідливі, повинна „Нива“ поборювати, не зважаючи на то, з відки вони походять, струї для церкви обоятні, полишати повинна „Нива“ фаховим орґаном. Тих церкві обоятних струй „Нива“ зовсїм не перечить, не каже сьвященникам но занимати ся ними, а лиш сама їх не обговорює, бо вони переходять область єї дїланя. До обговорюваня чистополїтичних справ духовеньства требаби иньшого орґану, єслиби на то не вистарчали фахово політичні орґани, тепер існуючі. В висказуваню своїх засад, „Нива“ може милити ся, але похибки треба доказати, а не інсинуати їх. А дотеперішна полємїка против „Ниви“, крім що найменше інсинуациї, нїчого не подає конкретного. „Нива“ не хоче знищеня націоналїзму, бо то природна нинї форма биту, але хоче єго ухристиянїзованя, позисканя єго і для католицкої церкви! Се засада, від якої за ніяку цїну не сьміє „Нива“ відступити, і не відступить, хотяйби против неї завязала ся цїла противцерковна фалянґа.

Що до кінцевих замітох зґаданої статї „Дїла“, де „Дїло“ малює за „Галичанином“ (Similis simili gaudet“) фатальні наслїдки для Церкви і духовеньства єслиби духовеньство пішло за засадами „Ниви“ і підпорядкувало свою політичну дїяльність під християньску мораль, залишаючи радикально-партийну політику, получену зі шкодою для церкви і сьвященичого достоїньства, замічу, що журба о добро Церкви і духовеньства не належить ані до редакциї „Дїла“ ані „Галичанина“. А „Га-

личанин“ і „Дїло“, мимо цїлої їх взаїмної партийної заїлости і ненависти, яка противить ся не то, що християньским засадам, але стає психопатичним явищем — нерідким впрочім в сучасній „культурі“, — то „Дїло“ і „Галичанин“ старають ся розбити наше духовеньство на смертельно ворожі собі табори, які за партийно-полїтичну справу, здрадилиби своє сьвящениче посланництво. Що „Дїло“ є переняте противцерковним духом, а з ним і не мала часть национально-демократичної партиї, се факт загально звісний. Але фактом, хоть може не так звісним, є то, що і „Галичанин і не мала часть москвофільскої партиї, є церкві християньскій, а бодай католицкій, ворожою. Академічна, москальофільска молодїж, не є лїпшою під загально релїґійним, загально християньским взглядом, від українськоі, ані в теориї ані в практицї, хотяй не так ярко то оказує. (Пор. Живую мисль, хулїґаньский кружок, виборчу аґітацию тої молодїжи і єї старших менерів). Між молодими москвофілами подібно як і між українцями суть таксамо ворожі сьвященству, елементи о скілько воно не є партийним союзником. (Пор. збори москальофілїв у Львові і виборчу аґітацию). Поміж старшими москальофілями суть елементи ворожі церкві католицкій, а ґравітуючі до Петербурга своїми царо- і православними інстинктами. „Галичанин“ з „Русским Словом“ є католицкій церкві шкідливий, як шкідливим є „Дїло“ з „Свободою“. І в национально-демократичній і в „русско-народной“ партиї суть живла, против яких „Нива“ мусить боронити своїх засад. Як шкідливими для католицкої церкви суть і нїмецкі, национально-лїберальні як і национально-всенїмецкі партиї, так шкідливими суть деякі фракциї нашого национально-демократичного і народно-русского табору.

Клич „ne miscreatur sacra profanis“ добрий, але не там, де „sacra“ і „profana“ вже з природи річи злучені, а таких случаїв не мало. „Sacra“ не сьміють іти в службу „profanorum“, але „profana“ повинні дати осьвятити ся через „sacra“. Дбалість „Дїла“ о „sacra“, готова зійти на систему деїзму, в якій Бога признає ся, але не позволяє ся Єму мішати в людскі справи. Засада о тих „sacra“ в інтерпретациї „Дїла“, має дуже сумнівну вартість. Що „Нива“ ту засаду скривлює, легко сказати, але не доказати. Неправда не стає правдою тимсамим, що ту неправду часто повтаряє ся.

На закиди, роблені „Дїлом“ поодиноким людям, всїляким „новоеристам, квіетистам, темним силам, неясним елементам“, не думаю відповідати, бо людий, яких так названо, деяких ще і з доданем назвиска, не знаю. Цїла пуста фразеольоґія, залюбки „Дїлом“ уживана, не здає ся мати в собі ані позорів якої небудь серіозности, отже годі з нею числити ся. То само відносить ся до закидів, роблених „Ниві“ за єї „фанатизм“ „перфідию“. Мабуть і сам автор, не брав того поважно, а то і мене звільняє від обовязку, ті єго „закиди“ поважно трактувати.

Рішучо протестую і пятную яко нечесне поступованє той факт, що автор згаданої статї „Дїла“, взглядно само „Дїло “фал-

шиво подає цитат моєї статї, взглядно фальшиво інтерпретує мої слова і воює против мене виссаним з пальця арґументом.

На ст. 537 сегорічної „Ниви“, обговорював я тенденційне і неправдиве представлене „Дїлом“ наукової дїяльности інсбруцкого теольоґічного видїлу, „Дїло“ закинуло, що введене до нашої теольоґії інсбруцкого теольоґічного напряму, є шкідливим для нашої национальної культури. Той висказ, то особистий погляд „Дїла“, на який не кождий мусить годити ся, а який після мене є ложний. В пересьвідченю, що „Дїло“ говорить неправду на видїл, який я особисто знаю, заявив я, що се річ „п і д р я д н а“, чи інсбруцкій напрям буде корисний нашій национальній культурі, бо „г о л о в н о“ ходить о то, чи той напрям буде корисний для католицкої церкви, о чім рішає лиш наша церковна єрархия. Наша церковна єрархия висилає наших студентів до Інсбрука, отже інсбруцкій напрям уважає для церкви корисним, напротив чого мусять щезнути всякі закиди, підношені зі становища национальної культури.

Як повинно уложити ся на мою думку відношене одиниці взагалї, а католицкого сьвященника в особенности, до национальної культури зі становища фільозофічного та теольоґічного, се річ мого особистого пересьвідченя, в яке нїхто не сьміє мішати ся, та з яким не думаю виходити перед публичне форум, а ще тимменше перед форум „Дїла“. В цитованім „Дїлом“, моїм вислові ходить о те, що я фактично сказав.

Я сказав, що після мого погляду, обовязком, бодай сьвященника, є, дбати „г о л о в н о“ о інтерес церкви, насупротив якого інтерес национальної культ ури є чимсь „п і д р я д н и м.“

В тім вислові висказав я свою, відно повторювану гадку, що на случай колїзиї між католицизмом а націоналїзмом, треба без намислу стати по сторонї католицизму. А за сю гадку нїхто не сьміє робити менї закидів, а еслиби вона кому не подобала ся, то се менї байдуже, я з тим своїм поглядом перед нїким не думаю крити ся. Яке повинно бути становище одиниці до национальної культури там, де та культура є з церковно-католицкого становища чимсь морально індіферентним, про те explicite не сказав я в цитованім уступі нїчого, не сказав, що повинно ся дбати про ї розвій, але і не сказав, що не треба.

Дорогою аналїзи моїх слів можна винайти ту гадку, що після мене, справу чисто-национальної культури (значить такої яка нїчо не має спільного з католицким сьвітоглядом), треба полишити особистому поглядови одиниці, або, що і такою культурою повинно ся занимати, але лиш побічно, бо „г о л о в н о“ свої сили треба посьвятити на жертвеннику церкви. Котра з тих двох гадок, які в змістї моїх слів одиноко можливі, є моїм погядом про се я не висказав ся.

А тимчасом автор згаданої статї „Дїла“ твердить, що моїми власними словами є висказ, що менї „байдуже про інтереси

национальної українськоі культури“ (ті слова взяв автор в знак наведеня, начеби то він мене цитував!), а від себе (без знаків наведеня) наводить яко мою гадку, що я заступаю „тільки“ справу міжнародного католицтва. Мої слова, що национальна культура є для мене чимсь „підрядним“, віддає автор словами, що та культура є менї чимсь „байдужним“, мої слова що треба дбати „головно“ про справи церкви, віддає автор словами, що після мене треба дбати „тільки“ про справу церкви.

І як назвати таке поступованє? Що сказати о чоловіці, котрий аж так підлого мусить уживати арґументу? Лишаю се до осуду безсторонних читачів, яких би небудь вони були пересьвідчень.*)

Що до однодумців, яких менї підсуває „Дїло“, заявляю рішучо, що про ніяких однодумців в моїх поглядів не знаю, а що говорю, то говорю в своїм імени і на свою відвічальність. Если коли при представленю своїх поглядів уживаю заіменника „ми“ (чого не було однак в цитованім „Дїлом“ уступі) то висловлюю тим лиш погляд, якими засадами повинен руководити ся кождий вірний член католицкої Церкви, головно сьвященник, але про ніяких однодумцях, за яких існованє нїчого не знаю. не говорю. — *о. О. В.*

При кінци статї:**) „Quo usque tandem“ згадав я про фальзифікат, котрого допустило ся „Дїло“ на моїх словах, яких змисл зовсїм перекрутило і послужило ся тою ложию яко арґументом против мене. Сейчас післав я до „Дїла“ спростованє „в імя правди і справедливости“, дотичні слова навів докладно, зазначуючи сторону, на якій вони містять ся, а „Дїло“ того спростованя не помістило, Отже правда не має доступу до „Дїла“! Бідна то справа, яку „Дїло“ мусить боронити аж ложию! „Дїло“ знає о тім добре, що моє спростованє в „Ниві“ дійде до відома малого числа читачів „Дїла“, а проча маса читачів „Дїла“ буде і на дальше в тім пересьвідченю, що то за страшні річи виписують ті „клєрикали“, та що то за страшні вороги нації.

Може моє спростованє не дійшло до „Дїла“, бо лист був звичайний. Блажені віруючі. Але я знаю з досьвіду, що до тепер за три лїта анї оден лист, висланий мною до Галичини, не загинув. Висланий до „Дїла“, бувби перший.

---

*) Рівночасно з писанєм сеї статї до „Ниви“, (значить 22 жовтня), висилаю до редакциї „Дїла“ спростованє того робленого менї закиду, а то спростованє, зладжене в чемній формі, і покищо, лишь в імя правди і справедливости. Чи клич правди і справедливости взглядом противника, буде мати доступ до редакциї „Дїла“, покаже коротка будучність.

**) Не могла бути поміщена в попереднім ч. „Ниви“ для недостачі місця. — Ред.

Чи таке поступованє редакциї „поважного“ орґану, має називати ся чесним? Чи орґан, що воює такими арґументами, можна брати поважно?

О. Онуфрий Воляньский.

Сьвященича мати.

Друга конференцийна наука виголошена о. Данилом Танячкевичом в церкві Василиянок в часї реколєкций для членів товариства сьв. Ольги (р. 1906.)

Вона знає, що коли їй Господь Бог дїтьми наділить, то на нїй тяжить обовязок, їх до Бога приводити. На зломанє того звязку вона нїколи не допустить. Син такий, котрий би спарував ся з ворогами віри, порога єї хати не переступить. Бо вона при всїй доброті серця, при всїй материнїй чуйности і нїжности жінка кріпка, сильного духа, незломного характеру. В єї дому мови, вискази, поведеня против релїґійности і моральности місця мати не можуть. Але і вони у такої героїчної, сьвятої невісти-матери неможливі. Нїжність і непохитність се такі сили християнської матери, котрі все поконають, се такі диядеми, перед котрими всяке чоло похилити ся мусить. І не ма і не може бути на сьвітї серця дитини і не знати якого характеру, котрі би перед маєстатом такої постати матери не покорилися. Певно для справованя таких обовязків мусить мати бути не поверховно але глубоко правдиво просьвіченою жінкою, котраби і пруди часу розуміла і вміла їх від свого огнища відпирати і їх поконувати. Коли єї обовязки на всїх християнських матерях тяжать, то о скілько більше на сьвященичих матерях, котрі мають не лишень сьвященичими але і сьвятими матерями бути.

І я знаю сьвітлі приклади такого сьвятого материнского героїзму. Сини, рослі хлопцї, котрі допустили ся якого найменшого вибрику против такому домовому кодексови, мусїли то добре відпокутовати. Приходило ся довго за те колїна угинати. Але як він сьвітить нинька тим сивим дїтям з поза гробу той образ великої своєї матери, який вдячна память в їх душах переховала? Я знаю матери, котрі добре контролювали і бїлє своїх синів, чи там нема плодів яких моральних збочень. Я знаю за матери такої віри, такої побожности, такого серійозного виконуваня обовязків зглядом своїх дїтей, що та память матери по

кількадесятох лїтах у дїтей, котрих дорога житя не конечно йшла попри церков, незатерта, сьвята. А кілько є тих прикладів сили віри, побожности і християньских чеснот у наших христіяньских сьвященичих матерей, з давнїйших і близших часів, за котрі я знаю. Для героїзму в серцях наших сьвященичих жінок взглядно матерей надибує ся широке придатне поле, на жаль так мало управлюване. Можна просто дивами героїзму повеличатати ся у наших сьвященичих матерей-вдовиць, з якою нуждою, з якими тяжкими обставинами, чи то загородами доріг житя мусїли вони бідні без всякого опертя о чіюсь поміч бороти ся, щоби свої дїти-сироти вивести в люди. І Бог милосердний допоміг ім нераз з цїлим успіхом се допняти. Коли в сьвящеників вдовцїв, зломаних ударом долї, дїти марнували ся, то були се нераз героїчні вдовиці матери з родини, котрі самі так тяжко мусїли бороти ся з напераючою нуждою при вихованю своїх дїтей — а таки не вагали ся вирвати з широкого занедбаня і опущеня тамті дїти сироти і притулити їх коло себе і відратувати їх, для їх власної долї.

Но коли чуйність і дбалість христіяньских матерей при вихованю синів мусить бути така інтензивна, така постійна, така уміла, така жертвуюча — то кілько се більше мусить мати місця при вихованю доньок. Тут вже мусить довершати ся безнастанно цїло-жертва серця і духа материй. Труд виховання мусить певно обіймати найраньший вік дївчаток і до того змагати, щоби найперше віддалити всї можливі недобрі впливи і спосібности, котріби те найдорогоцїннїйше чуте встидливости могли хочби в наймінїятурнїйшій части діткнути, плекати нїжність, заразом і розум і вкладати в ту молоденьку душу основи постійности характеру. Розпещуване, розмягчуване не може входити в курс того виховання. Але вся воля, вся відвічальність обовязків скупляє ся коло розвиваючого ся віку правдиво дївочого. Тут вже програма виховання прибирає найширші розміри. Обовязок матерей пильнованя, плеканя і стереженя мусить дотикати всего і молитви взглядно молитвенника, єго добору, занятя, працї, науки, лектури, товариских зносин, розривок, забав, змислу для штуки, понуки для правди, чулости для терпінь людскости, готовости нести поміч опущеним, бідуючим, спосібности нести свій хрест, зносити терпіня, ідеального пониманя але при вкорочуваню фантазиї, приглядности духа для жертв, певно і здоровля, сили витревалости, а передовсїм і надівсе невинности і встидливости, тої краси понад всї краси в сьвітї. Яких то великих кваліфікацій вимагає у матери! Застановленє над тим забрало би нам не тиждні а місяцї. Тут тілько діткнемо найконечнїйше. Найперше приклад самої матери. Лектура конечна в неділю: сьвяте письмо, псальми, сьвященна історія, житє святих, релїґійні книги; скупо, скупо ще маємо того, але вже щось здибє ся. Те читанє повинні матери не то самі управляти, но і доньки до того читаня заправляти.

Дальше бібльотечка власних але добірних книжок винна бути сконтрольована як найстаранніїше чи то така лектура. Кожду книжку, котра має дістатися доні до рук, має мама найперше прочитати, щоби перевести спільну оцінку. При розширеній сьвітовій системі образованя дівчат, котрих посилає ся до шкіл наукових висших, інститутів, така лектура довершає ся без контролї матери. Але мати сьвітла, правдива христіяньска мати зажадає справозданя від своєї доні: що ти там читала, які книжки, або що ти за книжки собі привезла?

Наше положенє в народі, наш патріотичний обовязок вкладає на нас повинність, щоб ми йшли з нашими дітьми взглядно дочками до театрів на концерти, вокальні вечерки деклямацийні, на балї. Там не одно почує ся, побачить ся не одно, що не добре орошає ті так дорогі цьвіти дівочої невинности і встидливости. Не можна було їх уха і ока охоронити від такого слуху і виду, то треба їх безпощадно скритикувати і їх зле вражінє затерти. А ті балї? Такі коштовні! Все на них є в христіяньскім ладї? А та тоалєта? А ті поведеня? Говорить оден сьвятий писатель церковний, чоловіко-любивий, як то мати каже до своєї душевної доні. Не танцюй богато! а тянцюй рідко! Старі наші празники з їх патриархальною простою і сердечною гостинностию і то не короткою зійшли з поля. Їх місце заняли нові забави дуже бідні і морально і духово.

— Може би наука та пішла за більше вартними більше образуючими серце і розум річами. Так мої любі христіяньскі, чи то сьвященичі матери: Наші сьвященичі доні нехай будуть взором чемности, невинности, типами здоровля тїла і душі, після Божих норм, не з понурими лицями, но з цїлою сьвітлостию духа, з цїлою радостию чистого серця, радостию в Дусї сьвятім.

Тодї не турбуйте ся мої любі мами за їх долю. Господь Бог дасть їм вже таку, яка їм буде найвідповіднїйша. А якби хотїв їм долю випророкувати. Найкрасші чи найпорядніїші нехай ідуть за мінїстрів, князїв, дуків, архидуків але найлїпші, найсьвітлїйші розумом і серцем нехай ідуть за сьвящеників, бо не треба так лише собі сьвященичих родин, але треба справдї і сьвященичих душ в тих родинах, щоби ними осьвятити цїлий наш нарід. Сьвященичі родини мають бути сьвятими родинами. А як воно на правду стоїть. Чи маємо, ми такі доні? Чи маємо такі мами, щоб могли так виховувати свої доні? Оставляєм се питанє без відповіди. Роздумайте над тим мої Панї і самі собі на те питанє відповідайте! Я думаю що се великі сьвяті задачі, котрих довершенє потребує не малого часу „лѣтъ благодати". А о такі треба просити, молити ся: „бдѣте и молите ся", і під них підготовувати.

Треба утримувати в наших сьвященичих домах сьвятість, ненарушимість чесноти віри, побожности і чеснот душ. В сьвященичих домах не сьміє бути гидка мова, нечисті слова, чи то

грубі слова, жарти. Пані, матери, певісти сьвященичі! се сьміте, сей гад треба на все видалити, викурити з наших огнищ, бо се сьвященичі родинні огнища! Се буде проба Вашої сили, Вашого характеру, се перша ціна Вашої гідности.

А віра? Чому не може бути в нас спільної молитви? Не о рецитоване слів ходить, але о ту сьвяту хвилинку, котра лучить всї душі Христові, що находятся під тим одним дахом в оден молитовний звук, в одну молитовну струну. Спробуймо! даймо до сего почин з товариства сьв. Ольги! Єго сьвяті небесні опікуни Пречиста Мати, сьв. Иосиф, сьв Ольга нам до сего допоможуть, коли з вірою будемо їх о ту поміч просити. Пані з товариства сьв. Ольги! не можемо в такій молитві сьвятій уставати, бо наше товариство чекає праця велика безконечна. Наші сьвященичі пані в товаристві сьв. Ольги мусять собі заробити на таку славу, яка ввійшла в поєм кваліфікациї істинної жінки і христіянки, уложеної сьв. Апостолом народів.

Обіймiть прелюбі мої пані, цїле те широке поле наших великих сьвятих задач, - особливо Ви мої Пані — матери цїлою душею, цїлою Вашою істотою, одушевітесь до тої дорогої, піднесеної працї, апостолуйте для неї між собою, памятаючи, що цїлею такого надземного труду є слава Ваша, слава церкви сьвятої, спасенє дорогих Вам душ, їх небесна доля, і їх земна доля в сьвятій праведній славі.

Сл. Іс. Хр.!
Сл. Преч. Матери!

Християньска демократия між французькою молодіжию.

(Дальше)

Лише щиро демократична і наскрізь католицька акция зможез'орґанїзувати людовий рух на суспільно-християньских основах. Сей ідеал є цїлию аспіраций і жертв і надїй великих сердець, а спеціяльно молодїжи, яка плекає ідеали будучности.

З програми: „dell' Opera dei congressi".

Інакше приняли суспільні енцикліки великого Папи иньші народи, особливо же Французи, і то саме французька молодіж.

Там поміж франц. молодим поколінєм викликали они від разу великий рух суспільний и релїґійний, який без сумніву немало вплине на дальший розвій тих важних справ у Франції.

Енцикліка Rerum Novarum представляє нам суспільне-економічний ідеал християнської держави. Відповідно до потреб часу і вимогів віку начеркує великий Папа в найзагальнїйших чертах основні підстави суспільного устрою і житя і суспільної справедливости.

А енцикліка Graves de communi разом з коментаром, виданим через конґреґацию кардиналів, подає кличі й ідеали підходячі особливо до біжучої хвилї нашого розвитку цивілїзацийного і суспільних аспіраций.

Є тут наперед найвисша і невідклична санкция демократичної ідеї, котра в нашім столїтю добиваєть ся всюда панованя тай містить в собі зародки богатого житя і суспільного розвитку на основах св. евангелия. „І нехай нїхто не кидає тїни на те слово, коли знає, що се річ добра. Ідея демократиї, понята в дусї св. Церкви, не лише відповідає дивно основам обявленим і релїґійним віруваням, але она взяла навіть свій початок і розвинулась через християнство, а проповіданє св. евангелия роснесло єї поміж народи: Анї Атени, анї Рим не знали тої ідеї, доки не почули Божого голосу, який так загомонїв до людських сердець: „Всї ви братя і одного Бога маєте на небї.“*)

Є там і кличі запалюючі всїх до усильної працї над визволенєм люду з пониженя, над культуральним піднесенєм его бутя, а заразом виразна заохота для клира, щоби той брав живу участь в тій просьвітній і правдиво апостольскій працї. „Заохотилисьмо и клир, щоби той, заховуючи належиту проворність, брав удїл в тій чинній працї, бо всяке справедливе і пожиточне підприємство правдивої любови ближнього є згідне з покликанєм католицького сьвященика. Бо чиж не єсть се правдивою любовю посьвятитись ревно і безінтересовно для поліпшеня духовної культури і материяльної долї мас? Материньска любов св. Церкви обіймає всїх людий; таж церков вірна своїм початкам і памятна на Божі приміри все зближала ся до меншої братиї, до нещасливихъ і видїдичених з упереджаючою любовою“.

Дьа ті пропамятні документи, котрих значінє і донесліть належито оцінять доперва грядучі віки, і котрі без сумніву будуть важною переломовою точкою в поступовім розвою людскости і будучім уформованю суспільностий, знайшли саме виразний відгомін в руху французької католицької молодїжи.

З одної сторони учаща ся молодїж зорґанїзована сильно в кількасот кружках під назвою l' Association catolique de la jeunesse française працює майже виключно в царинї ідей осяяних

*) Промова Льва XIII. до св. Колеґиї в послїдне свое Навечерїе Рожд. Христового.

сьвітлом енцикліки Rerum novarum. В переконаню, що лише рух суспільний сьвідомий цїли, який вижолобив собі глибоке русло в сьвітї ідеї, має услівя животного розвою, звернула ся франц. молодїж з цїлим напруженєм своїх молодечих сил і свого горячого запалу до подрібного опрацьованя в рамах великої енцикліки найактуальнїйших квестий суспільних. Доказом того живого руху є загальне віче в маю 1903 р. Чотири днї зарядом обрадували там делеґати кількатисячної молодїжи висших наукових заведень подрібно і уміетно над заводовою орґанїзациєю робітників, щоби відтак овочі тої умової працї рознести по цїлій Франциї до своїх огнищ науки і братньої помочи, поміж верстви люду і в широкі круги інтелїґенциї.

Дальше буде.

СТАТУТ

Товариства руских сьвящеників в Галичинї.*)

§. 1. Назва Товариства

є: „Товариство руских сьвящеників в Галичинї“. Місце перебуваня Товариства є місто Перемишль.

§. 2. Цїль Товариства.

Цїлию Товариства є в канонїчній улеглости зглядом Найдостойнїйшого руско-кат. Епископату старати ся:

а) о впровадженє і збереженє всїма законними средствами правил сьв. кат. Церкви в публичнім житю;

б) о бережене поваги руского обряду і чести руского духовеньства;

в) о полїпшенє матеріяльного биту і правних відносин руского духовеньства і єго родин.

*) Справа станової, економічної орґанїзациї духовеньства, порушена в ч. 20 „Ниви“, мимо своєї великої ваги, не заінтересувала — здаєсь — ширших кругів, бо доси отримали ми лишень сей проєкт статута, який в цїлости містимо. — Ред.

§. 3. Средства.

Средства до осягненя повизшої цїли є слїдуючі:

а) Сходини, наради і з'їзди руского духовеньства в котрім небудь містї королївства Галичини.

б) Вношенє петиций, адрес, мемориялів, як також висиланє депутаций до Високих властий і законодатних тїл.

в) Видаванє часописий, книг і брошур по гадцї і цїли §. 2.

г) Збиранє і приниманє грошевих датків, записів і дарів.

д) З'орґанїзованє правної оборони для руского духовеньства.

е) Закладанє бібліотек та уряджуванє вистав в обємі літератури і промислу церковного.

§. 4. Члени Товариства.

Членами Товариства суть:

а) Члени основателї, котрі нараз або в ратах складають на цїли Тов. 100 кор.

б) Члени дїйстні, котрі платять річно 5 кор. вкладки, а могуть ними бути лише гр.-кат. сьвященики.

в) Члени спомагаючі, котрі платять річно 10 кор. вкладки, а котрими могуть бути крім сьвящеників і особи сьвітскі обряду і народности рускої, як також особи моральні.

г) Члени почетні, котрих іменують на внесенє Видїлу Загальні Збори Тов.

Членів принимає Видїл Тов. на підставі повисших условій та за зложенєм 2 кор. вписового.

§. 5. Права Членів

суть слїдуючі:

а) Брати участь у всїх сходинах, з'їздах і зборах Тов.

б) На них промовляти, ставити внесеня і голосувати.

в) Мати право активного і пасивного вибору до заряду Товариства.

г) Користати з правної оборони і всїх добродїйств Товариства.

§. 6. Обовязки

Членів суть слїдуючі:

а) Брати дїяльну участь в з'їздах і зборах Тов.

б) Платити точно вкладки членьскі.

в) Успішно попирати цїли Тов. в своїм кругї дїланя.

§. 7. Членом Товариства перестає бути:

а) Хто зголосить своє вистуменє з Товариства.

б) Хто вкладки членьскої в протягу двох лїт не зложив цїлковито.

в) Хто зістане з Товариства через Загальні Збори виключений.

Хто перестав бути членом Тов. позбуває ся всїх прав членьских і не може мати до Тов, жадних правних претенсий.

§. 8. Управу Товариства

становлять:

а) Загальні Збори,

б) Видїл Товариства.

§. 9. Загальні Збори

могуть бути: а) Звичайні, скликувані точно раз в роцї і б) Надзвичайні, скликувані кождого часу на ухвалу Видїлу Товариства, коли зайде того потреба або коли принайменше 25 членів такогож скликаня зажадає.

Скликувати Загальні Збори має право голова Тов. на підставі ухвали Видїлу, а місцем зборів може бути котра небудь місцевість в Галичинї.

§. 10.

До Загальних Зборів належить:

1) Вибір 7 членів Видїлу і 3 заступників.

2) Вибір 3 членів комісиї контрольної.

3) Полагоджуване внесень Видїлу і внесень членів Товариства.

4) Поясненє і зміна статутів.

5) Виключенє з Тов. на внесенє Видїлу.

6) Іменованє почетних членів на внесенє Видїлу.

7) Полагодженє спорів межи Видїлом а членами Товариства повстали х.

8) Приниманє до відома справоздань з дїяльности Видїлу і удїлюванє ему абсолюторий.

9) Закладанє филій Тов. в других Епархіях і нормованє їх відносин.

Внесеня членів що до зміни статутів мають бути подані до Видїлу Тов. письменно принайменьше 14 днїв перед зборами, інакше не прийдуть під обраду.

Час відбутя Загальних Зборів має бути оголошений в двох руских часописях на 14 днїв наперед.

§. 11.

Видїл Товариства складає ся з 7 членів і 3 заступників вибраних через Загальні Збори на протяг трех лїт. Кождого року уступає двох членів видїлу а на їх місце вибирає ся нових членів; виступивші можуть бути вибрані поновно. Вибір видїлу

відбуває ся картками або на жадане $^2/_3$ присутних членів через аклямацию.

Виділ вибирає з помежи себе: голову Товариства і его заступника, секретаря і касіера.

Голова Товариства, котрим по можности має бути сьвященик, член сільского крила, рядить Товариством на внї, скликує засїдане виділу і загальні, звичайні і надзвичайні збори Товариства, та предсїдає на зборах, зїздах і сходинах членів. В разї перешкоди або резиґнациї, переходять обовязки і права голови на его заступника.

Секретар веде протоколи засїдань виділу і загальних зборів, та всї записки і книги Товариства. Всї письма підписує голова і секретар.

Касієр відбирає і переховує гроші Товариства і провадить книгу касову.

Засїданя Виділу відбувають ся в міру потреб, принайменше однак раз на квартал; в наглих разах заряджує голова порозуміне ся членів виділу в дорозї письменній.

§. 12.

Виділ Товариства.

1) Виконує ухвали Загальних Зборів.

2) Веде справи Товариства і старає ся о переведене его цїлей.

3) Робить внесеня на Загальні Збори

4) Приймає членів до Товариства.

5) Робить внесеня на виключене членів з Товариства і на іменованє членів почетних.

6) Закладає кружки деканальні і висилає в разї потреби там свого делеґата

7) Заряджує касою і майном Тов. і робить потрібні з каси видатки.

8) Наймає і відправляє слуги і урядників Тов.

9) Складає перед Загальними Зборами річні справозданя з своєї дїяльности — з обороту касового і з руху в кружках деканальних.

§. 13.

До важности ухвал

а) Загальних Зборів потреба присутности що найменьше 30 членів голосуючих. Рішеня западають звичайно більшостию голосів, лиш до іменованя членів почетних і до ухвали на зміну статутів потрібно $^2/_3$ голосів присутних членів. Члени неприсутні можуть виконувати своє право на Загальних Зборах через повномочників, котрим може бути лиш член Тов. і одно лиш мати повномочіє.

б) До комплєту і важности ухвал виділу потрібна присут-

ність що найменьше 5 членів, вчисляючи в се і заступників. Рішеня западають більшостію голосів; голова голосує лиш при рівности голосів.

§. 14. Філії Тов і кружки деканальні.

Товариство має право закладати так свої філії в других гр. кат. дієцезиях короґівства Галичини, як також кружки членів в поодиноких деканатах.

До заложеня кружка потрібно що найменьше 5 членів, котрі вибирають з поміж себе начальника кружка на протяг 3 лїт, під котрого проводом сходять ся і радять над справами, в круг Тов. входячими. Начальник кружка есть посередником межи членами а Видїлом Тов., предкладає Видїлови внесеня свого кружка і має право брати участь в засїданях видїлу з голосом дорадчим.

§. 15. Мировий Суд.

Єсли повстане межи членами Товариства якийсь спір, предкладає ся цїлу справу через голову Тов. перед мировий суд, до котрого входять: голова Тов. (або єго заступник) яко предсїдатель і по 2 членів висиланих з обох спорячих сторін. Рішеня западає більшостию голосів, а від ухвали суду мирового нема ніякого відклику.

§. 16

До розвязаня Товариства потрібно ухвали Загальних Зборів і присутности що найменьше 30 членів голосуючих і $^2/_3$ голосів віданих.

§. 17.

В разї розвязаня Товариства майно Тов. переходить на фонд вдів і сиріт по гр. кат. сьвящеиках Епер. Перемискої, а єсли би таке Тов. тогди не істнувало має Преосьв. гр. кат. Еписк. Ординарият Перемиский постановити, на яку цїль маєток Тов. обернути належить.

§. 18.

Товариство уживає печатки з образом сьв. о. Николая і повним назвиском Товариства, та старатись повинно о Високе Покровительство кождочасного Епископа Епар. Перемискої.

В Білинї вел. в червню 1903.

о. Петро Погорецкий
парох

В своїм листї до ред. „Ниви“ пише Впов. Автор сего „статута“ між иньшим слїдуюче: „Сей статут зладив я єще в р. 1903; я бо найскорше зі всїх порушив гадку орґанїзациї нашого духовеньства і працював в тім напрямі в р. 1902 і 1903; я помістив в тогдашнім „Дїлї“ статю на сю тему — та мрїв о згуртованю нашого клиру в Тов. на взір „Beamtenverein у“ в цїли злученя сил нашого духовеньства — правної оборони наших станових матеріяльних інтерересів, та піднесеня добробиту межи клиром. Статут зладжений для Епар. Перемискої, но з гадкою орґанїзациї цїлого духовеньства“.

ВСЯЧИНА.

Звіт з реколєкций в Бориничах. На днях 21—25 жовтня с. р. відбули ся в Бориничах дек. Стрілиского реколєкциї для духовеньства за старанєм Всч. о. декана Донировича під проводом Іх Ексцелєнциї Митрополїта Андрея Шептицкого. Реколєкциї були призначені лише для сьвящеників дек. стрілиского, однак декан ходорівский просив о то, щоб також з єго деканату сьвященики могли в них взяти участь, тож по прибутю ще деяких сьвящеників з сусїдних деканатів зібрало ся учасників 46. Само собою розумієсь, що хвалити ті реколєкциї нема потреби, а також не потрібно вспоминати о тім, що учасники мусїли віднести з них пожиток духовний. Не було нї одного сьвященика від наймолодшого до найстаршого нї з одної нї з другої партиї котрийби не дізнав як найбільшої радости з тих реколєкций. Всї хапали не лише гадки, але і поодинокі слова; видїв пишучий ті стрічки одного старенького сьвященика, як розпитував ся за одним словом, котре вилетїло єму з памяти, а котре дуже єму подобало ся. І так 5 днїв був правдивий, празник для учасників; всї дякуючи Богу за ласку, що дозволив їм вислухати наук до кінця, не могли нажалувати ся, що они були як би малою хвилькою, котра дуже скоро переминула, що они заледво свою душу, своє серце то „море широке і пространне, в немже чади, іхже нїсть числа“ зачали доперва розпізнавати. Не дивниця, що через ті всї днї панувала тишина, а кромі того учасники маючи до розпорядимости кількадесять морговий парк графів Мицельских, що в їх палатї відбували ся реколєкциї, могли собі усїсти денебудь на лавочцї в тїни дерева і спокійно з Богом розмовляти і свою душу аналїзувати, критикувати.

Думаю, що велику кривду зробивбим для читачів „Ниви“, інтересуючих ся реколекціями, єслибим не вспімнув о змісті наук, длятого кількома словами подам маленький їх образец.

Першого дня в вступній науці вспімнув Високодостойний Провідник, що нїхто не єсть Богом, у кождого суть блуди — а викорінити їх конче треба, до чого найлїпше надає ся усуненє ся від щоденних, ріжнородних занять, уединенє—реколекції, де ще і ласка Божа щедро дїлає.

Взірцем для викорененя блудів а поправи житя єсть правда Божа, котра була предметом наук другого дня. І найперше розважано над трудностию обєктивного пізнаня правди і ще більшою трудностию практичного застосованя пізнаної правди в житю. Кождий чоловїк правду Божу нагинає після своїх понять, після свого успособленя, після ріжних обставин часу, загальної опінії і т. д. а найменше пересунене тїни в правдї Божій дає цїлком инший образ, котрий впливає на цїле житє чоловіка. Правдою об'явленою єсть, що чоловік сотворений, щоби Бога пізнавав, єму служив, він єсть „пóслан“, щоби сповнив задачу свого спасеня. Розважаня над поодинокими словами, над тим именно, що житє є школою, який я ученик в тій школї, якою авреолею окружаю пізнаний предмет науки т. є. Бога, яким я є храмом для Него, який престіл я вибудував для Него в своїм серци, о важности спасеня і з якою ревностию повинен я старатн ся о тоє спасенє виповнили цїлий другий день.

Предметом розважань третого дня була Божа справедливість, котрої домагає ся здоровий розум, бо інакше житє було би іронїєю, карикатурою, комедією. Доказ одного французского ученого хеміка і механїка потверджав науку віри о сушествованю і карах пекла. Дальше розважанє над Божим милосердієм, котре пощадило мене, хотяй моїх ровесників дуже а дуже много не дізнало того милосердія, заповнило цїлий день третий.

Цїлию представленя Божої справедливости і милосердия було пізнанє своїх блудів, їх викорінене і злученє ся з Богом. А вилїченє ся з хороби і з'єдненє з Богом на підставі розважаня успособленя і настрою душевного сьв. Йосифа і Преч Дїви при рождествї Ісуса Христа, котре то розважанє зробило на слухачах незатерте вражене, було предметом розважань дня четвертого. При пізнаваню душі треба уникати двох дуже важних блудів, а именно, щоб не бути для себе богословами і щоб не занедбати шукати для себе добрих богословів, котрі можуть допомочи пізнати свою душу. До пізнаня душі провадить розважанє своєї душі, а таке розважанє робити учив Іх Високопр. Митрополит на примірі з сьв. письма о Марії Магдалинї. До пізнаня душі провадить дальше молитва. При нагодї молитви представлено ложність закидів так многих духовних, котрі кажуть, що молитвослов єсть за нудний, як також і новомодних ученик, котрі закидидують сьвященикам тупоумність, зацофаність. Єсли именно при відмовлюваню молитвослова возьме ся на взгляд два принципи, то молитвослов так мусить ся стати

потребою для душі, як покарм і напій суть потребами для тїла. Перший принцип есть розважане до кого говоримо і хто до нас говорить і если на то звернемо увагу, то маємо перед очима чудесний калейдоскоп, в котрім пересувають ся особи Пророків, Мучеників, Ангелів, Преч. Дїви, Воплоченого Бога, Пресьвята Тройця — зі своїми пісьнями зі своїми науками. Другий принцип есть взяте на увагу ріжних потреб так своїх, як і своєї родини свого народу, сьв. Церкви потреб так тїлесних як і душевних і увзглядняючи їх і маючи можність виразити ті потреби і успособленя своєй душі словами правдивого, божого поета, яким есть Давид, нїхто не може сказати, щоби щось було милїйшого для чоловіка, щось конечнїйшого, як відмовлюване молитвослова. При нинїшних часах, де то і соцыялїсти нападають на супружество, де і школа мало може запобічи зіпсутю молодїжи, конечно впровадити в практику вспільні молитви; та практика пригадує для родичів на присягу взаїмної любови, а для дїтий буде образом, виритим в душі, котрий неодну дитину в пізнїйшім житю заверне зі злої дороги на дорогу любови Бога. Наукою о любві Божій закінчили ся реколекциї. А если увзгляднимо ще чудесні приміри до кождого розважаня, незрівнані іспити совісти о обовязках душпастиря взглядом себе, взглядом Бога і взглядом своїх ближних, то кождий зрозуміє, що Високодостойний Провідник з'умів вивести душу з тїла і поставити ю на „позор“ перед Богом і перед власними очима, щоби тій душі добре зі всїх боків приглянути ся, щоби пізнати, як Господь на ту душу дивить ся, чи она ему мила, чи нї і если булоб що в нїй злого, щоби старати ся, як найскорше душу з хороби вилїчити.

Не можна поминути і того вечера, коли то всї учасники при вечері зібрали ся коло свого Архипастиря і розмовляли о справах духовних, церковних і економічних так приватних як і загальних. Пятого дня вспільне Причастие закінчило той празник, а покров Непорочно Зачатої, під який прибігли учасники реколекций не дозволить забути на ті науки, Серце Найсолодшого Спасителя поблагословить серця учасників, що они з тих наук принесуть плод сторицею, а Високодостойному Провідникови удїлить здоровля, щоби не тілько сьвященики, але також і їх жени могли покушати тої божої манни, яку то Божественне Серце розсїває через уста нашого Архипастиря. Дякуємо і Вам Всечеснїйший Отче Декан за зготовлений духовний пир!

Девятники, дня 31 жовтня 1907.

О. Николай Стисловский
парох в Девятниках.

З брідского повіту. На 27 жовтня в селї Суходоли першім хрунївскім селї брідского повіта — скликав парох Суходіл о. Н. Клубок віче, на котрім г. Марков складав свій посольскій звіт. Народу було досить і з сусїдних сїл. Віче відкрив о. Клу-

бок а до президиї ввійшли о. Ефинович і 2 селяни, а о. Туркевич декан з Поникви і о. Ю. Сухаровский з Заболотець коло них сидїли. Перше слово мав о. Ефинович. Говорити не вміє тож в браку чого лїпшого, торочив про Україну та відсуджував всїх українців від чести та віри, забуваючи при тім вспімнути про свою ничтожну дїяльність та некоректне житє та поступованє. До голосу прийшов Маркоф. Бесїда єго то був крик; зачав вперед своєю хвальбою: бючись рукою в чоло кричав мов бішений я один мудрий і вчений, я сам лиш працюю, навіть посол Гльбовицкий лиш трошка менї помагає; ті посли українчики то саме сьміте, недоварені недоуки — нїхто по нїмецьки не вміє, а д-р Кость Левицкий, Старух, Остапчук то лайдаки і ґалґани. Він один виборов для селян полекшу, що пускають на урльоп в часї жнив вояків, бо посли українчики не хотїли до того брати ся.

Все то однакож в порівнаню з тим що пізнїйше з уст з'умасшедшого посла вийшло єсть нїчим. Призвичаєно ся вже до того, що на кацапских вічах вмісто річевих справ сиплють ся лайка та брехнї на українців; в сей бо спосіб закрити хотять свою ничтожність та безголовє, та брак всякої реальної для нашого народу програми. Тепер крик Маркова перемінив ся в скажену лють. Зібраних людий заохочував впрост до битя українських селян. Найлїпший свій посольский арґумент лишив на конець. Не лиш з ненавистию висказував ся о всїх трох наших Владиках; головну злобу і злість звернув против сьвящеників потверджаючи то, що всякий відступник відзначав ся все найбільшою ненавистию до того і тих, що їх опустив. „Я, кричав Маркоф, знищу попиків українчиків і тих злодіїв-лотрів Бачиньского і Скобельского, я їх зітру з лиця землї. Люди — беріть бук до руки і гоніть з села попиків українчиків де лиш покажуть ся, бо вони на зле ведуть та лиш шкіру знають лупити, та народ нищити. Голоси селяньскі протестували против тих слів Маркова, але сьвященики в президиї мовчали та злобно підсьміхались мовби тїшились: „а то дісталось клятим українським попикам". Де честь у тих істинно-русских отців, де просте зрозуміне ваги тих слів? — Заслїплені так, що дальше свого носа не видять. В тій справі відбув ся вже з'їзд сьвящеників в Бродах. Ми взиваємо щоби оо. Клубок, Ефинович, Туркевич, Сухаровский були напятновані яко зрадники сьвященичого стану — яко ті, що своєю присутностию та сьміхом і притакованєм санкционовали лайку мов бішеного посла. Сьвідків на то много, бо не лиш сама президия під присягою мусить ті слова потвердити, але суть селяни і інтелїґенти, що коло президиї стояли і ті страшні слова чули. *Г. С. Т.*

Фейлєтонїст з „Дїла" а — довгі вуха вислюка... Як докладно обзнакомлені теперішні редактори „Дїла" з західною публїцистикою, сьвідчить „Малий фейлєтон" п. з. „Жидівська інтриґа" в ч. 237. Неосторожний фейлєтонїст взяв ся глузувати з „Русла-

на", що той повідкривав в складї теперішної редакциї „Дїла" атеїстів і анархістів, а яко жерела мудрости редакторів поставив побіч Neue Fr. Presse, Arbeiter-Zeitung — також і Kölnische Zeitung. От і з того приводу ликує комічний фейлетонїст, бо — цитую его власні слова — „Kölnische Zeitung доси всї правовірні нїмецкі католики вважали найбільшим католицким дневником в Нїмеччинї, орґаном католицького центра (sic)". Подаємо проте до відомости хвальної редакциї „Дїла", що „Руслан" має рацию, бо Kölnische Zeitung є справдї лїберальною і крайно ворожою католицкій Церкві часописею а з католицким центром не має нич спільного Але в Кольонії виходить ще одна часопись що називаєсь Kölnische Volks-Zeitung і та є власне найбільшим орґаном католицким в Нїмеччинї (орґаном спеціяльно католицкого центра є Germania). „Дїло" не раз цитує Kölnische Zeitung, отже припускаємо, що єї читає; дивуємо ся дуже, що могло так довго вважати єї „орґапом католицкого центра". Радимо проте, щоб фелетонїст з „Дїла" задержав ті „довгі вуха віслюка", котрими трактує „Руслана" — поки-що при собі та не позбавляв свого лиця так відповідної прикраси.

Бібліоґрафія.

Илюстроваий житя святыхъ, корыхъ память греко-католицка Церковь на кождый день въ роцѣ почитае, зъ долученемъ 525 наукъ обоймаючихъ поясненє катехизма, и словарця менше звѣстныхъ слôвъ церковно-словеньского язызыка, зъ 4 великими образами и 350 образками въ текстѣ, написавъ *І. Я. Луцыкъ*. (Романъ Сурмачь). Накладомъ свящ. *Льва Джулыньского*, редактора „Посланника" и „Книжочокъ Мисійныхъ." Лапшинъ, почта Бережаны, Галичина, Австрія.

Львôвъ, 1907. Зъ печатнѣ Ставроп. Инст. 2º ст. 790. опр К. 14.

Можна сказати, що з цїлої популярної богословскої лїтератури наш нарід має лишень житя сьвятих. Вони є для него і інтересною і користною лектурою, тому звичайно також і тїшать ся попитом. Унас є кілька і більших і меньших видань житий сьвятих: почавши від А. Добряньского, о Гузара, вид. Хойнацкого, о. Гмитрика, о. Мльницкого — всї вони відповідно до своїх прикмет більше або меньше межи народом розповсюднені. Серед них являє ся отсе нова книга, в своїм роді зовсїм відмінна від них. Перша єї прикмета, вже на сам погляд замітна, є та, що вона хоче бути настільною книгою по наших руских ха-

тах. Ціль дуже похвальна, тим більше що тепер настають такі часи, в якихъ наші хати мусять більше зазначувати свого релігійного духа і свою національну сьвідомість. Яко настільна книга, Ілюстровані Житя Сьвятих представляють ся зовсім удачно. Великий формат, оправа ціла з сильного англійского полотна з позолочуваним випуклим витиском з'ображаючим Ісуса сидячого на престолі, марморовий обріз, велїновий папір, друк виразний у дві колюмні і триста двайпять одна ілюстрация... Хто знає, з якими трудностями мусить бороти ся друковане книжки з ілюстрациями взагалї, а рускої з окрема, та коли еще до того не есть ся в місци друку, сей мусить з признанем віднести ся до забігів і старань видавця, який зміг тілько образців придбати. Само собою розуміє ся, що треба їх було стягати зі всїх сторон, звідки лиш дало ся, через що загальний кольорит образів зарисовує ся доволї сорокато; але і то має деяку свою добру сторону в ріжноманїтности, тим більше, що ілюстрациї з малими виїмками суть добрі і виразні. До красших ілюстраций належать з більших: Ісус Христос при заголовнім листї і Спаситель являючий ся Магдалинї (ст. 362); Пречиста Дїва — Мати руского краю (ст. 194) не робить особлившого вражіня. З меньших, гарно і оріґінально з'ілюстрований є цикль з Різдва Христового, більші пророки (нїмец. взори), сьв. Флавіян в(ст. 92), Кирил Єрус. (ст. 133) Акакій (ст. 210), Кирило і Мтодий (ст 219), Христос з 2-ма учениками (ст. 294 виїмок з більшого образа), Антоній Печерский (ст. 332), Христос і Нїкодим (ст. 383), Йоан Єванг. (ст. 499), Покров (ст. 506 трохи ушкоджений), Діонизий Ареопаґіт (ст. 413), Лукиян (ст. 534), Анастазия (ст. 560), Андрей (ст. 626), Состраданіе Богор (ст. 749) і ин. — все переважно чужої композициї (під кількома видно моноґрами Коссака і Стики: ст. 106, 114, 133, 410, 534). Найбільше є нових рисунків нашого маляра-артиста п. Струхманчука. Вони визначають ся сьмілостию лїнїй, оріґінальностию композиций і певною характеристикою в лицях. Держані більше в дусї модернім, вони не дуже зглядають ся на византийско-руску традицию іконописних взорів, але зато мають у собі більше житя. Деякі репродукциї з „Біблії в образках" представляють ся також добре. Так отже загалом беручи під зглядом зверхнього виряджения Житя сьвятих можуть задоволити, а навіть подобати ся.

А під зглядом змісту? Певно, що ставати до конкуренциї з інстнуючими вже житями річ сама в собі трудна, бо треба дати не лишень щось доброго, але еще і щось лїпшого. Однак писане житий сьвятих в наших часах має звідки инде свої трудности. Ми нині з одної сторони привикли критично думати, а з другої знова аґіольоґія завдяки невтомимим віковим трудам Боляндистів так великі починила поступи і так богато виказала усьпіхів, що нині писати житя сьвятих в дусї фантазий Метафраста або Якова Вораґіна булоби не лишень анахронїзмом, але і гріхом проти правди, якої сторожом є Христова церква. Нині автор житий сьвятих мусить не лиш оперти ся на висліґах з

Acta Sanctorum Болляндистів (68 томів), як се зробив о. Кан. Цр. Мільницкій, але кромі сего мати єще під рукою що найменьш такі річи як N.Nilles, Kalendarium manuale utriusque ecclesiae (t. I. 2 вид. Іноміст 1896); Архіеп. Сергій. Полный Мѣсяцесловъ востока, т. I. Восточная агіологія, т. II. Сьвятой востокъ (2 вид. Владимір 1901); W. Smith and H. Wace, Dictionary of Chritian biography, litterature, sects and doctrines (для перших VIII стол. 4 томи, Льондон 1877 - 87)— вже помінаючи так річи, як Analecta Bollandiana, обізнане ся з актами мучеників (H. Achelis, Die Martyrologien, ihre Geschichte und ihr Wert, Berlin 1900), леґендами (H. Günter, Legenden-Studien, Köln 1906; H. Delehaye, Die hagiographischen Legenden, übers. v. E. A. Stückelberg, Kempten 1907) і геортольоґією (H. Kellner, Heortologie oder die geschichtliche Entvickelung des Kirchenjahres und der Heiligenfeste (2 вид. Фрейбурґ 1906). Се потрібне не лишень для наукових житий сьвятих, але і для популярних, бо і ті служать не лишень для збудованя, але також і для памяти і почитаня сьвятих подвижників. А та память і почитанє має стояти на правдивій основі; впрочім наука на то працює, щоби житє з неї користало ..

В виду сего не буде якимось особлившим вимогом, поспитати вя в якій мірі Автор житий рахував ся з істориєю? Яко не фаховий історик анї богослов він не міг бути самостійним, він мусїв оперти ся на готовій вже літературі. І треба признати, що у виборі материялів він станув на добрій, критичній дорозї. О се впрочім не трудно, бо і в росийскій і польскій, а особливо в нїмецкій літературі є доволї нових і добрих житий сьвятих. При читаню наших житий вже не находить ся таких фонтастичних і шабльонових „історий," якими еще перенадовані житя Добряньского, а які можуть що найбільше розбуджувати фантазію. коли тимчасом їх практична вартість дуже мала. Своїми надземскими фантазиями вони хиба можуть прямо знеохочуючо впливати на чоловіка, що серед сьвіта жиючи, хоче бороти ся зі злом і досконалити свою волю. Тому приємо і з користию читає ся ті природно живо, з талантом і загально добрим народним язиком написані картинки з житя тих, що реалїзуючи в тім житю примір Христа стали ся для нас взором і заохотою, а рівночасно і наглядним доказом провидїня божого над люцкою душою.

Кажемо природно, бо не відчуває ся при їх читаню того протесту критичного думаня, яке уміє розличити чудо від хоробливої фантазиї, бо бачить ся перед собою житє, як воно було і є. Отже той критичний напрям заслугує на признанє. При деяких спірних місцях видно навіть змаганє до історичної критики, чи то через занотованє, що се або то є леґендарне, (прим. при сьв. Онуфриєви ст. 267), або через відповідну інтерпретацию (прим., що триразове споминанє о сьв. безсребрениках Космі і Даміянї відносить ся до одних і тих самих сьвятих ст. 567. cfr. Nilles I. 199), після сего, як жерела орієнтували. Там же де автор висказує свій суд, там его погляд буває не дуже щасли-

вий. Возьмім порушене питаня про автора служби Преждеосьвящених (ст. 126) і автентичности леґенди про Варлаама і Йоасафа (ст. 699 — де хибно названо Йосафат). Що тикає ся першого, то при згадці за приписуване Преждеосьвященної сьв. Григориеви Двоєсловови, автор від себе таке замічає: „здає ся, що службу тоту уложив патриярх царгородский Герман, котрого також звут „Двоєсловом“. Передовсім, що мимо написаня діяльоґа „О границі житя“, ніхто Германа не називає „Двоєсловом“. Вправді Копроніївский собор, виклинаючи его 754 р., назвав его „двоєдушним“, але се до річи не належить. По друге, сьв. Герман не міг був уложити служби Преждеосьвященної, бо Chronicon paschale дає вже під р. 615 (Migne, t. 92, col 989) опис сего богослуженя, коли тимчасом Герман занимав патрияршу катедру в літах 715—729.

Дальше читаєм при Варлаамі і Йоасафі, що „найшли ся і такі, які оспорювали істноване сьвв. В. і И. і казали, ба і кажуть, що житє їх, се поганьска леґенда... А вжеж чоловік такої науки, як сьв. Йоан Дамаскин навірно умів розслїдити (радше: розріжнити!) байку від правди, а сьв. Церков в почитаню сьвятих (радше: канонїзациї сьвятих) дуже осторожна. Тому річею учених булоби виказати східність (?) леґенди поганьскої з правдивим Християньским забутєм (?), но ніколи не перечити річи, за котрою промавляють дуже поважні і старі жерела“ (ст. 609) Вправді „Житє Варлаама і Йоасафа“ дуже старе жерело, бо еще старше від Йоана Дамаскина, але се є лише роман: таких Варлаама і Йоасафа ніколи не було на сьвіті. О тім вже давно „учені“ рішили, як автор може легко довідати ся не лиш з богословских, але і сьвіцких лексиконів, коли вже не хоче читати моноґрафій Дра Франка або E. Kuhn, Barlaam und Ioasaph 1893. Таких леґендарних річий находить ся еще більше в житях, прим. при Сильвестрі (ст. 15) про вилїченє з прокази, про вола (cfr. Döllinger, Papstfabeln, München 1863, ст. 52 сл.); про переписку Христа з Авґаром (ст. 402), якій вже сьв. Єронїм (In Jesech. 14, 30) не хотїв вірити, або що сьв Лука намальовав на кипарисовій дошці образ Пречистої Дїви (ст. 539) хиба в своїм евангелию красним і вірним з'ображенєм; пор. Kaulen, Einleitung 418).

У другім виданю такі річи треба буде або викинути, або поправити. Книжка на нім лиш зискає. Що до иньших річий, то в рамах рецензиї ограничим ся лиш на кілька заміток.

До ст. 10: наш Новий рік на 1 сїчня датує ся доперва від 1720, від Петра Вел. і в тім часї не було загального посту. (cfr. Nilles I. 47). Ст. 12: правило Василия В. не віддалює від сьвіта, а держить ся середини межи анахоретизмом а кіновітизмом. Ст. 23. „Просьвіщенє“ має назву не від „ласки просьвіщаючої (осьвящающої?)“, а від сьвічок і лямп, якими було осьвітлене велике водосьвятє, що було до півночи (Allatius, De dominicis et hebdom. Graecorum Coloniae 1648 p. 32). і від просьвічена розуму, науки, що попереджала хрещенє (Suicer, Thesaurus eccl. 1682

ст. 1490—2). Ст. 67. Василий висьвятив Єфрема на диякона; сьвященіком він не був (Bardenhewer Patrologie 2 вид. ст. 341). Ст. 650 Зачатіе сьв. Анни називає ся після собора львівского (Рішеня ст. 137) „Непорочне Зачатіе Пресв. Богородици“ і ин.

Одно треба еще виткнути видавництву: неясність і нераз неточність в термінах богословских і поперекручуване власних імен. Сего послїдного трохи за богато — видно що коректа не дописала. Прим. з кількох перших місяців: ст. 22 Ахаєв місто Ахав; ст. 29 Ниссії, м. Ниссї; ст. 35 Месіи м. Мисії; ст. 41 Валента III. м. Валентініяна III; ст. 55 Тирра м. Пирра; ст. 56 Никеї м. Никомидиї; ст. 58 Барзабан м. Марсабан; ст. 68. Евхаіди м. Евхаіти; ст. 120 Квиріон м. Киріон; ст. 121 Кондрат м. Кодрат; ст. 132 Евоиміян м. Евфеміян; ст. 137 Льва м. Константина Комронима; ст. 144 Пеликат м. Пелекитский; ст. 145 Саторія м. Сапора; ст. 158 Евотихий м. Евтихий; ст. 160 Асигкіт м. Асигкріт; ст. 162 Помпній м. Помпиій; ст. 170 Хіоіна м. Хіонія і т. и.

Се всьо впрочім дасть ся лехко виразуміти і поправити. На кінець годить ся еще піднести з признанем сей патріотичний дух, яким овіяні сї житя (прим. історія рускої церкви при описуваню житя св. Іосафата) і ті часті а нераз влучні аплїкациї моральні. Їх доповняє катихизм який йде паралельно до житий у коротких уступах через цїлу книжку. При кінци доданий церковний словарець, (після Досковского і з его похибками або своїми прим.: причта місто притча) і азбучні списи.

В цїлости книжка добра і пожиточна і заслугує на поручене народови. При тім мило нам подати до відома, що подібну книжку, але знова щось в своїм роді, ладить один з наших сьвітлих богословів. Лиш бїльше таких книжок, а мїсце найдуть!

О. Боцян.

Запросини до предплати. „З днів Месиї збірка поезий в честь Господа нашого Ісуса Христа, в гарній полотняній оправі під зглядом зверхної форми правдива окраса бібльотеки сьвященика, християньских родин і читалень, котра обійме около 4 аркуші друку малої вїсїмки, на добрім папері, з клїшою, — вийде з друку, єсли зголосить ся відповідне число предплатників. Ціна примірника оправленого в полотно 1 К 50 сот. (для предплатників). Хто бажав би мати сю книжку, зволить надіслати як найскорше предплату під адресою: о. Павло Штокалко сотрудник в Буску.

Видає Комітет редакцийний. — За редакцію відповідає сьвящ. **Д-р. Д. Яремко.**
З друкарнї Ставропигійскої, під упр. М. Рефця.

Ч. 23. Львів, 1. грудня 1907. Рік IV.

Передплата
річна 8 кор.
піврічна 4 „
Поодиноке
число 40 сот.

НИВА

Адрес
редакції і
адміністрації
Львів, улиця
Коперника ч. 36.

ЧАСОПИСЬ ПОСЬВЯЧЕНА СПРАВАМ ЦЕРКОВНИМ І СУСПІЛЬНИМ

Виходить 1-го і 15-го кождого місяця.

ЗМІСТ: VI. Загальне віче австрійских католиків у Відни — З американьскої Руси — Чи треба нам християньскої літератури? — З православного сходу. — Християньска демократия між французькою молодіжию. — Декрет в супружих справах. —Всячина. — Бібліографія.

Библіотека наукового тов. Імени Шевче

VI. Загальне віче австрийских католиків у Відни.

(*Допись з Відня*).

Від 16. до 19. листопада с. р. відбувало ся у Відни величаве віче австрийских католиків. Участників числять до 10 тисяч зі всїх станів і країв Австріи. Заінтересованє було дуже велике. Хотяй реферати відбували ся в поодиноких секциях, двох, трох і чотирох рівночасно, було всюди повно участників; найбільші салї Відня не вистарчали на поміщенє всїх, що хотїли в нарадах взяти участь.

Найслабше репрезентованою була на вічу наша Галичина. З Поляків і Русинів крім Епископів було дуже мало представителїв*), а реферату з Галичини не було анї одного. Сей брак не тілько що разив але і давав ся відчувати на вічу. Зі всїх кутків Австриї забирали голос католицкі дїячі сьвіцкі і духовні, дїлили ся з вічевиками радостию зі своїх здобутків (як Словінцї) або скаржили ся на свої прикрі відносини (як оден сьвященик з Буковини), а з Галичини нї одного голосу не було чути. У нас наша біда, нацийональні і партийні справи опанува-

*) З Русинів видїлисьмо: Єксц. Чеховича, Прв. Хомщина о. Крил. Шиха, о. Давидяка, о. Д-ра Дорожиньского і радника Барвіньского.

ли всїх і все так, що по за сим видко нїхто не хоче чимсь иньшим інтересуватись. На порядку дневнім була руска часть Галичини лише раз а саме при відчитуваню привітних телеґрам; тоді віче довідало ся, що вона істнує. Були телеґрами від хорого о. Митрополита, від професорів і питомців Станиславівкского Семинара, Львівского Семинара, з парохії Рунгури, церковного братства в Улашківзях, о. декана Слюсарчука, від духовеньства Товмацкого деканату, з Копичинець, духовеньства зі Станиславова, капітули Станиславівскої, від редакциї „Ниви“, від католицких пань Сган. диецезиї, від тов. св. Павла зі Станиславова, від католицких зарібників в Улашківцях і ще цїла пачка нечитаних публично — „von den Ruthenen aus Galizien“. За то дістали Русини „браво“.

Найвеличавійші були три зібраня вспільні т. зв. святочні в Sophiensaal найбільшій салї віденьскій. Нунцій папский, два кардинали: віденьский і сольногородский, всї Епископи (з винятком хорих), богато послів, аристократиї, пань, професорів, урядників, робітників, селян, духовеньства сьвіцкого і монашого, гостий з Нїмеччини, Швайцариї, Італиї, студенти унїверзитецкі зріжними відзнаками, маса кореспондентів — словом битком набита саля представляла вид незвичайний, дуже поважний. Саме тоте зібране без рефератів робило на кождого вражїне, що з рухом католицким в Австриї треба числити ся, бо се сила немала, а реферати о преріжних орґанїзациях лише підносили того духа. Погорджувана Церков святкувала на вічу своє велике свято; обчисливши свої сили і набравши сьвіжих і піднеслого духа, вийшла з віча узброєна до плянової, невпинної борби з невиразними і темними силами, що так мозольно працюють, щоб як найскорше вже раз похорони справляти Тій, якої жадні сили пекла не є в станї знищити.

Католики австрийскі пересьвідчили ся наглядно, що вороги Церкви нехрещені і хрещені, мілїонери і через тих ссані робітники, пани і хлопи, учені і невчені, — Чехи і Нїмцї, Русини і Поляки, Угри і Австрийцї, всї они зі собою непримиримі, та они забувають на контрасти і в борбі проти Церкви лучать ся всї під команду Alliance Israélite і працюють вспільно: грішми, пресою, аґітациєю, кольпортажою і т. п. Католики Австриї зобачили, що проти того конґльомерату фанатичних ворогів, без перестанку працюючих, треба і собі лучити ся і забувати на контрасти наційональні, партийні, клясові і станові і проти хоругви „жидівскої“ противставити хрест, з тим всїм, що він означає, отже треба орґанїзувати ся і працювати вспільно на грунтї Церкви проти всїм вспільного ворога. „Чорна інтернацийоналка“, якою лїберали люблять сю вспільну акцию католицкого духа називати, є лише відповідию на „жидівску інтернацийоналку“ всїх темних сил сполучених до борби з Церквою. Католики Австриї рішили ся в виду того вийти поза рами наційонально партийно-клясових борб, постановили о скілько можна вирівнувати

рахунки партийні і зближати ся, щоб лекше було злучити свої сили до борби проти спільного ворога, проти „жидівскої інтернацийоналки“. З вдоволенем приняли проте всї до відомости, що між двома головними орґанами нїмец. Католиків між Reichspost, а Vaterland-ом наступило найдальше ідуче порозуміне і пристрастне, взаїмне поборюване їх завдяки Pius-Verein-ови вже не буде мати місця.

Всї зібраня відбували ся дуже поважно, святочно. Говорили головно сьвіцкі: посли, професори унїверзитету, журналїсти, учителї народні і т. д. часами Єпископи і сьвященники; — мови і їм відповідаючий настрій були навіяні такою любовию Церкви і переслїдуваної правди, що викликували ентузиязм і потрясали кождим і будили сьвідомість і силу католиків і загрівали до праці як рідко що, — до праці для добра Церкви.

Не диво отже, що цїла лїберальна преса з „N. Freie Presse“ на чолї бісить ся — або мовчить.

Тілько про загальне вражіне. В поодиноких секциях референовано і з одушевленем принято цїлий ряд резолюций в слїдуючих справах: 1) хлопска орґанїзация, 2) протихристияньскі впливи на суспільний розвій, 3) орґанїзация робітників, 4) орґанїзация журналїстів і преса, 5) Pius-Verein, 6) відступництво від Церкви, 7) народна школа, 8) ґімназия і унїверзитет, 9) кольпортажа, 10) орґанїзация жіноча, 11) брак священьства. Найважнїйшими справами були: преса і унїверзитет і від них зачнемо наше справоздане.

Преса.

В неділю 17/XI відбули ся наради католицких журналїстів цїлої Австриї, на котрих обговорено і порішено справу їх орґанїзациї: 1) що до забезпеченя їх становиска 2) образованя (курсів інструкцийних, школи фахової, з'їздів, подорожий) 3) бюра пресового, яке заложив Pius-Verein і 4. щодо зносин орґанїзациї журналїстів з Rius-Verein-ом в цїли удосконаленя бюра пресового.

По тім прийшло на чергу найчисленнїйше віче в справі преси в понеділок 18. с. м. Число участников і їх настрій дали доказ, що справа преси пекуча, що попиране католицкої преси є конечне. Католицка сьвідомість і совістність показує ся найлїпше в попираню преси. Оплачувати пресу, котра за мої гроші моїх потреб не лише не хоче заступати, але з них кпить і проти них дїлає — є крайним нерозумом, що граничить з самоубийством. Анї оден з противного табору сего не робить, а католики так часто грішать проти того. Тому з цїлого віча о пресї виходить оден згідний клич: Католики мусять з прінціпу і в інтересї самооборони попирати тілько католицку пресу, але і старати ся, щоб преса некатолицка і безбарвна не діставала ся до рук католицких, головно простого народу.

Було два реферати: редактора Швехлєра: станові питаня журналїстів і „апостола преси“ о. Кольба: Vorwärts für den Pius-Verein.

„Коли мова о. Кольба не пересьвідчила кождого католика, що він в тім має робити, — то того вже нїчо не пересьвідчить“ — говорено так на вічу між собою і публично з естради.

Станові питаня журналїстів дадуть ся зветти після реферату ред. Швехлєра коротко до таких точок:

Завданєм католицких журналїстів в теперішних часах є поправленє сего, що ціла ґенерация занедбала; се їх і так трудне положенє стає труднїйшим головно через то, що теперішна ґенерация не попирає совістно своєї католицкої преси. Католицка преса є положенєм своїм подібна до того подорожного, котрий заспав, і коли пробудив ся, зобачив, що єго товариші раньше встали і полетїли наперед, щоб захопити полученє до дальшої стациї. Заспав, спізнив ся, а нїхто єму не помогає. Віча католицкі взяли ся єму помагати. Pius-Verein, заложений на послїднім V. вічу, поміг тому подорожному о великий шмат дороги. Віче V. зворушило також совість оспалих католиків, отворило їм очи на небезпеченьства лихої преси, опамятало всїх. Нинїшнє VI. віче узнаючи, що преса по при попертє зі сторони абонентів, зависить головно від єї редакторів, йде далї і старає ся о забезпеченє журналїстів, їх образованє і технїчну поміч. І слушно, бо се річ конечна. 1) Богато з редакторів крайно бідує, особливо ті на провінциї. Працї много, відпочинку жадного, бо і на студиї не стає часу, а старість або неспосібність до працї незабезпечена. Се може лише знеохочувати і найідеалнїйших. Щоби сему запобічи треба орґанїзациї і підпори Pius-Verein-y. 2) З огляду що робота журналїстів сильно пажерлива, зїдає в корокім часї найбільші засоби знаня, мусить журналїст мати час на науку і все вчити ся. Поступ часописи стоїть в тїснїй звязи з поступом образованя єї редакторів. Щоби католицка преса могла поступати, треба в орґанїзациї журналїстів уряджувати курси висшого образованя, інформацийні сходини і зносини, треба стипендий на подорожи, шкіл фахових, зїздів і т. п. Зі сторони читаючих пресу повинні знов витворюватись приятелї преси, що єї дають інформациї, уваги, заохоту і одушевленє, бо редактори в своїй тяжкій працї і вічнім поспіху без відпочинку за часто упадають на силах і духу і попадають в пессимізм, з якого їх легко витягнути звісткою, що вони не самі, що борцї і одномишленники є на арені борби, що так само і думають і ділають. Се є одинока і найлїпша надгорода і заохота для журналїстів.

В цїли заохоченя молодших до заправлювання ся на редакторів, зворбованя молодого поколїня редакторского, обговорює дальше ред. Швехлєр, чого редакторови в першій мірі треба. Треба глубокого пересьвідченя і посвяченя ся справі, сильного характеру, скорого а рішучого суду, много знаня, досьвіду і охоти до працї невинної, нераз понад сили. Се отже не легкий стан.

Образованя фахового доброго при редакциї годі дістати, бо той вічний поспіх не позволяє.; А єго треба. Сему запобіжить бюро пресове при Pius-Verein-ї, в котрім буде відбувати ся школа рекрутів заводу пресового і де можуть академіки до того фаху заправлятись яко однорічні охотники під хоругвою преси. З життя мають до сего вже мати виречене ся самого себе, ідеалїзм і охоту до борби, борби великої, але лише чесними средствами проти безпримірної дичини і фанатичної нетерпимости противників. З того можуть користати не лише ті, що думають з того жити, але і люди, що иньшому фахови схотять ся посвятити — навчать ся богато. Кінчить дякуючи Pius-Verein-ови за єго великаньскі заслуги коло піднесеня католицкої преси і апелюючи до суспільности, щоби позбула ся пересудів в справах преси, уважала єї за справу свою самооборончу.

Збори приняли до відомости засноване орґанїзациї журналїстів і єї звязь з Pius-Verein-ом після точок, уложених на сходинах журналїстів в неділю 17. с. м.

Тепер прийшла черга головному заложителеви Pius-Verein-у о. Колябови забрати слово, і він говорив о пресї з так горячою порываючою вимовою, що найзимнїйшого мусїв для справи позискати. Єго промову подамо докладиїйше, бо она і у нас актуальна.

Реферат о. Кольба о пресї.

Жовнїрів, що йдуть до битви в оборонї вітчини, має та сама вітчина запровіянтувати, узброїти і всьо потрібне їм дати. Сим робить вітчина добродїйство не жовнїрам, а собі самій, сим сповняє вітчина свій строгий обовязок.

Тота сила воєнна, яку шлемо до битви за наші найвисші добра, є преса. Відси походить святий обовязок католиків дбати про свою пресу — обовязок католиків всїх без винятку і тим сьвідчать католики добродїйства не пресї, а собі самим, сповняють дїло конечности, коли не хотять душею і тїлом марно пропасти. До сего треба орґанїзациї, а до неї веде лише одно средство, з'орґанїзоване всїх по католицки думаючих в однім великім товаристві. Заложім отже таке велике пресове товариство обіймаюче цїлу Австрию і назвім єго Pius-Verein-ом.

Так говорив я на V. вічу, се подобало ся і товариство заложене істнує вже 20 місяцїв. Але то товариство має свої трудности. Перша з них є хронїчний пессимізм — кличі „добре думаючих“ зі всїх сторін: По що того? А щож то поможе? Пусте! За тим висунулась друга: партикуляризм, не лише народностий, але і країв і партий. „А ми що дістанем з того? Ви будете попирали Відень, Нїмцїв, а нас нї. Відтак прийшов страх, що товариство схоче мішати ся до редакциї і заряду, опікувати ся за богато. Наконець прийшли ради: не

треба попирати часописий, а заложити лише бюро пресове для всїх; треба Reichpost і Vaterland стягнути в оден дневник; взагалї треба заложити новий, великий католицкий дневник сьвітовий; не треба такого товариства, лїпше є заложити товариство на акциях. По між тими, що радили, є нова кляса нетерпеливих: Заледво завязав ся кружок, вже многі питали: Ну, щож той Pius-Verein зробив доброго? Ми хочем уряджженя сьвітового телеґрафу і телефону. Колиж вже раз стануть ґатети таньші, а більші? То якісь ошуканьства, Pius-Verein хоче нову ґазету видавати? Другі знов: Деж є та нова обіцяна ґазета? і т. д. і т. п.

А тимчасом Pius-Verein працював, як уважав в данних обставинах за найлїпше. Заложено десять диєцезальних товариств; з їх складок йшла половина на їх пресу, а половина на центральну у Відни. Щоби усунути закид накидуваня ся з опікуньством, заявив Pius-Verein, що до редакциї і адмінїстрациї не мішає ся. Щоби усунути закид сторонничости в попираню двох центральних орґанів, полишено волї даючих, кому їх вкладки дати: чи на Reichpost чи Vaterland. Хто не подав, нащо — то дїлено на рівні части. Раду заснувати товариство на акциях відкидає Pius-Verein, бо не може того виконати. Чому нового орґану не закладає а попирає оба центральні, се після ухвал V. віча є в статутах ясно сказане. На замітку: треба лише дбати про бюро пресове, а поодиноких орґанів не попирати — відповідає Pius-Verein: Вінованє бюра коресподенцийного мусить йти в парі з розвоєм часописий, що з того бюра користають: вже тепер дає бюро більше материялу, чим єго часописи в теперішнім їх станї з'ужиткувати можуть, а для коша редакций не думає товариство видатків робити. Треба отже і часописи попирати. До конкуренциї поодиноких католицких часописий не мішає ся Pius-Verein, бо після статутів не може і не хоче мішати ся до редакциї; рухливість є пожадана, земля має місця досить для всїх. 23 соц. демократичні часописи, 23 галапасники на дереві християньского народа істнують і мають доходи, а два католицкі орґани малиб ся зливати в оден! Се неможливо — противно множити, а множити треба католицку пресу тим, що належить усувати з рук католиків пресу тих пявок, що ссуть кров і годують ся християньским населенєм. І се є перше і головне завданє Pius-Verein-у. Бо Pius-Verein є то католицке товариство на цїлу Австрию з трома завданями: поборюваня злої преси, аґітациї за доброю і материяльної помочи для котолицкої преси. Головне завданє є: поборюванє злої преси; без сего друга і трета цїль є неможлива до осягненя. Хто працює в напрямі першої точки, тим самим осягає другу і трету. І то підчеркує Pius-Verein сильно, бо тим лише може він бути загально австрийским і неньїмецким народам Австриї, що всї мають у себе злу пресу і поборювати єї повинні, дає можність належати до товариства і з єго помочи користати. Pius-Verein не є това-

риством для попираня нїмецкої католицкої преси але загально австрийским для попираня католицкої преси всїх народів Австриї. Pius-Verein є отже передовсїм боєве товариствo до прогнаня сьвіт обіймаючої Alliance Israelite.

(Дальше буде).

о. Н. Будка.

З американьскої Руси.

З'їзд гр. кат духовеньства півн. Америки дня 15 і 16 жовтня 1907 в Новім Йорку.

По архиєрейскій службі Божій в Бруклинї зібрало ся сьвященьство дня 15 жовтня с. р. в числї 76 в салї „Arlington" 19, 21, 23 str. Marks Place в Нов. Йорку. Їх Преосьвященьство покликали на секретарів конвенциї Всч. оо. Н. Воленьского і Р. Волинця, а опісля по молитві „Царю Небесний" пояснили зібраним цїль і причини сего довірочного духовного збору. Се пояснене зі сторони Їх Преосьвященьства усунуло всякі сумнїви і неумістні інтерпретациї зі сторони деяких зле поінформованих людий дотично сеї конвенциї. По перечитаню програми конвенциї на жадане всїх присутних взято послїдну точку програми „Матеріяльне забезпечене гр. кат. Епископа" на перше місце під обради. По довшій дискусиї принято одноголосно, щоби всї гр. к. церкви так материні як і дочерні платили 5 процент від всего загального доходу т. зв. „brutto" кождого місяця на удержане Епископа.

2 Відтак приступлено до II. точки програми: „Усталене границь істнуючихъ парохій" і ухвалено, що маючі ся установити деканати в порозуминю з дотичними сьвящениками означать точно границї істнуючих парохій і предложать до рішеня Владицї.

3. Для основаня нової самостійної парохії поставлено яко услівє що найменше 200 фамілїй. В случаю меншого числа Епископ застеріг собі рішене.

4. В цїли забезпечення сьвящеників на старість ухвалено одноголосно оснувати сьвященичне брацтво і в цїли уложеня статутів того брацтва вибрано комітет, до якого увійшли: Всч. оо. Кубек, Стефанович, Лавришин, Г. Чопей і Гануля

5. Ухвалено подїлити цїлі Зєдин. Держави на 9 деканатів, а іменно: Шенандорский, Нюйорский, Ансонійский, Філядельфійский, Вількесбарский, Пітсбурский, Донанстоньский, Чікаґоский і Кльовляндский.

6. Ухвалено, що Владика по отриманю з кінцемъ року звіту парохіяльного від кождого сьвященика, подїлить сам парохії на кляси.

7. Принято, що Владика буде утримувати кількох т. зв. місийних сьвящеників, котрі по мисли уложених для них статутів будуть занимати ся виключно місіонарством і заступством, а нїколи жадної парохії не будуть обнимати

Що до місийних церков постановлено після обставин і потреби закладати дешеві галї на школу, котра рівночасно послужить і за церков.

Без позволеня Епископа не можна лотів анї купувати анї церков будувати.

8. Що до 8. точки, то ухвалено видати оден етимольоґічний руско-американьский учебник і катехизм на взір істнуючих анґлїйских учебників і в тій цїли вибрано комітет з Всч. оо. Кубека, Ґорзона. Бисаги Воленьского, Теоф. Обушкевича, Андрея Камінського, Дмитрова, Макара і Понятишина.

Сей комітет має покликати инші укваліфіковані сили мірских людий.

Ухвалено надто, що в кождій парохії має бути школа парохіяльна.

9. Що до школи для дяків, то ухвалено: *а*) при духовній семінарії утворити школу для дяків; *б*) жаден дяк не може бути анї принятий анї усунений без затвердженя Епископа; *в*) сьвященик з тростісами ухвалюють дяка приняти або усунути, але лише за потвердженєм Владики; *г*) Владика назначить комісию з 3 сьвящеників і з 2 дяків для екзаминованя неіспитованих дяків; *д*) дяки старають ся о посади через конкурс, розписаний під наглядом Епископа; *з*) кождий дяк має уміти сьпівати по напіву угорскому і галицкому, так щоби міг в котрій небудь церкві на случай потреби послужити.

10. Порішено, що сам Владика по звиджену церков і засягненю точних інформаций від сьвящеників і секретарів парохіяльних що до треб сьвященичих порішить сю справу.

11. Принято одноголосно, що дім сирітский є нам доконче потрібний і справою сего дому має заняти ся той сам комітет, який вибрано вцїли уложеня статутів священичого брацтва

12. Зі згляду на опіку над малими дітьми ухвалено, щоби Владика на просьбу парохій постарав ся о монахинї.

13. Що до катедри, епископскої резиденциї і духовної семінариї в Філядельфії ухвалено, що ширший комітет з деканів і сьвітских людий займе ся призбиранем фондів на ту ціль, а комітет екзекутивний для зреалїзованя сего вибере сам Владика.

Всї сьвященики зі своєї сторони добровільно зобовязали ся жертвувати що місяця два процент а дяко-учителї один процент зі своїх „brutto“ доходів на добродійний фонд диецезальний, як катедра, резиденция, сирітский дім і другі, касою диецезальною буде управляти комітет під надзором Владики.

14. *а*) Вибрано комітет для уложеня істориї рускої Церкви в Америцї. До комітету увійшли Всч. оо. Дзубай, Кубек, Лавришин, Гулович (з краю), Коротнокий, Чаплиньский, Ю. Медвецкий, Константкевич, Обушкевич Теоф., Дмитрів, Стефанович, Воляньский (з краю), Грушка (з краю), і Вп. п. д-р Сїменович та п. Жаткович.

б) Для уложеня шематизму на рік 1908 ухвалено, аби кождий сьвященик і секретар парохівльний (а де нема сьвященика, два головні куратори) списали до 1. грудня 1907 р. історию своєї церкви, кілько було сьвящеників і дякоучителїв тай як довго, число душ, фамілій, самотних (котрих жени в краю), дівчат, парубків і дітий обого пола, історию шкіл, читалень брацтв (сполків), товариств, історию народних орґанізаций, маєтків церковних з поданем їх вартости і тягарів, історию других культурних институций.

Рівнож спосіб заробкованя (висота пейди) та якість роботи.

При кінци нарад конвенциїних всї присутнї сьвященики числом 76 підписували власноручно роту присяги отсего змісту: „Слѣдуючй священики заявляють, що стоять при своимъ гр. кат. рускôмъ Епископѣ и пôдъ присягою та на слово чести запевняють, що вôдъ него не вôдступлять нѣколи“

Слїдують підписи всїх сьвящеників, присутних на конвенциї. Неприсутнї на конвенциї сьвященики числом 5 оправдали свою неприсутність і заявили письменно свою і своїх громад вірність Владицї. Конвенция закінчено відспіваем молитви до Пр. Богородицї „Достойно єсть“.

Філядельфія, Па. 26. октобра 1907.

З гр. кат. Епископскої канцелярії.

В. Петрівский, секретар.

Чи треба нам християньскої лїтератури?

(Допись).

Рїжні справи були обговорювані в нашім орґанї „Ниві“, та одної справи не малої ваги до тепер нїхто не порушив*). А, порушене єї повинно заінтересувати ширший загал духовеньства та спричинити живу дискусию.

Маю на гадцї справу нашої християньскої лїтератури.

Коли ми глянемо на нашу християньску ниву лїтературну то побачимо з болем серця, що нива та есть дуже запустїлою Коли инші народи можуть повеличати ся богатими здобутками на тім поли, коли у инших народів суть цїлі томи книжок рїжного змісту і рїжного напряму, то у нас ледви не ледви від часу до часу вийде якась книжка і то на се, щоби загал духовеньства віднїс ся до неї як не апатично то бодай рівнодушно. Коли у инших народів суть християньскі видавничі спілки, котрі тисячі книжок ширять між народ, то у нас заледви одиниці здобувають ся на відвагу бути рівночасно і авторами і накладчиками. Возьмім хочби катальоґ книгарнї Гердера у Відни; кілько там есть дїлів християньскої лїтератури, з узглядненем рїжних катеґорій читачів і їх віку, кілько там есть навіть люксусових видань! А у нас говорити про катальоґ християньских книжок, булоб що найменьше не на часї А преціньлїтература есть мірилом духовного житя. Правда, суть у нас одиниці, котрі давно зрозуміли потребу християньскої лїтератури і цїле своє житє і майно посьвячують на те, щоби ту прогалину заповнити. От хоч би Вп. о. Бачиньский, котрий з неутомимою витревалостию працює на поли сгисло наукової лїтератури богословскої, о. др. Бартошевский, о. Білїньский, о. Савойка, о. Кинаш, о. Дзерович і інші на поли проповідництва, о. др. Мільницкий, о. Дольницкий на поля аскетики, обрядів і инших галузий науки. Але чи запитає ся хто, чиїм накладом виходять праці тих авторів? Не досить, що ті люди дають свою працю, они мусять еще поконувати трудности, получені з видавництвом книжки а часто поносити материяльну шкоду через байдужність загалу духовеньства до їх праці.

Часто говорить ся і пишеть ся у нас про наші книжки, які у нас появляють ся на книгарских виставах, часто цїлком оправдано критикує ся то або се в тих книжках, яко нездоровий корм будьто для народа, будьто для молодїжи, але чи под-

*) Справа ся вже була порушена при деяких нагодах в нашій часописи — однак она і доси не перестає бути пекучим питанем для. Ред.

бав хто у нас противдїлати сильнїйшими арґументом против ширеню таких книжок, т. є. чи важив ся хто видавати книжки з закраскою християньскої моралї та пустити їх в народ яко антидот против нездорових струй в лїтературі. Хотївбим навести ряд таких книжок, та якось годі менї їх найти. А се-ж преціньне повинна бути для нас маловажна річ, коли ми часто говоримо о тім, що наш вплив на народ меньшає.

А справа наших периодичних видавництв, от хочби нашої „Ниви“, чи представляє ся так ідеально, як би хто думав? Чи може хто цїлком рішучо запевнити, що на 3.000 нашого духовеньства, бодай половина є солїдними передплатниками. Думаю, що єсли би так було, то „Нива“ була би не двотижневником-але в найгіршім случаю тижневником. А пригадаймо собі, через що то знївечились найкрасші змаганя одиниць, що редаґували „Сіон“, „Руский Амвон“, „Богословскій Вістник“ — чому ті видавництва були неначе ті первинки, що то блиснули цьвітом-щоб незабаром звянути? Чи не мороз то був нашої байдужности і рівнодушности до християньского письменьства.

Тож далї так не може бути! Єсли ми хочемо, щоб з нами числили ся инші, то мусимо двигнутись на кождім поли а тим самим і на поли християньскої лїтератури. Правда, що тяжкі часи тепер, що в борбі о хлїб насущний годї нераз знайти охоту на лїтературу, але не забуваймо на принціп, що „чоловік не лиш хлїбом ситий“. Єсли ми простому народови говоримо в читальнї про потребу просьвіти, то не забуваймо о тім і для себе.

Се суть мої субєктивні гадки. Може бути, що дехто з ними згодить ся. Але думаю, що більшість згодить ся в тих двох точках: що наша християньска лїтература єсть убогою і що треба нам конечно о ту лїтературу подбати. А подбаємо в той спосіб, єсли: 1) „Ниву“ як найбільше будемо попирати 2) розширимо „Ниву“ лїтературним додатком 3) заложимо видавничу спілку на удїлах в цїли видаваня християньских книжок.

о. Павло Штокалко.

З православного Сходу.

Як на католицкім западї богато клопоту наносять верховній церковній власти стремлїня і формальні петиції духовеньства в цїли знесеня целїбату — так само — а радше еще більше клопоту готова принести законодатним властям православно — східних церков акція повдовівшого духовеньства в цїли осягненя розрішеня на заключенє другого подружа.

Акцію сю розпочало повдовівше сербске цуховеньство Карловицкої митрополії еще минувшого року. Зискавши собі прихильність цїлого духовеньства і поперте всеї сербскої преси, внесли повдовівші сьвященики в числї около 300 прошенє до народно-церковного собору, який в грудни минувшого року розпочав був свої наради в Карловицях (в пол. Угощинї). Цїль сего прошеня до собору, який не є компетентним рішати зміну канонїчної дисциплїни, була ся, щоби осягнути его прихильну опінїю, поперте і поміч. Собор в своїм засїданю 20. грудня, 1906, під проводом патріярха Георгія Бранковича всїми голосами рішив домаганє повдовівшого духовеньства предложити архієрейскому синодови до користного полагодженя.

Засим вибрало духовеньство комітет, який заняв ся виготованєм петиції до синоду і збираєм підписів; зібрано 542 підписи сьвящеників зі всїх православно сербских епархий і зі всїх протопресвітератів. Своє прошенє за розрішенєм другого подружа мотивує духовеньство тяжким положенєм повдовівших сьвящеників і їх родин, стратою морального авторитету, який мали до того часу, дальше соблазнею, яку викликує неоден до часу свого вдівства примірний сьвященик. Спосіб на усуненє зла подає духовеньство тілько сей один: заключенє другого подружа. Істнуюча канонїчна заборона другого подружа по гадцї духовеньства не має підстави в Слові Божім; навіть слова апостола „єдиныя жены мужъ“ не дають нїякої підстави до сеї заборони (?). Духовеньство поясьнює заказ другого подружа духом і ненормальним настроєм часу перших віків христіяньства, коли-то під впливом монашества і ріжних єресей дивились на подруже як на якусь слабість (?!)

Висказавши затим принцип, що не істнує Церков для правил, но правила для церкви і що в разї потреби церковні канони винні доповнятись і змінятись, духовеньство покликуєсь в своїм прошеню на пять сербских епископів, які до сеї пори отверто заявили, що церковне правичо, забороняюче друге подруже сьвященикам, треба в інтересї самої церкви скасувати.

Друге подруже сьвященника після гадки духовеньства не противить ся духови і науцї православної церкви і тому реформа в тім случаю буде справдї канонїчною.

Архієрейский синод, який в маю с. р. зібрав ся був у Карловицях, розглянувши се прошенє, нехотїв сам рішати, але по-

становив просити у сій так важній справі о опінію всіх православних автокефальних церков. Поручив проте двом епископам зладити відповідний циркуляр — та поки що его еще не розіслано, бо неожидано помер патріярх Георгій Бранкович а новий еще неназначений.

Належить сумнівати ся, чи Карловицький синод, хочби мав за собою порозуміне і згоду всіх православних синодів, буде уважав себе компетентним зміняти чи то касувати канонічне правило, яке не тілько санкціонували рішеня вселеньских соборів, але яке також ясно висказане в сьв. письмі (I. Тим. 3, 2. 12. — Тит. 1, 6.). Если би навіть православні богослови, каноністи і синоди згодились з поглядом сербского духовеньства, що слова Апостола в згаданих Посланіях зовсім не виключають біґамії — і если би они крім сего приняли погляд авторів петиції: що почин до заборони другого подружа сьвященникам дали якісь еретичні і аскетичні впливи в перших віках християньства, — то і в тім разї се право не тратить сили і лишаєсь правом. Одинокою проте надією для повдовівшого православного духовеньства остане хиба вселеньский собор; бо після дотеперішних принципів канонічного права православно-східних церков правила, затверджені вселеньскими соборами, може тілько всел. собор зносити. Та надія на цілковите знесене заборони досить слаба, бо всел. собор на правосл. Сходї здаєсь вже нїколи не збире ся і само сербске духовеньство его зібраня не сподіває ся. В найлучшім проте разї може повдовівше прав. духовеньство своєю петициєю се осягнути, що за згодою всіх автокефальних церков епископи будуть могли в поодиноких случаях удїляти диспензу на заключене другого супружа. Сей здобуток повдовівшого правосл. духовеньства мавби велике значіне в розвою канонічного права православно-східних церков. До тепер принцип диспензативної власти на правосл сходї майже зовсім не розвинений. Дуже можливо, що акция повдовівшого сербского духовеньства причинить ся до его розвою.

Годить ся еще завважати, що прошеню правосл. духовеньства стоять на перепонї двоякого рода канони:

1) Основані на апостольских словах (I Тим. 3, 2. 12. — Тит. 1, 6.) канони: 17. апост., 3. хальк., 12. Вас. В. і 3. трул., які виключають двоженців від всїх сьвячень; — після теперішної практики на правосл. сходї до низших сьвячень можуть бути допущені і двоженці, однак нїколи до визших. Рацію сеї канонічної норми становить порок подружа або т. зв. недостаток в тайнї — irreg. ex defectu sacramenti. — Сербске духовеньство узгляднило в своїй петициї лишень згадану канонічну перепону а призабуло еще на иньшу дуже важну:

2) канони 26. апост., 1. неокес., 6. Вас. В. — 3. 6. 26. трул. безусловно забороняють нетілько по отриманю визших сьвячень але вже по поставленю в піддіякони заключати подруже — під карою деґрадациї. На сих кан. правилах опираєсь в східній

церкві перепона визших сьвячень і піддіяконату (impedimentum ordinis), яка після найвизначнійших так католицких канонїстів: Assemani, Papp-Szilagyj, Laurin, Freisen — як і самих православних: Мілаш, Чісман, Павлов, Суворов, Завялов і т. д. не тілько збороняє але уневажняє подруже.

Правосл. сербске духовеньсто винно було проте в своїй петиції узгляднити не тілько першу але і другу канонічну перепону — і просити о подвійну диспензу. *Д. Я.*

Християньска демократия між французькою молодїжию.

(Дальше)

Лише щиро демократична і наскрізь католицька акция зможе з'орґанїзувати людовий рух на суспільно-християньских основах. Сей ідеал є ціллю аспірацій і жертв і надїй великих сердець, а специяльно молодїжи, яка плекає ідеали будучности.

З програми: „dell' Opera dei congressi".

З другої знов сторони молодїж переважно ремісничa і робуча, зібрана коло редакції Sillon, підняла ся апостольскої і просьвітньої праці поміж людом, і при помочи люду. Суть то апостоли і проводирі молодого руху людового, котрому присьвічують великі кличі й ідеали енцикліки о християньскій демократії. І над тим людовим рухом застановимо ся ширше *)

В р. 1894 гурток парижських академиків горячого серця і о щирих католицьких переконанях основав лїт.-суспільне письмо під наголовком Sillon і під кличем I! fant aller au vrai avec toute son ame.

В коротцї витворив ся побіч редакції Sillon і в тїсній з нею сполуцї кружок робучої молодїжи і образуючої ся в царинї наук суспільних. В хатї інжинїра і бувшого офіцира Marc Sangnier збирала ся що тиждня академічна, ремісничa і гандльова молодїж на спільні погуторки і суспільні виклади. (Як живо нагадують ся нам наші щирі товариські сходини з часів ґімназияльних, коли то „серце рвало ся, сьміялось" — всьміхалось до кра-

*) Ks. L. Lipke T. J. „Ideały przyszłości. Kraków 1904.

сних, леліяних нами ідей!) Сходини розпочинано спільною молитвою. І то був початок могучого релігійно-суспільного руху, який в протягу трех літ виказав велику животність і розвинув діяльність дуже донеслу для відродженя Франції, заворушеної релігійною боротьбою. Душею сього руху став незабаром сам господар кружка Marc Sangnier, а його орґаном Sillon, котрий перемінив ся на двотижневник, посьвячений виключно акції суспільній і розбудженю христ.-демократичного руху у Франції.

Marc Sangnier, се чоловік широкої інтелігенції і горячого серця, котрий лучить в собі жар і глибінь релігійного містицизму з визначним, орґанізацийним таланом. А притім є то католик зовсім новочасний, котрий всякнув в себе і полюбив цілою душею духову цивілізацию нашого віку, тай сьміло йде наперед з поступовим розвитком нашої суспільної і економічної культури. Нема в тій душі ані тіни фанатизму, незнаючого, що то людське серце, ані слїду з того затісненя, яке сьвіт зове нераз клерикалізмом, а котре часто є овочем дуже занедбаної культури ума і неоглядної ревности в сповнюваню обовязків і завдань релігійних.*)

Marc Sangnier, се апостол XX. віку, котрий знає душу і потреби свого часу і уміє для будучности працювати, проте нїчо дивного, що молодїж, яка жие лише для будучности, горне ся до нього громадно і рве ся до животних ним голошених ідеалів. „Але бо й не знати що більше в нього подивляти — пише оден його приятель — чи його красний дар бесїди, чи знова того товариського духа, котрий справляє, що його проста й люба душа все і всюда птичкою перелїтає до сердець тих молодих людий, які він любить і які його любять як найлїпшого свого друга.“

Пригляньмо-ж ся його праці і ділам.

„Нашим першим старанем — оповідає Marc Sangnier**) — була праця над розвитком образуючої ся молодїжи. Увагу наших приятелїв звертальсьмо головно на ті чотири річи:

1) Засновуване кружків плекаючих соціяльні студиї для молодїжи від 15—20 року, і то передовсім в стоваришенях термінаторів;

2) плекане духа самостійности поміж молодїжию в тих кружках;

3) конечне познакомлене молодїжи з сучасним рухом католицким;

і 4) завязане братерських і товариських відносин поміж ріжними кружками молодїжи.

Ті ідеї розвивали ми разом з товаришами в відчитах і в ріжних статях по часописях; і мимо злої волї або пасивности

*) Гляди ks. L. Lipke T. I. o. cit.

**) L' Association Catholique, Le catholiques et l' education du peuple; Le universites populaires p. 1900. ч. 4, 5, ст. 433 і пр.

деяких предсїдателїв, приняли ся они бодай в теорії в дуже многих стоваришенях. Головно молодіж відповіла з ентузиязмом на звернене до неї завізване Кружки учащих ся почали множитись; понад 20 кружків згуртовало ся вскорі около часописи Sillon. З кождим днем зростали число і запал приклонників нового руху... Найсвобіднійша товариськість і правдиво братерська рівність визначились від самого початку між академиками і робітниками. Всї разом забрали ся до дїла, яке уважали в цїлім того слова значіню за своє; тай кождий знає, що становить найлїпшу силу Sillon-у: є то взаїмна дружба і більш нїчого.

Вкоротцї, і то на домаганє самих робітників, з'орґанїзував Sillon спільну наукову робітню социяльну, Salles du travail, щоби молодим референтам улегшити приготованє викладів в кружках. Там они найдуть спосібних дорадчиків, котрі їм вкажуть відповідні твори, відповідять на всїлякі квестиї і улегшать їм наукову працю, завдяки тій спільній праці, яка опирає ся на братерстві.

Артистичні і наукові прогульки, полягаючі на звиджуваню церквей, музеїв, робітень і виставок, наукових і економічних підприємств і т. д., суть причиною, що житье і оживленє слово стало для молодих робітників богатим в овочі чинникои педаґоґічним. В поясненях, котрі старанно приготовані в формі коротких уваг попереджають оглядане, звертаємо передовсїм увагу на образованє загальне і на вироблене смаку і понять, не дбаючи о збогаченє відомостий сталих, які можна найти в книжках; кладемо тоже натиск на вироблене наукового суду і змислу краси і штуки.

Вкінци хотячи розширити наше апостольство поза тїсний круг стоваришень учащої ся молодіжи та злучити всїх без згляду на рїжницї поглядів наоколо себе, розпочали ми в наших салях на ул. Bagneux уряджувати стали відчити і людові читаня та музикальні представленя. Витворив ся в той спосіб рід людового унїверзитету.

Великі-ж афіши, порозлїплювані по улицях Парижа, обявили сьвіту, в якім дусї працювати наміряємо".

Такі були початки християнського руху людового у Франциї. Опертий на суспільних енцикліках Льва XIII. сильно вже закорінив ся у розбурханої французької суспільности. Вже 1904 р. числив 40 кружків учащої ся молодіжи в самім Парижи, а понад 600 на провінциї, мав своїх 18 Народних Домів, з котрих сияла вокруг на народні маси здорова суспільна наука, оперта на евангелію і енцикліках Льва XIII. Уряджувано великі згромадженя, на котрих око в око ставали бесїдники християньскі з социяльстичними і правда все побіджала. Має той рух і свою знамениту ґвардию народову, подібно як у нас Соколики та Сїчовики, лише більше, ба цїлком переняту і оживлену невмирущим духом Христовим. Взагалї нова струя у Франциї росте сильно, розбуджуючи всюди віру в суспільні сили католицизму

і даючи почин до відродженя житя католицкого. „Працюючи над умисловим і моральним відродженєм мас робітничих — пише оден з молодих співробітників того руху — маємо то переконанє, що надійшов час, щоби наші обичаї і спосіб нашого житя улягли глибоким змінам. Через кружки самообразованя хочемо посеред католицької молодїжи доповнити образованє суспільне і горожаньске, которого она ще не посїдає; через людові університети хочемо поміж робітників внести осьвіту та достарчити їм благородної розривки; через публичні громадженя стараємо ся показати нашим противникам, що наші переконаня дадуть ся оборонити і що ми не лякаємо ся вольного сьвітла розумної дискусиї; вкінци через наше письмо, нашу часопись всїм оголошуємо, якого ми духа і до якої мети прямуємо."

А всїх тих рухливих та горячих робітників і апостолів народнього і суспільно-релїґійного вихованя оден оживлює дух і одна ідея, а то, щоби в царинї мисли уторувати дорогу до душі і серця народу християньским ідеалам суспільним, а в царинї практичного житя приготовити в людях материял здібний і спосібний ті високі ідеали в житє впровадити. Хотячи глубше пізнати донесліть того наскрізь людового руху, хотячи лїпше оцїнити його ріжнородну дїяльність, треба передовсїм пізнати його орґанїзацию і тактику і головні засади, які суть основою його розвитку і торують йому шлях до побіди.

Чим є проте християньска демократия в розумленю еї приклонників?

„Є то суспільна орґанїзация, в котрій почутє горожаньске і суспільна одвічальність зможе ся і зросте до максімум", відповідає Marc Sangnier. А якого рода та орґанїзация буде, в яких суспільних формах розвине ся, того на разї докладно описати не можна. І для того не мають они нїякої визначеної і в дрібницях усталеної проґрами. Хотять они передовсїм слїдити шляхи розвитку відносин економічних і суспільних, і працювати над тим, щоби той розвій довершував ся згідно з засадами й ідеалами християньскої культури. „Бо чого-ж ми хочемо направду?" — кличе Marc Sangnier. „Входити в духа і слїдити дороги демократиї, не щоби повстримати, но противно попирати еї розвій через ширенє просьвіти і вщіплюванє відважного духа і гарту волї, не лякаючої ся нїчого — отсе наше завданє". *)

А найуспішнїйшим до того средством є осьвідомлюванє мас народніх та ширенє осьвіти і рел. суспільного вихованя серед вибраних одиниць.

Проте молоді демократи кинули клич самообразованя і народного та рел.-суспільного вихованя. І в тім як-раз лежить сила і будучність Кружків. Приготовити здібнїйші одиниці допомочи зголошуючій ся в тій цїли молодїжи до самостійної умової працї, до вироблення собі осуду і поглубленя свого погля-

*) La vie democratique — Marc Sangnier-a, стор. 13.

ду на актуальні квестиї релїґійні і суспільні, остаючі в тїсній злуцї з новим рухом рел.-суспільним: отсе перша задача Кружків. А сама метода образованя ся опирає ся на любови і братерстві умовім та є на скрізь пересякнена духом індивідуалїзму*). „Потреба нам передовсїм самостійної праці, а зникне пітьма і правда буде досить могучою, щоби єї полюблено для неї самої".

Другою, не менше важною цїлию Кружків є моральне вихованє членів. Мають они плекати, розвивати і гартувати ті суспільні чесноти, котрі дадуть почин для яснїйшої будучности демократичної, а котрі в самій річи нїчим иньшим не є як найчистїйшим християнїзмом. А тими чеснотами є: любов ближнього і дух благородної толєранциї, житє повне жертв аж до забутя о собі, дух солідарности і братерства, отже квіти, виростаючі на плодовитій ниві християнїзму, котрий лежить у любови Бога і ближнього. Наперед треба працювати над собою, над здїйсненєм у собі того ідеалу, котрий нам Спаситель начеркнув в евангелію, а відтак розсївати ті евангельскі зерна суспільної науки в своїм окруженю, розпалювати вокруг себе ті воскресні огнї, які колись Христос Г. і Апостоли роздмухували в еґоїстичних серцях поганьских. Так витворить ся християнська опінія публична, котру належить просьвітлювати, або радше працювати над тим, щоби она сама розвивала ся в напрямі справедливости і любови суспільної.

А тепер, на яких основах належить оперти працю будучности? на що повинні зважати робітники великої справи, могучого дїла?

„Наперед праця наша — пише Marc Sangnier — повинна операти ся на традициї, а то тим більше, що вельми часто демократиї протиставить ся традиция.

Народ, то орґанїзм живий, котрий запускає коріне глибоко в минувшість, а своїм вершком сягає далеко в будучність. А як живого орґанїзму не годить ся розвивати анї шарпати, так і горожанам XX. столїтя не вільно зривати з великою і животною традициєю давної Франциї історичної. Хто хоче лучше прислужити ся вітчинї і лїпше уладити суспільні в нїй відносини, повинен наперед пізнати те, що предки наші великого довершили. Але й з другої сторони не належить невільничо відновлювати давних інституций, котрі вже нїякою мірою не підходять до наших часів. І наші предки, котрі збудували велику Францию монархічну, не наслїдували невільничо тих, що довершили будови держави февдальної. Що пережило ся і перетравило, що власною добиваєть ся рукою, нехай пропадає безповоротно — лише дальше, лише неустанно наперід і згідно

*) Lipke: ibidem.

з поступом і вимогами віку належить провадити велике дїло еволюції і народнього відродженя*).

І най нїхто не говорить, що демократия вже з природи своєї мусить все бороти ся з традициєю длятого, що є чимсь рухомим, а традиция представляє застій. Таке поняте є односторонне і крайне, відповідають своїм противникам молоді демократи. Бо на чім же полягає та рухливість?

Певно, демократия відзначаєть ся тою рухливостию, котра позваляє з певною легкостию достроюватись до кождого поступу і витичити собі дорогу на будуче після потреб і вимогів віку. Але чи-ж така рухливість чи радше житєва здібність не є згідна з традициєю? Традиция незмінна, нерухома, скостенїла, незгідна з поступом, традиция, полягаюча єдино і виключно лише на консервованю давньої могучости і блеску, провадить поволи але певно до старечого маразму. Без животної звязи з теперішностию і потребами часу она гасне поволи та завмирає разом з нерозумними єї оборонцями. Наше полїтичне „вірую“ є: традиция живуча і в своїм розвитку примінююча ся до потреб часу, традиция йдуча рука в руку з поступом, то є зміною на лїпше у всїх царинах праці й житя суспільного, згідно з потребами віку й ідеалами культурними християньства.

По друге наша праця повинна опирати ся на докладнім знаню теперішности і повинна бути овіяною духом будучности. Інтуїциї будучности нам потреба, „будучности, котру випрацьовує не знати вже який там таємничий артист в найбільших глибинах наших сердець. Ми любимо будучність, бо чуємо, що она буде під певним зглядом такою, якою єї схочемо мати, коли нам не забракне відваги... Тілько є нинька знеохочених людий, котрі силкують ся звернути свій зір в сторону сходячої будучности, наче-б не мали відваги поглянути на сходячее сонце. Бути на стілько відважним, щоби заглянути в очи утренньої зірниці, уважаємо за річ конечну. Не маємо права сказати собі: нї, лїпше спочати на руїнах“. (ст. 20.)

Подібно як з традициєю, має ся річ і з суспільною рівностию. „Коли люди — пише Marc Sangnier — всїляко випосажені, працюючи на рїжних полях, будуть на рівнї, в рівній мірі посьвячувати ся для загалу, коли їм совість скаже спокійно, що їх змаганя принесли хосен та не відносили ся лише до заспокоєня власних потреб їх особистого житя, коли они стануть ясними огнищами, запаляючими иньших до праці, до дїл, коли будуть працювати, хоч в рїжний спосіб, над тим самим дїлом: супроти краю, як і в очах Бога они суть рівні“.

Правдиво християнский дух, як бачимо, оживлює й усьвячує всї етичні й суспільні ідеали молодих християньских демократів. Тай католицизм став інтеґральною частию житя і роз-

*) Marc Sangnier: La vie democratique, ст. 17 і д.

витку молодої демократії. „Они не відкладають його на певні часи чи години, щоби показати свою побожність“, але все чи то на засіданях, котрі зачинають молитвою, чи на пирах-бенкетах найбільше оживлених, на котрих імя Ісус гомонить в тоастах, а наука Христова є часто змістом тоастів, словом все й всюди показують, що суть цїлим серцем і душею католиками.

Тай ідеали суспільні суть в них наскрізь християнські. „Віримо, що ідеал Божий, до котрого рветь ся наша душа і котрий пре суспільність до лїпшого здїйсненя справедливости і любови, не є якимсь чарівним облаком, скоро улїтаючим з землї, страшним болем пошарпаної; ми віримо, що той ідеал, яко Божий, має свою реальну дїйсність; ми віримо в Христа Бога, котрий не є якоюсь романтичною постатию, заблуканою в забутій віддалї давньої минувшини, але котрий вічно живе, помножуєсь в думах через Церков, благословить народам та запевнює їм спасенє“

„Ми є католиками, і коли св. Отець та кардинали і ті, котрим повірена опіка на Церквою хвалять нашу працю й додають нам заохоти, коли наша совість голосно кличе, щобисьмо йшли вперід к' ясній будучности, коли є й живе в нас сила могутнїйша від нас самих, котра й нашу неміч пре до побіди — коли отже такі сили по нашій сторонї, то й чого-ж нам лякати ся?“ *)

По думцї отже Sangnier-a дух Христової науки має просякнути, виховати і усьвятити молоду демократию, щоби могла стати в руках Провідїня Божого орудієм до здїйсненя Царства Божого на земли. Є то відмолодженє католицизму посеред нашої цивілїзації.

„Ми хочемо — говорив Sangnier — ширити то, що добре і попирати з цїлої душі розвій демократії, демократії понятої так, як єї хотїв мати Христос Г., без котрого демократия не булаби на сьвітї знана.

Треба мати сьмілість поставити собі ту квестию перед очи. Хто схоче добре прослїдити аспірації демократичні, демократичні ідеї справедливости й любови і солїдарности, сей переконає ся, що се є аспірації релїґійні.

Самі соціялїсти були змушені для розвитку своїх доктрин глядати якоїсь безбожної релїґії, признаючи тим самим, що потреба того, що Боже, все непокоїть людске серце.

.... Що становить силу католицизму? Любов. Сила то непобідима, она трiюмфує над завзятїйшими ворогами. Проте не тратити відваги... суспільний поступ не має виглядів поводженя, хиба що опре ся на основі традиції евангельської і буде розвиватись на дорозї, вказаній самим Спасителем. А коли маємо таке переконанє, чому-би наша справа не віднесла сьвітлої побіди?

*) Marc Sangnier: Tenacite, Sillon, p. 1903. ч. 5.

Єще раз повтаряю. Силою нашою є любов і що за нею йде дух прощеня, який розброює, кидаючи в найтемнїйші закутини людської душі промінь сьвітла і тепла, промінь Христа Господа. Дух Божий є заразом духом любови і духом сьвітлого сонця. Деякі католики кажуть: „наслїдуймо масонів“. Відповідаю: добре! лише наслїдуймо їх витреваліть і терпеливість, та нїколи їх браку серця і браку справедливости. Бо вставити на місце сектярства масоньского якесь сектярство католицке — нїколи!

Католицизм не є фракциєю і нїхто не має права шафувати католицизмом на річ своїх амбіций і зависти. Католицизм домінує над всїми партиями; він панує над ними і на них спливає, а за тим іде, що не маємо обовязку працювати лише для католиків, но зарівно і для тих, котрі не суть католиками, а котрі, коли-би ми захотїли, вернули би наповорот до католицизму. Ми єсьмо, ми повинні напружити всї сили, щоби стати силами загальної любови“. (Гучні оплески).

В такий спосіб промавляють молоді Хр. демократи.

Но пригляньмось близше орґанїзациї і дїяльности тих институций, котрі молода демократична суспільність до житя покликала. Наперід як суть з'орґанїзовані Кружки самообразованя? На засадї братерства і любови та самостійної працї над розвитком ума та виплеканєм характеру. „Приготовити членів до житя горожаньского, суспільного і заводового“ — се ціль Кружків. Ті кружки творять ся звичайно на лонї вже істнуючих институций та прибирають найріжнороднїйші форми, так що до внутрїшного уряджения, як і що до числа, складу членів. Одні складають ся з людий старших ріжного заводу, иньші з учащої ся молодїжи академічної чи ґімназияльної, велика однак більшість складає ся з молодїжи ремісничої і термінаторскої. На членів приймає ся лише тих, котрі добровільно зголошують ся, котрі зобовязують ся точно учащати на зібраня і відзначають ся пильностию в приготованю рефератів на них припадаючих. Число членів не переходить майже нїколи 12.

Що до внутрїшного уряджения Кружків, велика є там ріжнородність. Одні мають сталого презеса добровільно вибраного членами, в иньших Кружках презес зміняєсь по черзї на кождім засїданю. Одні побирають місячні вкладки від членів (25 до 50 с.), в иньших нема нїяких вкладок. Кружки не мають нїякого статута ані проґрами загально принятої, суть однак між собою тїсно сполучені. А сполука тая ще більше затїснює ся в міру осьвідомленя і поглибленя спільних ідеалів суспільних і скріпленя поміж ними житя католицкого. А в злуцї з собою суть Кружки виключно лише через свій двотижневник Sillon і спільні зібраня делеґатів. І так делеґати місцевих Кружків сходять ся на спільні наради що місяць, окружні конґреси відбувають ся що квартал, загальні після потреби що року.

Яка-ж є метода образованя ся в тих Кружках і яка наукова проґрама? І тут велика ріжнордність, а то з тої причини,

що члени рекрутують ся з ріжних сфер. Метода все прямує до того, щоби розвинути в кождім здібність критичну і самостійний погляд, осуд. Кождий має собі виробити суд о обговорюваній на зібраних квестиї, має ся сам переконати і опанувати предмет на стілько, щоби міг його відтак боронити і дальше ширити свої ідеї. Проте в кождім Кружку велику ролю мають дискусиї, в котрих за кождним разом кождий забирає голос.

Дальше буде.

Декрет в супружих справах.

Римска Конґреґация Собора оповістила недавно новий декрет в справі заручин і супружа, п. з. Decretum de sponsalibus et matrimonio iussu et auctoritate SS. D. N. Pii Papae X. a s. Congregatione Concilii editum. Сей декрет має обовязувати всїх котоликів з днем Пасхи 1908. р.

З огляду, що находять ся в нім деякі нові рішеня в супружих справах, хочемо подати его до відомости нашим читачам, з важнїйшими замітками і поясненями.

Ось той декрет, поданий в переводї на нашу мову:

Декрет о заручинах і супружу etc. Щоби легкодушно не заключували ся потайні супружа, що їх Церков Божа по зовсїм справедливим причинам все осуджувала і забороняла, зарадив тому прозорно Тридентский Собор (cap. 1, Sess. XXIV, de reform. matrim.), видаючи рішене: „Хто би важив заключити супруже не перед парохом або иншим сьвященником, котрому парох або Ординарій дав позволене, та не в присутности двох або трох сьвідків, але в який инший спосіб: тих св. Собор узнає зовїм неспосібними (inhabiles) до заключеня супружа, а того рода подружа проголошує неважними і неістнуючими.

Сей Собор порішив також, щоби его декрет проголошено в поодиноких парохіях, та щоби він став правосильним лише в тих місцевостях, де був проголошений; внаслїдок сего вийшло таке, що многі місцевости, в яких того проголошеня не було, опинили ся поза межами добродїйства Тридентского закона, та й доси остають, полишені в сумнївах і недогідностях старої дисциплїни.

Однак і там, де новий закон увійшов в житє, не усунено всїх трудностий. Часто заходив поважний сумнїв в означеню особи пароха, перед котрим мало би ся заключити супруже.

Вправдї канонїчна дисциплїна порішила, що під власним парохом треба розуміти того, я чиїй парохії є замешкане (domicilium) або наче замешкане (quasi-domicilium) одної із сторін вступаючих в подруже — однак нераз трудно розсудити, чи істнує певність що до наче-замешканя (quasi-domicilium); і тому в многих случаях заходила небезпека, що супружа могуть бути неважні: а многі таки оказали ся зовсїм неправними і неважними, чи то внаслїдок людского незнаня, чи в наслїдок підступу.

Ті сумні випадки повторяють ся, як видимо, в наших часах тим частїйше, чим лекше і скорше навязують ся зносини навіть з найдальшими народами. Тому то що-визначнїйші учені узнали пожаданим подбати про се, щоби завести якусь зміну в законї що до форми заключуваня подруж. Також многі Владики відносили ся в тій справі з просьбами до Апостолького Престола, з усїх сторін сьвіта, а передовсїм з країв о численїйшім населню, де потреба зміни дає ся більше відчувати.

Рівнож домагали ся многі Епископи з Европи, як і з инших країв, щоби зарадити й тим трудностям, які виринають із заручин, себто із взаїмних приватних приречень будучого супружа. Бож досьвід навчає чимало, які то небезпеки ведуть за собою того рода заручини: по перше, приносять они спокуси до гріха і є причиною, що недосьвідні дївчата дають ся зводити; по друге, приносять невтишимі незгоди і спори.

Спонуканий тим Сьвятїйший Отець Пій ПП. X. та ведений тою печаливостию, якою окружує всї Церкви, забажав завести деякі обменя в цїли усуненя згаданого лиха й небезпек: він поручив с. Конґреґациї Собора, щоби ту справу розслїдила і представила ему, що узнасть за відповідне.

Він бажав також почути гадку Ради, котра має занятись зібранем в одну цїлість канонїчного права, як рівнож гадку тих кардиналів, котрим дано спеціяльне припоручене право скодифікувати: вони то, як також с. Конґреґация Собора, відбували в тій цїли частїйші сходини. Сьвятїйший Отець, пізнавши усїх мнїня, велїв с. Конґреґациї Собора видати декрет, в котрім мають містити ся закони, ним самим після належного розсмотреня і зрілої розваги затвердж нї: тими то законами має на будуче руководити ся дисциплїна заручин і супруж, щоби їх заключуване було докладне, певне і впорядковане.

Тож виповняючи Апостольске поручене, с. Конґреґация Собора постановляє і рішає отсим письмом, що слїдує:

О заручинах.

I. — Лиш ті заручини узнають ся важними і лиш ті спричиняють канонїчні наслїдки, — що їх довершено на письмі, підписанім сторонами і: або парохом, або місцевим Ординарієм, або бодай двома сьвідками.

Як же обі сторони або котрась одна не вміє писати, то треба се зазначити в тімже письмі; тодї треба долучити єще одного сьвідка, котрий підпише те письмо з парохом, або з місцевим Ординарієм, або з двома висше згаданими сьвідками.

II. — Під назвою пароха приходить тут і в слїдущчих уступах не тілько той, що є законним настоятелем канонїчно основаної парохії; але в краях, де парохії не є канонїчно основані, також той сьвященик, що єму в якій означеній території законно поручено душпастирство і який рівнає ся парохови; а по міссиях, де територий єще докладно не опредїлено, кождий сьвященик, котрого Управитель міссий вислав загально на душпастирство в якійсь стациї.

О супружу.

III. — Лиш ті супружа є важні, що заключають ся перед парохом або місцевим Ординарієм або перед сьвященіком, котримнибудь з попередних відпорученим (виделєґованим) та перед двома принайменше сьвідками, одначе після реґул поставлених в слїдуючих уступах і з захованєм виїмків поданих низше в ч. VII. і VIII.

IV. — Парох і місцевий Ординарій суть важно приявними при заключеню поружа (valide matrimonio adsistunt):

§. 1.° Доперва від дня, коли взяли в посїдане приход або обняли уряд, з виїмком, єсли-б були публичним декретом по імени екскомунїковані або засуспедовані в урядї;

§. 2.° тілько в межах своєї території: і в тій они суть важно приявні при супружах не йно своїх підчинених, але й не підчинених;

§. 3.° лише призвані і прошені запитують і приймають відповідь про взаїмну згоду (consensus) заключаючих супруже, а не під впливом насилля або тяжкого страху.

V. — А позволено (licite) суть приявними:

§. 1.° Як знають законно (legitime) про вільний стан заключаючих супруже, з захованєм того, що приказує закон.

§. 2.° Як узнають кромі того про замешканє, або бодай про місячне перебуванє одної із сторін в місци, де заключає ся супруже.

§. 3.° Як же того брак, то парох або місцевий Ординарій, щоби міг бути позволено (licite) приявним при супружу, потребує позволеня від пароха або Ординарія, котрому є підчиненний; хиба-б зайшла якась важна причина, що звільняла би від того.

§. 4.° Що до скитальців (vagi), то парохови не вільно бути приявним при їх супружу, з виїмком случаю конечної потреби; хиба, що представивши цїлу справу Ординарієви або парохови ним відпорученому (виделєґованому), узискає дотичне позволенє.

§. 5.º В кождому случаю треба придержувати ся тої реґули, щоби супруже заключувано перед пароxом нареченої, хиба що якась оправдана причина від того звільнить.

VI. — Парох і місцевий Ординарій може й иншому сьвященикови, означеному і певному, дати позволене бути приявним при супрулах в межах его териториї.

Відпоручений (виделеґований) однак, щоби міг важно і позволено бути приявним, мусить заховати границї порученя (mandati) і норми поставлені для пароха і місцевого Ординарія висше в ч. IV. і V.

VII. — В небезпеці смерти, коли нїяк призвати пароха, чи місцевого Ординарія, чи сьвященика котрим небудь з них відпорученого, тодї в ціли втихомиреня совісти і (як заходить случай) управе неня потомства, можна заключити супруже важно і позволено перед котрим небудь сьвящеником і двома сьвідками.

VIII. — Як зайде случай, що в якійсь сторонї годї найти сьвященика, чи місцевого Ординарія, чи сьвященика ними відпорученого, перед которим би можна заключити супруже, і такий стан річий треває від місяця, тогдї заручені могуть важно і позволено заключити супруже, заявляючи свою формальну згоду перед двома сьвідками.

IX. — §. 1.º По заключеню супружа має парох або его заступник вписати сейчас в книзї вінчаних імена супругів і сьвідків, місце і день слюбу, і проче, після способу вказаного обрядовими книгами, або припису місцевого Ординарія; і то й тодї, коли инший сьвященик, чи то ним самим чи Ординарієм відпоручений, був при заключуваню супружа.

§. 2.º Крім того парох має також зазначити в книзї крещених, що супруг того а того дня заключив в его парохії подруже. Як же супруг деинде був охрещений, то парох супружа має сам або через Епископский Ординаріят подати вістку про заключене подруже парохови крещеня, щоби супруже можна вписати до книги крещених.

§. 3.º Коли супруже заключуеть ся після норми поданої в ч. VII або VIII то в першому случаю парох, а в другім сьвідки враз із родичами обовязані ревно подбати про се, щоби заключене супруже було як найскорше занотоване в приписаних книгах.

X. — Пароxи, котрі нарушили би повисші приписи, мають бути зі сторони Ординарія покарані відповідно до рода і тяжкости провини. А надто, если були приявними при чийомусь супружу против припису поданого в §. 2. і 3 ч. V, не сьміють присвоювати собі доходів епітрахиля, лиш мають відступити їх власному парохови женихів.

XI. — §. 1.º Висше поставлені закони обовязують усїх в католицькій Церкві окрещених і до неї з ереси або схизми навернених (хотяйби сї або тамті опісля відпали від неї), коли лише заключають із собою заручини або супружа.

§. 2.º Таксамо мають придержувати ся тих законів згадані католики в тих случаях, коли заключають заручини або супружа з акатоликами , чи то окрещеними чи некрещеними, навіть по одержаню диспенси від перешкоди змішаного ісповіданя (mixtae religionis) або нерівности культу (disparitatis cultus); хиба би що до якоїсь даної місцевости або краю С. Престол порішив инакше.

§. 3.º Акатолики, чи то окрещені чи некрещені, нїгде не обовязані придержувати ся католицької форми при заключуваню заручин і супруж.

Сей декрет уважатись має за законно опублїкований і проголошений через пересланє єго до місцевих Ординаріїв: а постанови в нїм поміщені одержують всюди силу закона з торжественним днем Воскресеня Г. Н. І. Хр., в слїдуючім роцї 1908.

Тимчасом всї місцеві Ординарії мають постаратися, щоби сей декрет був як найскорше оголошений і в поодиноких парохіяльних церквах дієцезиї пояснений, щоби всї его добре пізнали.

Із специяльного зарядженя св. Отця Пія X, мають отсї постанови обовязувати мимо яких небудь противних, навіть заміт-нїйших обставин.

Дано в Римі дня 2. місяця Серпня, року 1907.

К. Де Лаї. Секртар. — *† Вінкентій Кард Еп. Пренест.* Префект.

ВСЯЧИНА.

Важне для Катехетів. В ч. 12. Korrespodenz — Blatt'y помістив був один з катехетів рішенє долїшного-австр. намісництва, після котрого лїта катехетури не малиби бути узгляднені при підвизшеню конґруї На свій рекурс до ц. к. мінїстерства для культу і просьвіти отримав він слїдуючу відповідь :

K. K. n—ö Statthalterei
Z. XV. 1260
4

Wien, am 2. Octoceu 1907.

An den hochwürdigen Herrn
Karl Czerny
Pfarrer
Klausenleopoldsdorf.

Im Hinblicke auf eine in einem analogen Falle mitlerweile ergangene Entscheidung des k. k. Ministerium für Kultus und Unterricht findet die Statthalterei gemäss der Ministerialverdnung vom 30. August 1868 R. G. Bl. Nr. 124, über Ihren Ministerialrekurs die h. o. Entscheidung vom 1. Juni 1907. Z. XV. 1269, im eigenen Wirkungskreise dahim abzuändern, dass Ihnen die als

Bürgerschulkatechet im XVI. Wiener Bezirke vollstreckte Dienstzeit als in einem öffentlichen, kirchlichen Dinste zugebracht, angerechnet und Ihre Gesamtdienstzeit vom 6. September 1888 bis 15. April 1907 nunmehr mit 187., 7. M. und 8 T. richtigpestellt wird...

Für den k. k. Statthalter:

Wagner m. p.

(Korr-Blatt f. kath. Kl. Nr. 21.)

Проєкт „статута Товариства руских сьвящеників в Галичинї“, в „Ниві“ ч. 22. — після моєї гадки — зовсїм добрий, потребує й но деяких малих змін. Коли проте „Нива“ статут видрукувала — значить піддала єго під публичну дискусию — предложивби я отсї зміни:

а) До назви товариства додавбим „і в Буковинї“, або й цїлком опустивбим-де? Миж бо є і у Відни, і на Уграх, і в Америцї, і — як зачуваю — будемо незадовго в Аастралії, по просту давбим назву: „Товариство руских сьвящеників, у Львові“.

б) В §. 2. Замість слова „Найдостойнїйшого“ Епископату казавбим ужити церквою через цїлі віки уживаного і усьвяченого „Преосьвященного“.

в) § 4. Вкладку для дїйсних членів належалоб піднести що найменше на 15 Кор., бож товариство основуєсь власне для їх добра. Після проєкту они мали би платити найменшу річну вкладку членску, а мати найбільші права і користи. Крім того, хтож не знає загалу наших собратів? Чи можна навіть погадати, щоби всї в члени вступили? Яких 1000! то вже найбільше; по 5 К., то буде разом 5000 К. І щож путнього з тою квотою можна для загалу зробити! Хто вступить радо і сьвідомо до товариства з 5 к. — той, хоть єму троха буде тяжше, цїлком певно прийде і дасть 15 к. —

г) §. 9. Уступ другій по словах „голова Товариства“ додати: „або єго урядуючий заступник.“

д) §. 10 Уступ девятий радивбим зовсїм залишити. In unitate virtus! — по що нам дїлитись на епархії? Доля перемиского сьвященника — моя доля, недоля станїславского—моя недоля; а журба львівского, чиж їм всїм буде утїхою? Тому не дїлїмся і хто знає, чи се власне недїлиме Товариство не стане кітом сполучаючим всїх сьвящ. нетілько в краю але може також і в діяспорі сущих...

е) До §. 14. уступ другий — годилоб ся додати, що „начальник кружка збирає членьскі вкладки і відсилає до Виділу товариства.“ Се булоби для товариства дуже користним, щоби сим займались начальники кружків; не один з братиї давби і дасть, та нема принуки — а так булаби-

5 До § 15. Мировий суд. — Постанова, щоби Голова товариства був головою мирового суду не дасть ся ввести в житє з хісном. Се пріямо фізично неможливе і не мало-б цїли — бо трудно щоби мож було справу нераз дуже замотану писемно

представити третому так, щоби він міг добре розсудити; а не дасть ся навіть подумати, щоби хтось з під Заліщик або з під Санча їхав до Голови — ще і зі сьвідками. Лишім ся при звичайнім мировім судї; спорячі вибирають судців — кождий по одному — а сесї вибирають третого, на кого оба згодять ся — і так справа коротше, таньше і успішнїйше полагодить ся. Що судів мирових нераз треба, що на жаль нераз sacerdos sacerdotem decimis premit — то річ зовсїм певна. Колиби товариство увійшло в житє, можеби сему лихови скрутило ся вязи.

з) До §. 18. Що до печатки св. Николая, то властиво нема що говорити; то „наш“ Сьвятий. Та всеж волївбим печать з обрамом св Володимира першого „збирателя“ першого „просьвітителя“ Руси — а нам і того і сього треба — ах як дуже треба!..

Звлотники 22/XI. 907.

о. Iв. Сендецкий.
парох.

З католицкого руху у Франції. Вминувшім місяци (11 падолиста) відбув ся конґрес французских католиків, що належать до орґанїзациї „Action libérale populaire.“ В конґресї брало участь 1500 відпоручників зі всїх частий Франциї. Посол до франц. парляменту І. Ріои в своїй інавґураційній бесїдї заявив, що цїлею орґанїзациї „Action“ є праця над приверненєм французькому народови христіяньского ідеалу, який через довгі віки був єго провідником. Конґрес в своїх нарадах займав ся головно питанями суспільно-полїтичними. Анкета про справи аґрарні рішила з цїлою енерґією працювати над зорґанїзовати сельских господарів в товариства. Годить ся завважати, що гадка зорґанїзованя сїльских господарів в товатиства оперті на христіяньскій основі вже давно зреалїзована серед католицких Нїмців так австрїйскої як і нїмецкої держави. Французкі католики щойно тепер зрозуміли вагу і потребу таких товариств. В цїли успішної працї в заданім напрямі повинні два найголовнїйші католицкі товариства у Франциї „Action“ і „Sillon“ сполучити ся разом в одну орґанїзацию; до тепер они, хоть працюють на основі тої самої христ.-соціяльної проґрами, на жаль йдуть кожде своєю власною дорогою. (Про „Sillon“ і єго знаменитого творця М. Sangnier'a гл. розвідку в „Ниві“ під заг. Християньска демократия серед франц. молодїжи).

Зїзд делеґатів від гр, кат. громад церкових Зэдн. Держав з дня 17 и 18 жовтня 1907 в Новім Йорку. По архієрейскій службі Божій в Ню-йорку зібрали ся всї делеґати в числї 193 в гали »Arlington« 19, 21, 23 str. Marks Place. Їх Преосьвященьство покликали на секретарів мітинґу дохов. Всч. оо. Н. Воленьского, Р. Волинця, Дмитрова, и пп. І. Петранича та Ан. Горбаля, а до комисії веріфікацийної Всч. оо. Кубека, Балога і Добротвора. По веріфікациї повномочий і по молитві »Царю Небесний« промовили до зібраних предсїдатель мітинґу Їх Преосьвященьство Епископ С. С. Ортиньский, поясняючи причини і цїль скликаня мітинґу. Опісля приступлено до точок програми.

1) Одноголосно ухвалено, що всі гр.-кат. церкви довжні мати гр.-кат. епископа яко голову, а тим самим здїлати єго тростїсом кождої гр.-кат. церкви в Америцї. На внесенє многих делеґттів, щоби записати гр -кат. церкви на свого епископа, сейчас дефінїтивно таки на мітінґу дохов. ухвалити, Владика заявив, що сю справу має рішити весь нарід на осібних мітінґах парохіяльних. Нарід сам будував церкви, нарід удержує ті церкви, тож має повне право о них рішати, а Влвдика права народа шанує і не дасть яким небудь способом їх нарушити. Сю щиру заяву Владики принято грімкими оплесками і з великим одушевленєм і одноголосно ухвалено.

Делеґати крім того ухвалили, щоби нарід сам постарав ся о перепис на свого епископа церков, які доси були записані на латиньских епископів.

2) Сконстатовано, що рускі дїти в Америцї в наслїдок недостаточного образованя в дотеперішнім способі научуваня затрачують почутє приналежности до свого народа і привязаня до своєї гр.-кат. церкви. Владика звернув увагу родичів і сьвященьства, як тих всїх учителїв, котрі з дїтьми стикають ся, щоби плекали побожність в душах дїтий руских та учили їх любови своєї церкви, свого обряду і свого народу, а що до висшого образованя талановитих хлопців і дївчат потреба утворити фонд шкільний стипедийний, який би вспомагав бідну, охочу до науки молодїж.

Всї делеґати згодились на сю пропозицию; коли ходило о вибір комітету для збираня фону шкільного, Владика покликав до сего комитету всїх присут. делеґатів. Всї делеґати приняли сей поклик з одушевленєм.

3) По довгій оживленій дискусиї над всїми можливими проєктами в справі удержаня епископа принято вкінци узнаний всїми яко найлучший проєкт, що кожда церков так матерна як і дочерна платить на удержане епископа 5 процент від загального доходу місячного т. зв. »brutto«.

4) Що до катедри, резиденциї епископскої і духовного семинаря в Филядельфії ухвалено, що ширший комітет з деканів і сьвіцких людий займе ся призбиранєм фондів на ту цїль, а комітет екзекутивний для зреалїзованя сего дїла вибере сам Владика.

З приємностию делеґати приняли заяву Владики, що всї сьвященики добровільно зобовязали ся жертвувати що місяця 2 процент, а дяко-учители 1 процент зі своїх »brutto« доходів на фонд диєцезальний добродїйний, як катедра, резиденция, дім сирітский і другі.

Касою диєзальною буде управляти комітет під надзором Владики.

5) Ухвалено видати один етимольоґічний руско-американский учебник і катехизм на взір істнуючих анґлїйских учебників.

6) Принято одноголосно, що дім сирітский есть нам доконче потрібний, і справою сего дому має заняти ся той сам комітет-який вибрано до уложеня статутів брацтва сьвящеників і покликані Владикою всї делеґати.

7) Зі лзгляду на опіку над малими дїтьми ухвалено, щоби Владика на просьбу парохій постарався о монахинї.

8) Що до школи для дяків ухвалено:

а) при духовній семінариї утворити школу для дяків.

б) жаден дяк не може бути анї принятий анї усунений без потвердженя епископа.

в) сьвященик з тростісами ухвалюють, дяка приняти або усунути за потвердженєм Владики.

г) Владика назначив комісию з 3 сьвящеників і 2 дяків для екзамінованя неіспитованих дяків.

д) Дяки старають ся о посади через конкурс розписаний під наглядом епископа.

з) Кождий дяк має уміти співати по напіву угорскому і галицкому так, щоби міг в котрій небудь церкві на случай потреби послужити.

9) Ухвалено: Будова нових церков лиш за позволенєм епископа.

10) Ухвалено, що колєкти на старокраєві церкви в Америцї заказані, а колєктованє на американскі церкви поза границями тихже церков може бути позволене лиш за позволенєм епископа.

11) Принято до відомости, що Владика заказав сьвященникам писати клевети по ґазетах.

Ухвалено одноголосно, що редакция »Русско-Америк. Вѣстника« (орґану Соединенія гр.-кат. братств) має відкликати всї напасти і неправдиві інсинуациї та неумісне, на нїчім неоперте критикованє особи нашого Владики і єго дотеперішної дїяльности.

12) Ухвалено, що Русини мають постарати ся о свій власний дім еміґрацийний в Ню-Йорку, котрий має бути в лучности з подібним товариством св. Рафаїла у Львові і маючим ся утворити на Угорщинї.

13) Ухвалено, що Русини по всїх плейзах, котрі не думають вертати до краю, повинні старати ся о папери сітізеньскі і заласти чисто рускі клюби полїтичні.

Владика відповідною молитвою закінчив натім сей мітинґ духовний.

Филядельфія, Па. 26. октября 1907

З гр.-к. Епископскої канцелярії.

В. Петрівский, секретар.

Поясненє. До стор.702 »Ниви« ч. 22 с. р. Із стилїзациї реченя: »Нинї автор житий святих мусить не лиш оперти ея на вислїдах з Acta Sanctorom Болляндистів (68 томів), як се зробив о. Кан. Др. Мільницкий, але кромі сего мати еще під рукою що найменьше такі річи, як N. Nilles Kalendarium і пр.«, може вийти непорозуміне, мовби О. Др. Мільницкий опер ся був лиш на Acta Sanctorom; з огляду на се підписаний заявляє, що не маючи на думцї критиковати єго »Житя сьвятих«, хотїв був лишень вказати на сю єго особлившу заслугу, що як раз опер ся на сїм жерелї. Дальшї же слова рецензиї про другі книжки відносять ся до писаня житий сьвятих взаганї, бо про другі історичні жерела, на яких оперла ся муравельна праця О. Кан. М. підписаний не мав на метї говорити. *О. Б.*

Просимо наших П. Т. предплатників о сплату залеглости; на адресових о ласках так попереднього як і теперішнього числа „Ниви“ є подана висота залеглої предплати. Адмінїстрация „Ниви“.

Бібліографія.

Підручник церемонїй для питомців семинара духовного до приличного услугованя в богослуженях так семинарских як і архиєрейских, з додатком кількох питань о скороченім правилї церковнім, уложив Ісидор Дольницкий, Духовник семинара Львівского. У Львові 1907. З печатнї О. О. Василиян в Жовкві, ст. 164, 16^0. 1 кор. 20 сот.

Нестружений Ювилят в своїм памятковім роцї пускає в сьвіт отсе другий плід свого пера, плід довголїтної тихої працї учителя і провідника богослужень і обрядів в духовнім семинари. Та значінє сего Підручника сягає поза мури семинарскі. Є се у нас перша проба обрядника в загалї, який би серед фатального хаосу в богослужебних обрядах і практиках саанкционованого не дуже похвальним сьвідоцтвом пословицї: «Що попик, то типик», впровадив яку таку одноразність принайменьш у деяких наших богослужебних обрядах. Підручник сей в представленю семинарского богослуженя дає образ цїлої відправи єго в загалї, як він розвиває ся в кругї празничних богослужень цїлого року, а кромі сего містить в собі порядок услугуваня при читаній і сьпіваній архиєрейскій Службі божій і рукоположенях — Завдяки сему він не лиш придасть ся кождому священникови але і є прямо потрібний для всїх, що услугують при архиєрейскій Службі так з нагоди канонїчної візитациї, як і посьвященя церкви і ин. Потребу такої інструкциї, рік річно відчували і відчувають ті священики на провінциї, які мають до дїла зі згаданими случаями і тому є надія, що вони радо повитають сю книжочку. Що більше, на нашу думку, в кождій деканальній бібліотеці повинно обовязково находити ся кілька примірників еї, щоби були все під рукою і коли потреба, могли стати в пригодї. Вигідний малий формат, коротке і проглядне виложенє річи улекшує орієнтацию і ужиточність сеї книжочки, а деякі примітки з літурґічної літератури порушують кілька спірних питань, які насувають ся в поодиноких місцях.

Від себе Автор додав при кінци відповіди на 4 питаня о відчитуваню молитвослова єрейского: 1. Чи воно обовязує під тяжким гріхом? 2. Чи в ньому можна опускати єктенії? 3. Як має єго відмовлятн ся у сьвітлий тиждень? і 3. Як далоби ся єго єще більше скоротити?

Яко міродайний авторитет в тім зглядї і такий, котрий випрацьовав для синодальної комісиї проєкт скороченя, наш Духовник дає відповідь рішаючого значіня. Однак крісь арґументацию на відповідь другого питаня, що єктений не можна опускати, бо собор їх не опускає, здає ся пробивати засадничий погляд Автора,

що в загалї, на случай евентуальних модификацій рішень собора, єктений у приватнім відчитуваню не годилоби ся опускати. На се при наймельш вказує послїдне реченє. »Впрочім в єктениях більше характеризує ся молитва чим в псальмах«. З огляду на історичний розвиток єктениї і єї становище в устрою нашого богослуженя (про що вже була річ сего року в »Ниві« в арт. »Літургія« на сходї«), дальше і на се, що ті части нашого богослуженя, які відправляли ся приватно (в части після норм келейного правила), то є: часи, повечерня, полунощиця, не мають єктений (лиш 40 р. Господи помилуй), а врешті, із сего згляду, що в єктениях є се лишень молитвою, що нарід відповідає, а слова днякона (Миромъ Господу пом..., Паки паки..., Рцѣмъ вси...,Исполнимъ...)суть лишень в і з в а н я м и д о м о л и т в и, сей засадничий погляд Впов. Автора стрічає ся з поважними сумнївами.

О. Боцян.

Бібліотека наукового товариства імени Шевченка.

Видає Комітет редакційний. — За редакцію відповідає
свящ. **Д-р. Д. Яремко.**
З друкарні Ставропигійскої, під упр. М. Рефця.

Ч. 24. Львів, 15. грудня 1907. Рік IV.

Передплата
річна 8 кор.
піврічна 4 „
Поодиноке
число 40 сот.

ОПІКА

Адрес
редакції і
адміністрації
Львів, улиця
Коперника ч. 36.

ЧАСОПИСЬ ПОСЬВЯЧЕНА СПРАВАМ ЦЕРКОВНИМ І СУСПІЛЬНИМ

Виходить 1-го і 15-го кождого місяця.

ЗМІСТ: Опіка над еміґрантами. — Реферат о. Кольба на VI. загальнім вічу католиків у Відни. — До психольоґії фанатизму і апостазиї. — Із спорів про акафіст. — Демокрация християньска між французкою молодіжию. — Всячина.

Бібліотека
наукового това
імени ШЕВЧ

Опіка над еміґрантами.

(*Тов. св. Рафаїла*).

Як звістно, правительство не позволило Русинам на заложенє самостійного руского товариства опіки над еміґрантами; по кількалїтних заходах допервa удалось єго заложити яко філію віденьского „Товариства св. Рафаїла“ і воно істнує вже пів року. Таке саме товариство мають Словінцї, та й польске було, але заснїтилось.

З нагоди VI. загального католицкого віча відбулись у Відни загальні збори центрального „Товариства св. Рафаїла“. Участників було дуже богато. Наше Товариство заступав о. Будка, словіньске редактор Мошкерц, з Трієсту, з бюра еміґрацийного був п. Деан, зі сторони Поляків був адвокат др. Каро з Кракова, спеціалїста в еміґрацийних справах.

Секретар Віденьского Товариства, касиєр Фішер, здав довше справозданє зі стану австрийскої еміґрациї. Виказав статистично, що за послїдних 20 лїт взросла еміґрация з Австриї з 24.000 на 300.000; в однім роцї 1904/05 виїхало з Австриї 275.000 людий до Сполучених держав, найбільше з помежи всїх держав Европи.

Причини еміґрациї лежать головно в лихих соціяльних відносинах, що видно найлїпше в Нїмеччинї, відки виходить

ЛЬВІВСЬКА БІБЛІОТЕКА
АН УРСР
№ ИП 50825

дуже мало еміґрантів, бо відносини соціяльні ліпше уреґульовані.

Устави, що реґулюють справу еміґрації з Австрії, походять з 1784 і 1832 рр.; отже з часів иньших відносин і поглядів. Нові устави еміґрацийні є отже пекучою потребою.

Релїґійна сторона еміґрацийного питаня є найсумнїйша. 70% еміґрантів є без жадної інтелїґенції і ті є наражені на найріжнороднїйші небезпеченьства. Американьска статистика виказує, що число католиків, котрі прийшли до Америки з Европи є о 10 мілїонів тепер менче. Причини: безконфесийні школи, мішані супружа, аґітация ворогів християньства і великий брак сьвященників. На 10.000 розкинених християн припадає оден сьвященник — півтора місяця треба їздити на кони, щоби всїх відвідати.

Треба отже католицкого вспівдїланя; потреба ґуманїтарномісийного товариства, яким є Тов. св. Рафаїла, є очевидна. Товариство св. Рафаїла з Нїмеччини удержує всюди по портах своїх мужів довіря в Америцї, Африцї, Австралії і ті служать також еміґрантам з Австрії. Віденьске Товариство має філії у Львові (руска) і Люблянї і шість дієцезальних комітетів. Крім того удержує еміґрацийну стацию в Трієстї і стоїть в відносинах з около 50 мужами довіря по цїлій Австрії.

П. Деан з Трієсту розказував широко про охоронну стацию в Трієстї. Через Трієст переїхало сего року 23.000 еміґрантів до Америки. Товариство помагало радами і дїлами 1310 еміґрантам, 272-ом письменно. Для виїзджаючих уряджувано богослуженя, 1150 приступило до св. Тайн.

Руске Товариство св. Рафаїла дуже молоде і майже незнане еще у своєї суспільности, виказує однак вже досить широку дїяльність. Видїл не аґітував сильно за Товариством — подав лише короткі звістки про заложене і повідомив Впрсв. Ординарияти — длятого, бо не був в станї вести еміґрацийної справи на ширшу скалю з браку потрібного підготовленя і потрібних друків. Зачав наперед внутренну роботу: Приготовив друки для еміґрантів до Прус і до Америки, видрукував статут, збирав потрібні відомости, заложив канцелярию. На зверх уділяв інформаций многим зголосившим ся устно, письменно залагодив 80 кореспонденций. Без друків тяжке мала завдане канцелярия Товариства. Товариство старає ся о руску парохію в Бремі і его стараня на добрій дорозї. Найбільші надії покладає оно на Єпп. Американьского о. Ортиньского, що прирік і (як ґазети доносять) вже зробив перші кроки для уреґульованя опіки над нашими еміґрантами і то в звязи з нашим Товариством. Членів 70. Видїл думає тепер аґітувати сильнїйше, щоби весняну еміґрацию взяти в свою опіку. Каса по видрукованю статутів і поучень для еміґрантів, вичерпана, чекає на підпору народолюбивих членів і добродіїв.

З черги говорив Др. Каро о аґентах і всїх иньших плюгавствах, з якими наші еміґранти мусять бороти ся і проєктує,

щоб Віденьске Товариство постарало ся у правительства о державні еміґрацийні уряди і доми по сгациях, де еміґранти мусять пересїдати. До того вибрано комісию, що має у всїх міністрів, до котрих еміґрация належить, (бо належить на жаль аж до чотирох!) за тим ходити і конферувати.

Відтак була довша дискусия о еміґрациї з альпейских країв; словіньский посол Повше виказував, що там винно найбільше неможливе право польованя, о чім він буде інтерпелював в парлямснтї.

Гоноровий консуль Файт, що був кілька лїт в Манїтобі оповідав цїкаві річи з житя головно Русинів в Канадї.

На ювилей Папи Пія X., що щиро займає ся всїми харитативними товариствами для еміґрантів, ухвалено адресу і на тім збори закінчено.

* * *

В 265. ч. „Словеньца“ читаємо, що словіньске тов. св. Рафаїла відбуло 11. XI. 907 свої загальні збори і сконстатувало свою широку і благодатну дїяльність, головно завдяки тому, що духовеньство щиро для Товариства працює. Того рода товариство лише на помочи цїлого духовеньства може успішно народови помагати.

Еміґранти а духовеньство.

Не мислима є опіка над еміґрантами, нїчого не зробить для них Товариствоєв. Рафаїла доки всї а принайменче більша частина нашого духовеньства не стане мужами довіря тогож товариства. Се видиме у Нїмцїв, а головно у Словінцїв.

Коли наше Товариство опіки над еміґрантами має стати їм до помочи і давати поміч і опіку таку, якої вони потребують, то воно числить головно на вспівдїланє нашого народолюбивого духовеньства. Добра воля і пляни роботи в Товаристві є — але виконанє їх і зреалїзованє у самих еміґрантів можливе лише через духовеньство, через читалнї.

Нема майже села, з котрого не еміґрували люди. Де парох, учитель, або хто другий інтелїґентний, чи читалня не занимають ся і не вміють дати ради еміґруючим, там для аґентів жнива найлїпші, там зачинає еміґрант відчувати гірку долю еміґрациї вже в дома, в селї, саме рішенє і перші хвилї по нїм оплачує ненасиченим аґентам. Що більше! З огляду, що у многих еміґруючих є міґроване більше хоробою, малпованєм, як потребою і того рода люди по спокійнім, річевім виясненю справи, щиро дякують і радо лишають ся дома — тут кождий видить, що не аґент, а свій чоловік, в першій мірі душпастир повинен з охотниками до опущеня рідної землї говорити і еміґрацию реґулювати. Дальше, в хвилї рішеня до еміґрациї їздить селянин сам до аґентів, як їх не має під рукою; до Товариства св. Рафаїла приїзджали цїлі родини і більші ґрупи з далека за порадою; розуміє ся се коштує бідного много, а обій-

шло би ся без видатків, колиби священник, або читалня вміли і схотїли бідним помочи.

Коли всї доми розпусти в Америцї переповнені галицкими дївчатами, (що нам певно не на славу виходить!) звербованими несовістними аґентами, а многі наші еміґранти бідують там гірше, як тут бідували і вернулиби сюда, но не мають до чого, бо всьо продали, (бо нїхто їх не поучив, що до Америки їдя ся все лише на пробу і ґрунт родинний продає ся доперва тодї, коли в Америцї найшло ся добре місце, що на нїм варта лишити ся), коли словом цїла наша еміґрация така хороблива, то се знак, що народови бракує поучень, опіки, а се повинні єму дати єго найблизші: духовеньство.

Всьо то взялоби зовсїм иньший оборот, колиби Тов. св. Рафаїла було заступлене в кождім селї через пароха чи читальню.

Товариство числяче богато членів моглоби легко всїм членам достарчати потрібних поучень, звісток, друків, книжочок і так кождий парох вигнавби зі села непотрібних аґентів і еміґранти діставалиби листи поручаючі до мужів довіря в портах в Европі і Америцї і опіка булаби така, яка повинна бути.

Коли отже Товариство розішле статути з запрошенем вступити в члени, то думаю, тих кілька уваг вистарчить, щоби наше народолюбиве духовеньство і рішило ся і таки приступило до помаганя тисячам найнещасливійших наших земляків. Нема у нас тепер так нагло і так загальної потребуючого помочи товариства, як „Товариство св. Рафаїла“.

Відень 1. XII. 1907. *о. Н. Будка.*

Реферат о. Кольба на VI. загальнім вічу католиків у Відни.

(Конець).

Програма лихої преси, обіймає три головні точки: 1) знищити у християн релїґію; 2) мораль; 3) знищити християн материяльно.

Вся лиха преса стоїть під впливами Alliance Israelite, Жидів, що перепроваджують консеквентно всюди свій плян панованя над сьвітом. Преса до сего головне средство. Істория учить, що народи без релїґії не істнували нїколи і істнувати не можуть — отже перше завданє нищити всяку релїґію, виключувати Церков з публичного житя всюди. Тальмуд, маца, рабіни, сабаш, виховуванє молодежи в жидівских засадах, супруже пі-

сля жидівских приписів, сотки приписів при похоронах жидівских — се всьо і мудре і потрібне і сего нїхто не сьміє нарушувати — за то: наука Христа, Евхаристия, католицкі священники, святкованє неділї, наука релїґії в школах, християньске супруже, або похорон — се всьо дурне, видумки попів — се треба нищити. На всьо, що християньске, а лише одно: кшини. Апостатів сьвященників величають і попирають, використовують кожду нагоду, щоб церкві морально і метериально де лише можна пошкодити. Але се всьо не лише знаєм з практики, се їх сьвідома теория, як о сїм сьвідчить мова Бр. Сосд на зборах масонів в Парижи: „Треба всюди нищити віру в доґми, але при тім не сьміє вільнодумец станути; треба уважати релїґію за зло, отже єї наперед в собі самім нищити, вимести єї зі своєї совісти, зі свого серця і памяти; треба відновити своє вихованє если воно було християньске і так само вплівати на свою жену і дїти. Є се обовязок, щоби жінки перетворювати на вільнодумні, а дїти виховувати поза всякою релїґією". Се є принціпи злої преси, скриті делїкатно в пресї для інтелїґентів, дикі і цинїчні в пресї социяльно-демократичній.

Друге завданє тої преси в службі панованя жидів над сьвітом є спроваджене морального банкроцтва християн. Ті самі ґазети, що так залюбки називають наші монастирі місцями розпусти, не відзивають ся анї словом о „сальонах" Вепери; вони називають сповідь неморальною, натомість їх фейлетони і романи переповнеої цинїчною неморальностию, просто розпустою. — Жадають католики усуненя неморальних і порноґрафічних вистав в театрах, книжок і карток по вікнах склепів, тоді жиди кричать, що християни противні штуці, неначе би штука лише на то була, щоб деморалїзувати суспільність. Управляють куплерство в добре платних анонсах, попирають торговлю дївчатами. Ширять між молодіжию плюгаві фотоґрафії – словом затроюють і нищать всьо, що лише є моральне. На доказ сего, як далеко йде се нищенє морали у християн, наводить о. Кольб сьвідоцтво директора жидівского театру в Ню Йорку з „Jüdisches Tagblatt". Єму принїс Аш, жидівский поет, драматичний кавалок для его сцени. Но директор по прочитаню сказав Ашови, що не може приняти, бо є так неморальний, що вінби мусїв ся встидати власної жінки і дїтий. На то Аш: „Виджу, що маєте слушність. Се не є кавалок на жидівску сцену. Але для християньского сьвіта, то буде добре". Отже бруд з жидівских кльоак, яким вони сами бридять ся, для християн добрий, бо їм не треба встиду і морали. Де ми стоїмо? Морально упавший народ не дасть ся вратувати, мусить згинути. О тім жиди знають, а християнам не хоче ся над тим застановляти.

Трете завданє Жидів і їх преси є знищити християн материяльно. Їх преса служить тим, що стали богачами через се, що християни з'убожіли, всїм пявкам християнь-

ского народу. Підносять і знижають біржу, продукують через се мілїонерів і жебраків, відмовляють кредиту і т. п. махінації всї в їх руках. Лихва, картелї, дорожнеча продуктів до житя— вся нужда нашого часу, всьо то є плянова робота все богатих Жидів. Лише два докази: Біржовий орґан „Економіст“ кличе в 42. числї: „І знов (отже вже не перший раз) мусимо пригадати, що найвисший вже час виеманципувати ся зі злого, деправуючого впливу „Neue Freie Presse“. Біржа повинна вже раз пізнати, що вона не має більше загорілого, безоглядного, еґоістичного ворога як та ґазета“. Але то нїчо не обходить „N. F. Presse“, бо вона служить жидам, а з християн думає зробити гельотів. Вона попирає у кождого народу роздвоєня проґрамово, в імя науки і поступу, а при тім усипляє християньску сьвідомість, отже пече всюди свою печеню. Друге сьвідоцтво: Київского Митрополита Флявіяна лист пастирский, де скаржить ся і остерігає своїх вірних, що від свободи преси в Росиї обмотали Жиди цїлу Росию цїлою сїткою своїх ґазет і нищать без упину всьо, що християньске, всї основи суспільности і морали. „Та преса є великим небезпеченьством для родини, держави і цїлої людскої суспільности і поносить головну вину наших плюгавих, революцийних злочинах, що відіграли ся недавно в нашій нещасливій вітчинї“. Поучує, що треба перед тою „лїберальною“ пресою замикати християньскі двері, пильнувати ся, бо Жиди пресою і горівкою душу і тїло християн убивають. А християни самі тоте самоубийство оплачують: трошка застановленя вистарчає, щоб се доглянути.

На се нарікати нема що, ту треба дивити ся і сильно протидїлати. На се хоче Pius-Verein з'орґанїзувати цїле вийско зі всїх християн. Апелює проте до сумлїня, до самозаховавчого інстинкту всїх християн Австриї. Проч з жидівскою пресою! Не давайте анї сотика на годоване тих бестий, що вас пожирають! Хто того рода пресу попирає, сей ворог своєї віри, своєї чесноти, свого добробиту; сей їх брат, сей воює проти християньства. З войованем проти злої преси, треба получити попиране доброї: християньских часописий. Як то виглядає нинї з католицкими часописями? Коли почуєте на желїзничим двірци: „ґазети“, то булиби ви наївні, якбисьте думали, що те може означає християньскі ґазети. В кофейнях, кіосках і бюрах ґазет всюди найдете повно всякого паскудства, а як де припадково християньска часопись заблукала ся, то схована старанно в шуфлядї, або де під сподом. Але і по християньских домах найдете досить жидівского сьмітя, неморальних ґазет і брошур. Так виглядає справа. Прошу собі представити, щоби то дістав такий піколько, хлопець, що розносить ґазети, колиби важив ся жидови подати нпр. Reichspost. Жид би его заскаржив до суду, за кпини з релїґії. А католик і купить без встиду „N. Freie Presse“ і ще дасть „на пиво“. Є католики, що навіть не знають, що у них є якась преса, котра заступає християньску думку.

Отже: коли жид ображує ся, як ему подасть ся католицку часопись: добре. Ми не з гіршої глини мусимо також уважати для себе за ганьбу попирати пресу жидівского сьвітогляду, пресу проти реліґії і морали З жидівских часописий довідують ся християни лише того, що є проти християн, бо вони пляново промовчують всьо, що для християнина миле. Чи то, що жидівске сьміте на верха, а християньске під сподом ві всіх бюрах, які важили ся взагалї щось виразно християньского тримати — не ганьба для християн? Жид на столї, а Християнин під столом? Pius-Verein подбав у Відни, що по кофейнях є всюди католицкі ґазеги, але дістав уваги, що їх нїхто не жадає. Тому кличе: Аґітуйте! Шкода попирати пресу, як католики еї іґнорують. Треба раз набрати відваги, щоб жадати своїх ґазет, треба аґітувати і „напивком“ кельнерови, чи трафікантови, то і вони, маючи в тім інтерес, стануть аґітаторами католицкої преси. Католицка преса є одинока, що відкриває всї бруди „Alliance Israelite“ і боронить католицких інтересів — еї отже треба розширяти в найширші маси народу, бо інакше всьой нарід є виставлений на певну погибель зі сторони рафінованої кліки. Вибори і всї справи християн потребують преси в широких масах. Тому аґітуйте і ширіть добру пресу, бо нині сим одиноким стаєте ся апостолами доброї думки. А се уряд високий і шляхотний, приспорює величезні заслуґи для здоровля суспільности. В першій мірі покликані до сего священники, парохи. В церкві, читальнї, на зборах і сходинах всюди повинні вони памятати і не забути на попиране доброї преси і нищине злої.

Послухайте, як і за чим противники аґітують: на послїднім конґресї лїбералів в Празї постановлено сильно аґітувати всїми ґазетами лїберальними за такими їх прінціпами: „Борба проти всякої реліґії, усунене місий, науки реліґії в школах, заказ процесий і відпустів, усунене присяги зі суду, знесене монастирів, вигнане монахинь зі шпиталїв і добродійних заведень, скасоване християньского погребу, а заведене паленя трупів, попиране відпавших священників (!) пильноване духовеньства“. Сї отже ідеї ширили і ширять лїберали між народ, сим нас хтять живити. Чи не ясно, як на лопатї, що нам робити? Хто має серце християньске, сей стане з Pius-Verein-ом до борби, спізненої вправдї, але тим ревнїйшої проти всїх махінацій рафінованого і завзятого противника.

Нищене злої преси, а попиране доброї немисливе без третого средства, материяльного попираня католицкої преси. Одна віденьска масоньска часопись не найбільша числить свій редакторский буджет на три мілїони корон. Є більші і є їх богато. Якжеж з ними воювати? Технїка видавництва, примінене всїх модних улекшень мусять і в католицких принаймснче центральних орґанах, що ведуть сю борбу на передї, бути такі самі Треба отже много гроший. Малі часописи пожирають масу гроший, лише великі, коли вже ними стануть, можуть

нести дохід. Жидівскі часописи дають мілїйони дівіденди, а католики ще мусять доплачувати. Ми мусимо отже католицкі часописи зробити великими, щоб мали свої доходи, а гроший на се потрібних до часу на кілька літ відки взяти? Їх дасть пренумерата, вкладки до Pius-Verein-у (2 к. на рік, хто не може, то 6 сот. на місяць), аґітация за новими абонентами і неабоноване ворожих часописий. О скілько ворог слабший, о стілько ми сильнїйші. Ті гроші, що від католиків йдуть на службу Жидам, відтягнути їм, а дати католицкій пресї і вже є потрібні гроші.

Pius-Verein істнує 20 місяцїв, але робота єго, Богу і сьвідомим католикам дякуючи, велика. 320 місцевих ґруп в Австриї сполучених з Pius-Verein-ом у Відни через 7 дієцезальних і два краєві товариства збирали гроші на добру пресу в найширших масах (6 сот. на місяць) і хотяй після статуту лишали половину своїй місцевій пресї, а лише половину присилали на бюра і орґани центральні у Відни, то все таки міг він видати: 40.000 К. на бюро пресове, обом центральним дневникам по 71.000, а ще має в резерві 60.000. Числить 70 000 членів. Видав для аґітациї 350 + 370 + 170 тисяч письм. Є се отже рухливе товариство і через него піднесла ся значно преса і справа католицка в Австриї. Бюро кореспонденційне достарчає всїм католицким дневникам що дня цїлу масу материялу, має своїх кореспондентів в Римі, Парижи, Льондонї, Берлїнї, Варшаві, Буда-Пештї. Хто є Pius-Verein-ом в звязи, той знає єго велике значінє і чує ся сильним.

Партикуляристам, що то самі собі для своєї преси будуть дбали і не потребують звязи з Pius-Verein-ом — відповідає о. Кольб дотепом про курця і некурячого. Некурячий обчислив видатки курця на дим і сказав: Видиш, за то мавбись вже власну хату. Але сам, хоть не курив, не мав також власної хати. Дієцезальні комітети, покликані до житя з Pius-Verein-ом і самі для себе зложили тисячі і тисячами запомогли центральне бюро, що їх попирало щоденними кореспонденциями, а центральними орґанами загальну справу католицку в Австриї — а ті, що самі для себе збирали, що зібрали? — най скажуть.

По при загальне попиране преси католицкої не повинні католики забувати, що попиране орґанів центральних у Відни є конечне. Як довго Відень є столицею держави, так довго там головно рішає ся доля поодиноких країв. Кожда нация і партия повинна старати ся в своїм власнім інтересї мати у Відни своїх заступників. Католицкі центральні дневники заступають публично загальну католицку думку — в них говорить ся перед цїлою державою — провінциональні голоси лише в центральних орґанах цоміщені мають значінє для Австриї.

По тих виводах відчитав резолюцию, однодушно з одушевленєм приняту, котра так звучить в скороченю:

Памятаючи на слова святїйшого Отця Папи Пія X., що всї католики мають обовязок злу пресу усувати, а добру попирати, що всї католики Австриї повинні шукати спасеня від злої преси

в Pius-Verein-ї, котрого попирати повинні особливо маючі католики, що дальше партийними сварками не повинні католики себе ослабляти: завзиває VI. загальне католицке віче у Відни всїх католиків до вступленя і попираня Pius-Verein-у і напоминає всїх, щоби в нїм і з ним поборювали лиху пресу, противну віри і морали, пресу переворотову, підюджуючу до ненависти і ексцесів проти народностий, а попирали через католицку пресу загально релїґійне, моральне і економічне піднесенє християнских народів Австриї, щоб охоронити церков і державу від долї Франциї і визволити християн з рук гнобителїв до нового розцьвіту християньских народів.

о. Н. Будка.

До психольоґії фанатизму і апостазиї.

Колиби вірити всїм сплетням схизматиків, протестантів, жидів, масонів і социяльїстів, сплетням розсіваним в формі „поважної“ журналїстики, популярно „научних“ та „строгонаучних“ розвідок, то католицка церков відзначає ся найбільшим фанатизмом і нетерпимостию.

Однак, слово „фанатизм“ дуже елястичне, а ще елястичнїйша єго інтерпретация. Звичайно говорить ся лише про фанатизм в релїґійній сферї, а забуває ся майже зовсїм на існованє полїтичного, национального, клясового, партийного, а навіть і наукового фанатизму.

Слово фанатизм (*φαίνομαι* видавати ся) взяте в властивім своїм зн. етимольоґічним значіню, означає слїпу загорілість, слїпе привязане до витворів своєї уяви, своєї химери, які не мають ані фактичного ані льоґічного узасадненя. В невластивім значіню бере ся слово фанатизм на означенє рішучого, безвзглядного, часто нерозважного, нетактовного виступу в оборонї своєї, хотяй гарної та доброї ідеї, получене з пристрасним, навіть і несправедливим поборюванєм чужої. Того рода фанатизм є темною та слабою стороною, але лиш з огляду на форму виступу. Сама річ, сама ідея такого фанатизму, не має нїчо спільного з фанатизмом в властивім, первіснім значіню того слова.

В щоденнім житю повстало велике замішане в понятях, а то наслїдком ширеної пресою і аґітациєю фразеольоґії. І так слова фанатизм, фанатик уживає ся на означенє людини, яка сьміло, рішучо заступає релїґійний, передовсїм католицкий сьвітогляд. Сама ідея обєктивно нехай буде і добра, субєктивно може собі бути і знаменита, форма єї пропаґованя нехай буде і без нїякої нетерпимости, без нїякого непорядочного запалу, то

однак в ті всї обставини не входить ся. Вистане, щоби ідея була католицка, форма єї ширення сьміла і рішуча, то вже і готова фраза про „фанатизм“. І звичайно в нас так єго понимає ся.

Навідворот, возмім тепер ідею национальну, социальну, полїтичну, наукову, чи артистичну. Нехай та ідея буде обективно ложна, субективно лиш комедиєю, нехай форма єї пропаґованя буде нетактовна, брутальна, то однак, та ідея звичайно удостоїть ся назви патриотизму, любови до справедливости, любови поневолених мас, удостоїть ся назви благородного, молодечого запалу і посьвяченя, до якого треба відносити ся з пошаною.

Правда, нераз і ідея з нерелїґійної сферы, хотяй голошена в властивий спосіб, то однак стягне на себе пятно фанатизму, назадництва, неуцтва, але то лиш тодї, наколи вона не підчинить ся шабльонам принятим надаючим тон напрямам, єсли вона сьміє пійти на розріз з пануючими кличами і фразами дня.

Приміри: Ширене ідеї католицизму, а навіть християнства — то фанатизм, ширене ідеї революції та анархізму — то геройство; релїґійність, побожність, молитва—то пересуди, плитке вільнодумство, кпини з сьвятих річий — то чеснота; заступати інтереси одної суспільної кляси, але не пролетарияту, або навіть і всїх кляс, а не виключно пролетарияту — то назадництво, дбати о інтереси пролетарияту, хотяйби і коштом других кляс, се вже поступовість, студиї над біблїйними або доґматичними питанями—то ненаука, студийоване дрібниць з поза церковних областий, навіть і студийоване нестійних теорий, але лїберальних — се вже наука; схоластика — се дурацтво, феноменалїзм Канта — се фільозофія і т. д. і т. д. аж в безконечність.

Оден мій товариш і то з академічним образованєм, закинув менї фанатизм, коли застав мене перший раз в своїм житю при лектурі книжки про Христа, хоть не знав, чи книжка писана з католицкого, чи рационалїстичного становища.

Скривлені в нас понятя про фанатизм потребують радикальної коректури, а потребують єї і вислови, як поступ, назадництво, научність, демократизм і богато иньших. Занадто піддаємо ся суґґестиї фраз, зі всїх сторін налїтаючих, гарних, але і пустих, як баньки з мила.

Треба нас більше критицизму, треба памятати, що не всьо що старе, немодне, то вже тимсамим і недобре, а всьо нове „сучасне“ вже тимсамим і гарне і добре. Анї всьо, що нагадує релїґію, не є вже тимсамим фанатизмом, анї всьо, що єї поборює, не є вже тимсамим і критицизмом.

Але льоґіка і психольоґія товпи, має свої закони!

Що до фанатизму і нетолеранциї католицкої церкви, що неможливі майже розходять ся понятя! Церков стоїть на засадї до тепер нїким не збитій — а тим менше релятивістами і еволюционїстами, та їх хвилевою правдою — що вона є Христова, вона є одинока, та що лиш вона правдива, бо правда може бути лиш одна абсолютна, незмінна. Всяке признаванє в католицтві иньших церков, булоби лиш неконсеквенциєю, що більше,

навіть абсурдом. Доґматична толеранция зн. признаване всіх церков за обективно правдиві, не може мати місця. Доґматичну толеранцию може мати лиш той, хто сам не має ніяких пересьвідчень.

Єсли в католицкій церкві змушувано насильством кого до приниманя віри, то не можна з того робити церкві закиду. Люди ошибають ся, не є виключена і зла воля, але при тім не сьміємо таких фактів узагальнювати і признавати за конечний наслїдок церковної доктрини. Дальше, треба добре поняти і духа часу і пануючі обставини.

Для приміру: Кілько то плете ся про фанатизм „сьвятої“ еспаньскої інквізиції! Але чи застановить ся хто над тим, що та інквізиция (еспаньска, не римска) була головно полїтичною установою, зверненою против маврів і жидів, які про око хрестили ся, навіть ставали сьвященниками, щоби тим лекше здраджувати державу на річ ісламізму. Інквізиция переборщувала, то правда, але державна здрада маврів і жидів, сама ту інквізицию викликала. Еспаньскі некатолики часто були здрадниками держави, тому то і інтереси церкви і держави в Еспанії так часто сходили ся.

А хто робить закиди церкві за єї фанатичну нетолеранцию? Схизматики. А вони, чи мають до того право? Ні, кличе переслїдуване унії в Холмщинї. Може протестанти? Таж Генрик VIII. за час свого панованя в своїй лиш державі сам вимордував за віру 72 000 душ! А католики в Ірляндиї! А культуркампф в Прусах! А ті сотки мучеників католицкої церкви в схизматицких та протестанцких краях?

Може мають право робити закиди католицкій церкві лїберали? Ні, кличе француска революция, кличуть кровавi війни „поступових“ держав! А може соціялїсти та анархісти мають право закидати церкві єї фанатизм? Ні, бо нема більших фанатиків, більше нетолерантних людий від соціяльних демократів, нема більших терористів від анархістів.

Але релїґія не повинна послугувати ся внїшними средствами, а історія доказує, що релїґійні війни були найбільше кровавi, закине дехто. Але, чи приклонники релїґії мають бездїльно дивити ся, як брудна рука вільнодумців хоче вирвати найбільший скарб віруючого чоловіка? Війни за релїґию були, на жаль, часто жестокі, але без пересади не є і „поступова“ історія. Впрочім, в релїґійних війнах бороли ся люди о то, що їм було найдорожше. Сучасні вільнодумці розуміють, як можна проливати потоки крови за інтерес династиї, за виборене ладу любого соціялїстови або анархістови, за відзискане независимости для народа, а навіть для зискання торгів для лїберального капіталїста. То ясне, але як люди могли бороти ся за свої найсьвятїйші пересьвідченя, се для „поступовців“ незрозуміле!

При тім всїм треба замітити, що релїґійні війни і переслїдуваня при добрій волї християн, а головно при спокійнім заховуваню ся недовірків, дадуть ся усунути, ба вони суть або

викликані потребою оборони перед недовірками або неконсеквенциею до засад віри самих християн. Але пролив крови в інтересї иньших справ, і то зі сторони недовірків нїяк не дасть ся усунути, бо він є конечностию системи, в якій цїль осьвячає средства, в якій чоловік є від нїкого независимий, є для себе цїлию на тій земли.

На доказ нетолеранциї і фанатизму катол. церкви, наводить юдофільска преса антисемітизм. Антисемітизм, приміром християньско-социяльної партиї в Австриї, не лежить однак в ненависти до жидів яко раси, таксамо як і семітофільство лїбералів не лежить в їх симпатиї до жидів яко раси. — Антисемітизм християньскої партиї має на цїли охоронити християньске населенє перед жидівским визиском і то материяльним і моральним. Против т. з. жидів-ортодоксів виступає антисемітизм лиш о стілько, о скілько вони висисають християн материяльно. Свободу віроісповіданя лишає ся їм вповнї. Иньша річ з „поступовими“ жидами, які суть заразою христ. суспільности. Материяльно нищать вони християн своїми капіталами. Капіталїзм то переважно жидівский витвір, наслїдки капіталїзму як павперизм пролетарияту, то продукт жидівщини і єї „християньских“ попихачів. З жидівского дерева виросли і жидівскі овочі. Социялїзм то плід лїбералїзму, пролєтарият то витвір капіталїзму. А що жиди знані зі своєї елястичности, з свого любуючого ся в екстремах характеру, отже і нїчо дивного, що так противні напрями як капіталїзм та социялїзм, є в жидівских головно руках.

Мимо взаїмної до себе ненависти одно їх лучить, а то спільна чортівска ненависть до християньства взагалї, католицизму в особенности. Лучить їх ще і ненависть до середного стану який вони старають ся знищити спільними силами, і який уважають за головну підпору християньства.

Чи антисемітизм, звернений так против капіталїстичного як і социялїстичного жидівства, є витвором фанатизму, чи може, як раз фанатизм жидівства витворив антисеміцку струю?

Жидівство, в капіталїстичній і социялїстичній формі, затроює духову атмосферу своїми обскурними витворами журналїстики, штуки і науки, своїми гадками, своїми дїлами. Чи християни мають як барани дати ся водити за ніс Юдам?

Нарікають юдофіли на погроми чорних сотень. Правда, ті погроми то річ неморальна. Але чи то не жиди, з яких рекрутує ся головно революция і терор, дають самі до того причини? Жиди в Екатеринославі понавішали псам хрести на шию, жиди в Одессї писали, що театральна дружина зробила початок театральних представлень опереткою (зн. Службою Божою). Чи ті провокациї може зносити спокійно релїґійний мужик? Чи лиш оборона своєї віри має бути фанатизмом, а кпини з чужої віри, то поступ?

Як антисемітизм не є расовою ненавистию, але протестом против материяльного визиску і фанатизму жидівства зглядом

християньства, так юдофільство не є расовою симпатиєю але сумою против християньского сьвітогляду, якого головою ліберальне жидівство.

Найбільшим фанатизмом відзначають ся звичайно апостати. Щоби оправдати своє підле відступство, часто викликане найпоганїйшими мотивами, старають ся вони болотом обкинути ту церков, до якої належали. Юліян Апостат, Фотий, Лютер, Комб, Гоенсброех то клясичні типи ангелів, замінених в чортів. По апостазиї нема вже так підлого средства, якого би апостати жахали ся, а ціле їх єство стає лиш фанатичною ненавистию.

Гоенсброех, бувший Єзуїт, уживає найпідлїйшої ложи і фальшованя істориї, щоби з'огидити папство. Ціле своє житє посьвятив на ту роботу. Один сьвященник апостат в Бразилії, скликав віче, щоби на нїм виповісти всї тайни, які коли чув на сповіди. Чортівского замислу не міг виконати, бо як доносили часописи — завалила ся стеля в вічевій сали.

Маю перед собою чотири числа „Ранка“ „руської часописи релїґійно-народної“, яка виходить від 1905 р. яко орґан рускої канадийскої независимої церкви. Богато вже в своїм житю читав я обскурного сьмітя. Таке неуцтво, головно в істориї, получене з кардинальним браком льоґіки і апельованєм до своєї „науки“ і „думаня“, яке оказує „Ранок“, часто лучало ся менї вичитувати. Не треба далеко шукати. Наші популярні видавництва, головно радикальні і социялїстичні, дають богато материялу до того рода спостережень. Але такої полеміки против папства і католицизму, такої простакуватости і брутальности, як в канадийскім „релїґійно-народнім“ орґані, не повстидавби ся сам Лютер в найгірших своїх часах. „Гром. Голос“ в моїх очах піднїс ся, его тон видав ся ще за сальоновим, коли порівнати его з тоном „Ранка“. Чогось обскурнїйшого від „Ранка“ еще не читавєм. Існованє „Ранка“ то нестерте пятно дикости і варварства сучасної журналїстики! То тип апостата!

О. В.

О. БОЦЯН.

Із спорів про акафист.

(Кінець).

Коли якась ідея є на часї, то вона, як цьвітка на весні, десь з під землї прозябає на кількох місцях рівночасно, так що нераз справдї може будити ся здивованє, звідки там єї зерно взяло ся? Так і з розвязкою акафистового питаня.

Спонуканий авантурничою тезою Пападопуло-Керамевса до докладнїйшої аналїзи тексту акафиста, M. Théarvic, як се попередно[1]) сказано, прийшов до переконаня, що ся пісня в своїй цїлости зовсїм не сьпіває про визволенє Царгорода, а є лишень похвальним имном в честь Богородиці о характері виключно духовнім. Патріотичним пеаном Царгородця він став доперва пізнїйше, коли перед початковим ікосом появив ся характеристичний засьпів, у якому »город« (наші Славяни замінили его на »раби твои«) сьпіває своїй »Взбранной Воєводѣ побѣдительная«!

Майте рівночасно з тим, як Théarvic несьміло поставив сю свою іпотезу, являє ся такий самий погляд, але вже певний себе і рішучий у Бенедиктинця Плячіда де Меестер в Римі. У своїй студиї про акафист[2]) він вже ясно доказує (що впрочїм і так очивидне), що се є пісня на Благовіщенє і Воплоченє Сина Божого і не є у ніякій звязи з історіею Константинополя. До неї навязаний є лишень перший кондак, але сей по свому духу і пізнїйшому походженю, до цїлости пісні не належить.

Наколиби річ справдї так мала ся, тодї вже повстанє акафиста не булоби конечно звязане з Чаргородом. Значить ся, можнаби було за его колискою і куди инде глядїти. А кудиж, коли ми так привикли всего в Візантиї шукати?

Нинї очи наукового сьвіта зверенї дальше, на схід. А вже чверть столїтя тому назад имнольог Вільгельм Маєр зі Спіри вказав на се, що мельодиї грецких церковних пісний походять від Сирийців[3]) Щоби вийти з круга загадок і противорічень, у який попадали всї, що писали про акафист, на се нїхто не виснував заключень із згаданої теориї Маєра. Бути може що в сїм не малу ролю грала і неприхильна опінія, з якою вона стрінула ся у критиків[4]). А тимчасом для розвязки питаня акафисту вона майже силою конечности насуває ся. Коли порівнає ся будову акафиста з имнами »мадрâшê« Єфрема Сирийского (+373[5]), бачить ся незбиту схожість у них в принципах композицийних. Имни мадрâшê, призначені для сьпіву антифонного хору, мали зворотки о

---

[1]) гл. „Нива“ с. р. ч. 20 ст. 628.

[2]) Dom Placide de Meester O. S. B. L' inno acatisto ΗΚΑΘΙΣΤΟΣ ΥΜΝΟΣ. Studio storico letterario. Roma 1905. Відбитка з „Bessarione“. Цит. у Баумштарка). Попередно він видав був ΑΚΟΛΟΥΘΙΑ ΤΟΥ ΑΚΑΘΙΣΤΟΥ ΥΜΝΟΥ. Officio dell' inno acatisto in onore della santissima Matre di Dio. Roma 1903.

[3]) Wilh. Meyer, Anfang und Ursprung der lateinischen u. giechischen rythmischen Dichtund (Abhandlungen d. philos.-philol. Classe d. kön. Akademie d. Wiss. Bd. XVII) 1804 München ст. 267—450. Друге видане в его: Gesammelte Alhandlungen zur mittellateinischen Rythmik“ 2 том. Берлїн 1905. ст. 1—201.

[4]) Проти ней виступили: G. M. Dreves, Göttingen Gelehrte Anzeigen, 1886 ст. 284—93; — Kawczyński, Essai comparativ sur l' origine et l' histoire des rythmes, Paris 1889 p. 138—41; — Deutschmann, De poesis Graecorum usu et origine 1889 ст. 3—4, 23—5; — пор. А. Васильевъ, О греческихъ церковныхъ пѣснопѣніяхъ, 1897 Спетерб. ст. 47—8.

[5]) А. Васильевъ, О гр. ц. пѣснопѣніяхъ ст. 50—51; Филарета, Историческій обзоръ пѣснопѣвцевъ и пѣснопѣнія греческой церкви, изд. 3. Петерб. 1902 ст. 85 і 87—8.

двох ріжних складах, які слїдовали напереміну по собі. Кожда зворотка становила для себе окрему ідейну цїлість, а припів або один сталий, або перемінний, був необходимим закінченєм кождої строфки. Параллелїзм до сеї двоякої будови ікосів і кондаків з припівами: »Радуйся«, »Аллилуія« аж наглядно видимий. Можеби він і на дещо міг вказати... Але на се не звернено уваги. Но мимо того яко найновійша фаза у допитах про початок акафисту станула східна сирийска теория.

3. Сирийска теория. Вона виринула, так сказати, зовсїм припадково. То значить ся, не яко результат имнольоґічних досьїдів, а як консеквенция із здобутків на поли істориї иньшої штуки — малярства.

У тому заслужив ся професор ґрацкого університета і історик штуки, Йосиф Стшиґовскі. Минувшого року він у записках віденьскої Академії Наук опублікував мінїятуру одної сербскої псалтири з початку XV в., замітної тим, що кромі ілюстрованої псалтири містить у собі текст і ілюстрациї біблійних пісень, притчі о милосернім Самарянині і акафиста[1]). Сї ілюстрациї, мимо схожости, на перший погляд, з византийскою штукою і зависимости Славян від Царгорода, походять однак з поминенєм византийскої столиці із Сирії і опирають ся на старо-християньскім, геллєнїстично-східнім взорі. Тезу свою автор опирає головно на відступленях від загально-византийского типу і поодиноких характеристичних чертах орнаментики, які є без сумнїву східного походженя (ст. 89—103). У сих ілюстрациях він добачує нові докази на свою тезу, яку він поставив був 1901 р. в книзї „Orient oder Rom“ про орієнтальне походженє християньскої так романьскої як і византийскої, як і врештї навіть ісламійскої штуки, у протиставленю до шкільної традициї про римске чи візантийске єї походженє.

Але не йде тут о тезу автора а о акафист. Єго ілюстрациї, вяжучі ся тісно з ілюстрациями псалтири, є рівнож, після думки Стшиґовского, сирийского походженя, про що сьвідчить їхнїй їконоґрафічний характер (ст. 101—2).

»Коли признасть ся певність сих доказів, то сейчас слїдує вірояτність, що і сам имн акафистовий наперед був в Сирії з'ілюстрований, майже хотїло би ся вірити, що він там мусїв та-

[1]) Die Miniaturen des serbischen Psalters der königl. Hof- und Staatsbibliothek in München, nach e. Belgrader Kopie ergänzt und im Zusammenhange mit d. syrischen Bilderredaction des Psalters untersucht von Josef Strzygowski. Mit e. Einleitung v. V. Jagić.

(Denkschriften d. kais Academie d. Wiss. Philos.-hist. Klasse LII. 2 Abh.). Wien 1906. LXXXVII+139 S+LX Taf. u. Abbild. im Texte. gr. 4°.

Рец.: Munoz, Nuovo Bullettino di Archeologia Cristiana, XII, 193–6; V. Schultze, Monatshefte f. kunst.-wiss. Literatur. II 1906, 153—4; – A. Baumstark, Byzantinische Zeitschr. XVI, 1907, 641—61; A. Stegenšek, časopis za zgodovino in narodopisje 1906, 108—10—Б. Николајевич, Српски Књижевни Гласник 143, 60–66; --Anonymus Летопис Матице Српске, 242, 105 сл.; — Ch. Diehl, Journal des savants 1907, 298—311.

кожі повстати« (ст. 101). — Погляд новий і несьмілий, а йдучий в супереч усьому дотеперішному візантийскому переданю.. Які же его автор має і дає докази еще більше кромі згаданих іконоґрафічних?

Сам порядок рукописи, у якій по псалтири слїдують біблїйні пісні старого и нового завіта а за ними акафист, вказує на розвій имноґрафії церковної яка виплинула з синаґоґального переданя за посередництвом Сириї. Найбільший візантийский піснопівець Роман Солодкопівець (ок. 536 – 56) був родом Сириєць[1]), що »лично перещіпив сирийску поезию на византийску землю«, а таксамо і Иоан Дамаскин († перед 754) та Косма Єрусалимскій (VIII в.), »творцї палєстиньских канонів і тріодий, котрих дїла з місцевого культу єрусалимского переходять у столичний, де доперва круг имноґрафів студийского монастира, опираючи ся на їхніх раменах, веде дальше їх дїло«. А як сирийска поезия, так і взагалї сирийска культура впливає до Візантиї. Сї моменти, які Стшиґовскі підносить можуть що найбільше его іпотезу здїлати віроятною, але до єї певности вони еще не вистарчають. Їх основнїйше доказати, підняв ся А. Баумштарк у цитованій рецензиї на книгу і погляд Стшиґовского, яка містить ся в »Byzantinische Zeitschrift« с. р. (ст. 656 – 59).

Признаючи влучність піднесеного моменту имнольоґічного він розвиває і доповняє его дальшими параллелями з істориї сирийскої і візантийскої культури. І так Константинова церква Воскресенія в Єрусалимі була первісно взором для прочих церков на просторони від Беріту аж до Єрусалима, подібно як пізнїйше »Сьв Софія« царгородска для териториї від Едесси аж до Єрусалима і Солуня. Заким візантийскі літурґиї Василия В. і Золотоустого приняли ся у цїлім православнім сході, була перед ними на цїлім просторі від Індий аж до грецких монастирів Риму, иньша східна літурґия, звана іменем Якова єрусалимского, брата Господнього. Єрусалимскі сьвята і богослуженя страстного і пасхального тижня переняв Константинополь і взагалї грецка церква, яко готову вже цїлість, передше, заким вийшло з Царгорода збогачене року церковного празниками Богородиці. Восьмитижневий великий піст, який в Єрусалимі вже був напевно під кінець 4-го столїтя, перейшов звідси у Царгород, а через его посереднитво до цїлої грецкої церкви, тілько з певними додатками: двох неділь попереджаючих его, то є о митари і фарисею та розпустнім синї, а по них, на спомин колишнього пізнїйшого зачинаня посту, з додатком постного богослуженя доперва неділя сиропустна. На поли таґіоґрафії Метафраст (X в.) переробив у значній части старі тексти сирийского походженя. »Анальоґічних фактів, (каже рецензент на ст. 659) далоби ся аж до непроглядности навести. Се, що всюди в рівній мірі стрічає ся, є один і той сам образ істориї розвитку: за візантийством, яке кінчить християньско-орієнтальний розвиток

[1]) Филаретъ, Ист. обз. пѣснопѣвцевъ изд. 3. ст. 167.

культури, а в собі самім доходить до завершеня доперва з покінченєм іконоборства, лежить ширша спідна верства сирийского, яка з одної сторони в него вливає ся, а з другої знова оминаючи Царгород дїлає безпосередно дальше на таких точках, які новійшою филею візантийского впливу не були захоплені«.

Однак сї історично-культурні анальоґії можуть що найбільше промавляти за сирийским походженем акафисту, але єго єще не доказують переконуючо. Із прямих доказів на се Баумштарк наводить два. Пержий: становиско акафисту до Романа Солодкопівця, який за цїсара Анастазия I (491—518) прийшов до Царгорода і тут був дїяльний за часів Юстинїяна. За поглядом, що несїдальний имн є старший від сего великого пісноспівця, промавляють важні моменти, які піднїс П. Маас[1]). В такім разї акафист »прямо мусить бути плодом сирийскої землї. Бо він носить на собі цїлковито характер поезиї, якої клясичним містцем є якраз Роман, а вона є чисто і цїлковито сирийска і вірояно саме через колишнього діякона храму Воскресеня в Берітї зістала перещіплена до візантийскої столиці«. Роман сам був Сириєць і взорував ся на сьв. Єфремі, котрого пісні, як висше сказано, могли бути взором для акафисту. Що більше, не лишень форма, але і богато привітів повторяє прямо слова Єфрема. Приміром: (1 ікос) »Радуйся, єюже клятва исчезнетъ« — у Єфрема: »радуйся викупленє із проклятя; (ік. 2) »Рад. лѣствице небесная, єюже сниде Богъ, радуйся мосте, преводяй сущихъ отъ земли на небо« — Єфр.: »мосте цїлого сьвіта, ведучий до неба«, »радуйся драбино, по якій сходять ангели; (ік. 7) »Рад. древо свѣтлоплодовитое, отъ негоже питаются вѣрніи« — Єфр.: »рад. тїнисте деррево, з якого збирають плід«; (ік. 8) »Рад. Бога невмѣстимаго вмѣстилище« — Єфр.: »Бога нїчим необнятого обнимає Марія«; (ік. 12) »Рад. похвало іереевъ«—Єфр.: »радуйся похвало апостолів«; (конд. 12) »О всепѣтая Мати«—Єфр.: »О всепіта Богорице«[2]).

Яко на другий доказ східного походженя акафиста А. Баумштарк вказує на образ Благовіщеня, який находить ся в церкві сьв. Николая монастиря Мâр Сâвâ коло Єрусалима Яко сьвідок великої хвилї Воплоченя Слова стоїть у вікнї будинка сьвятий у одежі монашій зі звитком у руцї на якім є виписані початкові слова першого ікоса. Се може бути лишень поет имна благовіщеня, яко клясичний вістун великої тайни. Побіч него написане імя: **Ο ΑΓ ΚΟΣΜΑΣ**. Той, хто уважав згаданого вже Косму Єрусалимского за рворця акафиста, міг був що до пори ошибнути ся. »Однак він мав єще сьвідомість, що він не є візантийского, а сирийско-палестиньского походженя«[3]).

На сїм покищо опинив ся проблєм акафистовий. Резуль тат до якого він дійшов, є ось який: Несїдальна пісня є имн на Бла-

[1]) у Byzant. Zeitschr. XIV (1905), 644 сл. і XV (1906), ст. 19.
[2]) зібр. у А. Петровского, Акаѳистъ „Правосл. богосл. Энциклоп. I. (Петерб. 1900) кол. 375.
[3]) Byz. Zeitschr. XVI (1907) 658.

говіщенє, походженя сирийско-палєстиньского, віроятно з пятого столїтя і з істориєю Царгорода не має нич спільного. Лишень пізнїйше вона стала побідною піснию подяки для Богородиці, Спасительки столиці, коли місце затраченого першого кондака (Благовіщеня) занявъ кондак теперішний, своїм патріотичним духом зовсїм відмінний від цїлої пісні. Коли же все то стало ся, і хто був творцем цїлого имна і пізнїйшого кондака, се лишає ся єще для дальших дослїдів...

Християньска демократия між французькою молодїжию.

(Д а л ь ш е).

Лише щиро демократична і наскрізь католицька акция зможе з'орґанїзувати людовий рух на суспільно-християньских основах. Сей ідеал є цїлию аспірациї і жертв і надїй великих сердець, а специяльно молодїжи, яка плекає ідеали будучности.

З проґрами: „del' Opera dei congressi".

Над дискусиєю, яку випереджує короткий, а ядерний виклад обговорюваної квестиї чуває презес або оден з наукових дорадників, придїлених до кождого кружка, щоби дискусия не перейшла в безуспішну балаканину або сварню*).

В Парижи побіч редакциї Sillon є для кружків специяльна бібліотека і наук.-літературна ляборатория, в котрій кождий з членів находить поміч наукову в книжках і вказівках, як має ся учити, як виготовляти реферат, як приготовлюватись до дискусиї.

Теми до рефератів і дискусий є преріжні і зачерпнуті з ріжних галузий науки. Так читаємо в одній відозві, запрашаючій всїх охочих людий до тих огнищ самообразованя, що про-

*) Такий нагляд є конечний, бо нераз навіть мимоволї вихопить ся якесь слово чи якийсь погляд, може в собі часом і невинний, однак через авдіторию зле зрозумлений, доводить до немилих сцен, потягає немилі наслїдки. Таке у нас лучилось з одним професором в однім гал. місточку, так що при протоколї в Старостві питав комісар проф., чому як раз викладав о астрономії, а не о пчільництві!

ґрама відчитів має обіймати всї предмети, котрі кождий образований чоловік знати повинен: „на першім місци глибокі квестиї суспільні і релїґійні, котрі впливають на наше житє і безпосередно його дотикають. Але крім того занимати нас будуть в рівній мірі квестиї літературні, наукові, артистичні і наукові погувірки — словом, кружки мають бути правдивою школою доброго смаку і погляду".

Молодіж дуже вчасно боре ся з трудностями житя та живо інтересує ся всїм, що бачить і чує щоденно. Проте й квестиї, на кружкових зібранях обговорювані, мусять бути для молодіжи інтересні. Кілько то молодіжи у нас в Галичинї по наших ґімназиях сходить на дорогу социялїстичних теорий, не маючи нїзвідки спромоги прийти до здорових соціольоґічних поглядів. Кілько то нашої нещасної, правдиво нещасливої молодіжи блукаєсь по манівцях релїґійної байдужности, скептицизму, ба навіть безвіря, не могучи розігнати густої нераз мраки з своєї душі теплим, щирим та ясним промінчиком Христової науки, сильним та полоняючим арґументом, сильним та пориваючим а щирим та свобідним Божим словом. Кілько то нашої молодіжи, сього народного цьвіту нашої народности нидіє, марнить ся, вяне передвчасно старечою вялостию, не маючи нїзвідки щирої та сердечної поради в квестиях таких інтересних для дозріваючої молодіжи.

Кілько то гине, пропадає марно в той спосіб! Кілько то молодіжи в самім розцьвітї житя, коли то їх вітчина о ратунок просить-взиває, коли то Церков до працї їх кличе, коли то родина хоче їх поставити на вершку своєї слави і хвали, они йдуть сиру землю гризти!

Де провина? На тих, котрим Господь поручив опіку над ними, на тих, від котрих колись зажадає Судия страшного справозданя у страшний день Суду!

Франция вже схаменулась. Перестрашилась страшного боляка на своїм орґанїзмі і береть ся до систематичного лїченя. Відбувають ся там по кружках виклади і о квестиї робітничій, і о квестиях релїґійних, о вітчинї і еї істориї, о гиґієнї і пр. і пр. — словом о всїм, чим живо молодіжь займаєть ся, та що здорово впливає на душу і на тїло молодіжи.

В тїснїй злуцї з кружками стоять людові доми, „Народні Доми", закладані християньскими демократами. „Хотячи розширити наше апостольство поза тїсні рамки кружків і злучити всїх без згляду на ріжницї переконань — говорить Marc Sangnier — почато засновувати „Народні доми" всюди, де лише лучилась до того нагода. Доми ті, котрі черпають свою животну силу з кружків, розвинули ся незабавом в животні огнища просьвітні для широких мас люду. Там уряджуєть ся для термінаторів курси з обему заводового образованя, для дорослих інтересні виклади, для женщин музикальні вечерниці. Трудить

ся коло того всього молодіж з кружків, котра знаючи своє окруженє. приваблює слухачів, вибирає теми і запрашає професорів. З'орґанізовано вже в них, в тих „Народних Домах“ поміч правну і лїкарску, думають ще прилучити до них підприємства економічні.

Та побіч постійної і реґулярної праці культурної, над вихованєм і образованєм робітників в домах людових, уряджують надто католики - демократи в робітничих огнищах раз-у-раз великі публичні згромадженя. Ціль тих згромаджень є подвійна: раз' щоби соціялїстам показати очевидно, що католицкі переконаня і погляди і ідеали суспільні не лякають ся сьвітла нинїшної науки, а по друге, щоби розвіяти ті пересуди та фалші, котрі наче непроходимим муром відграничають соціялїстів від католицких робітників.

Пригляньмось загально таким публичним зборам. Послухаймо, о чім там балакають, диспутують.

Збори численні. Около 500 робітників прибуло на згромадженє. Більшість з них, соціялїсти. Головним бесїдником є Marc Sangnier, котрий серед глибокої тиші викладає ясно, ядерно, з великою силою переконаня о католицкій демократії у Франції. Його бесїду переривано раз по раз оплесками, зразу тихими, які відтак перейшли у правдиву бурю. По викладї дискусия і жива виміна слів, проваджена з обох сторін з академічним достоїньством. Тая словна боротьба є вельми характеристична. Перший виступив соціялїста Gastellier, витаний живими оплесками: „За вчасні суть ті оплески, товариші — говорив — Лякаюсь, що мої слова многих з вас зачудують; бо мушу вам заявити, що на точцї фільозофії і ідеалів стою в повній згодї з п. Marc Sangnier. Але пощо тут впроваджувати квестиї професіональні? Він нам говорив, що ми є католиками. А то неправда! ви не католики. Ви, ви є християни. І ми тоже ми соціялїсти, єсьмо християнами, бо науку Христа в житє впроваджуємо. Але коли поглянемо на тортури в істориї, котрі католицизм завдавав людям, маємо рацию сказати собі, що треба здалека держатись як від джуми, від всїх сьвящеників і від всїх релїґій, які-би они й не були“.

Частина слухачів плескає у долоні, а Marc Sangnier підносить ся, щоби відповісти.

„Квестию релїґійну впровадив я до дискусиї — говорить — бо я переконаний, що католицизм, яко релїґія позитивна, є правдивою силою суспільною, бо нинї дуже часто уважають єго за велику силу реакцийну.

Признаєте, що між нами під зглядом суспільним є певна солїдарність. Добре, та я знаходжу і під зглядом релїґійним щось анальоґічного в католицизмі. Чим бо є спільність сьвятих,

силою котрої заслуги кождого виходять на хосен усїм прочим, як не солїдарностию душ? Отсе примір, як поняте фільозофічне стало в католицизмі фактом релїґійним.

Католицизм, котрий голосить, що, релїґія не є справою приватною, є зі всїх релїґій найбільше суспільною.

Що до другої точки: говорено тут о злочинах Церкви: о о ночи св. Вартоломея, інквізициї. . . .

Голос: І о силябусї!. . . . .*)

Marc Sangnier: Говоримо в тій хвили о злочинах Церкви Силябус нїкого не усмертив (сьміх).

Задача Церкви не сповнила ся в однім дни. Католицизм розкинув суспільні зерна, котрі поволи розросли ся. І так Церков не лише знесла невільництзо, она здїлала богато більше: бо оголошуючи сьвіту людське достоїньство, розвиваючи в суспільности почутя християньского братерства, не лякаючись брати сьвящеників і епископів з ряду невільників, здїлав, що невільництво стало неможливим.

Подібно й війна є одним з нещасть, або если хочете одним із злочинів нинїшної цивілїзациї; але війни жадною мірою не можна приписати Церкві.

Голос: Але Церковь сьпівав Te Deum всїм побідникам!

Marc Sangnier: Так, але сьпів той гомонїв би ще дужше, могутнїйше в дни, коли би празновано загальний мир. Та минає 10 хвиль, в якій я мав скінчити бесїду.

Тов. Gastellier: То нїчо. Говоріть дальше. Говорите вельми займаючо

Голоси на сали: Просимо дальше — просимо еще говорити.

Marc Sangnier: Церков нїколи не похвалювала війни загінної, заборчої. Церков лишь позваляє народам як і одиницям боронити своїх прав. Та Церков з природи своєї впливає все успокоюючо на народи. . . .

Тов. Ternaux просить о голос:

З наших синдикатів — говорить — викинули ми всї релїґії, бо они опирають ся на фальшивих засадах, подібно як милосердіе, котре упокоряє того, що приймає даток. Ми відкидаємо релїґію, бо она є для нас кулею у ноги і повстримує поступ. Хвалилисьте тут сестри милосердія; таж они працюють для личної користи, бо для спасеня душі, між тим як социялїсти працюють для людства".

---

*) Нам нинї можуть зробити подібну увагу, а дуже колючу: А. булля о руськім обрядї въ Америцї? —

Marc Sangnier: Товариш бере милосердіє за милостиню. Милосердіє, то значить злука двох душ: милосердіє голосить любов. Хто хоче бути католиком, тому не вистарчить повтаряти: „Господи, Господи“, але треба любити Бога, любити ближнього

Є то також мильне, що католицизм уважає небесну нагороду, або страх перед пеклом за єдині побудки людських дїл. Ми дїлати маємо з любови Божої. Та, коли хто дїлає з боязни перед пекольними муками або в надії небесної нагороди, Церков такого не ганить, не осуджує зараз.... Питав ся дальше, як можна чоловіка всилувати до загальної любови, до любови ближнього, до солїдарности красше і успішнїйше, як не тоді, коли ти єму покажеш, що то є сам Ісус Христос, котрого він має любити в кождім чоловіцї; бо всью, що є красного і благородного в людській душі, є обявом житя Божого Лише католицизм робить солїдарність обовязковою“..... і т. д.

Як з наведених частин дискусиї видко, диспута обертає ся виключно в царинї квестий релїґійних, хоч відчит був о демократиї християнський на тлї відносин французьких.

Та французькі социяльїсти залюбки розправляють о катехизмі. Знать, спрага річий висших, вічних діймає порядно їх холодне серце.

А що хр. демократи користають охотно з кождої нагоди, щоби до тих затемнених голов дійшло сьвітло науки Христової, хтож би не був з того вдоволений та вдячний. І має се нераз добрі наслїдки. „За кождим разом, коли зійшли ся ми з людьми, навіть для нас ворожими — говорить M. Sangnier — переконались ми наочно, що наші ідеї і наше одушевленє перенимали їх, порушували та потягали. Бо в народї є в дїйсности лише у починї то, в що ми віримо і до чого стремимо. Працюючи над його визволенєм, дивно нам було, що декотрі мури пересудів суть такі слабенькі; вистарчить лише по простy та зі серця промовити, а старі мури упадають, як під відгомоном святих труб“.

Лише хто хоче виступити до релїґійної дискусиї, повинен мати богато любови в серцю та бути узброєним в умітности нашого віку.

Всякі сукцеси на публичних зборах завдячують хр. демократи головно засадї і чесноті любови ближнього, котрої овочами є льояльність, толєранция і солїдарність, шанованє свободи слова і достоїньства чоловіка. Щоби-ж постояти кріпко в оборонї правдивої свободи слова і дискусиї, витворилось між хр. демократами нове братство під назвою Jeune Garde „Молода ґвардия“. З запалом та з спокійною відвагою стоять они на сторожі правдивої свободи.

Тяжкі часи релїґійні переживає Франция. З великим завзятєм поступає там ворог проти Церкви Христової. Але дивлячись на той рух могучий посеред здорової французької молодїжи, дивлячись на працю і запал молодих апостолів, які з посвяченєм несуть сьвітло Христової науки поміж сїльскі стріхи и поміж інтелїґенцию тай до варстатів робітничих, хтожь би посьмів не вірити у відродженє франц. нациї. Народ, котрий переховує в своїм серцю, в серцю своєї молодїжи такий великаньский запал сил моральних и сьвятих ідеалів, хотьби стояв над пропастию, хотьби і на звалищах сьвятинь, двигне ся, не згине, не пропаде нїколи, бо сила живої, повної сьвятого жару молодїжи є невичерпана, непобідима.

І наш український народ переходить тяжкі часи На темнім тлї загальної нужди економічної, котра так страшно пригнїтає наш народ робочий, принимаєсь скоро всякий хабаз, нанесений злими, виродними робітниками на нашу народну ниву. Не лише не устали, но еще помножились давні крамоли, межиусобиці між невинним та збаламученим українським народом, який запроваджує тепер у себе правдиву братовбійчу війну; та того всього лиха, до тої нужди материяльної і до тих межиусобиць долучаєть ся послїдними часами ще одна страшна, найстрашнїйша зі всїх язва, язва атеїстичного социялїзму і радикалїзму.

Де поміч, де ратунок?

Скажім ясно, отверто, кличмо на весь голос: Нїгде, лише в Христї-Спасї! Нехай но й у нас молодіж, перенята духом Христовим, занята Його святим огнем попрацює над собою, згуртуєть ся у тисячні солїдарні кружки, нехай но між темні маси люду і міщаньства по селах і місточках і містах вкинуть наші молоді, живі сорцї ясні снопи Божого сьвітла, а скоро двигнесь народ з пониженя і темноти та нужди, і певно правдивою солїдарностию здобуде собі красшу долю.

А у солїдарність велику, у солїдарність народню. всенародню нехай злучить нас всїх відвічня любов Христова!

Дубецко — жовтень 1907. *М. Д.*

ВСЯЧИНА.

З нинїшним числом „Ниви“, послїдним с. р., висилаємо нашим П. Т. Предплатникам єще один аркуш наук Впр. о. Е. Гузара, щоб сегорічний проповідничий „додаток“ правильно закінчити.

З слїдуючим ч. „Ниви“ розпічнемо новий єї річник. Покищо задержимо дотеперішню форму видавництва; маємо однак надїю, що нам удасть ся протягом року здїйснити проект, поданий в попереднім ч. (23.) Н., щоби збільшити „Ниву“ лїтературним додатком.

Дякуючи всїм нашим дотеперішним Впов. Дописувателям поручаємо ся і на дальше їх ласкавій памяти і просимо присилати нам як найбільше дописий про всї потреби і прояви нашого суспільного і релїґійно-культурного житя.

Ми із своєї сторони доложимо всїх старань щоби наша часопись як дотепер так і на дальше стояла на вижині свого завдання і дїйсно вдоволила тим всїм вимогам і потребам, які єї покликали до житя і становлять рацію єї існованя.

Редакция „Ниви“.

В виду сего, що з кінцем с. р. чекають нас значні виплати, просимо наших П. Т. Предплатників о сплату залеглостий і о відновленє предплати на слїдуючий рік. Заразом просимо простити нам деякі адмінїстрацийні і експедицийні похибки в послїдних місяцях.

Адмінїстрация „Ниви“.

Господарско-економічні виклади. Заходом тов-а „Сїльский Господар“ у Львові відбуде ся у Львові третий цикль господарско-економічних викладів. Виклади, що обіймуть найважнїйші господарско-економічні питаня, будуть вести ся в двох напрямах: а) суспільно економічні справи і б) найважнїйші справи сїльского господарства з увзглядненєм дрібних господарств. Програма викладів: А) Виклади з обсягу справ суспільно-економічних: I. Дотеперішні успіхи на поли орґанїзациї руских кредитових і господарских спілок в Галичинї, референ пос. др. Кость Левицкий. — II. Значінє і суть хлїборобских спілок а подрібно орґанїзация таких спілок на Буковинї, референ др. Лев. Когут, директор Союза хлїборобских спілок в Чернівцях. — III. Жінка в житю господарско-суспільнім, реф. проф. др. М. Коцюба. — Б) Виклади з обсягу сїльского господарства: — IV. Ради господарскі при читальнях Товариства „Просьвіта“, реф. інспектор о. А. Глюдзїньский. — V. Молочарство, реф. Гарасевич. — VI. Садівництво, реф. проф. о. І. Раковскій з Залїщик. — VII. Примінене годівлї худоби до місцевих условин і сучасних вимог торговельних, реф. проф. др. Коцюба. — VIII.

Годівля дробу, реф. проф. І. Раковский. — IX. Огородництво, реф. др. Г. Величко.

Виклади відбудуть ся в днях 26., 27. і 28. грудня с. р., а именно в слїдуючім порядку: 26. грудня рано виклад А. І., по полудни А. II; 27. грудня Б. IV. V. VI., по полудни (на загальних зборах Тов. „Сїльский Господар“) Б. VII.; 28. грудня рано для жіноцтра виклади А III. Б. VIII і IX. Початок що дня о 9-тій годині рано, взглядно 4 тій по полудни. — Час призначений на виклади, буде використаний в той спосіб, що по кождім викладї відбуде ся дискусия на тему виголошеного викладу. Видїл товариства „Сїльский Господар“ просить проте сподіваних участників, що до дискусий, які вже в обох циклях відбувших ся викладів оказали ся вельми поучаючими, щоби зволили зібрати найбільше материялу, входячого в обсяг оголошених викладів, а тодї дискусиї стануть найцїннїйшим доповненем викладів. — Виклади будуть безплатні та будуть відбувати ся в гр.-кат. дух. семинарии, де всї сьвященники дістануть безплатне поміщене в рускій духовній самінарії. — Виклади для жіноцтва відбудуть ся в Інституті СС. Василиянок, при ул. Зибликевича ч. 24.

Зголошеня приймає товариство „Сїльскій Господар“ у Львові, Ринок ч. 10. Лїста зголошеня замкне ся перед викладами 23. грудня. — Товариство „Сїльский Господар“ у Львові, признаючи велику вагу жіноцтву в житю господарско-економічнім, розширило програму своїх викладів на деякі справи жіночі і звертаючись отсим до всего жіноцтва і всїх Хвальних Товариств жіночих з прошенем о ласкаву співучасть у викладах — Товариство „Сїльский Господар“ у Львові, надіє ся, що і сей третий цикль викладів заінтересує найширші круги нашої суспільности і збере як найбільше участників до взаїмної науки та виміни гадок в справах господарско-економічних.

Наколи готовий буде статут, то при сїй нагодї прийде на порядок дневний заснованє економічного товариства для сьвящеників, о котрім в „Ниві“ була кілька рази бесїда. Бути може, що гадка ся буде зреалїзована або бодай поступить о який крок на перед.

Видїл тов-а **„Сїльский Господар“ у Львові.**

До унїверзитетского питаня. — На сегорічнім листопадовім вічу австрийских католиків в Відні, виголосив звісний кермапич католицкоъо відродженя в Австриї, др. Люґер, бесїду, в якій напятнував нинїшний, зглядом Церкви нетолерантний напрям австійских унїверситетів і міністерства просьвіти, та візвав до здобутя що найменше рівних з лїберадами прав в тих публичних, наукових заведенях. — Під кличем „свобідної“ науки ширять професорскі виклади противно невірство і упереджене, нераз і фанатичну ненависть, до Церкви. Під кличем „свободи“ опанували лїберальні професори, а ще більше студенти, унїверзитети, і терором старають ся усувати католицких, не

жахаючи ся і грубих, брутальних средств. А то всьо в імя „свободи пересьвідчень“! Свобода але лиш для лібералїзму! —

— Послїдні події брутального нехтованя пересьвідчень католицких студентів „поступовими“ їх товаришами, головно в Граду і Празї, викликали огірчене католицких кругів, а бесїда Люґера документом того огірченя. За свій виступ удостоїв ся він титулу „істинно християньского“ (анальоґія до „істинно русскій“) зі сторони „Дїла“. —

— В „клерикальній“ Австриї на „поступових“ і „безпартийних“ університетах тяжко дістати катедру і найбільше кваліфікованим силам, если вони сьміли заманіфестувати ся католицким духом. Натомість для людий, що манїфестують ся либеральними поглядами, катедри стоять отворені. Гофрат Людвик Пастор, автор епохального твору „історія пап“, не може дістати в Відни катедри, лиш задля своїх пересьвідчень. Именованє Гафнера професором ориенталїстики в Інсбруці, викликує погрози национально-лїберального студенства, бо Гафнер не криє ся з своїм католицким почуваєм. Але жидам, які подавляючою більшостію. опанували катедри, не робить ся в „католицкій“ Австриї нїяких трудностий, противно, всяку з ними на тій точцї конкуренцию, пятнує ся яко „назадництво“. —

Теперішний мінїстер просьвіти, Мархет, радо і совістно сповняє прикази своїх товаришів від кельнї (зн. масонів), які поставили резолюцию на сегорічнім з'їздї вільнодумних в Празї, щоби стреміти до загарбаня в свої руки що найбільше впливових становищ, розуміє ся, в цїли поборюваня „клєрикалїзму“, а властиво християньзму. А резолюция католицкого віча, щоби стреміти до осягненя впливу на університетах, та зломити вільнодумну котерию, викликає протест зі сторони мінїстерства, професорів і студентів. Против праскої резолюції нїхто не протестував, котяй та резолюция стремить до опанованя одною клїкою університетів, підчас коли віденьска резолюция домагає ся лиш зломаня тої переваги, свого рівноуправленя та шанованя релїґійного почуваня мілїонів горожан. —

— Віденьскі професори скликують збори, Йодля вибирають референтом. Фридрих Йодль, професор фільозофії у Відні, атеїст і материялїст, для якого іслямска культура „поступом“, а християньска „назадництвом“. Єго одномишленник і товариш по фаху в Празї, Масарик, звісний з своїх масоньских подвигів в Чехах, звісний і читачам „Ниви“ (1906, ст. 585—8, 629—33) з своїх плитких виступів против релїґії і церкви. І той Масарик вносить петицию в парлямєнті против бесїди Люґера, Масарик, для якого університет є лиш средством до атеїзованя суспільности. —

— Інтерпеляциї Масарика не підписали польскі посли — професори, а „Дїло“ кпить собі з них за то. Рускі посли-професори підписали! —

О. В.

Кольпортажа (реферат посла Андерля на VI. кат. вічу у Відни).

Католики у Австрії анї не розширяють своєї преси і видавництв, як належить, анї не розуміють добре ваги з'орґанїзованої, живої кольпортажі; бесїдник відсилає проте католиків до їх противників на науку. Ті сьвідомим, докладно обчисленим і рухливим дїланєм, доводять, що розуміють ся на річи. Від них треба нам учити ся і то скоро, бо готово бути за пізно. Головна духова пожива теперішної суспільности се лїберальні продукти преси. Католики троять ся тим і платять за се на свою ганьбу, бо занедбали свої видавництва підпирати і кольпортувати. Коли нинї погана порноґрафічна лїтература затроює нашу молодїж і вируґовує понятє чесноти, чистоти, вірности і т. д. з молодечих ще не вироблених характерів, а то знищенє понять моральних тягне за собою цїлковите модерне поганьство, котрого змістом лише еґоїзм і гоненє за уживанєм — тому всьому є причиною се, що ворог сїє, працює, а католики або сплять, або єму помагають.

Заказ кольпортажі істнує видко лише для католиків, що мають поважанє для права, бо жиди і їх раби кольпортують, кілько їм треба, якби заказу не було. Но кольпортажа буде незадовго свобідна, ворог певно тодї подвоїть свою аґітацию, отже католики мусять приготовити ся на ту хвилю, мусять підготовити спосібних, оборотних кольпортерів, по містах, селах, товариствах, читальнях, в кождій орґанїзациї; бо інакше знов будуть о сто лїт пізнїйші від противника, а як він заллє цїлу суспільність своїми продуктами, тодї контраґітация християньска не лише буде дуже утруднена, але майже неможлива.

Підносячи заслуги кількох рухливих католицких видавництв, згадав, щв Товариство народної просьвіти (Volksaufklärung) змогло мимо заказу кольпортажі пустити між нарід 524.000 письм на часї, 9,500 брошур, а при тім в самій долїшній Австриї звербувало через 51 нанятих кольпортерів 23б абонентів розличних католицких часописий.

Кольпортажа то праця апостольска; здорові ґазети і письма розповсюднювати по найдальших кутках, се найлїпше средство борби з модерним ворогом.

Відтак принято на вічу резолюцию, що з поправками і доповненями так звучить:

Католицке віче взиває з огляду на живу і сьвідому дїяльність на поли кольпортажі у противника і то вже від лїт, як також з огляду на близький новий закон працовий всї католицкі орґанїзациї і кождого поодинокого католика, щоби ревно вспівдїлали коло з'орґанїзованя кольпортажі і підпирали єї по силам.

Особливо поручає віче :

1. Просити всїх Епископів Австриї, щоби спільним листом пастирским поручили і вложили на серце духовеньству і християньскому народови конечність плянової орґанїзациї християньскої кольпортажі.

2. Орґанїзувати в злуцї з істнуючим у Відни Товариством католицкої кольпортажі ві всїх дієцезиях по парохіях або деканатах свої товариства. Тоті дієцезалъні товариства для кольпортажі мають перевести поставленє спосібних кольпортерів через християнъскі і католицкі орґанїзациї (читальнї і инші товариства).

3. Кожді збори використувати, щоби добрі, тані письма між народ ширити.

4. Власти повинні заказати книгарням купувати від школярів обого пола шкільні книжки, вимінювати їх на лектуру до читаня, без виразного позволеня родичів, або опікунів.

О тім предметї появили ся дві маленькі нїмецкі брошурки: Opitz, Die katholische Kolportage, (4 виданє товариства Volksaufklärung) і E. Richter, Kolportage, ein praktischer Wegweiser. Wien 1907. виданє через »Generallsekretariat der katholischen Zentrallorganisation".

Наше Тов. св Павла прислужилоби ся добрій справі дуже, колиби обі в одній книжочцї перевівши видало і безплатно або за можливо найнизшу цїну по містах і селах масами розкольпортувало.

Школи народні (реферат посла Й. Лянґа на кат. вічу у Відни).

Школа є — після слів великого Льва XIII. — тим полем борби, що на нїм має рішити ся, чи суспільність свій християньский характер заховає, чи нї. Родичі думають передовсїм о становисках які їх дїти мають колись занятї, але про телерішність, про се, щоби вправляти дїти в вироблюваню сильної волї і чистого характеру, дбають звичайно дуже мало. А се є найблизше і найконечнїйше.

Франция, де материялїзм обняв школи, виказує в своїх статистиках що року пересїчно 28.000 злочинцїв між малолїтними. Зіпсутє є сиґнатурою духа часу. З огляду, що технїчні поступи культури не роблять чоловіка щасливим і лїпшим, тому наука релїґії не сьміє бути зі шкіл викинена. Школи не лише вчать але і виховують. Наука католицкої релїґії має за завданє пересьвідчити молодіж о правдї і о божім походженю християньства, щоби се скріплене пересьвідченє все мали в памяти і ужитю і єго визнавали. На привязаню до церкви і на засадах голошених церквою основане житє є правдиво моральним житєм і воно лише є особлившою охороною перед легким приниманєм переворотних сучасних стремлїнь. У нас в Австриї ще не викинена наука релїґії зі шкіл народних, дїти молять ся перед і по науцї, приступають до Тайн. Але чи то всьо на довго? У нас працюють як найревнїйше приклонники „вільної школи", тої дитини масоньства, що то єї наші власти шкільні якось до тепер не хотять доглянути і вона свобідно в найдальших кутках безкарно ширить ся.

З огляду, що держава і суспільність мають в добрій науцї релїґії у молодежи найбільший інтерес, взиває референт до попираня католицких товариств шкільних і учителїв. Се вправдї тепер вимагає нераз геройскої відваги учителя належати до католицкого товариства

але ті товариства скріплять ся певно, як інспектори перестануть перешкаджати, а о се постарає ся католицка орґанізация Австриї. Католики будуть усильно дбати о сельских учителїв, о реформи в учительских семинарах всюди, а головно в парляментї і в соймах. Резолюция принята з поправкою і доповненем в справі школи народної є :

1. Віче католицке уважає релїґійно-морально патрийотичне вихованє молодежи яко головне і конечне средство до вихованя еї на добрих горожан, на людий, що мають вести житє гідне їх призначеня до вічности. Тому що ся ціль можлива є до осягненя лише через реформу народних шкіл, домагає ся віче рішучо, щоби уставами запевнити релїґійно моральне вихованє дїтий, яке при теперішних уставах шкільних після компетентного суду цілого Епископату Австриї (д е к л я р а ц и я з р. 1890) нїяк не є запевнене.

2. Вихованє патрийотичне не має ограничати ся лише на вироблюванє династичної вірности ; молодїж повинна більше учити ся о потребах, культурі і істориї сусїдних народів і се оцїнювати щоби, коли доростуть, уміли з того користати.

3. Щоби молодїж могла бути так виховувана, належить відповідно виховувати учителїв і старати ся вже в семинарах вирабляти відповідні характери.

4. Щоби учителї сами були і зіставали релїґійно-моральними і відповідно могли на дїти впливати, уважає віче за конечне подбати о католицкі орґанізациї учителїв в злуцї з центральною орґанізациєю. Віче поручає їх попиранє як найгорячійше і желає їх розширеня особливо в краях неиїмецких.

В д и с к у с и ї н а д р е з о л ю ц и є ю забрав перший голос учитель народний Ротер з долїшної Австриї і виказав, що з народними школами в Австриї вже тепер має ся справа зле, хоть »вільна школа« недавно зачала свою підпольну роботу. Орґанізация учителїв „вільної школи“ числить 50.000 членів. В Чехах стоять учителї народі під командою вільнодумних професорів унїверзитету, в Буковинї нема по школах хреста, рада шкільна краєва Каринтиї розпорядила, що молитви в школї вільно відмовляти лише перед і по годинї релїґії, впрочім заказала.

Треба отже ще много тяжкої працї, щоб о школи народні можна не бояти ся. Передовсїм треба католицких учителїв, бо дух школи не зависить від прав шкільних, а головно від учителїв самих, що з молодежию безпосередно стикають ся. Щоб мати католицких учителїв, треба мати семинарі учительскі з духом католицким; звідтам виходилиби учителї, що не далиби ся відразу пірвати вільнодумному оточеню. Щоби учителї не блукали самопас і не потребовали належати до товариств їм самим і їх ученикам шкідливих треба сильної католицкої орґанізациї учителїв, як також своєї учительскої преси. На разї інспектори криво на се дивлять ся, але учителї не богато собі з того роблять; товариство католицких учителїв в Австриї долїшній числить 4.000 членів. Державна орґанізация кат. учителїв Австриї має 17 товариств і 4 фахові учи-

тельскі часописи. Поки-що належать самі Нїмці, но ухвалено вийти в звязь з учителями ненімецких країв. Країна, Моравія, полудневий Тироль вже рішили ся приступити до державної орґанізації. Прочих завзивають, бо лише в єдности всїх сила.

Свщ. Флєк з Чех звертає увагу, щоби ординарияцкі комісарі шкільні дбали більше про се, щоби махери „вільної щколи“ в школах народних не робили інтересів і поступів.

Канонїк Ракус з Кляґенфурту подав до відомости, що ц. к. мінїстерство служачи „вільній школї“ розпорядило для Каринтиї (в і д а й н а п р о б у, щоб се відтак у всїх краях завести!) що ученики не можуть бути змушувані до релїґійних вправ, як собі того їх родичі не желають. З огляду, що є тепер богато родичів, котрим релїґія зовсїм обоятна, а богато дїтий лїнивих загально і в науцї релїґії, то після сего розпорядженя не можна катихитї змушувати такого лїнюха сина байдужних родичів до релїґійних практик. По щож істнує катихит і наука релїґії? Сьвіцких предметів без практичних вправ не вільно учити; хоть знає дитина букви, але мусить писати, як учитель жадає; релїґія має бути без практичного приміненя до житя. Епископат і католицкі посли повинні тою справою заняти ся, бо се відай по пробах в лїберальній Каринтиї схоче ц. к. мінїстерство просьвіти і в прочих краях завести.

Соймовий потол з Країни Ляклїч заявив іменем с л о в і н ь с к о г о католицкого учительства, що вони охотно прилучують ся до державної орґанізациї, що віче з грімкими оплесками приняло до відомости.

Пралат Др. Шмід з Ч е н о в е ц ь оповідав, що справа народної школи н а Б у к о в и н ї має ся найгірше з цїлої Австриї. З винятком кількох старших учителїв, що признають ся до християньства, всї прочі Жиди або в їх службі.

З надїєю, що Австрийский Епископат займе ся справою народних шкіл закінчено дискусию. *о. Н. Б.*

До характеристики „модерних“ женщин. Під заголовком: „Briefe die ihn nicht erreichen“ появила ся недавно в Берлїнї книжка яка доси має вже 80. наклад. Книжка вийшла без поданя імени автора. Єї мала написати баронова E. von Heyking. Не довго потім вийшла друга книжка, здає ся тої самої авторки, також з дивним заголовком: „Der Tag Anderer“. Послїдня має нинї вже 30 видань.

Такі числа говорять. Той може лише не звернути на се уваги, хто не знає, яку силу нинї може мати книжка.

Кождий певно цїкавий, що за новочасні культурно-історичні проблєми обняла авторка в тих книжках, коли теперішна читаюча публика дала дочекати ся однїй 80 а другій 30 видань.

Dr. Müller, в „Zeitschrift für kath. Wissenschaft“ каже, що тим книжкам найлїпше відповідавби заголовок: Пеан жіночому еґоїзмови. Ми б і не звертали на них уваги, колиб не се, що авторка не ограничає ся на тім, щоби показати лише індивідуальну здібність в представленю жіночих типів, вона порушує найважнїйші

сьвітові і житєві питаня і виказує, як до них відносять ся „модерні женщини“. І чогож довідуємо ся?

Одиноким щастєм женьщини — як представляє авторка — яке є в станї виповнити єї істнованє і надати єї єству вартости є посїданє свого вибраного. На него вона чекає, без него вона без вартости, вона нїчо. Єго прихід робить доперва єї житє житєм В любовнім листї лежить цїль цїлого житя героїнї »Tag Anderer«.

В супружу щастя не знаходить. Тож падають слова на супруже: »Ehe ist eine überschätzte Institution, wie alle menschliche Erfindungen«; воно спричинило більше колїзий, як телєґраф без дроту або автомобіль Або на иньшім місци: супруже по кількох лїтах представляє ся як „eine lächerliche Geschmacklosigkeit“....

Так висказують ся ті дами про супруже.

Єсли не знайдуть ідеалу звоєї любови, то що значить тодї житє після них?

Житє тодї без цїли. Тодї житє є питанєм, на яке вони не мають відповіди.

Про обовязок зглядом дїтий, про обовязок зглядом других нема в кодексї обичаїв тих женьщин нї словечка. Вдова, мати доньки, повинна уважати за перший свій обовязок, коли дала житє своїй дитинї, заняти ся єї вихованєм, то повинно виповнити хвилї єї житя. Але новочасна жінка се зовсїм поминає, про се нема нї згадки, а противно, коли другий визнав її свою любов, каже, що до тепер єї єство було нїчим, а лише тоскою за щастєм і нинї вона знаходить цїле своє житє. Коли чоловік лежить хорий, то обовязок судьбу з ним подїляти, жінку зовсїм не повинно обходити, се її зовсїм не перешкаджає шукати одипокого щастя в другім.

Се є мораль жіночої модерної бездоґматичної етики.

Про будуче житє нїчо незнає ся. Про альтруїзм? Нащо се. Се все без значіня. На сьвітї народи як і одиниці приходять і знов йдуть в забуте. Альтруїзм — се ільлюзія, в якій має ся укрити велику безнадїйність. »Hoffnungslosigkeit weil Zwecklosigkeit, weil der eine grosse Zweck (зн. власна любовь, власне щастє) nicht erreicht ist«.

Як вузкий і ограничений, бо лише на самолюбстві опертий, погляд на житє! Така етика наслїдком виключно туземного погляду на сьвіт. Християньский погляд на призначенє женьщини, яко могучого чинника суспільного, яко движника для ширеня Божого царства, єї задача яко доброї жінки і матери, се після новочасних »наджінок« старий пересуд. Жіноче »я« се – альфа і омеґа в думцї і в дїлї.

Се має бути перенесенєм Nitsche-івського індівідуалїзму на женьщини. Nitsche витворив індівідуалїзм мущини. Він каже: відбери мущинї закон моральний а він докаже чуда, він стане »надчоловіком«. Модерні женщини хочуть бути „наджінками“.

Однак коли відкинуть закон моральний, закон Вожий, докажуть дїйсно щось не над — але протиприродного. *Вол. Л.*

ХТО КУПУЄ КНИЖКИ

нехай замовляє в **Рускім Товаристві педаґоґічнім**
у Львові ул. Сикстуска ч. 47.

Руске Товариство педаґоґічне у Львові видає:

а) Образкові книжки з вершиками для малих дїтий;
б) Гарні і цїкаві повістки з образками для дїтий, молодїжи і селян.
в) Книжки до моленя для всїх.
г) Поучаючі книжки і наукові розвідки для всїх.
д) **„Дзвінок“** поучаючу часопись з образками для дїтий, молодїжи і селян.
е) **„Учитель“** популярно-наукову часопись для учителїв,

Книжки і часописи замовляє ся:

1) Руске Товариство педаґоґічне у Львові.
2) Книгарня Тов. ім. Шевченка у Львові ул. Театральна ч. 1.
3) Склеп „Взаїмної Помочи учителїв“ в Коломиї (Народний Дім).
4) У всїх книгарнях в краю.

Книжки Руск. Тов. педаґ. бля молодїжи є апробовані Вис. ц. к. Радою Шкільною краєвою.

Катальоґ є поміщений в „Учителю“ і калєндари „Просьвіти“.

Дохід з книжок призначений на удержанє руских шкіл і бурс Руск. Тов. педаґоґічного.

Читальнї народні, бібліотеки шкільні і селяни дістають значний опуст.

Видає Комітет редакційний. — За редакцію відповідає сьвящ. **Д-р. Д. Яремко.**
З друкарнї Ставропигійскої, під упр. М. Рефця.

ЛЬВІВСЬКА БІБЛІОТЕКА
АН УРСР
№ ИП 50825

8767

НИВА

1907

БІБЛІОТЕКА
ИП 22658
1907